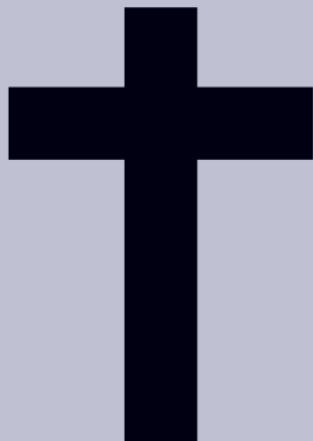

Tar le Lubba ke tar
Kabba

Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

Tar le Lubba ke tar Kabba Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kabba

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

42d55340-9c90-56ec-bf99-50cbf96e48a7

Contents

MATIYE	1
Marke	66
LUKU	106
KULA	173
1TI	237
2TI	246
TITE	252
NEJE KE	
DDUTU NDO TE	256

Maketuru le Matiye Matiye Mt

Gel kuju Jeju

¹ Ri gel dewje ke ujuje Jeju-Kiriste toke be: Jeju Kiriste to dew ke gel Dabbi te, ngaa Dabbi to dew ke gel Abaraham te.

² Abaraham uju Ijake. Ijake uju Jakobbo. Jakobbo uju Juda ke ngakoenje.

³ Juda de ke Tamar dujuje Pareje de ke jara. Pareje uju Eserom. Eserom uju Aram.

⁴ Aram uju Aminadab. Aminadab uju Naason. Naason uju Salmo.

⁵ Salmo de ke Rahabe dujuje Bowaje. Bowaje de ke Rutu dujuje Obede.

⁶ Obede uju Ijayi. Ijayi uju toku mbay Dabbi. Dabbi de ke dene le Uri* dujuje Salemo.

⁷ Salemo uju Robowam. Robowam uju Abiya. Abiya uju Aja.

⁸ Aja uju Jojapa. Jojapa uju Joram. Joram uju Ojiyase.

⁹ Ojiyase uju Jotam. Jotam uju Akaje. Akaje uju Ejekiyase.

¹⁰ Ejekiyase uju Manase. Manase uju Amo. Amo uju Jojiyase.

¹¹ Jojiyase uju Jekonyase ke ngakoenje. Bbale teenn a daw ne ke ngann Ijarayelje

to bbereje bbe te ke Babilonn.

¹² Go kuwa te ke duwade daw ne to bbereje Babilonn a, Jekonyase uju Salatiyel. Salatiyel uju Jorobabel.

¹³ Jorobabel uju Abiyutu. Abiyutu uju Eliyakim. Eliyakim uju Ajor.

¹⁴ Ajor uju Sadoku. Sadoku uju Akim. Akim uju Eliyudu.

¹⁵ Eliyudu uju Eliyajar. Eliyajar uju Matan. Matan uju Jakobbo.

¹⁶ Jakobbo uju Jejebbe ngaw le Marije ke to kon Jejuje ke daw n̄-bbare to Kiriste.

¹⁷ Unn kute do Abaraham te ndereng Dabbi te, buwa kuju dewje kara kara tee doku gire so. Unn kute do Dabbi te ndereng kare te ke daw ne kede bbe-bbere te ke Babilonn, buwa kuju dewje kara kara tee doku gire so. Unn kute do ndo bber te lede ke Babilonn ndereng ndo te le Kiriste, buwa kuju dewje kara kara tee doku gire so.

Tar kuju Jeju

¹⁸ Tar kuju Jeju Kiriste toke be: Jejebbe aw aw mōrō le Mari kon Jejuje. N-nayn n̄-taa naa ang bbay a, Mari le uwa sem ddew te le Ndil-menda.

¹⁹ Jejebbe nje-mōrō laa le to dingaw ke gate gate, ngaa ndiki ta tee ke tare ke ddaka kem dewje te ang. Yeenn a n̄-diki ta kinyae hoy baa.

* **1:6 1.6** Dabbi ta dene neenn le goe te ke Uri oy, ooje 2 Sam 11.12

²⁰ Toke Jejebbe aw eje tar neenn le mee te bbay a, mare anji le Ebbe-dewje tee ingae me ni te ngaa pa are na: «Jejebbe dew ke gel Dabbiti te, are bbeel ddai ang bbo e-taa Mari to dene lei, mba sem le ngonn ke to mee te le ddee ddew te le Ndil-me-nda.

²¹ Na kuju ngonn ke dingaw, ta a kunda ria na Jeju, mba ne a na kaji dewje laa me majangje te lede.»

²² Nejeenn tɔyn teeje mba kare tar ke Ebbe-dewje unda ta nje-kila mber-tar laa are pa ddee to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

²³ «Ngonn mande ke gere ngaw ang a kuwa sem, na kuju ngonn ke dingaw, ngaa da kunda ria na Emanuwel.»

Gel ri le na: Lubba ee ke je.

²⁴ Toke Jejebbe le ndol a dda ne ke anji le Ebbe-dewje pa are le, ngaa ñ-taa Mari to dene laa.

²⁵ A, ñ-mbɔn saa naa ang ndereng Mari le uju ne ngonn ke dingaw, ngaa Jejebbe unda ri ngonn le na Jeju.

2

Nje ne-gereje ddeeje mba koo Jeju

¹ Duju Jeju me bbe te ke Betelehem, do nange Jude te, kare te ke Erodeto ne to tɔku-mbay. Goe te a, nje-ne-gereje inje er ke lo tee te le kare, ñ-teeje Jurusalam,

² ngaa ñ-dujuje na: «Tɔku-mbay le Jiipije ke duje le ee

dda wa? Mba joo endenterenden laa er ke lo tee te le kare, are n-ddee ta poloe.»

³ Toke Erodeoo tar le a, mee sange nya, ngaa dewje tɔyn ke Jurusalam kara mede sangede tɔ.

⁴ Ñ-mbɔn tɔke nje-poloje Lubba tɔyn, ke nje koruje gel ndu ngaa ñ-dujuje se lo ke dda bba duju Kiriste te wa?

⁵ N-paje dareje na: «Duje me bbe te ke Betelehem, do nange Jude te mba nje-kila mber-tar le Lubba dda tare Maketuru te na:

⁶ «Ei ke Betelehem, ke nange te le Juda, e-to ten baa horo ngann bbeje te ke nange te ke Juda ang.

Mba nje-kɔn bbe a kin mei te tee ta kɔru no dewje lem, ngann Ijarayelje.»

⁷ Erode ula bbar nje negereje le lo-kiyae te dujuje ta gere ndɔ ke endenterden le tee ne.

⁸ Goe te a, nulade Betelehem, ñ-pa naredo na: «Awje aw dujuje tar do ngonn te le ke maje ta bbo ingaeje a, eddeeje e-paje are ema kara maw m-poloe tɔ.»

⁹ Goe te ke dooje tar le tɔku-mbay le a, dawje. A endeterenden ke dooje kete lo tee te le kare le oru nɔde aw ke de ndereng aw ar do lo te ke ngonn le to te.

¹⁰ Ro nje-ne-gerje le nelde nya wɔju do endeterenden ke dooje le.

¹¹ Dandeje me key te ngaa dooje ngonn le, de ke koenje Mari. Dɔsuje gɔlde nangē

ngaa ñ-poloeje. N-teynje ta bɔlje lede ngaa dareje neje ke toke, ande, ke yambo, ke ubbu ne ke ria na mir.

¹² Goe te a, Lubba ndɔru mbide me ni te kare ñ-telje rɔ Erode te ang, a dunnje ddew ke dang ñ-telje ne bbe lede.

Dayn ke Jeju dawsaa Ejipite

¹³ Go kote te le nje-ne-gereje le a, anji le Ebbe-dewje ddee ke ni dɔ Jejebbe te ngaa pa are na: «In taar, unn ngonn le de ke koenje bbo ayn aw Ejipite ta e-nayn nunn ndereng ndɔ ke ma pa kari kare e-tel, mba Erode a sange ddew ta tɔl ngonn le.»

¹⁴ Tile teenn njaa, Jejebbe in taar unn ngonn le de ke koenje ngaa dawje Ejipite.

¹⁵ N-nayn nunn ndereng Erode oy. Yeenn bba tar ke Ebbe-ddewje pa ddew te le nje-kila mber-tar le ddee to tar ke tokɔrɔ. N-pa na: «M-bbar ngunum kare tee nange te ke Ejipite ke ddang.»

Erode tɔl ngannje ke Betelehem

¹⁶ Toke Erode gere to nje ne-gereje le ereje a, ungu oen nya. Yeenn a nunn ndu kare ñ-tɔl ngannje ke dingaw ke bbalde joo wase bbalde aw ngɔsi ke bbal joo me bbe te ke Betelehem, ke me bbeje te ke mbɔre te, ase kem ndɔ ke nje ne-gereje turaje are.

¹⁷ Yeenn ngaa tar ke Jeremi nje-kila mber-tar le

Lubba pa ddee to tar ke tokɔrɔ. N-pa na:

¹⁸ «Ko bbar me bbe te ke Rama, ndu-nɔ ke ndinga-rɔ uta dɔe. Rasel a aw nɔ nganne. N-ndiki ta koo ndeje ang, mba nganne gotoje ngaa.»

Jejebbe de ke nje-ke laa dinje Egipite te ñ-telje

¹⁹ Go koy te le Erode a, anji le Ebbe-dewje ddee dɔ Jejebbe te ke ni me bbe te ke Ejipite.

²⁰ Anji pa na: «In taar bbo unn ngonn le de ke koenje, ta e-tel nange Ijarayel te, mba nje ke aw sangeje ngonn neenn ta tɔle le oyje mban.»

²¹ Jejebbe in taar, unn ngonn le de ke koenje ngaa ñ-tel ke de nange te ke Ijarayel.

²² Toke Jejebbe oo na Arekelayusu ngaa ḥon bbe nange te ke Jude turu bɔeje Erode te a, bbel ddae ta tel. A Lubba pa tar are ke ni ngaa naw nange te ke Galile.

²³ Naw ngaa ñ-dda bbe ke ria na Najarete. Yeenn bba kare tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje le ddee ne to tar ke tokɔrɔ. Da bbare to dew ke Najarete.

3

Jan Batisi ila mber

¹ Dɔ ndɔe teenn Jan Batisi tee me kɔr te ke Jude ngaa aw ila mber.

² N-pa na: «E-turuje ddew lese mba Bbe-kɔn ke darâ e ngɔsi.»

³ Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba pa tar le Jan neenn le lew na:

«Mare dew ila mber me kör te na:

«E-moseje ddew le Ebbe-dewje.

E-ddaje ngann ddewje laa areje ndɔju njarara.» »

⁴ Jan le ula kubbu ke ñdda ke biin jambal, ngaa ñ-to bbere ke endaar. Ne-kusa laa to ebeteje ke ubbu teje ke me kör te.

⁵ Dewje ke Jurusalam, dewje ke Jude tɔyn, ke dewje ke bbeje te ke guku dɔ maann Jurden ddeeje rœ te.

⁶ Ñ-paje tar majangje lede ke ddaka ngaa Jan le ddade batem maann Jurden te.

⁷ Toke Jan oo Parijienje ke Saduseyenje banya banya ke ddeeje kare ñ-ddade batem le a, ñ-pa naredo na: «See embakanraje, na ulase kare aynje sariya le Lubba ke aw ddee wa?

⁸ Areje kula ddase tɔju to e-turuje ddew lese mban.

⁹ Aw ejeje mese te e-paje na Abaraham to kajeje. Yeenn njaa kara baa ase ang. Mba m-pa marese: Lubba ase ta turu erje neenn kare telje to ngannka Abaraham.

¹⁰ Tina to ngɔsi baa ta tuka ne kakeje ngirade te mban. Kake ke ande kande ke maji ang a da tuka kila poro.

¹¹ Ema, m-ddase batem maann ta tɔju to e-turuje ddew lese. A dew ke aw ddee gom te, singae utam. Ne-gol laa kara mase koru góle te ang. Ne, na

ddase batem Ndil-me-nda ke batem puru.

¹² Nuwa ne to kande koo laa jia te. Na kuta ta paal laa. Na kɔru kem koo laa kungu damâ, a na ro tisa kem puru te ke a koy ndɔ kara ang.»

Jan dda Jeju batem

¹³ Me ndɔje teenn Jeju in nange te ke Galile, ddee rɔ Jan te ta maann te ke Jurden kare ddae batem.

¹⁴ A Jan a ta mbete, ngaa pa are Jeju le na: «Ema a, a ddam batem, a ei a e-ddee rɔm te wa?»

¹⁵ A Jeju ilae te na: «Ke bbasinne neenn, e-ndiki te bbo e-dda toke baann. Mba to maji kare n-ddaje ne tɔyn ke to gate gate toke baann.» Yeenn ngaa, Jan le ndiki te saa.

¹⁶ Kake Jeju inga batem, ngaa tee me maann te a, kare teenn njaa ta dara teyn. Ngaa noo Ndil le Lubba ddisi dɔe te toke le der jeenn.

¹⁷ Ndu Lubba in me dara te bbar na: «Ne neenn ñ-to ngonum ke m-ndike nya. Minga rɔ-neel ddew te laa nya.»

4

Esu na Jeju

¹ Goe te a Ndil aw ke Jeju me kör te mba kare Esu nae.

² Jeju mbete ne-kusa ndɔ dɔsɔ til dɔsɔ tɔ ngaa bbo ddae.

³ Esu nje-na-dewje ddee ngɔsi saa ngaa pa na: «Toke e-to ngonn le Lubba a unn ndui are erje neenn telje ne-kusa.»

⁴ Jeju ilae te na: «Maketuru le Lubba pa na: <Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang. Na kisi ke tebbe ddew tar te tɔyn ke tee ta Lubba te.»

⁵ Goe te a Esu le aw saa Jurusalam ke to bbe ke maji tɔyn. Naw nilae lum dɔ key-polo-Lubba te,

⁶ ngaa ñ-pa nare na: «Toke e-to ngonn le Lubba a, in dɔ key te neenn oso nangē mba Maketuru le Lubba pa na:

<Lubba a kunn ndu kare an-jije laa wɔju dɔi,
ngaa da lai to la
kare unda gɔli er te ang.»

⁷ Jeju ilae te na: «Maketuru le Lubba pa to bbay na:
<Ebbe-dewje ke to Lubba lei le a nae ang.»

⁸ Esu tel aw saa dɔ ddingiri te ke ndew nya ngaa toje bbe-kɔnje tɔyn ke dɔ nange te ke neje ke kura ke me te,

⁹ ngaa pa are na: «Toke osu gɔli nɔm te, ngaa e-polom a, ma kari neje neenn tɔyn.»

¹⁰ Yeenn a Jeju pa are na: «Otū ke ddang, Satan! Mba Maketurule Lubba pa na: <Maji kare Ebbe-dewje ke to Lubba lei njaa kara baa a osu gɔli nɔe te, ta ne kara baa a e-dda saa tɔ.»

¹¹ Yeenn ngaa Esu le otū in-yae, a goe te a, anjije ddeeje rœ te ngaa ddaje saa.

Jeju unn kutu kula laa nange te ke Galile

¹² Toke Jeju oo na dila Jan key kula te a, nɔru rœ naw nange te ke Galile.

¹³ Ninya Najarete a naw nisi Kapernayum kare tɔke dange te, nange te le Jabulon, ke le Nepetali.

¹⁴ N-dda baann kare tar le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

¹⁵ «Nange le Jabulon, ke le Nepetali,

ke toje ddew ba-kate te, tura maann Jurden te, ke to Galile, nange le dewje ke toje to Jiipije ang.

¹⁶ Dewje ke isije me til te ooje tɔku lo-kare ke.
Lo a kare dɔ dewje te
ke isije dɔ nange yo te ke il
biti biti.»

¹⁷ Un kute kare teenn njaa, Jeju unn kutu kila mber na:
«E-turuje ddew lese mba Bbe-kɔn ke darâ e ngosi.»

Jeju bbar dɔngɔr nje-njaje goe te

¹⁸ Toke Jeju aw nja kar tɔku dange te ke Galile a, noo ngakɔn naaje joo: Simɔ ke daw ñ-bbare na Piyar de ke ngokɔen Andere. Daw dilaje ddenge tɔku dange te le mba ñ-toje to nje-ndɔñ-maannje.

¹⁹ Jeju le pa arede na: «Un-nje gom. Ma ddase to nje-sangeje dewje.»

²⁰ Njange baa njaa a, dinyaje ddengeje lede a dunnje goe.

²¹ Jeju aw ngaji ke kete a oo mare ngakɔn naaje joo: Jake de ke Jan ngann le Jebede. Deeje me tɔku to te ke bɔdede Jebede le, daw ñ-mɔseje ddengeje lede, ngaa Jeju le bbarde.

²² Njange baa njaa a, dinyaje tɔku to lede ddem, bodede ddem ngaa dunnje go Jeju le.

*Jeju tɔju ne ngaa ɔru rɔ-to
rɔ dewje te*

²³ Jeju nja nange te ke Galile tɔyn. Naw ñ-tɔju ne dewje me key-mbɔn naaje te le Jiipije ke nange teenngaa, nila mber Tar ke maji ke wɔju dɔ Bbe-kɔn le Lubba. Nɔru rɔ-toje tɔyn rɔ dewje te, ngaa ñ-dda nare dewje ke debbe rɔde tuju ddeeje maji.

²⁴ Ri Jeju bbar dɔ nange Siri te tɔyn are dewje ddeeje ke nje-rɔ-toje dang dang rɔe te: dede ke rɔ-toje dang dang ula kemde ndoo, nje ke eeje ke ndilje ke maji ang, nje-dɔ-kilaje ke nje ke debbe rɔde oy ngaa Jeju ɔru ro-to rɔde te.

²⁵ Dewje banya banya unje goe. Dinje nange te ke Galile, ke nange Tɔku Bbeje ke Dɔku. Mareje inje Jurusalam, ke nange te ke Jude, ke nange te ke to tura Jurden te.

5

Jeju tɔju ne dewje dɔ ddin-giri te

¹ Toke Jeju oo dewje ke banya le a, aal dɔ ddin-giri isi te ngaa nje-njaje goe te awje rɔe te tɔ.

² Nunn kutu tɔjude ne toke be:

Kisi ke rɔ-neel

³ «Rɔ-nel to mba dewje ke gereje to,

ñ-toje to nje-ndooje ddew keje te lede, mba Bbe-kɔn ke darâ to lede. ⁴ Rɔ-nel to mba dewje ke aw ñonje,

mba Lubba a wul mede.

⁵ Rɔ-nel to mba dewje ke wulje pe, mba Lubba a karedé nange neenn to lede.

⁶ Rɔ-nel to mba dewje ke isije ke bbo nya ta dda ne ke gate gate, mba Lubba a karedé ne ke mede ndiki.

⁷ Rɔ-nel to mba dewje ke aw ooje kem-to-ndoo le nga-mardeje,

mba Lubba a koo kem-to-ndoo lede tɔ.

⁸ Rɔ-nel to mba dewje ke mede nda kayn,

mba da kooje Lubba.

⁹ Rɔ-nel to mba dewje ke aw ddaje are me-wul lɔm to horo dewje te,

mba Lubba a bbarde to nganne.

¹⁰ Rɔ-nel to mba dewje ke daw dula kemde ndoo, wɔju dɔ kula-ddade ke to gate gate,

mba Bbe-kɔn ke darâ to lede.

¹¹ Areje rɔse nelse, toke dewje aw tajise, toke daw dula kemse ndoo, toke daw ñ-paje tarje ke mājang dang dang, ke to tar ngemje baa dɔse te wɔju dɔm.

¹² E-ddaje rɔ-nel, isije ke koko, mba kuka lese ke darâ a bo nya.

Nje-kilaje mber-tar le Lubba ke kete arese kara, ñ-ddaje singa ke de toke baann tɔ.»

Kate ke lo-kare ke do nange te

¹³ «Sese a e-toje to kate ke nangê neenn. A bbo kate neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda kare kate le tel neel bbay wa? Mare ne dang ke ta dda ne goto. To ne kungu kɔrɔ kare dewje mbɔynje ke golde.

¹⁴ «E-toje to lo-kare ke nangê neenn. Bbe ke ñ-dda dɔ ddingiri te a kase kiya rœ ang.

¹⁵ Dew unda puru lambe te a, a kaw kunda kɔy joo te ang. Na kunda dɔ ne te taar kare nje-keyje le tɔyn ooje ne lo.

¹⁶ Ddew kara baa, areje ndoko lese to kem dewje te tɔyn. Yeenn bba da kooje kula ddase ke maji, ngaa da kɔsu ne gaji Boṣeṣe ke isi darâ.»

Ne-tɔju le Jeju dɔ Ndu te

¹⁷ «Ejeje to m-ddee ta tuju Ndu le Moyiji wase netɔjuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba wa? M-ddee ta tuju nejeenn ang. M-ddee ta dda kare dewje ooje kande tarje ke me nduje tenn le ke maje.

¹⁸ Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese, kare ke dara ke nange ñ-naynje bbay a, mare ngonn gol maketuru wase mare mbita gol Maketuru-Ndu a koso nangê ang, ndereng ddutu ndɔ te.

¹⁹ «Bbo dew mbete mare ngonn tar kara ke me ndu te, ngaa tɔju dewje are mbeteje ndu le a, na ddee to dew ke ten baa uta kese dewje tɔyn me Bbe-kɔn te ke darâ.

A bbo dew ngem Ndu, ngaa tɔju dewje kare ngemje tɔ a, na ddee to dew ke bo me Bbe-kɔn te ke dara.

²⁰ M-pa marese: Bbo eddaje ne ke gate gate uta njekoruje gel Ndu wase Parijijenje ang a, a kandeje me Bbe-kɔn te ke darâ ang.»

Ne-tɔju dɔ wungu te

²¹ «Ooje na ñ-pa dare kaseje lew na: E-tɔl dew ang, mba da gange sariya dɔ dew te ke tol dew mare.

²² A ema, m-pa marese: «Bbo dew dda wungu ke ngokɔen a, ase kare ñ-gange sariya doe te. Bbo dew bbar ngokɔen mbe a, nase kare daw saa nɔ sariya te. A bbo dew bbar ngokɔen woy a, nase kare dilae kem puru te ke aw ñɔn ke ndɔ ke ndɔ.»

²³ «Bbo aw nɔ baann te ke ne-kare-baa lei, a bbo mei ole to ngokɔin ee sei ke tar a,

²⁴ maji kare inya ne-kare-baa lei le nɔ baann teenn, a aw ñɔngɔr rɔ ngokɔin te le e-gol saa tar bba goe te a, e-ddee are ne-kare-baa lei le Lubba.

²⁵ «Toke dew ke ee sei ke tar aw sei ke lo gange sariya te, a e-naynje ddew-bô bbay a, maji kare e-gol saa tar njange. Baann ang a, na kilai ji nje-gange sariya te, ngaa nje-gange sariya a kilai ji mbambaje te kare dilai key-kula te.

²⁶ Tɔkɔrɔ njaa m-pa mari, toke uka nare ke da kɔju doi te tɔyn tunga ang a, a tee key-kula teenn ang nyɔm.»

Tar dɔ lo-to majang te

²⁷ «Ooje na ñ-pa lew dare kaseseje na: E-dda lo-to majang ang.

²⁸ A ema, m-pa marese: dew ke aa dene le nje-mare ngaa dda bbo laa a, dew le dda saa lo-to maji ang mee te mban.

²⁹ Toke kemi ke kol dda are oso majang te a, oru ila koro ddew ew. Mba bbo debbe roi kara a goto a, maji uta kare da-roi toyn njaa aw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo.

³⁰ A bbo jii ke kol dda are oso me majang te a, e-gange ila koro ddew ew. Mba bbo debbe roi kara a goto a, maji uta kare da-roi toyn njaa aw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo.»

Tar tubba dene

³¹ «Ñ-pa lew to na: Toke dew tubba dene laa a, maji kare ñ-dda maketuru kinya-naa nula jia te.

³² A ema, m-pa marese: Toke dene dda lo-to-majang ang, a bbo ngaweje tubbae a, dingaw le a dda kare dene le dda lo-to-majang. Ngaa toke dingaw taa dene ke ngaweje inyae a, dingaw le dda lo-to-majang to.»

Tar kunda yo

³³ Ooje na ñ-pa dare kaseseje lew na: Unda yo ang. Ne ke unda yo kem Ebbe-dewje te ta dda a, maji kare e-dda ne le.

³⁴ A ema, m-pa marese: Dang bba undaje yo ang. Undaje yo ke ri dara ang,

mba dara to ngende-mbay le Lubba.

³⁵ Undaje yo ke ri nange ang to, mba nange to lo kungu gole. Undaje yo ke ri Jurusalam ang, mba Jurusalam to bbe le Toke-Mbay.

³⁶ Unn dangara doi unda ne yo ang, mba ase ta dda kare ben doi kara nda wase ndul ang.

³⁷ A maji kare e-paje na: Ye njaa ann, ye njaa ann. Wase ye ang, ye ang. A bbo ilaje mare tar doe te a, to tar ke in ro Nje-Me-Majang te ann*.»

Tar kila bare

³⁸ Ooje na ñ-pa lew na: Toke e-to kem dew a da to kemi. Toke e-guru ngange dew a da guru ngangi.

³⁹ «A ema, m-pa marese: Ilaje bare ang. Toke dew unda ka-mbori ke kol a, eturu ye ke gel are nunda to.

⁴⁰ A bbo dew aw sei sariya te ta taa do-kubbu lei ke taar a, inya kubbu kul lei are to.

⁴¹ Bbo dew uwai ke gu kare e-nja saa kula-metere kara a, e-nja saa kula-metere joo.†

⁴² Toke dew duji ne a are. Ngaa bbo dew duju ta tunai ne a oke ang.»

Tar ndiki nje-baanje

⁴³ «Ooje na ñ-pa lew na: Maji kare e-ndiki nje-mari. A e-mbete nje-baan lei.

⁴⁴ A ema, m-pa marese: E-ndikije nje-baanje lese, ngaa e-dujuje Lubba woju

* 5:37 5.37 Nje-Me-Maji ang to emare ri Esu ann † 5:41 5.41

dō dewje ke aw ulaje kemse ndoo.

⁴⁵ Yeenn bba a toje to ngann le Bōsese ke isi darâ. Mba naw ñ-dda nare kare laa ɔsu dō dewje te ke majije ang ke dō dewje te ke majije to. Naw ñ-dda nare ndi aw ere dō dewje te ke pa-nja lede to ke dōgōle ddem, dō dewje te ke pa-nja lede to ke dōgōle ang ddem.

⁴⁶ Toke dewje ke ndikise dōrō a, e-ndikijede a, kuka ddi bba a kingaje ji Lubba te wa? Nje-taaje nare-lambo kara ddaje toke baann tō.

⁴⁷ A bbo ngakonse njaa a, e-ddajede lapiya a, ddi ke dang boy a e-ddajede wa? Dewje ke gereje Lubba ang kara ddaje toke baann tō.

⁴⁸ Yeenn a, maji kare e-ddeeje to dewje ke maji tōyn ddew kara baa toke Bōsese ke isi darâ maji tōyn.»

6

Gusu kare ne nje-ndooye

¹ «E-ngemje ddew lese ke maje: Toke e-ddajede ne ddew Ndu te le Lubba a, e-ddajede ne le kem dewje te tōyn kare daase ang. Baann ang a, Bōsese ke isi darâ a kukase ang.

² «Yeenn a, toke aw are ne nje-ndoje a, maji kare uru ne ekii ang. Mba nje-ngemje aw ddaje toke baann me key-mbō-naa te le Jiipije, wase go ddew te mba kinga ne piti ta dewje te. Tōkōrō njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban.

³ A bbo are ne nje-ndooye jii ke kōl a, are jii ke gel gere ang.

⁴ Yeenn bba ne ke are le a to lo-kiyae te. Bōije Lubba ke oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.»

Gusu duju Lubba

⁵ «Toke aw dujuje Lubba a, e-ddajede toke le nje-ngemje ang. Dede ñ-ndikije nya ta kar taar bba duju Lubba me key-mbō-naaje te wase to-dewje te ta kare dewje tōyn oojede. Tōkōrō njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban.

⁶ A ei, toke a ta duju Lubba a, aw me key te lei ngaa, utu ta key bba e-duju Lubba lo kiyae te. Bōije Lubba ke aw oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.

⁷ «Toke aw dujuje Lubba a, tar ke kara baa njaa e-tel dōe te gōl bayan nya ang mba dewje ke gereje Lubba ang aw ddaje toke baann. Dejeje to ñ-paje tar nya bba Lubba a koo.

⁸ E-ndajijede ang, mba Bōsese gere ne ke e-ndikije bba e-dujeje guku baa.»

Jeju tōju gusu duju Bōjeje

⁹ «Maji kare e-dujuje Lubba toke be: Ei Bōjeje ke isi me dara te, Maji kare dewje gereje to rii maji tōyn.

¹⁰ Maji kare e-ddee on bbe! Maji kare dewje ddaje ne ke mei ndiki do nange te, ddew kara baa toke ye ke dara.

¹¹ Areje ne-kusa taje ke bbokone.

12 ɔru tar majang leje dɔje te,
ddew kara baa toke jeje kara
jaw joru tar dɔ dewje
te ke ddaje majang ke
je.

13 Inya ddew are mare ne na
meje ang.

A ɔruje me ji Nje-Me-Maji
ang te.

[Mba ei njaa kɔn-bbe, singa-
mɔngu, ke piti to lei ke
ndɔ ke ndɔ! Amem.]

14 «Mba toke ɔruje tar dɔ
dewje te ke ddaje maji ang
ke se a, Bɔsese ke ee darâ a
kɔru tar dɔse te tɔ.»

15 A toke bbo ɔruje tar dɔ
dewje te ang a, Bɔsese a kɔru
tar maji ang dɔse te ang tɔ.»

Tar mbete ne-kusa

16 «Toke e-mbeteje ne-
kusa a, e-tɔjuje to isije ke rɔ-
kate ddew kara baa toke nje-
ngemje aw ddajeenn ang.
Daw ñ-tɔju dɔ kemde te to
daw ñ-mbeteje ne-kusa. M-
pa marese, to tar ke tɔkɔrɔ,
dingaje kuka lede mban.

17 A ei, toke e-mbete ne-
kusa a, e-toko kemi, ngaa e-
ndem ubbu.

18 Baann bba kare dewje
gereeje to aw e-mbete ne-kusa
ang. A are Bɔije kara baa
njaa ke ee lo te ke iya rɔe a
gere. Bɔije ke aw oo ne ke to
lo-kiyae te le a kukai.»

Tar ne-kingaje ke nangê ke ye ke darâ

19 «E-sangeje ne-kingaje
ke dɔ nange te neenn nya
nya ang mba esɔlɔlɔ a kɔn,
a kuwa mbɔrkase ngaa, nje-
bbokoje a tete ta-key mba
bboko.

20 A maji kare e-sangeje
ne-kingaje ke darâ, mba
dara to lo ke esɔlɔlɔ a kɔn
ne te ang ddem, ne a kuwa
mbɔrkase te ang ddem, nje-
bbokoje kara a tete ta-key
mba bboko ne te ang ddem
tɔ.»

21 Mba lo ke ne-kinga lei to
te, mei a to te tɔ.»

Kem dew to lambe ke rɔe te

22 «Kem dew to ddew kara
baa toke lambe ke da-rɔ dew
te. Yeenn a bbo kemi to ke
maje a, da-rɔi tɔyn njaa a
ndoko.»

23 A bbo kemi to ke maje
ang a, da-rɔi tɔyn a ndul.
Yeenn a bbo lo-kare ke roi te
tel to til a, til le a tel kil biti
biti.»

Maji ta dda ke Lubba kara baa

24 Dew kara ase dda bbere
le ebbejedede joo ang mba,
na mbete mare kara, a na
ndiki mare kara. Wase na
kunn rɔe kare mare kara
a, na mbete mare kara. A
kaseje ta dda bbere le Lubba
ddem, le nare ddem ang tɔ.

Tar kunda me dɔ Lubba te

25 «Mba yeenn a, m-pa
marese: E-sangeje mese
wɔju dɔ tebbe lese wase
da-rɔe ang ddem, wɔju dɔ
ne ke a kayje wase ne ke
a kusaje wase kubbu ke a
kulaje ang. Tebbe lese ngeng
uta ne-kusa ddem, da-rɔe
ngeng uta kubbu ddem ang
wa?»

26 Ooje eelje ke darâ. Ñ-
dubboje ne ang ddem, du-
jaje kande ko ang ddem, ñ-
mbɔnje ne-kusa damâ ang
ddem tɔ. A Bɔsese ke

darâ aw ngemde ke ne-kusa.
Gatese ngeng uta gate eelje
ang wa?

²⁷ «Na bba horose te a kase
kila mare ndo kara do ndo
tebbe te laa ddew sange-me
te laa wa?

²⁸ Yeenn a, mba ddi bba
aw sangeje mese woju do
kubbuje wa? Aaje ddew ke
putu-kakeje ke mu aw unjuje
ne. Daw n-ddaje kula ang
ddem, dujuje ne ang ddem.

²⁹ A m-pa marese: Salemo
ke da-roë njaa kara, dann
ne-kingaje te laa tøyn, ula
kubbu ke kura ase putu-
kakejeenn kara ang.

³⁰ Sese ke me-kunn lese
to ngaji baa neenn! Putu-
kakeje bbay ke toje bbokone
neenn ngaa bara a puru a
kon a Lubba ulade kubbu.
A sese, na kulase kubbu ang
toke baann wa?

³¹ «Yeenn a aw paje na:
Ddi a ja kusa? Wase, ddi a
ja kay? Wase, kubbu ddi a
ja kula wa. E-sangeje mese
woju do nejeenn ang.

³² Dewje ke gereje Lubba
ang a aw sangeje nejeenn ke
kare tøyn. Bosese ke darâ
gere to eeje ke bbo nejenn
tøyn.

³³ E-sangeje Bbe-kon le
Lubba, ke gate gate laa
døngør, a na karese kese ne-
jeenn tøyn do mare te.

³⁴ «Yeenn a, e-sangeje
mese woju do ne ke bara
ang. Mba bara njaa a sange
ne laa bbay. Ndø kara kara
ase kem ndoo laa.»

7

Maji kare e-gangeje sariya

do nje-marse te ang

¹ «Maji kare e-gangeje
sariya do nje-marse te ang,
mba kare Lubba gange
sariya dose te ang to.

² Mba Lubba a gange
sariya dose te ddew kara baa
toke e-gangeje sariya do nje-
marse le. Ne ke unnje bba
ojuje ne a na kunn ta koju ne
ne lese to.

³ Mba ddi bba mu ke to
kem ngokoin te a oo a, toke
kake ke to kemi te oo ang
wa?

⁴ A pa kare ngokoin pa na:
<Are more mu kemi te>, a ei
njaa oo toke kake ke to kemi
teenn ang toke baann wa?

⁵ Nje-ngem, oru toke kake
ke to kemi te døngør bba a
koo lo ke majetakoru ne mu
ke to kem ngokoin te.

⁶ «Areje ne ke maji tøyn
bisije ang, mba da tel turu
rode ke dose te ngaa da
njarrese. Unguje mereje lese
no bereje te ang. Mba da
mboynje ke golde.»

*Toke dew duju ne Lubba a,
a kinga*

⁷ «E-dujuje ne a da karese.
E-sangeje ne a, a kingaje.
Undaje ta key a, da koru
karese.

⁸ Mba dew ke duju ne a,
inga. Dew ke sange ne a,
inga, ngaa dew unda ta key
a, døru dare.

⁹ Horose te, na bba ngonne
duje ne-kusa a, a kare er wa?

¹⁰ Wase na bba ngonne
duje kanji a, a kare li wa?

¹¹ Sese e-majije ang, e-
gereje ta kare ne ke maji
ngannse. A Bosese ke darâ a

kare ne ke maji nje ke dujeje ang wa?

¹² «Ne tɔyn ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a e-ddaje ke de tɔ. Yeenn to Ndu ke Moyije ke maketuruje le nje-kilaje mber-tar le Lubba tɔjuje aann.»

Ta-ddew ke joo

¹³ «Andeje ke ta-ddew ke ngaji, mba ta-ddew ke tate to ta-ddew ke aw ke ta yo te. Ddewe ngeng ang are dewje nya andeje ne.

¹⁴ A ta-ddew ke ta kaw lookinga tebbe te to ngaji baa ngaa to ddew ke ngeng nya, are dewje kara kara baa a aw ingaje.»

Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje

¹⁵ «Aaje rɔse wɔju dɔ nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje. Dulaje ngira bate bba ñ-ddeeje ne rɔse te. A mede te nu, ñ-toje to enjakemnjjarje ke aw uwaje ne aw usaje.

¹⁶ Ne ke a gereje ne de a to kula-ddade. Dew a kuja kande binye dɔ kula konn te ang ddem, kande Pige dɔ kake te ke ubba konn ang ddem.

¹⁷ Kake ke maji, ande kandeje ke maji, a kake ke tuju, ande kandeje ke maji ang.

¹⁸ Kake ke maji ase ta kande kande ke maji ang ang. Ngaa kake ke tuju ase ta kande kande ke maji ang ngaa.

¹⁹ Kake ke ande kande ke maji ang a, da tuka kila poro.

²⁰ Yeenn a, ddew kula-dda te le nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a, a gereje ne de.»

Nje-njaje go Jeju te ke tɔkɔrɔ

²¹ «Dewje ke aw paje arem na: Ebbemje! Ebbemje! Dede tɔyn a da teeje Bbe-kɔn te ke darâ ang. Dede ke ñ-ddaje ne ke me Bɔmje ke ee darâ ndiki ke karedé baa a da teeje.

²² Ndɔ gange sariya a, dewje nya a paje karem na: <Ebbejeje! Ebbejeje! Jila mber-tar, ñ-tubba ndilje ke maji ang ddem, ñ-dda nemɔrije nya ke rii ang wa?»

²³ Yeenn ngaa ma pa karedé na: m-gerese ndɔ kara ang ta otuje mbɔrem te ddang. Awje ddew ew, ese nje-dda neje ke maji ang.»

Gusu-tar dɔ keyje te joo

²⁴ «Yeen a, bbo dew ke oo tarje tɔyn ke m-pa neenn ngaa dda ne kula a, na to ddew kara baa ke nje-kem-kare ke dda key laa dɔ er te.

²⁵ Ndi ere, maannje sirije taaje lo tɔyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ang mba dungu gol key le dɔ er te.

²⁶ A dew ke oo tarje lem ke maw m-pa neenn, a bbo dda ne kula ang a, na to ddew kara baa ke mbe-dew ke dda key laa dɔ enangara te.

²⁷ Ndi ere, are ngann maannje sirije taaje lo tɔyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ngaa guru njuku njuku.»

Jeju tɔju ne ke singa le dew ke ɔn mbay

²⁸ Toke Jeju pa tarje neenn le tɔyn nunga a, ne-tɔju laa le ɔru singa dewje ke banya ke ooje tar le.

²⁹ MBA ñ-tɔju ne toke engan nje-kɔru gel-nduje le Jipiije ang. Ñ-tɔju ne ke singa kɔn-mbay.

8

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹ Toke Jeju ddisi dɔ er te le a, dewje ke banya unnje goe.

² A, a ta koo a, mare nje-banji ddee ngɔsi ke Jeju le, ɔsu mekeji-gɔle noe te ngaa pa are na: «Ebbemje, toke e-ndiki a, a kase dda kare m-ddee maji.»

³ Jeju ula jia ɔru ne nje-banji le ngaa pa na: «M-ndiki te, e-ddee maji.» Njange baa njaa a, banji le gayn rɔe te ke ddang ngaa ñ-ddee maji.

⁴ Ngaa Jeju pa are na: «Oo ke maje, e-pa tare are dew ang. A, aw tɔju rɔi are nje-polo-Lubba tenni oo bbo are ne-polo ke Moyiji unn ndu wɔju dɔe kare dewje tɔyn gereje to rɔi ddee maji ngaa.»

Jeju ɔru rɔ-to rɔ nje-kula te le nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rɔm

⁵ Kare te ke Jeju a ta tee Kapernayum a, mare nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rɔm ddee ngɔsi saa ngaa duju kare numae.

⁶ Nje-kɔn dɔ mbambaje le pa na: «Nje-kula***** lem to key, debbe rɔe oy are naw noo ndoo to bbeel.»

⁷ Jeju pa are na: «Ma kaw kɔru rɔ-to laa le.»

⁸ A nje-kɔn dɔ mbambaje le ilae te na: «Ebbemje, mase kare ande key lem ang. Tar kara njaa a e-pa a, rɔ-to le nje-kula lem le a nunga.»

⁹ E-ma, mare dew aw ɔn dɔm, ngaa mɔn dɔ mare mbambaje tɔ. Bbo m-pa mare mare kara m-pa na: «Aw!» A naw. Bbo m-pa mare mare m-pa na: «E-ddee!» A ñ-ddee. M-pa mare nje-kula lem m-pa na: «E-dda ne neenn!» A ñ-dda.»

¹⁰ Toke Jeju oo tar le nje-kɔn dɔ mbambaje le baann a, tar le nele to bbeel, ngaa ñ-pa nare dewje ke unnje goe na: «M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese, nange te ke Ijarayel tɔyn, m-nayn minga mare dew ke koo me te laa bo toke be ang.»

¹¹ M-pa marese: «Dewje nya a kinje lo-tee te le kare, ke lo-kande te le kare ta da kisije ta tɔku ne-kusa te ke Abaraham, Ijake, ke Jakobbo me Bbe-kɔn te ke darâ.»

¹² A dede ke Bbe-kɔn le to lede le, da kungude ddaka lo te ke ndul ngaa lo teen le, da nɔnje ddem da ngerje ngangede ddem.»

¹³ Goe te a, Jeju pa are nje-kɔn dɔ mbambaje le na: «Etel aw bbe lei. Ne ke e-duju le, a kinga wɔju dɔ koo me te lei.» A kare teen njaa, rɔ-to nunga rɔ nje-kula te le nje-kɔn dɔ mbambaje le.

Jeju ḡru rɔ-to rɔ dewje te ke banya.

¹⁴ Toke Jeju ande key le Piyar a, noo mum Piyarje ke dene ke to key ke rɔ-to. Rœ tunga nya.

¹⁵ Jeju ḡru ji dene le ngaa rœ ke tunga le wul. Dene le in taar ngaa unn kutu dda saa.

¹⁶ Lo-kul a, ñ-ddeeje ke dewje ke eeje ke rɔ-to ndilje ke maji ang toke banya rɔ Jeju te. Tar ke ta Jeju te njaa tubba ne ndilje ke maji ang le ngaa nɔru rɔ-to rɔ dewje te le tɔyn.

¹⁷ N-dda baann bba kare tar le Ijayi nje-kila mber-tar le Lubba* ddee to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na: «Nɔru namaje leje ke ddang, ngaa ñ-taa rɔ-toje leje ke dœ te.»

Dewje ke ndikije ta kunn go Jeju

¹⁸ Toke Jeju oo dewje ke banya banya ke gukeje le a, ñ-pa nare nje-njaje goe te kare dawje tura tɔku dange maann te.

¹⁹ A mare nje-kɔru gel ndu ddee pa are na: «Nje-ne-tɔju, lo tɔyn ke aw te a, ma kuwa goi.»

²⁰ Jeju ilae te na: «Mulaje eeje ke lo-kiya rɔ lede ddem, eelje ke darâ kara eeje ke key lede ddem. A Ngonn[†] le dew ee ke lo kara ta kula dœ te ang.

²¹ Mare nje-nja goe te pa are na: «Nje-ne-tɔju, inya are maw m-dubbu bɔy bba.»

²² Jeju ilae te na: «Unn gom a inya yoje are dubbuje yoje lede.»

Jeju ndange bamburanbo are ew rœ

²³ Jeju aal tɔku to ngaa, nje-njaje goe te danneje.

²⁴ A ta koo a, bamburanbo in dɔ tɔku dange maann te le. Maann le aw lenge ungu me tɔku to te le are nayn ngɔsi ta ddusu, a Jeju nayn aw tibbi.

²⁵ Nje-njaje-goe te awje ngɔsi saa aw ndoleje ngaa paje areje na: «Ebbe-dewje aijje! Ja ta koy!»

²⁶ Jeju ilade te na: «Mba ddi bba aw bbeelje wa? Sese ke koo me te lese bo ang.» Yeenn ngaa ni taar, ñ-ndange lel le ddem maann le ddem ngaa lo tel to ddekeke.

²⁷ Dede tɔyn njaa mede unda dɔ binya ngaa ñ-paje na: «Dew ddi njaa neenn bba lel, ke maann kara ooje tae neenn wa?»

Jeju tubba ndilje ke maji ang rɔ dingawje te joo

²⁸ Toke Jeju tee tura dange maann te, nange te le dewje ke Gadara a, dingawje joo inje dɔbareje te tilaje keme. Ndilje ke maji ang isije mede te. Ñ-ddaje singa nya are dew kara ndiki ta nday ke ddew ke dɔbareje te le ang.

²⁹ Duruje ekii na: «Ngonn le Lubba, ddi a aw sange rɔje te wa? E-ddee ta kula kemje ndoo kete bba kare ndœ ke Lubba wɔju le ase wa?»

* **8:17 8.17** Oo Ejayi 53.4 † **8:20 8.20** Ngonn le dew to Jeju

³⁰ Ngɔsi ke lonn le, tɔku kusu bereje aw usaje ne.

³¹ Ndilje ke maji ang le ddaje rɔde to ndoo rɔ Jeju te na: «Bbo a ta tubbaje a, ulaje me kusu bereje te tonn.»

³² Jeju pa arede na: «Awje!» Ndilje ke maji ang le teeje me dingawje te le ngaa aw andeje me kusu bereje te le. A, a ta koo a, kusu bereje le tɔyn injé dɔ kongo te ke ndew osoje me dange maann te le, ngaa doyje me maann te le tɔyn.

³³ Dingawje ke aw ngemje bereje le aynje awje me tɔku-bbe te, ngaa paje tar ne ke tee le, ke tar ne ke inga dingawje ke joo ke ndilje ke maji ang to mede te le tɔyn are dewje.

³⁴ Yeenn ngaa dewje tɔyn ke me tɔku bbe te le teeje aw tilaje kem Jeju le. Toke dooeje a, ñ-ddaje rɔde to ndoo rɔe te kare nɔte ke ddang nange te lede.

9

Jeju dda are rɔ dew ke debbe rɔe oy ddee maji

¹ Jeju aal tɔku to ngaa gange dange maann le tel aw tɔku bbe te laa. *

² Dewje ddeeje rɔe te ke mare dingaw ke debbe rɔe oy ke dilae dɔ tuwa te. Toke Jeju oo koo me te lede le a, pa are dew ke rɔe oy le na: «Ngunnum, uwa are ngeng, tar majang lei ɔru doi te ngaa.»

³ Yeenn ngaa, mare nje-kɔruje gel ndu pajé mede te na: «Dew neenn aw taji Lubba.»

⁴ A Jeju gere keje lede ngaa dujude na: «Mba ddi bba eeje ke keje ke maji ang baann wa?»

⁵ Ta pa na: Tar majang lei ɔru doi te, wase ta pa na: In taar bbo e-nja. Yee ke dda ngeng ang wa?

⁶ M-ndiki kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta kɔru tar majang dɔ dewje te ke nangē neenn.» Yeenn ngaa ñ-pa nare dew ke rɔe oy le na: «In tar, unn tuwa lei bbo aw bbê.»

⁷ Dingaw le in taar ngaa aw bbê laa.

⁸ Toke dewje ke banya le ooje baann a, bbeel uta dɔde ngaa dɔsuje gaji Lubba mba singa ke baann ke nare dewje le.

Jeju bbar Matiye kare unn goe

⁹ Jeju ɔtu lo teenn le ngaa aw nday a, noo mare dingaw ke daw ñ-bbare na Matiye isi lo kula taa nare lambo te. Jeju pa are na: «Unn gom.» Matiye le in taar ngaa unn goe.

¹⁰ Goe te a, Jeju aw usa ne key le Matiye. Nje-taaje nare lambo, ke nje-ne-ddaje ke maji ang toke banya ddeeje usaje ne le ke Jeju de ke nje-njaje goe te.

¹¹ Toke Parijienje ooje neenn le a, ñ-paje dareje nje-njaje go Jeju te le na:

* **9:1 9.1** Bbe ke Jeju isi te kare teenn le to Kaperenayum. Ooje ke Marke 2.1

«Mba ddi bba nje-ne-toju lese aw usa ne ke nje-taaje nare lambo, ke dewje ke toje to nje-ne-ddaje ke maji ang wa?»

¹² Jeju oo tar lede le ngaa pa na: «Dewje ke røde to ke maje aw sangeje nje-koru røto ang. Dewje ke røde to de bba.

¹³ Yeenn a, maji kare aw sangeje ddew mba gere kande tar ke Lubba pa neenn: « Ndiki naa a mndiki bbo ne-polo ang. Mba dewje ke ooje røde to dewje ke gate gate a m-ddee ta bbarde ang. M-ddee mba nje ke ooje røde to nje-ne-ddaje ke maji ang.»

Tar mbete ne-kusa mba duju Lubba

¹⁴ Goe te a, nje-njaje go Jan Batisi te ddeeje ngosi ke Jeju ngaa dujeje na: «Mba ddi bba jeje ke Parijyenje jaw inyaje ne-kusa taar taar mba duju Lubba a, nje-njaje goi te inyaje ne-kusa ang wa?»

¹⁵ Jeju ilade te na: «Ejeje to nje-buwa-kuraje le nje-dene ke siki a ndingaje ndoo kare te ke nje-taa dene le nayn ke de bbay wa? Baann ang. A kare a ddee kare dunn nje-taa dene le døtu ne, a da kinyaje ne kusa bbay.»

¹⁶ Dew a kunn ta kubbu ke siki kila ne kem ngisi kubbu ang. Mba ta kubbu ke siki le a dda kare do ke kem ngisi kubbu te le tel tiir ke kete bbay ngaa do ke kem ngisi

kubbu te le a tel bo kuta ye ke kete.

¹⁷ Dew a kungu ben ke ñdda siki bbay me konn ku endaarje[†] te ang. Mba kuje le a tiirje ta ben le a kula nangê ngaa kuje le kara a tujuje nyom to. Kuje ke siki a daw dungu ben ke ñ-dda toke siki me te. Baann bba koto le ke kuje le a naynje ke maje.»

Jeju øru rø-to rø dene te, ngaa ndol mare ngonn ke dene ke oy.

¹⁸ Kare te ke Jeju aw pa tar arede toke baann a, mare toku dew le Jiipije ddee tee. Nøsu mekeji góle non Jeju te le ngaa ñ-pa na: «Ngunnum ke dene oy bbassine bbay neenn. A aw ila jii døe te a, na ndol.»

¹⁹ Jeju in taar ngaa, ne de ke nje-njaje goe te dunnje go dingaw le.

²⁰ A mare dene ke mese aw ddee røe te are aw oo ndoo bbal døku gire joo ddee giri Jeju te ngosi ngaa øru ta kubbu laa.

²¹ Mba ñ-pa mee te na: «Bbo le kubbu laa njaa bba minga ddew moru kara, røm a ddee maji.»

²² Jeju turu røe ooe ngaa pa na: «Uwa are ngeng, ngunnum ke dene, koo me te lei ajii mban.» A kare teen njaarø-to le nunga røe te.

²³ Toke Jeju aw key le toku dew le Jiipije le, ngaa oo dewje ke aw kølje mbula ddem, dewje ke banya ke aw

[†] 9:17 9:17 Ku endaarje to ku ke Jiipije aw unguje koto ke daw ñ-bbar na vin kete. Endaar daje a ñ-ddaje ne ku le.

nɔnje aw uruje ne ekii ddem a,

²⁴ ñ-pa na: «E-teeje ke ddaka. Ngonn ke dene le oy ang, naw ñ-tibbi.» A dewje le kokoeje.

²⁵ Toke ñ-tubbaje dewje ke banya le dare teeje ddaka a, Jeju ande key le, uwa ji ngonn ke dene le ngaa intaar.

²⁶ Tare nja dɔ nange te le tɔyn.

Jeju dda are kem nje-kem-toje joo ddee maji

²⁷ Toke Jeju in lo tenn le aw nday ke kete a, nje-kem-toje joo unnje goe ngaa uruje ekii na: «Ngonn le Dabbi, oo kem-to-ndoo leje!»

²⁸ Toke Jeju ande key a, nje-kem-toje le ddeeje ngɔsi saa ngaa Jeju le dujude na: «Ooje mese te to mase ta dda neenn wa?» Dilaeje te na: «Ebbe-dewje, ase ta dda.»

²⁹ Yeenn ngaa Jeju ɔru kemde ke jia ngaa pa na: «Maji kare ne ke e-dujuje le ddee tɔkɔrɔ ase kem koo me te lese.»

³⁰ Kemde le uja, ngaa Jeju ndɔre mbide nya na: «Ooje ke maje, maji kare dew kara gere tare ang.»

³¹ A kake nje-kem-toje le teeje ddaka a paje tar le Jeju dɔ nange te le tɔyn are dewje.

Jeju dda are dew ke tae utu tel pa tar

³² Toke Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje ta kɔtu a, dewje ddeeje rɔe te ke mare dingaw ke ndil ke maji ang ddae are pa tar ang.

³³ Jeju tubba ndil ke maji ang le ngaa dingaw le unn kutu pa tar. Ne le gange singa dewje ke banya ke eeje teenngaa ñ-paje na: «Joo ne ke be ndɔ kara nange Ijarayel te ang.»

³⁴ A Parijiyenje paje na: «Mbay le ndilje ke maji ang a are Jeju singa ke ta tubba ne ndilje le.»

Jeju oo kem-to-ndoo le dewje ke banya

³⁵ Jeju nja me tɔku bbeje te, ke me ngann bbeje te tɔyn. Ñ-tɔju ne key-mbɔn naaje te le Jiipije, nila mber Tar ke majiwɔju dɔ kɔmbay le Lubba. Nɔru rɔ-toje tɔyn rɔ dewje te, ngaa ñ-dda nare rɔ dewje ke debbe rɔde tuju ddeeje maji.

³⁶ Jeju oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Mba dewje le singade ɔru ddem, rɔde oy njururu ddem, ddew kara baa toke bateje ke nje-ngemde goto.

³⁷ Yeenn ngaa, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Kula kuja koo le bo nya, a nje-kuja koo le bayanje ang.»

³⁸ Yeenn a, e-dujuje nje-ndɔ le are nula mare nje-kulaje bbay ta kula te le.

10

Jeju bbar nje-kayn-kulaje laa ke dɔku gire joo

¹ Jeju bbar nje-njaje goe te dɔku gire joo. Naredé singa kare ñ-tubba ne ndilje ke maji ang, kare dɔru ne rɔ-toje tɔyn, kare ñ-ddaje dare

rō dewje ke debbe rōde tuju ddeeje maji.

² Ri nje-kayn-kulaje ke dōku gire joo le na: Dōngor dew to Simo ke daw ñ-bbare na Piyar, ke ngokoen Andere. Jake ngonn le Jebbede, ke ngokoen Jan.

³ Pilipi de ke Batalami, Toma de ke Matiye ke to nje-taa nare lambo*, Jake ngonn le Alpe, ke Tade.

⁴ Simo dew ke ndiki bbe laa nya†, ke Judase Iskariyote ke a to nje labbe Jeju.

Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dōku gire joo le

⁵ Kete bba kare Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dōku gire joo le a, ñ-ndejede na: «Dewje ke toje to Jiipije ang a, awje rōde te ang ddem, andeje me bbe te le dewje ke Samari ang ddem.

⁶ A, awje rō dewje te ke Ijarayel ke toje toke le bateje ke naynje.

⁷ Kare kawse a, ilaje mber e-paje na: Bbe-kon ke darā ee ngɔsi.

⁸ ɔruje rō-to rō dewje te, endolje dewje ke oy, areje rō nje-banjije ddee maji, ngaa e-tubbaje ndilje ke maji ang. Ingaje ne le baa, ta areje dewje baa njaa tō.

⁹ Unnje ande, wase nare, wase kande nare unguje me bbol te lese ang.

* **10:3 10.3** Ooje Matiye 9.9. Kula le Matiye lew to kula taa nare lambo † **10:4** **10.4** Simo to kara le Jiipije ke aw ddaje singa mba tee ke bbe lede ko bbere te le Rōmeje ke aw wonje dōde ‡ **10:12 10.12** Lapiya bbe le Jiipije pa na: Me-wul lom isi ke se.

§ **10:15 10.15** Sodome ke Gomore to bbeje ke dunnde to ne-koju-mare le bbeje ke majang to ke te nya. Ooje Genese 19.

¹⁰ Unnje bbol mba kaw ne njia te lese le ang. E-jinje dōkubbu ke taar joo ang ddem, ne-gol ang ddem, unnje kake ke ta kuwa jise te ang ddem. Mba maji kare dare dew ke aw dda kula ne-kusa tae.

¹¹ Toke e-teeje mare tokubbe te wase ngonn bbe te a, e-sangeje dew ke a kase mba taase ke key laa, ngaa ta isije rōe te ndereng ɔtuje ne.

¹² Toke a ta kandeje me key te a, e-ddaje lapiya nje-keyje le.‡

¹³ A bbo nje-keyje le taase ke key a, maji kare lapiya lese le arede me-wul-lom. A toke ñ-taase ke key ang a, maji kare me-lom lese tel ke rōse te.

¹⁴ Toke e-teeje mare key te wase mare tokubbe te a, dewje taase ke key ang a, kōtuse a, e-tundaje bum-golse.

¹⁵ M-pa tar ke tōkōrō marese. Ndō gange sariya a, sariya ke da gange dō nje-bbeje teenn a ngeng kuta sariya ke da gange dō dewje te ke Sōdōme ke Gōmōr§.»

Ne singaje ke a kinga nje-njaje-go-Jeju te

¹⁶ «Ooje, mulase toke le bateje horo enjakemjarje te. Yeenn a, maji kare aaje rōse toke le li aw aa rōe ddem, areje tar to dōse te ang toke le derje.

¹⁷ Aaje rōse rō dewje te, mba da kaw ke se nōn sariya te, ta da tundase ke ndey me key-mbōn naaje te lede.

¹⁸ Da kaw ke se nō-gōl njekon bbeje te, ke nō-gōl tōkumbayje te wōju dōm. Kare teen a paje tar-naji lem karede ddem, kare dewje ke toje to Jiipije ang ddem.

¹⁹ A toke daw ke se lo gange sariya te a, areje mese sangese wōju dō tar ke a paje wase, gusu ke a paje ne tar le ang. Kare teen njaa, Lubba a karese tar ke a paje.

²⁰ Mba, sese bba a paje tar le ang, a Ndil le Bōsese, a a kunda tar le tase te kare e-paje.

²¹ Dewje a kila ngakonde ji dewje te kare ñ-tōlde. Bōngannje a ddaje toke baann ke ngannde tō. Ngannje a telje to nje-baanje le bōdede ke le kōndede ngaa da dda kare ñ-tōlde.

²² Dewje tōyn a mbetejese wōju dōm. A dew ke uwa are ngeng ndereng ddutu ndō te a, a kinga kaji.

²³ Toke ñ-dda singa ke se mare tōku bbe te a, aynje awje mare te. M-pa tar ke tōkōrō, a nayn njaje me tōku bbeje te ke Ijarayel tōyn ang bbay a, Ngonn le Dew a ddee.

²⁴ Nje-ndo-ne uta nje-ne-tōju ang ddem, nje-kula a kuta ebbeeje ang ddem.

²⁵ Toke nje-ndo-ne ddee toke le nje-ne-tōju laa wase, nje-kula ddee toke le ebbeeje a, yeenn ase. Toke dewje bbarje nje-key to Belejebul a,

da taji ngann nje-keyje uta yeenn.»

Kunda me dō Lubba te

²⁶ «Arje bbeel le dew ddase ang, mba mare ne kara ke to lo-kiyae te ke a tee ke ddaka ang goto, ngaa neje tōyn ke ñ-kusu dōe dewje a gereje.

²⁷ Tar ke m-pa marese til te a, sese, maji kare e-ndajije areje dewje kara. A bbo ñ-pa tar darese hōy be a, maji kare ilaje ne mber nata.

²⁸ E-bbeelje dewje ke aw tōlje da-rō dewje ang, mba daseje ta tōl kewn le dew ang. A Lubba a maji kare e-bbeeje. Ne a nase ta dda kare kewn le dew ddem, da-rō dew ddem tujuje kem puru te ke ke ndō ke ndō.

²⁹ Daw ñ-labbe ngann eelje joo gusu kara ang wa? A toke Bōsese ndiki ang a, ngonn eel kara a kase koso nangē ang.

³⁰ A sese, ben dōse kara Lubba tura kara kara tōyn.

³¹ Yeenn a, areje bbeel ddase ang. Kem Lubba te e-ngengje uta ngann eelje ke banya.

³² Yeenn a, toke dew pa kem dewje te to ñ-to nje-njagom te a, ema kara ma pa nō gol Bōy te ke ee dara to ñ-to dew lem tō.

³³ A toke dew pa kem dewje te na: «M-to dew le Jeju ang» a, ema kara ma pa nō gol Boy te ke ee dara na: «Dew neenn to dew lem ang» tō.

Dewje a kaynje naa wɔju dɔ Jeju

³⁴ Ejeje to m-ddee ta kila me-wul-lom do nange te neenn ang. M-ddee ta kila me-wul-lom ang, ddɔ a m-ddee ta kila nangê.

³⁵ M-ddee ta kila kaynnaa horo dew te ke bœje, horo ngonn ke dene te de ke koenje, ngaa horo ngonn ke dene te de ke mumeje ke dene.

³⁶ Nje ke me key te le dew njaa a toje to nje-baanje laa.

Maji kare n-toje ngɔsi ta kare tebbe leje toke Jeju

³⁷ Dew ke ndiki bœje wase koenje utam, a kase ta ddee to dew lem ang.

³⁸ Dew ke oto kake-dese laa bba nja ne gom te ang, a kase ta ddee to dew lem ang.

³⁹ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, tebbe laa le a nayn ke kɔrɔ nyɔm. A dew ke are tebbe laa nayn ke kɔrɔ wɔju dɔm a, na tel kinga tebbe laa le.

Dew ke taa nje-njaje-go Jeju te ke rœ te a, taa Jeju tɔ

⁴⁰ Toke dew taase ke rœ te a, ema njaa ñ-taam. A dew ke taam ke rœ te a, taa dew ke ulam to.

⁴¹ Dew ke taa nje-kila mber-tar le Lubba ke rœ te, mba dew ke ñ-taae le to nje-kila mber-tar le Lubba a, na kinga kuka ke nje-kila mber-tar le Lubba aw inga. A bbo dew taa dew ke gate gate ke rœ te, mba dew ke ñ-taae le to dew ke gate gate a, na

kinga kuka ke dew ke gate gate aw inga.

⁴² M-pa tar ke tokoro marese: «Maann ke wul ke engo te baa njaa bba dew are dew ke ngaji horo ngamareje te, mba dew ke ngaji le to nje-nja gom te a, kuka laa a koso nangê ang to.

11

¹ Toke Jeju ndeje nje-njaje goe te ke dɔku gire joo le nunga a, nɔtu naw me tokubbabeje te ke dɔ nange teen ta tɔju ne ddem ta kila mber-tar ddem.

Jan Batisi ula nje-njaje goe te rɔ Jeju te

² Toke Jan Batisi nayn key-kula te a, oo tam kula ke Kiriste aw dda. Yeenn a, nula mare nje-njaje goe te rœ te nare,

³ daw ñ-dujeje na: «Ei a e-to Mesi* ke a ta ddee le wase maji kare n-ngebbe mare dew dang wa?»

⁴ Jeju ilade te na: «Ne ke ooje ke mbise ddem, ke kemse ddem neenn le, aw paje areje Jan le:

⁵ Nje-kem-tɔje ooje lo, nje-meteje njaje, rɔ nje-banjije ddee maji, nje-mbikutuje ooje tar ddem, dewje ke oyje ndolje ddem, ngaa dila mber Tar ke maji dare nje-ndooje.

⁶ Rɔ-neel to mba dew ke ema a ma to nje-dda kare koo-me te laa oso ang.»

Jeju pa tar dɔ Jan Batisi te

⁷ Toke nje-njaje-go Jan te le telje a, Jeju unn kutu pa tar ke dɔ Jan te are dewje ke

banya ke eeje lo teenn le na:
«Ddi a awje aw ooje me kɔr
te wa? Aw ooje muje ke lel
aw yeke wa?

⁸ Bbo to ye ang a, ddi a
awje aw ooje wa? Aw ooje
mare dingaw ke ula kubbu
ke kura wa? A dewje ke
ulaje kubbuje ke kura isije
key-mbay te.

⁹ Yeenn a, ddi njaa awje
aw ooje le wa? Mare nje-
kila mber-tar le Lubba wa?
Tɔkɔrɔ, m-pa marese, nuta
nje-kilaje-mber-tar le Lubba
bbay.

¹⁰ Jan le a ñ-dda tar laa me
Maketurute le Lubba na:
<Ma kula nje-kayn-kula lem
noi te

kare ñ-mose ddew noi te.»

¹¹ «Tɔkɔrɔ m-pa marese:
<horo dewje te tɔyn ke
deneje ujude, mare dew ke
bo uta Jan-Batisi goto. A dew
ke to ten uta keseje me Bbe-
kɔn te ke dara bo utae.

¹² Unn kute dɔ ndɔ te le
Jan-Batisi ndereng bbasine,
daw ñ-dda singa mba Bbe-
kɔn ke dara. Ngaa nje-
singaje a aw sangeje ddew ta
taa.

¹³ Mba nje-kilaje mber-tar
le Lubba, ke Ndu le Moyiji
paje tar bbe-kɔn le Lubba
ndereng tee ndɔ Jan te.

¹⁴ A bbo e-ndikije te sem a,
ne njaa ñ-to Eli ke na a ddee
le.

¹⁵ Maji kare dew ke mbia
to a oo tar neenn!

¹⁶ «Ddi a ma kunn kɔju ne
dewje ke bbasine neenn wa?
N-toje ddew kara baa toke
ngannje ke isije nata ngaa

paje ke taar areje ngann
marde na:

¹⁷ *«N-kɔl mbula kare e-laje
ne, a e-laje ang, jɔsu pa yo
jarese a, e-nɔnje ne ang tɔ».*

¹⁸ Mba Jan Batisi ddee a,
usa ne ang ddem, ay ne ang
ddem. A dewje pajé na:
<Ndil ke majang to mee te.»

¹⁹ Ngonn le dew ddee ngaa
usa ne ddem, ay ne ddem,
a dewje pajé na: <Ñ-to nje-
ne-kusa, ke nje-ne kay. Ñ-
to nje-buwa-kura le nje-taaje
nare-lambo ddem, le nje-ne-
ddaje ke maji ang ddem.» A
dewje ooje kem-kare ke in
rɔ Lubba a, ñ-gereje to kem-
kare le aw dda ne ke maji.»

*Dewje ke bbeje te ke
mbeteje ta koo-medē te ke
Jeju*

²⁰ Yeenn ngaa, Jeju unn
kutu kɔl ke dewje ke bbeje
te ke ñ-dda ne-mɔrije ke te
nya uta keseje tɔyn, mba ñ-
mbeteje ta turu ddew lede.

²¹ N-pa na: «See dewje ke
Korajen, to ndoo nya arese!
See dewje ke Betesayida, to
ndoo nya arese! Ne-mɔrije
ke m-dda horose te neenn,
toke m-dda me bbeje te ke
Tir ke Sidɔn a be a, lew
baa njaa dewje ke me bbeje
teenn a kulaje kubbu-ndoo
ddem, da kungu bu puru
dɔde te ddem ngaa da turuje
ddew lede.

²² Mba yeenn a, m-pa
marese : « Ndɔ gange sariya
a, sariya ke dɔse te a ngeng
kuta sariya ke dɔ Tir te ke dɔ
Sidɔn te.

²³ «A see dewje ke Kapernayum, ejeje to Lubba a kunn bbe lese ke taar ndereng koru ne dara wa? Na tel ke bbe lese ndereng lo te le dewje ke oy. Mba nemoriye ke m-dda bbe lese, toke m-dda Sôdôm a bbe le a nayn ndereng bbokone bbay.

²⁴ Mba yeenn a, m-pa marese, ndo gange sariya a, sariya lese a ngeng kuta sariya le dewje ke Sôdôm.»

Jeju to nje-kon dô ndo kuwa-rô

²⁵ Kare teenn, Jeju pa na: «Môsu gajii Bôy, Ebbedewje ei ke on dô dara ddem, nange ddem, mba iya neje neenn le nje-kem-kareje ddem, nje-ne-gereje ddem. A e-tôju nejeenn le dewje ke toje to dewje ke ten baa.

²⁶ Tôkôrô bôy, mba ei njaa e-ndiki kare to toke baann.

²⁷ Bôy arem ne tóyn mban. Dew kara gere Ngonn le ang, Bô njaa kara baa. Dew kara gere Bô ang to, Ngonn njaa kara baa. A dew ke Ngonn le njaa ndiki toje Bô le bba a gêre.»

Maji ta ddee rô Jeju te kinga lo-kuwa-rô

²⁸ «E-ddeeje rôm te, sese tóyn ke ne-koto aw oyse are rose nyase, a ma kare uwaje rose.

²⁹ E-taaje juku lem otoje, ngaa areje m-tôjuse ne, mba m-wul pee ddem, mem to me ngonn kase ddem. Yeenn bba a kuwaje rose.

³⁰ Mba juku ke ma kunda gôsuse te oy ang ddem, ne-koto ke marese kare otoje kara ole pelpel ddem.

12

Jeju to nje-kon dô ndo kuwa-rô

¹ Dô ndoe teenn, Jeju aw nday me ndo beleje te ke ndo-kuwa-rô*. Bbo dda njenjaje goe te ngaa daw ntteteje jinga beleje le daw dusaje.

² Toke Parijiyenje ooje baann a, n-paje dareje Jeju na: «Oo, nje-njaje goi te aw ddaje ne ke ase kare dew dda ndo-kuwa-rô te ang.»

³ A Jeju ilade te na: «Ne ke Dabbitti dda dô ndo te ke bbo ddae, ne de ke dewje laa le, e-turaje tare me Maketurute ang wa?»

⁴ Dabbitti de ke dewje laa le dandeje me key te le Lubba ngaa dusaje mapa ke dare Lubba to ne-polo. De ke ddew ta kusa mapa le ang mba to ne-kusa ke nje-poloje Lubba ke karedé baa a aseje ta kusa.

⁵ N-dda me Maketuru-ndu te na: Ke ndo-kuwa-rô, nje-poloje Lubba aw ddaje kula me key-polo-Lubba te. Yeenn to daw ngem ndu ke wôju dô ndo-kuwa-rô ang, a tar kara to dôde te ang.

⁶ A m-pa marese, mare ne ke bo uta key-polo-Lubba to neenn.

⁷ Maketuru le Lubba na: M-ndiki kare dewje ndiki naa bbo m-ndiki ne-polo ang a. Toke e-gereje kande tar

neenn a, dewje ke tar to dode ang le, a kundaje tar dode te ang.

⁸ Mba Ngonn le dew a to nje ndɔ-kuwa-ɾɔ.

Jeju dda are dew ke jia oy ddee maji

⁹ Jeju otu lo teenn ngaa aw ande key-mboñ-naa te le Jiipije.

¹⁰ Mare dew ke jia oy ee teenn. A Parijienje ndikije ta kunda tar dɔ Jeju te ngaa dujueje na: Dew ee ke ddew ta kɔru rɔ-to ke ndɔ-kuwa-ɾɔ wa?

¹¹ Jeju ilade te na: Na horose te neenn, bbo ee ke bate kara baa, ngaa bate le oso me buwa te ke ndɔ-kuwa-ɾɔ a, a kore ke ddaka ang wa?

¹² A dew uta bate ang wa? Yeenn a, ndu are ddew ta dda maji ke ndɔ-kuwa-ɾɔ.

¹³ Yeenn ngaa Jeju pa are dingaw le na: «E-ndɔju jii.» A ñ-dɔju jia le ngaa, jia le ddee maji toke ye ke kara.

¹⁴ A Parijienje le teeje ddaka ngaa mboñje naa ta kuwa dode ta koo ddew ke ta tɔl ne Jeju le.

Jeju to nje-kula ke Lubba mbere

¹⁵ Toke Jeju oo tar tɔle le a otu lo teenn ke ddang. Dewje banya banya unnjoe goe ngaa nɔru rɔ-toje lede tɔyn.

¹⁶ A ñ-ndejede nya kare ñ-pa tar dœ te dare dewje ang.

¹⁷ Yeenn bba tar ke Ijayi nje-kila mber-tar le Lubba pa ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

¹⁸ «Lubba pa na:

Ne neenn a ñ-to Nje-kula lem ke m-bere.

Ne ke m-ndike nya, ngaa minga rɔ-neel ddew te laa.

Ma kare Ndil lem isi dœ te, kare nila mber ne-dda ke gate gate nare dewje ke toje to Jiipije ang.

¹⁹ Na kɔl ke dew kara ang ddem, na kuru ekii ang ddem. Dew kara kara a koo ndue go ddew te ang.

²⁰ Na kuwa kare mu ke tete mban guru ang.

Na tɔl puru ke a ta koy ang. Na dda ne toke baann ndereng kare ne ke to ke ddewe tɔy dɔ neje tɔyn,

²¹ ngaa dewje ke toje to Jiipije ang a kundaje mede dœ te.»

Jeju tubba ndilje ke maji ang

²² Dewje ddeeje ke mare dew ke ndilje ke maji ang isije mee te are dew le oo lo ang ddem, oo tar ang ddem. Jeju ɔru rɔ-to le dew le are noo lo ke maje ddem noo tar ke maje ddem.

²³ Neenn le gange singa dewje ke banya le ngaa paje na: «Ngonn le Dabbi ti le a neenn ang wa?»

²⁴ Toke Parijienje ooje tare a paje na: «Dingaw neenn aw tubba ndilje ke maji ang ddew singa te le Belejebul ke to mbay le ndilje ke maji ang.»

²⁵ Jeju gere keje lede ngaa pa arede na: «Toke dewje ke me mare bbe-kɔn te uruje dɔ naa te ngaa tinje naa a,

bbe-kon le a tuju. Ngaa, toke dewje ke me toku bbe te wase ke me key te uruje do naa te ngaa tinje naa a, da kaseje ta nayn ang.

²⁶ Toke satan tubba satan a, yeenn to ne njaa naw ndda ddɔ ke rœ. A bbe-kon laa le a tel nayn toke baann wa?

²⁷ A bbo e-paje na ddew singa te le Beljebul a maw mtubba ne ndilje ke maji ang a, nje ke lese, singa le na ngaa a dede daw ñ-tubba ne de wa? Nje ke lese le njaa a tɔjuje to tar lese to ke dɔgole ang.

²⁸ A toke ddew singa te le Ndil le Lubba a maw mtubba ne ndilje ke maji ang a, yeenn tɔju to kon-bbe le Lubba tee dɔse te ngaa.

²⁹ Toke dew ndiki ta kande key le dew ke ubba singa nya, ta taa ne-kingaje laa a, maji kare nuwa nje-singa le ñ-toe kete ngaa bba goe te a, na koto neje tɔyn ke to me key te le.

³⁰ Dew ke to dew lem ang to nje-baan lem. Ngaa dew ke mbɔn ne sem ang to dew ke aw sarene koro.

³¹ Mba yeenn a, m-pa marese, Lubba a koro tar majangje tɔyn ke tar taji ke dewje aw ñ-tajeje dɔde te. A na koro tar do dew te ke taji Ndil-me-nda ang.

³² Toke dew pa tar ke mbete ngonn le dew a, Lubba a koro tar dɔe te. A toke dew pa tar ke mbete Ndil-me-nda a, Lubba a koro tare dɔe te bbokone neenn ang ddem, ndɔ te ke bara

ang ddem.

Tar ke do kake te, ke do kandeje te.

³³ Toke kake maji a kande kara maji to. Toke kake tuju a kande kara a tuju to. Mba dew gere kake ddew te le kande.

³⁴ See embakanraje. Sese ke e-majije ang le a kaseje ta pa tar ke maji toke baann wa?. Mba tarje ke ddusu me dew a aw tee tae te.

³⁵ Dew ke maji aw tee ke neje ke maji, ke toje mee te ke maji ke ddaka. A dew ke maji ang aw tee ke neje ke maji ang ke toje mee te ke maji ang ke ddaka to.

³⁶ M-pa marese, tarje ke baa baa tɔyn ke dewje aw paje, da telje ke tar dɔe te ndɔ gange sariya te.

³⁷ Mba Lubba a kunda tar doi te wase na koro tar doi te woju do tar pa lei.

Dewje dujuje kare Jeju dda ne-mɔri

³⁸ Yeenn ngaa, mare nje-koruje gel ndu ke mare Parijienje paje areje Jeju na: «Nje-ne-tɔju, e-dda mare ne-mɔri are joo.»

³⁹ Nilade te na: «Dewje ke bbokone ke toje to dewje ke majije ang ddem, dewje ke toje gate gate ang ddem dujuje ne-mɔri. A bbay ne-mɔri ke da koo a to ne ke inga nje-kila mber-tar le Lubba Jonase.

⁴⁰ Mba ddew kara baa toke Jonase dda ndɔ mota ke til mota me toku kanji te, Ngonn le dew a dda ndɔ

mota ke til mota me nange te to.

⁴¹ Ndɔ gange sariya a, dewje ke Ninibe a kinje ta gange sariya dɔ dewje te ke bbasine neenn. Mba dewje ke Ninibe le, Jonase ila mbertar arede a, ñ-turuje ddew lede. A dew ke uta Jonase ee neenn.

⁴² Ndɔ gange sariya a, mbay-dene ke beer a kin ta gange sariya dɔ dewje te ke bbasine neenn. Mba lew, ni kɔyn nange te mba kaw koo tar kem-kare le salomo. A mare dew ke uta Salomo ee neenn.

*Tar tel le ndil ke maji ang
me key te laa*

⁴³ Toke ndil ke maji ang tee me dew te ke ddang a, naw ñ-sange lo me kɔr te ke ndo maann to te nungu yo, nungu ne ta kinga lo ke ta kuwa rœ ke te a, ninga lo ang.

⁴⁴ Yeenn ngaa ñ-pa mee te na: «Ma tel key lem ke minya lew le.» Toke ñ-tel key le ngaa, noo a, to baa, me key le are ngate ngate ddem, toke mose ddem.

⁴⁵ Yeenn ngaa, naw ñ-jin mare ndilje ke maji ang nya utae bbay dɔde siri ñ-ddee kede ngaa, dandeje me key te le disije te. Goe te a, kisi le dew le tel maji ang nya uta ye ke kete. Ne ke a kinga dewje ke maji ang ke bbasine neenn a to ddew kara baa toke baann to.

*Nje-nujuje le Jeju ke
tɔkɔrɔ*

⁴⁶ Toke Jeju nayn aw pa tar ke dewje ke banya le

bbay a, koenje ke ngakoenje ñ-ddeeje darje ddaka ngaa daw ñ-sangeje ddew ta pa saa tar.

⁴⁷ Mare dew pa are na: «Koinje ke ngakoinje darje ddaka ngaa, daw ñ-sangeje ddew ta pa sei tar.»

⁴⁸ Jeju ila dew ke aw pa tar are le na: «Na bba to komje wase, nje ke dda bba to ngakomje wa?»

⁴⁹ Goe te a nula jia ke ro nje-njaje goe te ngaa ñ-pa na: «Komje ke ngakomje a neenn.»

⁵⁰ Toke dew dda ne ke me bɔmje ke darâ ndiki a, dew le to ngokom, to kɔnanem, wase to komje.»

13

*Gusu-tar dɔ nje-ne-dubbu
te*

¹ Ndœ teenn njaa, Jeju tee me key te ke ddaka, aw isi kar tɔku dange te.

² Dewje banya banya mbɔnje naa rœ te. Yeenn a, naw naal tɔku to nisi me te. A dewje le tɔyn arje ta kongo dange te le.

³ Ñ-pa tar nya nya nareded dew gusu-tar te, ñ-pa na: «Mare dew aw ke ndɔɔ ta dubbu ne.»

⁴ Kare ke naw ñ-dubbu ne le a, mare kande-ko le gayn dɔ ddew te. Eelje ddeeje ngaa ɔnje kande-ko le.

⁵ Mare kande ko le gayn dɔ nange te ke to er are nange ndeer dœ te ang. Koje le teeje njange baa mba nange le ndeer ang.

⁶ A toke kare ɔsu nya a, puru kare le ɔn koje le are

tutuje, mba ngirade ande nangê nya ang.

⁷ Mare kande ko le gaynje horo konnje te. Konnje le ngalje ngaa taa do koje le.

⁸ A mare kande ko le gayn dɔ-nange te ke maji ngaa andeje. Mare ande dɔdɔku, mare dɔ misan, a mare ande dɔ mota.

⁹ Dew ke ee mbi a, maji kare oo tar neenn.

Jeju unn gusu-tarje pa ne tar mba ddi wa?

¹⁰ Nje-njaje-go Jeju te ddeeje rœ te ngaa dujeje na: «Mba ddi bba e-pa tar arede ddew gusu-tar te wa?»

¹¹ Jeju ilade te na: «Sese, Lubba arese ddew ta gere neje ke toje lo kiyae te me Bbe-kon te laa ke darâ. A dede, naredede ddew ang.

¹² Mba dew ke ee ke ne a, da kila mare doe te kare, kare ne-kinga laa banya ne. A dew ke ne laa goto le, yee ke ten ke nee ne kara, da koru jia te ke ddang.

¹³ Mba yeenn a maw m-pa ne tar maredede ddew gusu-tar te mba daw daaje loo a dooje ne ang ddem, mbide aw oo tar a, dooje tar ang ddem, a ñ-gereje kande ang ddem.

¹⁴ Yeenn a, tar le Lubba ke Ejayi nje-kila mber-pa laa pa wɔju dɔde le ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na:

«A kooje tar ke maje a, a gereje kande ang, a kaaje lo ke maje a, a kooje ne ang.

¹⁵ Mba dɔ dewje neenn ketere nya.

Dutuje mbide ta koo tar ang,

ñ-bbirije kemde ta koo lo ang,

Yeenn a ñ-gereje ne kande tar ang,

Ngaa ñ-turuje ddew lede ang kare moru rɔ-toje lede ang.

¹⁶ A sese, rɔ-neel to lese mba kemse aw oo ne ddeem, mbise aw oo tar ddem.

¹⁷ Mba m-pa marese tar ke tokoro, Nje-kilaje mber-tar le Lubba toke banya, ke dewje ke toke gate gate ke Lubba toke banya ndikije ta koo ke kemde ne ke aw ooje neenn a, dooje ang, ñ-ndikije ta koo ke mbide, a dooje ang.»

Jeju ɔru gel gusu-tar ke dɔ nje-ne-dubbu te le

¹⁸ «Ooje gel gusu-tar ke dɔ nje ne-ddubbu te le.

¹⁹ Dewje ke ooje tar dɔ Bbe-kon te le Lubba a gereje kande tar le ang, toje ddew kara baa toke dɔ ddew ke kande koo gayn te le. Nje-baan ddee ɔru ne ke ñ-dubbu mede te le ke ddang.

²⁰ Mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke to er. Toke dooje tar le a, ñ-taaje ke rɔ-neel njange baa.

²¹ A tar le ungu ngira nange mede te ang, goe ew mede te ang. Bbo ne-kem-to-ndoo, wase ne-singa ddee ingade wɔju dɔ tar le Lubba a, koo me te lede oso njange baa.

²² A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke konnje ubbaje te le. Dooje tar le ke maje, a keje tarje wɔju dɔ neje ke nange neenn, ke bbo ne-kingaje tɔy dɔ tar le are tar le ande ang.

²³ A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke maji ke ñ-dubbu ne te. Dooje tar le a, ñ-gereje kande ke maje ngaa dandeje kande. Mareje andeje dððoku, mareje andeje ðomisan, a mareje andeje ðomota.»

Gusu-tar dɔ mu te ke maji ang

²⁴ Jeju tel pa mare gusu-tar arede na: «Bbe-kõn ke darâ to ddew kara baa ke dew ke dubbu kande-ko ke maji me ndðo te laa.

²⁵ Kare ke dewje aw tibbiye til te a, mare nje-baan ddee dubbu mu ke maji ang horo ko te ke maji le a òtu.

²⁶ Kare ke koje le teeje ngaa aw andeje a, mu ke maji ang le tee to.

²⁷ Nje-kulaje le nje-ndðo le ddeeje rœ te ngaa pajé na: «Ebbejeje, kande-ko ke maji a e-dubbu ndðo lei. A lo ke dda bba mu ke maji ang neenn in te wa?»

²⁸ Nilade te na: «Mare nje-baan a dda neenn.» Yeenn ngaa nje-kulaje le dujeje na: E-ndiki kare jaw ñ-tõru mu ke maji ang le ke ddang wa?»

²⁹ Nilade te na: «E-tõruje ang mba, kare aw tõruje mu ke maji ang le a, e-tõruje ne koo ke maji le to.

³⁰ Inyajede are ñ-nduje naa te ndereng ndð kuja ko te. A bbo ndð kuja ko le ase a, ma pa kare nje ke a kujaje koo le na: E-tõruje mu ke maji ang le ðongor, ngaa e-toje ke ðoe ðoe ta ulaje puru te.» Goe te a e-toje koo ke

maji le unguje me dam te lem.»

Gusu-tar dɔ kande ko te ke ria na Mutarde

³¹ Jeju tel pa mare gusu-tar arede bbay na: Bbe-kõn ke darâ to ddew kara baa ke kande ko ke ria na motarde ke dew unn ngaa dubbu me ndðo te laa.

³² To kande ko ke to ten uta kese kande koje toyn. A toke ñ-tee a, ñ-ngal nuta kese koje toyn ke me ndðo te. Nddee to kake are eelje ke darâ ddeeje ddaje key lede me barkemeje te.»

Gusu-tar dɔ wum te

³³ Jeju pa mare gusu-tar arede bbay na: «Bbe-kõn ke darâ to ddew kara baa ke wum ke dene unn ngaa bøkølo ke nduju ase sambe kara are børu nduju le ti.»

Jeju aw pa tar ddew gusu-tarje te mba ddi wa?

³⁴ Ddew gusu-tarje te a Jeju aw pa ne tarje neenn toyn are dewje ke banya. Mare tar kara ke na pa karedé baa a kinya gusu-tar goto.

³⁵ Yeenn bba tar le Lubba ke nje-kila mber-tar pa le ddee ne to tar ke tøkørø. N-pa na:

«Ma kunn gusu-tar bba ma pa ne tar,
Ma kila mber neje ke toje lo-kiyae te unn kutue dɔ ndð te ke m-dda ne neje toyn.»

Jeju ɔru gel gusu-tar ke dɔ mu te ke maji ang

³⁶ Yeenn a, Jeju inya dewje ke banya le ngaa aw key. Nje-njaje-goe te awje ngosi

saa ngaa paje areje na: «Oru gel gusu-tar ke dɔ tiro te le areje joo.»

³⁷ Nilade te na: «Nje-dubbu ko ke maji le to Ngonn le dew.

³⁸ Ndɔɔ le to dewje ke dɔ nange te. Ko ke maji le to dewje ke me Bbe-kɔn le. A mu ke maji ang le to dewje ke toje to engan Nje-baan.

³⁹ Nje-baan ke dubbu mu ke maji ang le to Esu. Ndɔ kuja kande ko le to ddutu ndɔ, nje-kujaje kande ko le to anjije.

⁴⁰ Ddutu ndɔ a, ne a to ddew kara baa toke daw ñ-toru mu ke maji ang ta kungu poro.

⁴¹ Ngonn le dew a kula anjije laa kare ñ-toruje dewje ke aw ddaje are koo me te le nje-maredé aw oso, ke dewje ke aw ddaje neje ke maji ang me bbe-kɔn te laa,

⁴² ta da kungude kem toku puru te. Lo teenn, da nonje ngaa da ngerje ngangede.

⁴³ A kare teenn, dewje ke toje gate gate ke Lubba a ndörenje kayn kayn toke le kare me Bbe-kɔn te le Bɔdede. Dew ke ee ke mbi a oo tar neenn.»

Gusu-tar dɔ ne-kinga te ke diya me ndɔɔ te

⁴⁴ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa ke ne-kinga ke diya me ndɔɔ te. Mare dew tee dɔe te ngaa iya toke siki. Rœ neele ngaa, naw ñ-labbe neje laa tɔyn, a ñ-tel ñ-ddee ñ-ndoko ndɔɔ le.»

Gusu-tar dɔ mere te ke gate ngeng

⁴⁵ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa to ke nje-ne-labbe ke aw sange mereje ke kura.

⁴⁶ Toke ninga mare mere ke gate ngeng a, naw ñ-labbe neje laa tɔyn ngaa ñ-ddee ñ-ndoko mere le.»

Gusu-tar dɔ ddenge te

⁴⁷ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa to ke ddenge ke dila bâ ngaa uwa kanjije dang dang.

⁴⁸ Toke kanjije ddusu ddenge le a, nje-ndɔnjemaann le ndɔruje teeje ne ta maann te ngaa isije nange ngaa oruje kem kanjije le. Kanjije ke maji a dunguje me kare te, a ñ-tilaje kanjije ke maji ang kɔrɔ.

⁴⁹ Ne a to ddew kara baa toke baann ddutu ndɔ te to. Anjije a ddeeje ta kɔru kem dewje ke maji ang ke dewje ke gate gate,

⁵⁰ ta kungude kem toku puru te. Lo teenn, da nonje ngaa da ngerje ngangede.»

Ne-kingaje ke siki, ke ne-kingaje ke to konne

⁵¹ Jeju duju nje-njaje goe te na: «E-gereje kande tarje neenn tɔyn njaa wa?» Dilaeje te na: «N-gere njaa.»

⁵² Ñ-pa naredé na: «Mba yeenn a, nje-kɔru gel ndu ke gere neje ke dɔ Bbe-kɔn te ke darâ to ddew kara baa ke nje-key ke oto neje ke siki ke konn neje me dam te laa tee ne.»

Dewje ke Najarete ooje mede te ke Jeju ang

⁵³ Toke Jeju pa gusutarjeenn le nunga a, nɔtu loe teenn.

⁵⁴ Naw Najarete, bbe te ke ñ-toku kete, ngaa nunn kutu tɔju ne dewje me key-mbɔnaaje te lede. Ne-tɔjuje laa le gange singade ngaa ñ-paje na: «Ninga ne-gere neenn dda wa? Ninga singa dda ne-mɔrije neenn dda wa?

⁵⁵ Ngonn le nje-dda kake * le a neenn ang wa? Koenje a to Mari ngaa ngakɔenje a toje to Jake, Jejebbe, Simo, ke Jude ang wa?

⁵⁶ Ngakɔnaneje tɔyn eeje horoje te neenn to ang wa? Yeenn a, ninga singa dda neje neenn dda wa?»

⁵⁷ Nejeenn dda are doo mede te ang. A Jeju pa arede na: «Dewje aw walje nje-kila mber-tar le Lubba kese loje te tɔyn, bbo bbe te ke nisi te, wase me key te laa ang.»

⁵⁸ Jeju dda ne-mɔrije nya nya Najarete ang mba, dooje mede te ang.

14

Tar yo le Jan Batisi

¹ Dɔ ndɔe teenn, Erode Antipase ke to mbay ke Galile oo tam Jeju a,

² pa are nje ke aw ddajekula kɔye te na: «Jan Batisi ann. Ni horo dewje te ke oy! Mba yeenn a ninga singa ta dda ne-mɔrijeen.»

* **13:55 13.55** Ke ndɔn tar le Gerekeje, nje-dda kake to dew ke aw unn dɔ-key ddem, aw dda mare kulaje dang dang ke kake ddem ke erje ddem

³ Mba kete, Erode are duwa Jan ñ-tœ dilae key-kula te wɔju dɔ Erodiade ke to dene le ngokɔen Pilipi.

⁴ Mba Jan pa are na: «Ee ke ddew ta taa Erodiade to dene lei ang.»

⁵ Erode ndiki ta tɔl Jan le, a ñ-bbeel Jiipije mba dooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.

⁶ A ndɔ kusu kuju Erode a, ngonn le Erodiade ke dene la nɔ dewje te are neel Erode nya.

⁷ Yeenn a, Erode unda yo are ngonn ke dene le na: «Ne tɔyn ke e-duju a, ma kari.»

⁸ Koenje tulae are ñ-pa na: «Lo te neenn njaa, arem dɔ Jan Batisi me toku pambala sambe te.»

⁹ Ro Erode neele ang. A nunn ndu kare dare neenn le wɔju dɔ yo ke nunda kem dewje te ke ñ-bbarde kusu te le.

¹⁰ Yeenn a, nula dew key-kula te nare aw gange dɔ Jan le.

¹¹ Dila dɔ Jan me toku pambala sambe te ngaa ñ-ddee ne dare ngonn ke dene le aw ne are koenje.

¹² Nje-njaje-go Jan te le ddeeje unnje niine aw dubbuje. Goe te a, daw ñ-paje tare dareje Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi

¹³ Toke Jeju oo tar neenn le a, nunn toku to ngaa nɔtu lo teenn naw ke kare baa lo te

ke iya rœ. A dewje ke banya ooje tare ngaa, inje me tōku bbeje te le unnje go maann, örufe goe ke gölde.

¹⁴ Toke Jeju in me tōku to te le uru nangê ngaa oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Yeenn a noru rœ-to rœ nje-rœ-toje te lede.

¹⁵ Dœ-kare a, nje-njaje-go Jeju te ddeeje paje areje na: «Lo neenn to me mu baa, ngaa kare tøy mban tœ. E-tubba dewje ke banya banya neenn le are dawje me bbeje te ñ-ndokoje ne dusaje.»

¹⁶ A Jeju ilade te na: «Moo a, to maji kare dawje ang. Sese njaa arejede ne dusa.»

¹⁷ A ñ-paje dareje na: «Jee ke mapa mi ke kanjije joo baa jije te neenn.»

¹⁸ Jeju pa arede na: «E-ddeeje ne aremje.»

¹⁹ Goe te a, nare dewje ke banya le isije dœ muje te, a ñ-taa mapa ke mi ke kanji ke joo le, ngaa nunn keme ke darâ a nare wooyo Lubba. Goe te a, ñ-tete mapa ke mi le ngaa nare nje-njaje goe te nare ñ-kayn dewje ke banya le.

²⁰ Dede tøyne dusaje ne dare mede ndann, ngaa ñ-mbønje kese ke nayn ddusu kare dœku gire joo.

²¹ Dewje ke usaje ne le aseje ne ke doro mi. Deneje ke ngannje ñ-turade ang.

Jeju nja dœ maann te

²² Njange baa goe te a, Jeju are nje-njaje goe te aalje tōku to kare daw ñ-nginaeje tura maann te kete. A ne

na nayn ta tubba dewje ke banya le kare ñ-telje bbeje te lede.

²³ N-tubba dewje ke banya le. Goe te a, naal dœ ddingiri ta kaw duju Lubba ddew ew. Dœ-lo-kul pe a nisi lo teenkare kare baa.

²⁴ To le aw ddew ew ke nange ngaa a, lel ula aw tila ne kem nje-njaje go Jeju te le are maann le aw lenge tōku to le ke singa nya.

²⁵ Ngøsi ke ta-lo-kare a, Jeju aw nja dœ maann te le aw ne ke rœ nje-njaje goe te le.

²⁶ Toke nje-njaje goe te ooeje ke naw ñ-nja dœ maann te le a, dœde sarengaa ñ-paje na: «Uma ann!» Ngaa bbeel ddade nya are daw duruje ekii.

²⁷ A Jeju pa arede njange baa na: «Ema ann, e-bbeelje ang!»

²⁸ Yeenn ngaa Piyar ilae te na: «Ebbe-dewje, bbo to ei a, unn ndui are m-nja dœ maann te maw rœ te.»

²⁹ Jeju pa na: «E-ddee!» Piyar in me tōku to te le ddisi ngaa unn kutu njaa dœ maann te le ta kaw ke rœ Jeju te.

³⁰ A toke Piyar oo lel ke aw ula ke singa nya le a bbeel ddae, are nunn kutu dii maann le. Yeenn a, nuru ekii na: «Ebbe-dewje, ajim!»

³¹ Njange baa njaa Jeju ula jia uwae ne ngaa pa are na: «Koo me te lei to ten baa nya, mba ddi bba eje tar wa?»

³² Dede joo keme daalje me tōku to te le ngaa goe te a lel

le ew rœ.

³³ Yeenn a, nje-njaje go Jeju te ke eeje me toku to te le osuje mekeje golde nangê noe te ngaa pajé na: «E-to Ngonn le Lubba njaa.»

Jeju aji nje-ro-toje nange te ke Jenejarete

³⁴ N-gangeje maann le ngaa, n-teeje nange te ke Jenejarete.

³⁵ Dewje ke lo teenn le gereje Jeju. Dulaje ke tar laa dō nange teenn le tøyn dare dewje ngaa, n-ddeeje ke nje-ro-toje tøyn rœ te.

³⁶ N-ddaje rœde to ndoo rœ te kare ninya ddew nare ta-kubbu laa njaa baa kara nje ro-toje le oruje ke jide. Yeenn a dede tøyn ke doreje le ro-toje lede tunga.

15

Tar dō ne-ji-bbeje te

¹ Parijijenje ke nje-körüje-gel-ndu inje Jurusalem ddeeje ro Jeju te ngaa dujeje na:

² «Mba ddi bba nje-njaje goi te aw mbeteje ne-ji-bbeje le kajeje wa? Mba daw ta kusa ne a, n-tokoje jide ang*.»

³ Jeju ilade te na: «A sese, e-ddaje ne ke turu Ndu le Lubba ang a ne-ji-bbeje lese a aw ddaje mba ddi wa?»

⁴ Mba Lubba pa na: «E-bbeel boije ke köinje.» N-pa to na: «Dew ke ndoɔl bœje

wase köenje a maji kare n-töle.»

⁵ A sese e-paje na: «Toke dew pa are bœje wase köenje na: Ne ke meje ta kumai ne le to ne ke m-ngem mba Lubba a,

⁶ to tar le dew le ta bbeel bœje ang ngaa.» Ne-ddaje ke baann a aw ddaje are tar le Lubba ddee ne to ne ke baa woju dō ne-ji-bbeje lese.

⁷ See nje-ngemje, Ejayi ila mber tar le Lubba neenn döse te ke dogole. Tar le na:

⁸ «Dewje neenn aw walemje tade te baa, a mede to dang sem.

⁹ Polo ke daw n-polomje to polo ke ture goto, mba neje ke daw n-töjuje toje to nduje ke dewje baa a unnje.»

Ne ke aw dda are dew ddee to ne-yerew

¹⁰ Goe te a, Jeju bbar dewje ke banya le ngaa pa arede na: «Ooje tar lem bbo e-gereje kande tar neenn ke maje!»

¹¹ Ne ke aw aw me dew te a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew ang. Ne ke aw tee ta dew te a aw dda are dew ddee to ne-yerew.»

¹² Goe te a, nje-njaje goe te ddeeje rœ te ngaa pajé areje na: «Tar ke e-pa le oso wur Parijijenje le e-gere njaa wa?»

¹³ Jeju ilade te na: «Kake tøyn ke Bøy ke ee darâ a ula ang, da koru ke ngirae baa.

* **15:2 15.2** Toko ji bbe le Jiipije to ne ke ne-ji-bbe a duju. Toke dew oru ne ke to ne-yerew, wase rœ oru mare dew ke to Jiipi ang a, maji kare n-toko jia ta koru ne ne-yerew kete bba ta nusa ne.

¹⁴ Inyajede. N-toje to nje-kem-tōje ke aw ilaje kake ji nje-kem-tō mare de je te. Bbo nje-kem-tō ila kake ji nje-kem-tō te a, dede joo kem da kosoje me buwa te.»

¹⁵ Yeenn ngaa, Piyar pa are Jeju na: «Oru gel gusu-tar ke e-pa neenn areje joo.»

¹⁶ Jeju ilae te na: «Sese kara e-naynje to dewje ke gere ne ang bbay wa?»

¹⁷ E-gereje ang wa? Ne tōyn ke ande ta dew te aw mee te ngaa goe te a tee ungu kōrō.

¹⁸ A ne ke tee ta dew te in me dew te. Neenn a aw dda are dew tel to ne-yerew.

¹⁹ MBA kejeje ke majang neenn tōyn inje me dew te: Tol dew, lo-to-majang, dda kaya, bboko, tar-naji ke ke dōgōle ang, nane ke naa.

²⁰ Neje ke baann a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew. A toko ji ang a kusa ne ne bba aw dda are dew ddee to ne-yerew ang.»

Koo me te le dene ke to Jiipi ang

²¹ Jeju ṣtu loteenn aw nange te ke Tir, ke Sidon.

²² Mare dene ke Kana ke isi nange teenn ddee rō Jeju te ngaa uru ekii na: «Ebbe-dewje, ngonn le Dabbi, oo kem to ndoo lem! Ndil ke maji ang aw ula kem ngunnun ke dene ndoo nya.»

²³ A Jeju le ilae tar te kara ang. Nje-njaje-goe te ddeeje rōe te ngaa dujueje na: «E-tubba dene neenn ke ddang mba naw nuru ekii naw n̄ndole ne goje.»

²⁴ A Jeju ilade te na: «Ngann Ijarayelje ke toje toke ngann bateje ke naynje kōrō a Lubba ulam mba de a bbaye.»

²⁵ A dene le ddee ungu mekeje gōle nangē nō Jeju te ngaa pa na: «Ebbe-dewje, umam!»

²⁶ Nilae te na: «Maji ta kunn ne-kusa ke to wōju dō ngannje kungu kare ngann bisije ang.»

²⁷ Dene le ilae te na: «Ye njaann, Ebbe-dewje! A ngann bisije aw usaje buru ne-kusaje ke aw gaynje nangē kō tabele te le ebbede to.»

²⁸ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Dene, koo me te lei bo nya. Maji kare Lubba ari ne ke aw duju le.» A kare teenn njaa rō ngonne ke dene le ddee maji.

Jeju oru rō-to rō dewje te ke banya

²⁹ Goe te a, Jeju ṣtu ketenn ngaa aw kar toku dange te ke Galile. Naw naal do ddingiri nisi te.

³⁰ Yeenn ngaa dewje ke banya banya ddeeje rōe te ke nje-meteje, nje-gol-gotoje, nje-kem-tōje, dewje ke mbide utu ddem, tade utu ddem, ke dewje ke eeje ke mare rō-toje dang dang. N-ddeeje ke de dungude nō Jeju te ngaa nōru rō-to rōde te.»

³¹ Toke dewje ke banya le ooje nje-meteje ke mete lede nunga, nje-gol-gotoje ke golde ddee maji, nje-kem-tōje ke ooje lo, ke dewje ke

16

*Parijijenje, ke Saduseyenje
dujuje ne-mori*

¹ Parijijenje, ke Saduseyenje ddeeje ṙo Jeju te ta nae. N-dujeje na: «E-dda mare ne-mori ke tōju to Lubba a ulai are joo.»

² A Jeju ilade te na: «Do-lo-kul a, e-paje na: <Lo a to ke maje mba me dara kase.»

³ Ke endō a, e-paje na: <Ndi a kere bbokone mba me dara kase ngaa tel tuka ndul.› Bbo aaje kem dara a e-gereje ne ke a to. A, aseje ta gere ne ke a ddee go neje te ke aw ooje bbasine neenn ang wa?

⁴ Dewje ke bbasine ke majije ang, ngaa toje gate gate ke Lubba ang dujuje ne-mori. A bbay ne-mori ke da koo a to ne ke inga nje-kila mber-tar le Lubba Jonase.› Goe te a, Jeju inyade a ḍtu.

*Wum le Parijijenje ke
Saduseyenje*

⁵ Kare te ke nje-njaje go Jeju te awje ta gange tōku dange kaw turā a, mede oy ta kaw ke mapaje.

⁶ Yeenn a Jeju pa arede na: «Aaje ṙose wɔju dɔ wum le Parijijenje ke Saduseyenje.

⁷ Nje-njaje-goe te le aw paje tar mbi naa te na: «Kake meje oy ta ddee ke mapa le a naw ṙ-pa ne tar neenn.»

⁸ Jeju gere tar ke daw ṙ-paje horo naa te le ngaa dujude na: «Mba ddi bba aw paje tar horo naa te e-paje na: <Mba mapa ke n-ddee ne

mbide utu ddem tade utu ddem aw pajé tar, ke dewje ke eeje ke mare ṙo-toje dang dang ke ṙode ddee maji a, mede unda do benya ngaa dōseje gaji Lubba le Ijarayel.

Jeju are ne-kusa dewje doro so

³² Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na: «Dewje ke banya banya neenn ddamje ndoo. N-naynje sem ndo mota ngaa, a dingaje ne ta kusa ang. M-ndiki ta kinyade kare ṙ-telje mede bbo baa ang, mba singade a kin kōru ke ddew.»

³³ Nje-njaje-goe te pajé areje na: «Ja kinga ne-kusa dda lo te ke to me kōr baa neenn ta kare ase dewje ke banya neenn wa?»

³⁴ Jeju dujude na: «Eeje ke mapá baann wa?» Dilaeje te na: «Jee ke mapá siri, ke mare ngann kanjije tō.»

³⁵ Yeenn ngaa Jeju duju dewje ke banya le kare isije nangē.

³⁶ N-jin mapá ke siri, ke kanjije le ngaa goe te a nare wooyo Lubba a, ṙ-tete ngaa nare nje-njaje goe te are dewje ke banya banya le.

³⁷ Dede tōyn dusaje ne dare asede. A ṙ-mbōn kese ne-kusaje ke nayn le ddusu ngann kare siri.

³⁸ Dewje ke usaje ne le eeje doro so. A ṙ-tura deneje ke ngannje ang.

³⁹ Goe te a, Jeju tubba dewje ke banya le are ḍtujie, a naal tōku to naw nange te ke Magadan.

ang le ann wa? Koo me te lese bo ang.

⁹ Nayn e-gereje ang bbay wa? Mapa ke mi ke dingawje doro mi usaje ngaa e-mbɔnje kese kare baann wa le, mese oy dœ wa?

¹⁰ Wase ye ke siri ke dingawje doro so usaje ngaa e-mbɔnje kese ddusu kare baann wa le, mese oy dœ wa?

¹¹ Toke m-pa marese m-pa na: Aaje rɔse wɔju dɔ wum le Parijiyenje ke wum le Sadusiyenje a, tar le mbɔbbu tar mapa ang. A mba ddi bba a kaseje ta gere me tar le ang wa?»

¹² Yeenn ngaa, nje-njaje go Jeju te le gereje to tar ke Jeju aw pa wɔju dɔ ne-tɔjuje le Parijiyenje, ke Saduseyenje bbo to tar wum mapa ang.

Piyar pa ke tae na Jeju to ngonn le Lubba

¹³ Toke Jeju tee nange te ke Sejare ke Pilipi a duju nje-njaje goe te na: «Dewje aw paje na m-to na wa?»

¹⁴ Dilaeje te na: «Mareje paje na e-to Jañ-Batisi, mareje paje na e-to Eli, a mareje paje na e-to Jeremi wase, a to kara le nje-kilaje mber-tar le Lubba.»

¹⁵ Jeju dujude na: «A sese, e-paje na m-to na wa?»

¹⁶ Piyar ilae te na: «E-to Mesi, Ngonn le Lubba ke isi kem baa.»

¹⁷ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Simɔ ngonn le Jonase, rɔ-neel to lei, mba Bɔy ke

darâ a pa gel ne neenn ke ddaka ari bbo dew a pa ari ang.

¹⁸ A ema, m-pa mari: E-to Piyar*. Do er te neenn le a ma kɔsu Egilisi*** lem ke te. Ngaa yo a kase dda mare ne ke Egilisi le ang.

¹⁹ Ma kari kele ta Bbekon ke darâ. Ne tɔyn ke ɔku ddewe nangê to ne ke dɔku ddewe darâ mban, ne tɔyn ke ɔru ddewe nangê neenn, Lubba ɔru ddewe darâ mban tɔ.»

²⁰ Goe te a, Jeju ndɔru mbi nje-njaje goe te na dang kara ñ-paje dare mare dew to ñ-to Mesi ang.

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa

²¹ Dɔ ndœ teenn njaa, Jeju unn kutu pa ke ddaka kare nje-njaje goe te to to tar le ne ta kaw Jurusalem, ta koo ndoo ji tɔkuje te le Jiipije, ke tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel-ndu. Da kare ñ-tɔlne ta ndɔ mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy.

²² Piyar ore ke guku ngaa unn kutu kin saa na: «Ebbedewje, maji kare Lubba ori me te ke ddang. Neenn a kingai ndɔ kara ang.»

²³ A Jeju turu rɔe ngaa pa are Piyar le na: «Esu, ɔtu ke ddang aw ddew ew sem! E-to dew ke a ta tuju ddew lem, mba keje lei to keje le Lubba ang, to keje le dewje baa.»

Dew a kunn go Jeju toke baann wa?

* **16:18 16.18** Piyar ke tar le Gerekeje to er

²⁴ Yeenn a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Dew ke ndiki ta kunn gom a, maji kare neje rœ ang ngaa, maji kare noto kake-dese laa ngaa nunn gom.

²⁵ Mba dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, a kinga tebbe laa le ang. A dew ke ila rœ kɔrɔ wɔju dɔm a, a tel kinga tebbe laa le.

²⁶ Toke dew inga ne ke nangê neenn tɔyn ngaa tebbe laa nayn ke kɔrɔ a, ne ke maji ddi a na kinga ture te wa? Ddi a na kare ta tel kinga ne tebbe laa le wa?

²⁷ Mba Ngonn le dew a ddee me piti te le Boeje, ke anjije laa. Ngaa na kuka dew kara kara ase kula ddae.

²⁸ Tɔkɔrɔ, m-pa marese: Mare dewje ke eeje neenn a koyje ang ndereng da kooje Ngonn le dew ke a ddee ta kɔn bbe to tɔku-mbay.

17

Jeju turu to dang

¹ Dda ndɔ misan goe te a, Jeju jin Piyar, Jake de ke Jan ke to ngokɔn Jake unguude dœ te ngaa aw ke de dɔ ddingiri te ddew ew.

² Rœ Jeju turu to dang kemde te ngaa keme unn kutu ndoko toke le kare ngaa kubbu laa turu ndɔren to ndɔren.

³ A ta koo a, nje-njaje goe te le ooje Moyiji, ke Eli aw paje tar ke Jeju le.

⁴ Piyar pa are Jeju na: «Ebbejeje, to maji kare nnaynje neenn. Bbo e-ndiki te sem a, ma dda key-kam mota

lo te neenn. Kara lei, kara to le Moyiji, kara to le Eli.»

⁵ Kake ñ-nayn naw ñ-pa tar bbay a mare mum ke ndɔren ddee kiri dɔde. Ndu Lubba bbar me mum te le na: «Dew neenn to ngonn ndiki lem, ke rɔm nelem nya wɔju dœ. Maji kare ooje tae.»

⁶ Kake nje-njaje go Jeju te le ooje ndu Lubba le a, bbel uta dɔde are ñ-tee dosoje ñ-debbeje kemde nangê.

⁷ Jeju ddee rɔde te, orude ke jia ngaa pa na: «Ebbejeje ang, inje taar.»

⁸ Kare ke dunnje kemde ke taar a, Jeju ke kare baa njaa ngaa a dooeje.

⁹ Kare ke dinje dɔ dngiri te le daw ñ-ddisije a, Jeju ndɔru mbide na: «Dang bba e-paje tar dɔ ne te ke ooje neenn areje mare dew ang ndereng ndɔ ke Ngonn le dew a kin horo dewje te ke oy.»

¹⁰ Nje-njaje-goe te dujeje na: «Mba ddi bba nje-koruje gel-ndu na Eli a, a ddee dɔngɔr bba wa?»

¹¹ Nilade te na: «Tɔkɔrɔ, Eli a, a ddee dɔngɔr mba mɔse neje tɔyn dɔgole te.

¹² A ema m-pa marese to Eli ddee mban. Dewje gereje ang a ddaje saa ne ke mede ndiki. Da dda Ngonn le dew majang ddew kara baa toke baann tɔ.»

¹³ Nje-njaje-goe te gereje ke maje to, to tar le Jan-Batisi a naw ñ-pa.

Jeju aji ngonn ke ndil isije mee te

¹⁴ Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje ngɔsi ke dewje ke banya. Mare dew ddee roe te ngaa ungu mekeje gole nangē noe te.

¹⁵ N-pa na: «Ebbemje, oo kem-to-ndoo le ngunum ke dingaw neenn. Ro-to ndilje ke maji ang ddae are noo ndoo nya. Noso me puru te wase me maann te gol banya nya.

¹⁶ Maw saa ro nje-njaje goi te, a dumaje ne pin.»

¹⁷ Jeju pa na: «See dewje ke bbasing koo me te lese goto ddem, e-gereje dɔjise ang ddem. Ma nayn ke se bbay mba ndɔ baann wa? Ma tɔ wurum do kula-ddase te mba ndɔ baann bbay wa? E-ddeeje ke ngonn le ke neenn aremje.»

¹⁸ Jeju ndange ndil ke maji ang le ngaa ñ-tee ke ddang are kare teenn njaa, ro ngonn le ddee maji.

¹⁹ Yeenn a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje roe te de saā ke kareda baa ngaa dujeje na: «Mba ddi bba ja ta tubba ndil ke maji ang neenn a juma ne pin wa?»

²⁰ Jeju pa arede na: «Mba koo me te lese ten baa. Tɔkɔrɔ m-pa marese, bbo koo me te lese to ten baa toke le kande ko ke ria na motarde a e-paje are ddingiri neenn na: <E-ngese neenn aw to yonn> a, na ngese.» Mare ne kara ke a kuta singase goto.

²¹ [Toke e-mbeteje ne-kusa

ngaa e-dujuje Lubba nya bba a tubbaje ndilje ke baann.»]

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

²² Mare ndɔ, toke nje-njaje-go Jeju te ingaje naa Galile a ñ-pa nareda na: «Da kula Ngonn le dew ji dewje te.»

²³ Da tɔleje ngaa ndɔ mota laa a na kin horo dewje te ke oyje.» Toke nje-njaje go Jeju te ooje tar le a, ñ-ndingaje ndoo nya.

Jeju de ke Piyar dukaje lambo key-polo-Lubba

²⁴ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje Kaperenayum a, nje-taaje nare-lambo key-polo* Lubba ddeeje ro Piyar te ngaa dujeje na: «Nje-ne-to lese uka lambo key-polo-Lubba ang wa?»

²⁵ Piyar ilade te na: «Naw nuka njaa!»

Kake Piyar a ta kande key be a, Jeju oru tae dɔngɔr ngaa pa na: «Simɔ, keje lei do tar te neenn toke baann wa? Nje ke dda a aw ukaje lambo ke mbajye ke nangē neenn wa? Ngann nje-bbeje wase nje-mbajye wa?»

²⁶ Piyar ilae te na: «Nje-mbajye.» Jeju ilae te na: «Yeenn a to tar le ngann nje-bbeje ta kuka lambo ang.

²⁷ Kare jula wungu mede te ang a, aw bâ aw ila kii. Dongɔr kanji ke a kore njaa a, e-teyn tae a, a kinga kande nare. Unn kande nare le aw

* **17:24 17.24** Lambo key-polo-Lubba to nare ke Jiipijije ke dingaw ke eeje ke bbal dɔjoo wase uta yeenn aw ukaje ke bbal bbal ta mɔse ne key-polo-Lubba.

ne arede to lambo lem ddem,
lei ddem.»

18

*Dew ke bo me Bbe-kon te
ke darâ*

¹ Kare teenn, nje-njaje-go Jeju te ddeeje rœ te ngaa dujeje na: «Na to dew ke bo horo dewje te ke eeje me Bbe-kon te ke darâ wa?»

² Jeju bbar mare ngonn, undae horode te danna

³ ngaa pa na: «Tar ke tokoro a maw m-pa marese. E-turuje ddew lese ta ddee toke ngannie ke ngaji neenn. Baann ang a, a kandeje me Bbe-kon te ke darâ ndɔ kara ang.

⁴ Dew ke dda rœ ten toke ngonn neenn to dew ke bo me Bbe-kon te ke darâ.

⁵ Dew ke taa ngonn ke ngaji toke be ke rœ te wɔju dɔm a, ema njaa a ñ-tam ke rœ teenn.»

*Ne ke a dda kare dew oso
me majang te*

⁶ «Dew ke dda are mare dew horo ngannie ke ngaji ke ooje mede te sem oso me majang te a, maji ta tɔ toku biri er gɔse te kilae me toku ba te.

⁷ To kem-to-ndoo nya. Ne ke a dda kare dew oso me majang te banya nya. Tokoro, ne ke a dda kare dew oso me majang te a to ke ndɔ tɔyn. A to ndoo nya kare dew ke dda are nje mare oso.

⁸ Toke jii wase gɔli dda are oso me majang te a, e-gangede ungude koro. Kaw lo te ke dewje isije te ke tebbe ji kara wase gɔli kara

maji uta kaw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ jii joo kem wase gɔli joo kem.

⁹ A bbo kemi dda are oso me majang te a, maji kare ɔru kemi le ila koro. Kaw lo te ke dewje isije te ke tebbe kemi kara baa maji uta kaw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ kemi joo kem.»

*Gusu-tar dɔ bate te ke
nayn*

¹⁰ «Aaje ke maje! E-yabbeje mare dew kara horo dewje te ke ten neenn ang. M-pa merese, anjije lede aw arje ke ndɔ tɔyn nɔ Bɔmje te darâ.

¹¹ Mba Ngonn le dew ddee ta kaji dewje ke naynje ke koro.

¹² Tar ddi a aw ejeje dɔ gusu-tar te neenn wa? Toke mare dew ee ke bateje kɔr kara ngaa mare kara nayn a, na kinya keseje ke dɔjikara gire jikara le dɔ ddingiri te mba tel kaw sange ye ke kara le kingae bba ang wa?

¹³ A toke ningae a, m-pa marese, rœ a neele nya wɔju dɔ bate ke kara le uta rœ ke a neele wɔju dɔ bateje ke dɔjikara gire jikara ke naynje ang le.

¹⁴ Ddew kara baa, Bosese ke ee darâ ndiki kare mare dew kara horo dewje te ke ten neenn nayn koro ang.»

*Ddew gɔl tar le nje-koo me
te je*

¹⁵ «Toke ngokɔin dda sei majang a, aw ingae ke kare e-pa are. Bbo noo tar lei a, nayn to tel a e-tel saa ddew te ke maji.

¹⁶ Bbo noo tar lei ang a, e-bbar dew kara wase joo ungude doi te. Ddew kara baa toke Makuru le Lubba pa na: <Da gol tar no nje-tar-najije te joo wase mota.›

¹⁷ Toke nn-mbete ta koo ndeje lede le a, e-pa tare are Egilisi. Bbo nn-mbete ta koo ta Egilisi to a, maji kare ooe to dew ke gere Lubba ang wase toke le nje-taa nare lambo.

¹⁸ «T̄k̄r̄c m-pa marese, ne t̄yn ke e-mbeteje nangē neenn a, Lubba mbete darā mban. Ne t̄yn ke e-ndikije te nangē neenn a Lubba ndiki te darā mban.

¹⁹ «M-tel m-pa marese, Bomje ke ee darā a kare ne t̄yn ke dewje joo horose te ddaje me-kara mba dujue.

²⁰ Mba lo ke dewje joo wase mota uwaje do-naa ke te ke rim a, mee horode te.»

Tar k̄ru tar do naa te

²¹ Yeenn ngaa Piyar ddee ro Jeju te ngaa duje na: «Ebbemje, toke ngokōm dda sem ne ke maji ang a, ma k̄ru tar doe te gol bann wa? Gol siri wa?»

²² Jeju pa are na: «M-pa mari, ḡru tar doe te gol siri baa ang. ḡru tar doe te gol dosiri ndereng gol siri.

²³ Mba yeenn a, tar Bbekon ke darā to toke tar le mare mbay ke ndiki ta koo go ne laa ke to do nje-kulaje te laa.

²⁴ Kake nunn kute a, nn-ddee ke mare nje-kula laa ke nare laa to doe te kande nare doro doro.

²⁵ Nje-kula laa le ee ke nare ta kuka ne bbange le ang, ngaa ebbeeje unn ndu kare nn-labbe, ne ddem, dene laa ddem, nganne ddem, ke ne kingaje laa ddem mba kuka ne bbange ke doe te le.

²⁶ Kake nje-kula le oo baann a, ungu mekeje gole nangē no ebbeeje te le ngaa pa na: <Ore wuri, a ma kuka bbangeje lei le t̄yn!›

²⁷ Ebbeeje le oo kem-tondoor laa ngaa ḡru bbange ke doe te le a inyae are nōtu.

²⁸ Kare te ke nje-kula le tee ddaka a, oo mare nje-kula mare ke bbange laa to doe te kande nare dōdōku. Nuwa gose nn-to naa te ngaa nn-pa nare na: <Uka bbange lem!›

²⁹ Nje-mare le ungu mekeje gole nangē noe te nn-dda rōe to ndoo na: <Ore wuri, a ma kuka bbange lei le t̄yn njaa!›

³⁰ A Nje-kula le mbete, ngaa uwae ilae key-kula te kare nn-nayn teenn ndereng ta nuka bbange laa le t̄yn bba ta dinyae.

³¹ Kese nje-kula mare ooje baann a ddade ndoo ngaa daw dōru gel nejeenn le t̄yn dare ebbedede le.

³² Yeenn a, ebbedede le ula are daw nn-bbare ngaa pa are na: <Ei, nje-kula ke maji ang! Mōru bbange lem ke to doi te t̄yn mba dda ke e-dda roi to ndoo arem.

³³ A ei, ase ta koo kem-tondoor le nje-mari toke moo kem-to-ndoo lei le to ang wa?›

³⁴ Wungu on ebbeeje le

nya. Nuwae nilae key-kula te kare dula keme ndoo ndereng ta nuka bbange ke dœ te le tɔyn bba.»

³⁵ Ta kutu ne dœ a, Jeju pa na: «Toke ɔruje tar dɔ naa te ang a, Boy ke ee darâ a dda ne ke se ddew kara baa toke baann tɔ.»

19

Maji kare dingaw tubba dene laa ang

¹ Toke Jeju pa tar le nunga a, nɔtu Galile naw nange te ke Jude tura Jurden te.

² Dewje ke banya unnje goe are nɔru rɔ-to rɔde te lo teenn.

³ Parijijenje ddeeje rœ te ta nae. Yeenn a ñ-dujeje na: «Ndu are ddew dingaw kare tubba dene laa wɔju dɔ ne tɔyn ke dene laa le dda wa?»

⁴ Nilade te na: «E-turaje tar ke ñ-dda me Maketuru te le Lubba le ang wa? Tar le na: «Kunn-kutu ne te, Lubba ke nje-dda neje tɔyn dda dingaw ke dene.»

⁵ Ngaa Lubba pa na: «Mba yeenn a, dingaw a kinya bœje ke kœnje, na nayn ke dene laa ngaa dede joo kem da ddeeje to da-rɔ ke kara baa.»

⁶ Yeenn a, deeje joo ang ngaa, ñ-ddeeje to da-ro ke kara baa. Ne ke Lubba mbɔn naa te a, maji kare dew kayn hore ang ngaa.»

⁷ Dilaeje te na: «Mba ddi bba Moyiji unn ndu kare bbo dingaw tubba dena laa a, maji kare nare maketuru ke a tɔju to ninya mban wa?»

⁸ Nilade te na: «Wɔju dɔ me-ketere lese a Moyiji are ne se ddew kare e-tubbaje ne deneje lese. A kunn-kutu ne te, tare to toke baann ang.»

⁹ M-pa marese: Toke mba tar kaya ang a bbo dew tubba dene laa ngaa taa mare dene a, ñ-dda lo-to-majang.»

¹⁰ Nje-njaje-goe te le pajen na: «Bbo toke baann a, taa dene ang a maji.»

¹¹ Jeju ilade te na: «Dewje tɔyn a kaseje ta ndiki te ke tar neenn ang, nje ke Lubba arede ddew bba.»

¹² Mare neje nya ɔku ddew dingawje ta taa dene. Mareje duju ne de toke baann, a mareje ñ-ddade to enukuje, a mareje dede njaa ñ-ddaje rɔde to enukuje wɔju dɔ Bbe-kɔn le Lubba. Dew ke ase ta ndiki te ke tar neenn a, maji kare ñ-ndiki te.»

Jeju taa ngannie ke mbate ke rɔe te

¹³ Dewje ddeeje ke ngannie ke mbate rɔ Jeju te kare nila jia dɔde, ta ñ-duju Lubba dɔde te. A nje-njaje-go Jeju te le inje ke de.

¹⁴ Jeju pa arede na: «Inyaje ngannie ke ngaji are ddeeje rɔm te bbo ɔkjude ddew ang. Mba Bbe-kɔn le Lubba to mba dewje ke toje toke ngannie ke ngaji neenn.»

¹⁵ Nila jia dɔde te, ngaa goe te a nɔtu lo teenn.

Tar ke dɔ basan te ke to ke nje-ne-kinga

¹⁶ Mare dingaw ddee ro Jeju te ngaa duje na: «Njene-toju, ddi ke maji a, maji kare m-dda bba ta kinga ne tebbe ke ke ndo ke ndo wa?»

¹⁷ Jeju ilae te na: «Mba ddi a e-dujum tar do ne te ke maji wa? Lubba kara baa maji. Toke e-ndiki ta kinga tebbe a, e-dda ne ke turu nduje le Lubba.»

¹⁸ Basan le tel duju Jeju na: «Nduje ke dda wa?» Jeju ilae te na: «E-tol dew ang, e-dda lo-to maji ang ang, e-bboko ang, e-pa tar-naji ngem do dew te ang.»

¹⁹ E-bbeel boije ke koijne. E-ndiki nje-mari toke da-roi njaa.»

²⁰ Basan le ilae te na: «M-dda nejeenn toyn mban. Ddi a nayn ta dda bbay wa?»

²¹ Jeju ilae te na: «Toke e-ndiki ta ddee maji toyn a, aw e-labbe neje ke ee ne, ta e-kayn nare nje-ndooje a, a kinga ne darâ. Goe te a, e-ddee unn gom!»

²² Kake basan le oo tar le a, roe neele ang ngaa otu mba nee ke ne-kingaje nya.

²³ Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Tôkôrô, m-pa marese, a to ngeng nya ke nje-ne-kinga kare ande Bbekon te le Lubba.»

²⁴ M-tel m-pa marese bbay, kande le nje-ne-kinga me Bbe-kon te le Lubba a ngeng kuta kande le jambal*** buwa suwa te.»

²⁵ Tar le gange singa nje-njaje-go Jeju te le ngaa pajen: «Bbo baann a, na bba a kase kinga kaji wa?»

²⁶ Jeju aade ngaa pa arede na: «To ne ke nya dewje. A Lubba ase ta dda ne toyn.»

²⁷ Piyar pa are na: «Oo, jinya neje leje toyn ngaa junn goi. Tar ke doje te a to toke baann wa?»

²⁸ Jeju pa arede na: «M-pa tar ke tokorô marese, ndo ke neje toyn a turuje toke siki, kare te ke Ngonn le dew a kisi ngende-mbay te ke to ne-piti a, sese ke unnje gom kara a kisije do ngendeje te dokku gire joo mba gange sariya do gel-kuju ngann Ijarayelje te ke dokku gire joo to.»

²⁹ A dewje toyn ke inyaje key lede, ngakonde ke dingaw, ke ngakonde ke dene, boedede ke kondede, ngannde wase ndoje lede, woju dom a, da kinga ne gol dodku uta yeje ke kete ddem, da kingaje tebbe ke ke ndo ke ndo ddem.»

³⁰ Nya le dewje ke toje to dewje ke dongor bbasine neenn, a toje to dewje ke guku. A nya le dewje ke toje to dewje ke guku bbasine neenn, a toje to dewje ke dongor.»

20

Gusu-tar do nje-ddaje kula ndoo binye te

¹ «Tar Bbe-kon le Lubba to toke tar le mare nje-ndoo ke tee ke esin baa mba sange dewje kare aw ndoo binye te laa.»

² Dooje taa naa kare nukade kande nare kara, mba ndo kara kara. Goe te a

nare daw ndoo binye te laa le.

³ Tee gol kare jikara te ke ke endoo a, n̄-tee ddaka, a noo mare nje-kulaje ke ingaje kula ta dda nang, ngaa arje nata.

⁴ N̄-pa nareded na: «Aw ddaje kula me ndoo binye te lem a, ma kukase ke dogole.»

⁵ Nje-kulaje le awje ndoo le. Nje-ndoo le tee ddaka bbay ke gol kare dōku gire joo, ngaa n̄-tel n̄-tee ke gol kare mota ke lo-kul te t̄, a n̄-dda toke baann bbay.

⁶ Nje-ndoo le tel tee ddaka ke gol kare mi ke dō lo-kul te bbay a, noo mare nje-kulaje arje lo teenn le bbay, ngaa n̄-pa nareded na: «Mba ddi bba arje neenn ke ndoo baa ndereng kare be neenn a, e-ddaje ne kara ang wa?»

⁷ Dilaeje te na: «Jar baa mba dew kara otoje kula te ang.» N̄-pa nareded na: «Aw ddaje kula me ndo binye te lem t̄.»

⁸ «Dō lo-kul a, nje-ndoo le bbar nje-kaa-lo dō neje te laa ngaa pa are na: «E-bbar nje-kulaje le, ta ukade kara kara t̄oyn. Unn kutue dō dede te ke n̄-ddeeje dō guku bba ta e-tee ne dō nje te ke ddeeje dōngor.»

⁹ Nje ke ddeeje ke gol kare mi ke dō-lo-kul te ddeeje ngaa ingaje kande nare kara kara t̄oyn.

¹⁰ Dede ke dōngor, n̄-ddeeje t̄. Dejeje to na kingaje nare uta nje ke guku a, dede njaa kara dingaje

kande nare kara kara t̄oyn t̄.

¹¹ Kare te ke dingaje nare le a, n̄-naneje ke nje-ndoo le,

¹² n̄-paje na: «Nje-kulaje ke ddeeje dō guku ngaa ddaje kula kare kara baa a, ukade ase naa ke jeje ke kula uwa taaje ddem kare ɔsuje ddem toke baann wa?»

¹³ Nje-ndoo le pa are mare kara horode te na: «Naam, mulai naa te ang. Gee sei joo taa naa mba kande nare kara, mba ndo kara kara ang wa?»

¹⁴ E-taa nare lei bbo ɔtu tam te ke ddang. M-ndiki ta kare nje-kula ke dō guku inga nare ase sei naa.

¹⁵ Mee ke ddew ta dda ne ke mem ndiki ke nare lem ang wa? Wase aw aam ke kem ke maji ang wɔju dō maji lem le wa?»

¹⁶ Jeju pa bbay na: «Dewje ke dō guku, a ddeeje to dewje ke dōngor. A dewje ke dōngor, a ddeeje to dewje ke dō guku.»

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

¹⁷ Toke Jeju aw aw ke Jurusalem a, n̄-bbar nje-njaje goe te ke kareda baa, ngaa n̄-pa nareded ke ddew na:

¹⁸ «Ooje, jaw jawje ke Jurusalam. Nunn, da kila Ngonn le dew ji t̄oku nje-poloje Lubba te, ke ji nje-koruje gel ndu te. Da gangeje sariya yo doe te,

¹⁹ ngaa da kilae ji dewje te ke gereje Lubba ang kare dōjeje n̄-kokoje ne. Da tundae ke ndey, ngaa da t̄ole

kake-dese te. Ndɔ mota laa a, na kin horo dewje te ke oy.»

Kɔn Jake de ke Janje duju ne ji Jeju te

²⁰ Goe te a, dene le Jebede aw ke nganne ke dingaw ke joo rɔ Jeju te. Nungu mekeje gole nangê ngaa ñ-dda rɔe to ndoo rɔ Jeju te mba duje mare ne.

²¹ Jeju duje na : «Ddi a e-ndiki wa?» Nilae te na: «Unn ndui ta bbo ndɔ ke a ta kɔn mbay a, ngannem ke joo neenn, mare kara isi dɔ ji-kɔli te, a ne ke kara nisi dɔji geli te.»

²² Jeju ilae te na: «E-gereje ne ke aw dujuje ang. A kaseje ta kay engo-kem-to-ndoo ke ma ta kay wa?» Dilaeje ta na: «Ja kase kay.»

²³ Jeju pa arede na: «Tɔkɔrɔ, a kaseje ta kay engo-ndoo lem le njaa. A, tar kisi dɔ-ji kɔlum te wase dɔji gelem te to tar lem ang. Lo le to wɔju do nje ke Bɔmje mose wɔju dɔde.»

²⁴ Toke kese nje-njaje go Jeju te ke dɔku le ooje tar le a wungu ɔnde dɔ Jan de ke Jake te le.

²⁵ Jeju bbarde tɔyn ngaa pa na: «E-gereje to mbayje ke aw ɔnje dɔ dewje, aw ddaje dingaw dɔde te, ngaa dewje ke bo aw nyaje dɔ dewje te.

²⁶ Maji kare ne ke baann to horose te ang. Dew ke ndiki ta ddee bo horose te a, maji kare ñ-dda rɔe to nje-kula lese.

²⁷ Bbo mare dew horose te neenn ndiki ta to dew ke dɔngɔr a, maji kare ñ-dda rɔe to bbere lese.

²⁸ Ddew kara baa, Ngonn le dew ddee kare dewje ddeeje to nje-kulaje laa ang. Ñ-ddee ta to nje-kula le dewje, ta kunn rɔe to ne-kuka dɔ dewje ke banya.»

Jeju dda are nje-kem-tɔje joo ooje lo

²⁹ Kare te ke Jeju ke nje-njaje goe te aw teeje me bbe te ke Jeriko ke ddaka a, dewje ke banya unnje goe.

³⁰ A ta koo a, mare nje-kem-tɔje joo ke isije mbɔr ddew te ooje na Jeju a aw nday. Duruje ekii na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbitti, oo kem to ndoo leje.»

³¹ Dewje ke banya le inje ke de kare dutu tade. A duruje ekii nya bbay na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbitti, oo kem to ndoo leje!»

³² Jeju are lo kara, bbarde ngaa pa na: «Ddi a e-ndikije kare m-dda marese wa?»

³³ Dilae te na: «Ebbejeje are joo lo.»

³⁴ Jeju oo kem-to-ndoo lede ngaa ula jia ɔru ne kemde. Kem naa te neenn njaa a, dooje lo ngaa Dunnje goe.

21

Jeju ande Jurusalam

¹ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw ddeeje ngɔsi ke Jurusalam ngaa, ñ-teeje mbɔr bbe te ke Betepaje dɔ ddingiri kake olibeje te a,

Jeju ula nje-njaje goe te joo
nœ te kete.

² N̄-pa na: «Awje me bbe te
ke to nœse tee tonn. Njange
baa njaa a kooje kɔn kororo
ke ñ-toe ngaa ngonne
ar mbɔre te. E-tuteje ta e-
ddeeje ke de aremje.

³ Bbo mare dew pa ke se
tar a, ilaeje te na: «Ebbejeje
a ndiki kororoje le.» Njange
baa njaa na kinyade karese.»

⁴ Baann bba kare tar le
Lubba ke nje-kila mber-tar
laa ndaji ddee to ne ke
tɔkɔrɔ. Tar le na:

⁵ «E-paje are dewje ke
Siyon***:

Ooje, mbay lei aw ddee ke
roi te,
ñ-to dew ke wul pe,
nisi dɔ kɔn kororo te,
ke dɔ ngonn kororo te
ke to da ke daw ñ-dda ne
kula.»

⁶ Nje-njaje go Jeju te le
ɔtuje awje ngaa ddaje ne ke
turu ndu Jeju le.

⁷ N̄-ddeeje ke kɔn kororo,
ke ngonn kororo. Dunguje
kubbuje lede dɔ kororoje te
le dare Jeju isi doe te.

⁸ Dewje ke banya labbeje
kubbuje lede dɔ ddew te.
Mareje teteje kamje unguje
ddew-bô.

⁹ Dewje ke banya ke aw
njaje nœ te, ke dede ke daw
ñ-njaje goe te daw duruje
ekii na: «Ojana to le Ngonn
le Dabbiti! Maji kare Lubba
bbar tar ke maji dɔ dew
te ke aw ddee ke ri Ebbe-
dewe. Josuje gaji Lubba ke
isi ddu du dara te!»

¹⁰ Toke Jeju ande Ju-
rusalam a, me bbe tɔyn yeke.

Dewje dujuje tar na: «Na
ann wa?»

¹¹ Dewje ke banya le ilaje
te na: «Jeju, nje-kila mber-
tar le Lubba ann, nin Na-
jarete nange Galile te.»

*Jeju ande me key-polo-
Lubba te*

¹² Goe te a, Jeju ande
me key-polo-Lubba te ngaa
tubba dewje tɔyn ke aw
labbeje ne ddem, aw
ndokoje ne ddem me key
te le. N̄-tuta table le nje-
mbelje nare nungu nangê.
N̄-tuta ne-kisi le nje-labbeje
derje ñ-tila.

¹³ N̄-pa nareda na: «Make-
turū le Lubba na: «Da
bbar ri key lem to key duju
Lubba.» A sese aw ddaje to
lo-kiya-ro le nje-bbokoje.»

¹⁴ Nje-kem-tɔje, ke nje-
meteje ddeeje rœ te me key-
polo-Lubba te le ngaa ñ-dda
nare rœde ddee maji.

¹⁵ Toke tɔku nje-poloje
Lubba ke nje-kɔru gel nduje
ooje neje ke dum-dɔde ke
Jeju dda le, ke ngannje ke
aw uruje ekii na: «Josuje
gaji Ngonn le Dabbiti» le a,
wungu ɔnde.

¹⁶ Ngaa ñ-paje dare Jeju
na: «Oo tar ke daw ñ-
pajenn wa?» Nilade te na:
«Moo njaa. A tar ke ñ-dda
me Maketurute le Lubba le
e-turaje ndɔ kara ang wa?
Tar le na: «E-dda ne are
ngannje ke ten, ke engutayje
kara osuje gajii.»

¹⁷ Goe te a, Jeju inyade a
ɔtu. N̄-tee me bbe te le naw
Betani ngaa ñ-to ke teenn.

*Jeju bbar tar ke maji ang
dɔ kake pige te*

¹⁸ Jeju in ke esindɔ̄o baa
tel aw ke tɔ̄ku bbe te a bbo
ddae.

¹⁹ Toke noo mare kake pige
ke ar mbɔ̄r ddew te ngɔ̄si a,
naw ngɔ̄si ke kake le a kame
dɔ̄rɔ̄ a noo. Yeenn a ñ̄-pa
nare kake le na: «A kande
ndo kara ang ngaa.» A kare
teenn njaa kake le oy njan.

²⁰ Nje-njaje-go Jeju te le
ooje neenn le a gange sin-
gade ngaa pajé na: «Dda
toke baann bba njange baa
njaa a, kake pige le oy wa?»

²¹ Jeju pa arede na: «M-pa
tar ke tɔ̄kɔ̄rɔ̄ marelse. Toke
koo me te lese to, ngaa ejeje
tar ang a, a ddaje ne ke m-
dda ke kake pige neenn. A
kaseje ta pa kare ddingiri
neenn na: <ɔ̄tu lo te neenn
aw oso me ba te>, a neenn a
ddee to ne ke tɔ̄kɔ̄rɔ̄.

²² Bbo koo me te lese to,
a bbo e-dujuje Lubba a, a
kingaje ne tɔ̄yn ke e-dujuje
le.»

Na are singa Jeju wa?

²³ Jeju ande me key-polo-
Lubba te aw tɔ̄ju ne. A tɔ̄ku
nje-poloje Lubba, ke tɔ̄kuje
le Jiipije ddeeje rɔ̄e te. Ñ̄-
pajé dare na: «Ddew ddi te
bba aw e-dda ne neenn wa.
Wase na njaa gate a ari singa
ta dda ne wa?»

²⁴ Nilade te na: «Ema
kara ma dujuse tar kara baa.
Toke ilamje te a, ma bbar
ri dew ke arem singa dda
nejeenn le karelse tɔ̄.»

²⁵ Na a ula Jan are dda
batem dewje wa? Lubba
wase dewje wa?» A ñ̄-pajé

horode te na: «Bbo jilaje te
n-pa na: <Lubba a ulae> a,
na pa na: <Mba ddi bba ooje
mese te saa ang wa?»

²⁶ Bbo n-pajé na: < Dewje
a, a to toke baann wa?> »
Mba ñ̄-bbeel dewje ke banya
le, mba dede tɔ̄yn dooje
Jan to nje-kila mber-tar le
Lubba.

²⁷ Yeenn a, dilaeje te na:
«N-gere ang.» Jeju pa arede
na: «Ema kara ma bbar
ri dew ke arem singa dda
nejeenn le karelse ang tɔ̄.»

*Gusu-tar dɔ̄ ngannje ke
dingaw te joo*

²⁸ Jeju pa arede bbay na:
«Ddi a ejeje dɔ̄ tar te ke
ma ta pa karelse neenn wa?
Mare dingaw ee ke ngannje
ke dingaw joo. Ñ̄-pa nare
ye ke tɔ̄ku na: <Ngunum,
aw bbokone aw dda kula me
ndɔ̄ɔ̄ binye te lem.»

²⁹ Ngonn le ila bœje te na:
<M-ndiki ang.» Goe te a, tar
ke nila bœje te le tel neele
ang, ngaa nɔ̄tu naw ndɔ̄ɔ̄ le.

³⁰ Dingaw le aw rɔ̄ ye ke
mbate te, ngaa pa tar ke kara
baa le are tɔ̄. Ngonn le ilae
te na: <An an Boy, ma kaw>.
A naw ang.»

³¹ Jeju dujude na: «Horo
ngannje te ke joo neenn, ye
ke dda, a dda ne ke bboje
ndiki wa?» Dilaeje te na:
«Ne ke ñ̄ongor.» Jeju pa
arede na: «Tɔ̄kɔ̄rɔ̄ njaa, m-
pa marelse, nje-taaje nare
lambo, ke dene nje-kayaje
a kandeje me Bbe-kon te le
Lubba ñ̄ongor karelse.»

³² Mba, lew Jan ddee rɔ̄se
te ngaa tɔ̄juse ddew dda ne

ke gate gate, a e-ndikije te ke tar laa ang. A nje-taaje nare lambo, ke dene nje-kayaje a ndikije te ke tar laa le. A sese, ooje nejeenn ke maje a e-turuje ddew lese ang ddem, e-ndikije te ke tar laa le ang ddem.»

Gusu-tar dɔ nje-kulaje te ke mede majang

³³ «Ooje mare gusu-tar neenn bbay. Mare nje-ndoo dda ndoo binye laa. Nila ndoko ñ-guku ne dœ. Nuru buwa me er te kare dore maann binye le mee te. Ñ-dda mare lo taar kare dew ar dœ te mba kaa ne dɔ ndoo le. Goe te a, ninya ndoo le ji mare nje-ddaje kula ndoo te le a notu naw mba te.

³⁴ Kare kuja kande binye le ase a, nula ngann nje-kulaje laa rɔ nje-ddaje kula me ndoo binye te le kare dulaje ke kande binye laa dareje.

³⁵ A nje-ddaje kula me ndoo binye te le uwaje ngann nje-kulaje le. Ñ-tundaje mare, ñ-tolje mare, ngaa ñ-tilaje mare ke er ñ-toleje.

³⁶ Ñ-tel nula mare ngann nje-kulaje laa le banya banya bbay. A nje-ddaje kula me ndoo binye te le dda ke de ne ke ñ-ddaje ke nje ke ñongor le bbay.

³⁷ Døbøen a, nje-ndoo le ula ngonne rɔ nje-ddaje kula me ndoo te le mba neje ñ-pa na: «A du ang, bbo ngunum a da bbeeleje.»

³⁸ A kake nje-ddaje kula me ndoo te le ooeje a, pajen: «Nje-kuwa ne-ndubba le ann! Areje ñ-toleje are ne-ndubba le tel to leje.»

³⁹ Duwaeje ñ-teeje saa me ndoo te le ke ddang ngaa ñ-toleje.»

⁴⁰ Jeju tel dujude na: «Toke nje-ndoo le ddee a ddi a na dda ke nje-ddaje kula me ndoo binye te le wa?»

⁴¹ Dilaeje te na: «Na koo kem-to-ndoo le nje-memajangje neenn le ang ta na tolde. Goe te a, na kinya ndoo le ji mare nje-ddaje kula te dang kare ndoe ase a, ñ-ddeeje ke ko ndoo laa dareje.»

⁴² Goe te a, Jeju dujude na: «E-turaje tar ke Maketurute le Lubba pa neenn ndo kara ang bbay wa? Tar le na: «Er ke nje-kosuje key mbeteje, tel ddee to singa gol key ke dungu nangé.»

To ne ke Ebbe-dewje a dda, ngaa kura nya kemje te.»

⁴³ Mba yeenn a, m-pa marese: Lubba a koru Bbekon laa jise te ta kare mare gel-dewje ke a ddaje kula ke maji.

⁴⁴ Dew ke oso do er te le a, dew le a guru roe. Ngaa dew ke er le oso dœ te a, er le a nyaren.»

⁴⁵ Kake toku nje-poloje Lubba ke Parijyenje ooje tar le be a gereje to dede a Jeju aw pa tar dode te.

⁴⁶ Ñ-sangeje ddew ta kuwaeje a, ñ-bbelje kem

dewje ke banya mba dewje le ooje Jeju to mare nje-kila mber-tar le Lubba.

22

Gusu-tar dō tōku kusu taa-naa te

¹ Jeju tel pa tar arede bbay ddew gusu-tar te pa na:

² «Tar Bbe-kon ke darā to ddew kara baa ke tar neenn: Mare Tōku-mbay dda kusu taa-naa le ngonne ke dingaw.

³ Nula nje-kulaje laa kare bbar dewje ke ñ-bbarde kusu te le. A dewje le mbeteje ta ddee.

⁴ Ñ-tel nula mare nje-kulaje kare aw pa arede na: «M-dda ne-kusa mban. M-tol mangeje ddem, daje ke eme ddem are ne-kusa to ngozi ngaa, e-ddeeje kusu te le.»

⁵ A dewje le ooje tar laa le to mare ne ang. Mare otu aw ndō, a mare aw ta labbe ne laa.

⁶ A mareje uwaje ngann-nje-kulaje le ddade maji ang ngaa tolde.

⁷ Wungu on Tōku-mbay le ngaa, nula mbambaje laa nare tol nje-tolje nje-kulaje laa le, ngaa ñ-roje bbe lede.

⁸ Goe te a, ñ-pa nare ngann-nje-kulaje laa le na: «Kare kusu-taa-naa le ase ngaa a dewje ke ñ-bbarde le to dewje ke ase ta bbarde kusu te ang.

⁹ Aw arje tō-ddewje te bbo dew njaa ke ingaeje a, e-bbareje are ñ-ddee kusu-taa-naa te le.»

¹⁰ Ngannje-kulaje laa le unnje go ddewje ngaa bbarje

dewje tōyn ke dingade, nje ke maji ddem, nje ke maji ang ddem. Yeenn ngaa dewje ke ñ-bbarde le ddusuje me key le.

¹¹ Toke Tōku-mbay le ande key mba koo dewje ke ñ-bbarde le a, noo mare dingaw ke ula kubbu-kusu ang.

¹² Ñ-pa nare na: «Naam, na baann bba ula kubbu-kusu ang a e-ddee ande key neenn wa?» A dingaw le ilae tar te ang.

¹³ Yeenn a, Tōku-mbay le pa are ngann-nje-kulaje laa na: «E-tōje jia ke góle bbo ilaeje ddaka lo te ke ndul. Lo teen na nō ngaa na ngeer ngange.»

¹⁴ Ta kutu ne dō tar le a, Jeju pa na: «Tōkōrō, Lubba bbar dewje toke banya njaa, a nje ke ñ-mberede banya ang.»

Tar kuka lambo ke Sejar

¹⁵ Yeenn ngaa, Parijiyenje aw uwaje dō naa ta na Jeju mba kingae ddew tar te ke a tee tae te.

¹⁶ Dulaje mare nje-njaje gode te, ke dewje ke unnje go Erode rō Jeju te le kare ñ-paje dare na: «Nje-ne-tōju, n-gere to aw pa tar ke tōkōrō, aw tōju ddew le Lubba ddew tar te ke tōkōrō, ngaa aw bbeel kem dew ang ddem, dew ke bo wase dew ke ten kara osoi te ang.

¹⁷ E-pa areje joo: Ndu areje ddew kare juka lambo ke Sejar wase ndu mbete wa?»

¹⁸ Jeju gere keje lede ke maji ang ngaa pa arede na:

«Nje-ngemje, mba ddi a, aw namje wa?»

¹⁹ E-tøjumje kande-nare ke aw ukaje ne lambo.» N-ddeeje ke kande nare le dareje.

²⁰ Jeju dujude na: «Endaji dō dew, ke maketuru ke ñ-dda nare te neenn toje to le na wa?»

²¹ N-paje na: «To le Sejar.» N-tel ñ-pa nareda na: «Yeenn a, areje Sejar ne ke to le Sejar, a areje Lubba ne ke to le Lubba.»

²² Dooje tar laa le a dum dōde, ngaa dinyaaje a dōtuge.

Tar kin le dewje ke oy

²³ Ndœ teenn njaa Saduseyenje ddeeje rō Jeju te. Saduseyenje to dewje ke paje na dewje ke oyje a kinje ang. N-dujuje tar Jeju na:

²⁴ «Nje-ne-tōju, Moyije pa na: *Toke dew ee ke ngonn ang a oy a, maji kare ngokœn ta dene-ndubba le uju ne ngannje are.*»

²⁵ Lew, mare ngakon naa siri eeje horoje te neenn. Ye ke tōku taa dene a uju saa ngonn ang a oy. Ninja dene laa nare ye ke tee goe te.

²⁶ Ne ke kara baa le a dda joo lede, mota lede, ndereng tee ne dō ye ke to siri lede.

²⁷ Gode te tōyn a, dene le oy tō.

²⁸ Yeenn a, ndō kin le dewje ke oy a, na horo ngakon naa teenn a, a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme ñ-taaje dene le go naa te.»

²⁹ Jeju ilade te na: «Endemje ddew, mba e-gereje

Maketuru le Lubba ang ddem, singa-mõngu le Lubba ang ddem.

³⁰ Tōkōrō, ndō kin le dewje ke oy a, dene a taa ngaw ang ddem, dingaw a taa dene ang ddem. Dewje a tooje toke anjije ke darâ.

³¹ A tar ke wōju dō kin le dewje ke oy le, e-turaje tare ke Lubba pa arese ang wa? N-pa na:

³² *M-to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, Lubba le Jakobbo.* N-to Lubba le dewje ke isije kem baa, bbo Lubba le dewje ke oy ang.»

³³ Ne-tōju laa le dum dō dewje ke banya ke ooje tar laa le.

Ndu ke ngeng uta mareje

³⁴ Toke Parijiyenje ooje na Jeju uwa ta Saduseyenje a, Parijiyenje le uwaje dō naa.

³⁵ Mare kara horode te ke to nje-koru gel ndu duju tar Jeju mba nae ne. N-pa na:

³⁶ «Nje-ne-tōju, ndu ke dda ngeng uta mareje wa?»

³⁷ Jeju ilae te na: «*Maji kare e-ndiki Ebbe-dewje ke to Lubba lei ke mei tōyn, ke kewn lei tōyn, ke keje lei tōyn.*»

³⁸ Yeenn to ndu ke ngeng uta mareje ann.

³⁹ Joo le ndu ke ngeng uta mareje na: *Maji kare e-ndiki nje-mari toke da roi njaa.*»

⁴⁰ Ndu le Moyiji, ke netōjuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba inje me nduje te ke joo neenn.»

Tar le Mesi de ke Dabbi

⁴¹ Toke Parijienje uwaje dō naa a Jeju dujude na:

⁴² «Tar ddi a aw ejeje dō Mesi te wa? N̄-to ngonn le na wa?» Dilaeje te na: «N̄-to ngonn le Dabbiti.»

⁴³ Jeju pa arede na: «Yeenn a, toke baann bba Ndil ddusu me Dabbiti a tel bbar Mesi le to *«Ebbeje»* wa? Dabbiti le pa na:

⁴⁴ *«Ebbe-dewje Lubba pa are Ebbemje na: Isi dō ji kōlem te,*

ndereng ndō ke ma kungu nje-baanje lei kō gōli te.»

⁴⁵ «A bbo Dabbiti bbar Mesi to Ebbeeje a, Mesi le a to ngonne toke baann wa?»

⁴⁶ Dew kara horode te ase kilae tar te ang. Ngaa unn kute dō ndoe teenn, dew kara tay duje tar ang ngaa.

23

Jeju ndōru mbi dewje wōju dō Parijienje ke nje-kōruje gel-ndu

¹ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya ke nje-njaje goe te na:

² «Kula le nje-kōruje gel-ndu ke le Parijienje to engan kōru gel ndu le Moyiji kare dewje.

³ Yeenn a, maji kare ooje tade, ngaa e-ddaje neje tōyn ke N̄-dujuse. A kula-ddade a ta e-ndajije ang mba kula-ddade to ddew kara ke ne-toju lede ang.

* **23:5 23.5** Yeenn to gusu ke Parijienje aw dda je ddew kubbu-kōje te lede ke ngann bōlje ke N̄-toje nōde te ke jide te je ta tōju dewje to N̄-toje to dewje ke N̄-bbeelje Lubba nya uta keseje.

⁴ Ne-koto ke bo, a N̄-tōje dundaje dō dewje te, a dede ngonn jide kara N̄-ndikije ta kōru ne ne-koto le ang.

⁵ Daw N̄-ddaje neje tōyn mba kare dewje oojede. Yeenn a, N̄-ddaje bbol endarje ke daw ngemje maketuruje le Lubba me te dare bo ngaa, N̄-ddaje takubbuje lede dare ngal ngal *

⁶ Ndō kusu a, N̄-ndikije ta kisi lo te ke N̄-mōse mba dewje ke bo. Ngaa me key-mbōn naaje te kara, N̄-ndikije ta kisi lo te ke kete tō.

⁷ N̄-ndikije kare dewje ddade lapiya nata ddem, ngaa kare dewje bbarde *«Nje-ne-tōju.»*

⁸ A sese, dang bba areje dewje bbarse *«Nje-ne-tōju»* ang. Mba sese tōyn e-toje to ngakōn-naa, ngaa nje-ne-tōju lese kara baa.

⁹ E-bbarje mare dew ke nangē neenn *«Bō»* ang, mba Bōsese kara baa ee darā.

¹⁰ Areje dewje bbarse *«mbay»* ang, mba Mesi kara baa a to Mbay lese.

¹¹ Dew ke bo horose te a, maji kare N̄-ddee to nje-kula lese.

¹² Dew ke dda rōe bo a, a tel ddee to dew ke ten. A dew ke dda rōe ten, a tel ddee to dew ke bo.

¹³ Kem-to-ndoo to lese, see nje-kōruje gel Ndu, ke see Parijienje ke e-toje to nje-ngemje. Aw utuje ta ddew

areje dewje ke ndikije ta kande me Bbe-kon te ke darâ. Sese njaa kara andeje te ang, a inyaje dewje ke ndikije ta kande te are ande te ang.»

¹⁴ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-n gemje. E-taaje ne-kingaje le dene-ndubbaje jide te tøyn. A kare teenn njaa, aw dujuje Lubba kure ew mba kare dewje aase. Mba yeenn a sariya ke döse te a ngeng nya.

¹⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-n gemje. Aw ulaje loje tøyn bba aw ingaje dew kara ke ndiki ta ngem Ndu le Moyiji. Ngaa goe te ke ingaeje a, eddaeje are ñ-ddee to dew ke ase kaw kem puru te ke aw wön ke ndo ke ndo utase góo joo bbay.

¹⁶ Kem-to-ndoo to lese, sese ke aw oruje no nje-marese, ke e-toje toke le nje-kem-toje. E-paje na: <Toke dew unda yo ke ri key-polo-Lubba a, dda ne ang. A toke nunda yo ke ri ande ke me key-polo-Lubba te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le.›

¹⁷ See mbeje ke nje-kem-toje! Key-polo-Lubba a dda are ande le ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, Key-polo Lubba le a to ne ke ngeng wase ande le wa?

¹⁸ E-paje bbay na: <Toke dew unda yo ke ri bann a, dda ne ang. A toke dew

unda yo ke ri ne-polo ke to dø bann te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le.

¹⁹ See nje-kem-toje! Bann a dda are ne-polo ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, bann le a to ne ke ngeng wase ne-polo le wa?

²⁰ Dew ke unda yo ke ri bann, unda yo ke ri bann le ddem, unda yo ke ri ne tøyn ke to do bann te le ddem.

²¹ Dew ke unda yo ke ri key-polo-Lubba, unda yo ke ri key-polo le ddem, ke ri Lubba ke to me key-polo te le ddem.

²² Dew ke unda yo ke ri dara, unda yo ke ri ngende-mbay le Lubba ddem, ke ri Lubba ke isi dø ngende-mbay te le ddem.

²³ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-n gemje. Sese ke aw areje dime ngann ne-ndooje lese tøyn, a aw mbeteje tarje ke ngeng nya uta keseje ke Ndu aw tøju. Neje toke: <Nedda ke gate gate, me-maji, ke ngem tar le Lubba. To maji ta nejeenn ke keseje tøyn.

²⁴ Sese ke aw oruje no nje-marese, ke e-toje to nje-kem-toje le, nayn to aw taaje maann-kay lese mba koru ngann kewnje ke ddang, a areje jambalje nday aw mese te wa!

²⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-n gemje. Nayn to aw tokoje giri engo-ne-kayje lese ke giri sambeje lese. A, ne-

bbokoje, ke neje ke ingaje ke ddewe ang a ddusu me engo-maannje, ke me sambeje lese le.

²⁶ Ei Parijiyen ke e-to nje-kem-tō le, e-toko me engo-ne-kay bba gire a kare tō.

²⁷ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. E-toje toke le dōbare ke dōru pōr gire te are nda. Gire kura kem dewje te, a singa dewje ke oy ke ne-yerewje dang dang njaa ddusu mee.

²⁸ Sese kara e-toje ddew kara baa toke baann. Kem dewje te, undaje rō dewje ke aw bbeel Lubba. A, ngemje ke ne-ddaje ke maji ang ddusu mese.

²⁹ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw ddaje dōbare nje-kilaje mber-tar le Lubba ngaa aw mōseje dōbare dewje ke gate gate are kura.

³⁰ Ngaa aw paje na: <Toke jeje n-to dō ndō te le kaje-jeje a, ja kumade ta tōl ne nje-kilaje mber-tar le Lubba ang.>

³¹ Yeenn pa na sese njaa e-gereje to e-toje to nje ke gel dewje te ke tōlje nje-kilaje mber-tar le Lubba le.

³² Yeenn a, sese, uwaje kula le kasese le areje ngeng awje ne ke kete ma!

³³ See lije, ko embakanraje, a kaseje ta tee ta sariya-puru te ke aw wōn ke ndō ke ndō toke baann wa?

³⁴ Mba yeenn a, ooje, ma kula nje-kilaje mber-tar le

Lubba, nje-kem-kareje, ke nje-koruje gel Ndu rōse te. A tōlje mareje, ta a bbereje mareje dō kake-dese te. A tundaje mareje ke ndey me key-mbōn naaje te lese ngaa, a tubbajede ke bbe bbe.

³⁵ Yeenn bba kare tar mese dewje ke gate gate tōyn ke e-tōlje de dō nange te neenn tel dōse te. Unn kutue tar mese Abel te ke to dew ke gate gate, ndereng dō tar mese Jakari te ke to ngonn le Barasi ke e-tōleje me key-polo-Lubba te horo lo te ke maji tōyn ke bann.

³⁶ Tōkoro m-pa mares, sariya nejeenn tōyn a koso dō dewje te ke bbokone neenn.

Jeju no wōju do Jurusalam

³⁷ See dewje ke Jurusalam, see dewje ke Jurusalam! Sese ke aw tōlje nje-kilaje mber-tar le Lubba, ngaa aw tilaje dewje ke Lubba ulade rōse te ke er e-tōljede. M-ndiki nya ta mbōnse toke kōn kunja aw mbōn nganne kō bake te a, e-ndikije ang.

³⁸ Maji! Me key lese a to baa.

³⁹ Mba, m-pa mares, a koomje ang ngaa ndereng ta a paje na: <Maji kare Lubba bbar tar ke maji dō dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje.»

24

Jeju pa na dewje a tujuje key-polo-Lubba

¹ Toke Jeju tee key-polo-Lubba te aw ḷtu a, nje-njaje goe te ddeeje aw tōjeje gusu

ke dɔsu ne key-polo-Lubba le.

² Yeenn a Jeju pa arede na: «Ooje neje neenn tɔyn. M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese. Mare er kara a nayn dɔ mare te ang. Da tɔ neje neenn tɔyn.»

Neje ke a toje kete bba ddutu ndɔ a ddee

³ Toke Jeju isi dɔ ddingiri Olibeje te a, nje-njaje goe te ddeeje ke karede baa dujeje na: «Ndɔ ddi njaa bba ne-jeenn le a toje ne wa? Ngaa ddi bba ja gere ne kare ddee lei ddem, ddutu ndɔ le ddem wa?»

⁴ Jeju ilade te na: «Aaje rose ke maje areje dew erese ang.

⁵ Mba dewje nya nya a ddeeje ke rim ngaa da pajena: «Ema m-to Mesi le». Ngaa da kereje dewje nya.

⁶ A kooje tam ddoje ke aw ddeeje ngɔsi ke tam ddoje ke naynje ddew ew. A areje bbeel ddase ang. Maji kare nejeenn le toje. A, a to ddutu ndɔ ang bbay.

⁷ Mba gel-dewje a kinje ta dda ddɔ ke mare gel-dewje. Bbe-kɔn a kin ta dda ddɔ ke mare bbe-kɔn. Tɔku bbo a koso ngaa, nange a yeke loje te dang dang.

⁸ A nejeenn tɔyn a toje toke le kunn-kutu nduru-ndo le dene.

⁹ Yeenn ngaa da kuwase kare dewje ula kemse ndoo ngaa da tɔlse. Gel-dewje tɔyn a mbetese wɔju dɔm.

¹⁰ Koo me te le dewje nya a koso. Da kunnje dɔ naa, ngaa da mbeteje naa ke yo ke ne.

¹¹ Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a kundaje lo tee banya banya ngaa da kereje dewje toke banya.

¹² Majang a kaw ke kete kete, are ndiki naa le dewje nya a tel ke guku.

¹³ A dew ke uwa are ngeng ndereng tee kɔen te a, a kinga kaji.

¹⁴ Da kila mber Tar ke maji ke wɔju dɔ Bbe-kɔn ke darâ dɔ nange te tɔyn kare gel-dewje tɔyn ooje. Goe te ngaa bba a to dɔbɔyn ne.»

Dewje a kooje ndoo nya

¹⁵ «A kooje «ne ke maji ang ke aw tuju lo» le lo te ke maji tɔyn, ddew kara baa toke nje-kila mber-tar le Lubba Daniel ila mbere le*. - Maji kare dew ke aw tura Maketuru neenn le gere kande ke maje-

¹⁶ Yeenn a, maji kare dewje ke a kisije nange Jude te aynje er ke dɔ ddingirije te.

¹⁷ Toke dew isi dɔ key te a, maji kare ñ-ddisi ta kunn ne laa ke to me key te ang ngaa.†

¹⁸ Toke dew ee ndɔɔ a, maji kare ñ-tel bbee mba kunn kubbu laa ke ngal ang tɔ.

¹⁹ Dɔ ndɔe teenn, a to ndoo nya kare deneje ke eeje ke sem, ke nje ke ngannde aw ilje mba.

* **24:15 24.15** «Lo ke maji-tɔyn» ke Jeju aw pa ne neenn to lo ke me key-polo-Lubba te ke Jerusalam. † **24:17 24.17** Nangue Ijarayel te dewje aw isije dɔ key te lede mba ñ-ddaje dɔ key le dare labbe to labbe

²⁰ E-dujuje Lubba kare ndo kayn lese le to dɔ nayn-kul te ang ddem, ndɔ-kuwa-rɔ te ang ddem.

²¹ Mba kare teenn, dewje a koo ndoo nya kuta ndoo ke dewje ooje kunn-kutu ne te ndereng bbokone. Goe te a, ne kem-to ndoo ke a kuta yeenn a to ang ngaa.

²² Toke Lubba tel ke ndɔ nejeenn le are nayn ngaji baa ang a, dew kara a kinga kaji ang. A na tel ke ndɔ nejeenn le kare nayn ngaji baa wɔju dɔ dewje ke ñ-mberede toke kete.

²³ Yeenn a, toke dew pa arese na: <Ya! Mesi ee neenn.> Wase <Nee yonn> a, e-ndikije te saa ang.

²⁴ Mba mesije ke tɔkɔrɔ ang, ke nje-kilaje mber-tar ke tɔkɔrɔ ang a ddeeje. Da ddaje ne-mɔrije ke neje ke dum dɔ koo, ta bbo ddew to a, nje ke Lubba mberede kara ta kerede tɔ.

²⁵ Ye ann, mila mbise te kete mban.

²⁶ Yeenn a bbo, ñ-pa darese na: <Ya! Nee me kɔr te> a, awje ang. A bbo na: <Ne a niya rœ neenn> a e-ndikije te ang.

²⁷ Ngonn le dew a ddee ddew kara baa toke ndi ke teel me dara te lo tee te le kare ndereng lo kande te le kare.

²⁸ Lo ke ninn to te a, malje a mbɔnje naa kete‡.»

Ddee le Ngonn le dew

²⁹ « Njange baa go ndɔ ne-kem-to-ndooje teenn le a,

kare a tuka ndul ta neyn a nda ang ngaa. Endeterendenne a kinje darâ tosoje dɔ nange te. Singa-mɔnguje ke me dara te a yekeje.

³⁰ Yeenn ngaa ne ke a tɔju kare dewje gereje ne teel le Ngonn le dew a tee me dara te. Ngaa dewje tɔyn ke dɔ nange te a nɔnje. Da kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa-mɔngu ke bo nya ddem, ke piti ke bo nya ddem.

³¹ Tɔku tebbe-nare a bbar ngaa Ngonn le dew a kula anjiye laa kare ñ-mbɔnje dewje ke ñ-mberede kɔyn nange te ke so tɔyn, in er kara tee er kara.»

Ne-tɔju ke dɔ kake Pige te

³² «Maji kare e-gereje ne dɔ kake Pige te: Toke maann aw nja me barkem kake Pige te a kame aw unju a, e-gereje to neyn ne-dubbu ee ngɔsi ngaa.

³³ Ddew kara baa, bbo sese ooje nejeenn tɔyn a, maji kare e-gereje to Ngonn le dew a ta ddee ngaa. Nee ngɔsi baa ngaa.

³⁴ M-pa marese, tɔkɔrɔ njaa, dewje ke bbokone neenn a koyje tɔyn ang bbay a, nejeenn tɔyn a teeje.»

³⁵ «Dara, ke nange da ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

Dew kara gere ndɔ ke Ngonn le dew a ddee ne ang

³⁶ Dew kara gere ndɔ wase kare tee le nejeenn le ang.

‡ 24:28 24.28 Gel tar neenn na: Ndɔ teel le Jeju a, dewje tɔyn a gereje.

Anjije ke dara wase Ngonn le kara gere ang. Bo ke kare baa gere.

³⁷ Ndɔ tee le Ngonn le dew a to ddew kara baa ke neje ke teeje ndɔ te le Noe.

³⁸ Mba kare teenn le, kete bba kare maann taa lo a, dewje aw usaje, aw ayje. Daw ñ-taaje naa, daw dare ngaw ngannde ke dene ndereng tee ndɔ te ke Noe ande me tɔku to te.

³⁹ Dejeje mare ne kara ang ndereng dɔ ndɔ te ke ndi ere are maann taa lo ngaa uwade tɔyn aw ke de. Ndɔ ddee le Ngonn le dew a to ddew kara baa toke baann to.

⁴⁰ Yeenn a, bbo dingawje joo eeje ndɔ a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara.

⁴¹ Toke deneje joo aw uruje ne biri a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara.

⁴² Yeenn a, areje dɔgɔlse te mba e-gereje ndɔ ke Ebbe-sese a ddee ne ang.

⁴³ Maji kare ooje tar neenn ke maje: Toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ta ddee ne til te a, na ngem ta-lo bbo na kinya nje-bboko le kare ande key laa ang.

⁴⁴ Mba yeenn a, sese kara isije dɔ gɔlse te mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke e-gereje ang.

Tar dɔ nje-kulaje te joo

⁴⁵ Nje-kula ke dda ne ke dɔgɔle ddem, keme are ddem ngaa ebbeeje inya nje-kula mareje jia te kare

narede ne-kusa ke kare to na wa?

⁴⁶ Rɔ-neel a to laa ne ke ebbeeje le ddee ingae ta kula te le.

⁴⁷ M-pa mared, tɔkɔrɔ njaa, ebbeeje le a kinya ne-kingaje laa tɔyn me jia te.

⁴⁸ A toke ñ-to nje-kula ke maji ang a, na keje na: <Ebbemje a ddee njange ang bbay.›

⁴⁹ Ngaa na kuru dɔ nje-kula mareje te le tundade. Na kusa ne ngaa, na kayn ne ke nje-kayje koto.

⁵⁰ Ebbeeje le a ddee ke ndɔ ke neje ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem.

⁵¹ Ebbeeje le a ddae maji ang ngaa a kilae lo ke daw dila nje-ngemje ke te are aw nɔnje ddem aw ngeerje ngangede ddem.»

25

Gusu-tar dɔ ngamandeje te dɔku

¹ «Yeenn a, Bbe-kɔn ke darâ a to ddew kara baa toke tar le mare ngamandeje dɔku ke jinje lambeje lede ta kaw tila ne kem dingaw ke a ta taa dene.

² Nje ke mi toje to mbeje, a keseje ke mi toje to nje-kem-kareje.

³ Mbeeje le jinje lambeje lede a awje ke maann-koo-lo mba kungu me lambeje te le ang.

⁴ A nje kem-kareje le jinje lambeje lede ke maanne me ngann kuje te.

⁵ Nje taa dene le nayn ddee njange ang bbay a, bbi ddade are ñ-tibbiye tɔyn.

6 A kare ke lo mōngu a, mare ko bbar na: «Nje-taa-dene le aw ddee ngaa bbo. E-teeje, e-tilaje keme!»

7 Yeenn ngaa, ngamandeje le tōyn ndolje ngaa unnjé kutu mōse lambeje lede.

8 Mbeeje le dujuje nje ke kemde are le na: «Arejeje maann-koo-lo lese ten mba lambeje leje a ta koy.»

9 A nje-kem-kareje le ilade te na: Baann ang, maann-koo-lo leje a kase engaje ke engase tōyn ang. Awje bbe le dewje ke aw labbeje endokoje enganse.

10 A kare ke dawje ta ndoko a, nje-taa-dene le tee. Nje ke mōseje rōde kete le andeje saa me key-kusu taanaa te, ngaa dutu ta-key le.

11 Goe te ngaa bba kese ngamandeje le ddeeje ngaa uruje ekii na: «Dingaw, dingaw oru ta-key areje.»

12 A nilade te na: «Tōkōro njaa m-pa marese, m-gerese ang. » »

13 Go gusu tar te neenn le a, Jeju pa na: «Yeenn a, arje dōgōlse te, mba e-gereje ndoe ang ddem, kare ang ddem.»

Gusu-tar dō nje-kulaje te mota

14 «Tar Bbe-kon le Lubba a to ddew kara baa ke tar le mare dingaw ke a ta kaw mba te a, bbar nje-kulaje laa ngaa inya ne-kingaje laa me jide te.

15 Nare mare kara kande ande-nare kör mi. Nare mare kör joo. A nare mare kara. Naredē ase gude gude ngaa, naw mba te le.

16 Dew ke inga kande ande-nare kör mi le aw labbe ne ne ngaa inga kande ande-nare kör mi dōe te tō.

17 Ne ke ninga kör joo le naw n̄-dda toke baann tō ngaa ninga kör joo dōe te tō.

18 A ne ke ninga kör kara le naw nuru buwa ngaa niya nare le ebbeeje le me te.

19 Ndō nya goe te a, ebbe-nje-kulaje le tel ddee ngaa unn kutu dujude kare n̄-tōje ne ke n̄-ddaje ke nare laa le.

20 Ne ke ninga kande ande-nare kör mi le naw n̄-ddee ke mare kande ande-nare kör mi ke ninga dōe te le ngaa n̄-pa na: «Ebbemje, arem kande ande-nare kör mi, a ye ke kör mi ke minga dōe te a neenn.»

21 Ebbeeje pa are na: «Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dōgōle ddem. E-dda ne ke dōgōle ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda rō-neel sem.»

22 Ne ke dare kande ande-nare kör joo le n̄-ddee tō ngaa, n̄-pa na: «Ebbemje, arem kande ande-nare kör joo, a ye ke kör joo ke minga dōe te a neenn.»

23 Ebbeeje pa are na: «Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dōgōle ddem. E-dda ne ke dda ne ke dōgōle ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda rō-neel sem.»

24 Gode te tōyn a, ne ke ninga kande ande-nare kör kara le n̄-ddee ngaa n̄-pa

na: <Ebbemje, m-gere to e-to dew ke ketere. Lo ke e-dubbu ne te ang kara aw uja ne te. Lo ke e-tila ko te ang kara aw t̄oru ne te.

²⁵ Bbeel ddam are maw miya nare lei le me buwa te. Ye a neenn, e-taa.»

²⁶ Ebbeeje le ilae te na: <Nje-kula ke maji ang, njedabbe. E-gere to lo ke m-dubbu ne te ang kara maw muja ne te. Lo ke m-tila ko te ang kara maw m-t̄oru ne te.

²⁷ Bbo baann a, mba ddi bba ungu nare lem le lo ngem nare te kare telem a minga nare lem le ddem, mare nare doe te ddem ang wa?

²⁸ E-taaje kande ande-nare ke k̄or kara le jia te areje njekula ke ee ke kande ande-nare doro kara le.

²⁹ Mba da kare ne dew ke ee ke ne kare ne laa bo ke kete kete. A dew ke ee ke ne kara ang, ne laa ke ten baa be kara da taa jia te.

³⁰ A ne nje-kula ke kari baa neenn le, ilaeje ddaka lo te ke ndul lo te ke dewje aw nare ñ-noje ngaa aw ngeerje ngangede kete.»

Sariya ke ddutu ndo te

³¹ «Ndo ke Ngonn le dew a ddee ke anjije laa t̄oy me piti te laa a, na kisi do ngende-mbay te laa ke to ne-piti.

³² Dewje t̄oy ke do nange te a mb̄onje naa noe te ngaa, na kayn horo dewje ddew kara baa toke nje-ngem-da aw kayn horo bateje ke benyaje.

³³ Na kungu bateje do-ji-kole te a, na kungu benyaje do-ji-gele te.

³⁴ Yeenn ngaa, T̄oku-mbay le a pa kare nje ke isije do-ji-kole te na: <Sese ke B̄omje bbar tar ke maji dose te le, e-ddeeje. E-taaje Bbe-k̄on ke Lubba mōse mba tar lese lew baa kare te ke naw ñ-dda ne neje le to lese.

³⁵ Mba bbo ddam, a aremje ne musa. Kunda ōm, a aremje maann may. M-to nje-mba, a e-taamje ke key.

³⁶ Kubbu goto r̄om te, a aremje kubbu mula. R̄om tom, a e-ddee oomje. M-to key-kula te, a e-ddeeje oomje.»

³⁷ Yeenn ngaa dewje ke gate gate le a kilaeje te na: <Ebbe-dewje, ndo ke dda bba bbo ddai bba joi a jari ne-kusa, wase kunda w̄oin bba jari maann ay wa?

³⁸ Ndo ke dda bba e-to nje-mba bba joi a ñ-taai ke key, wase kubbu goto roi te bba jari kubbu ō wa?

³⁹ Ndo ke dda bba roi toi, wase ee key-kula te bba ñ-ddee jooi wa?»

⁴⁰ Yeenn ngaa T̄oku-mbay le a kilade te na: <T̄ok̄or̄o njaa, m-pa marese, kare t̄oy ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngak̄om ke toje to dewje ke ten baa neenn a, yeenn to ema a e-ddaje sem.»

⁴¹ Goe te a, na pa kare nje ke eeje do-ji-gele te le na: <otuje mb̄orem te ke ddang, sese ke ndu-nd̄ōl to dose te. Awje dann puru te ke a k̄on ke ndo ke ndo, ke Lubba

mose mba esu de ke anjije laa.

⁴² Mba bbo ddam, a aremje ne-kusa ang. Kunda òm, a aremje maann kay ang.

⁴³ M-to nje-mba, a e-taamje ke key ang. Kubbu goto ròm te, a aremje kubbu ang. Ròm tom, a e-ddeeje oomje ang ddem, m-to key-kula te, a e-ddeeje oomje ang.›

⁴⁴ Yeenn ngaa da kilaeje te na: < Ebbejeje! Ndò ke dda bba bbo ddai, kunda wòin, e-to nje-mba, kubbu goto ròi te, ròi toi wase ee key kula te bba jumai ang wa?›

⁴⁵ A na kilade te na: <Tòkòrò njaa, m-pa marese, kare tòyn ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngakòm ke toje to dewje ke ten neenn ang a, yeenn to ema a e-ddaje sem ang.›

⁴⁶ Da kaw koo ndoo ke ndò ke ndò, a nje ke ddaje ne ke me Lubba ndiki le a kisi ke tebbe ke ndò ke ndò.›

26

Tòkuje le Jiipije ulaje tar me naa te ta tòl Jeju

¹ Toke Jeju pa tarje neenn le tòyn nunga a, ñ-pa nare nje-njaje goe te na:

² «E-gereje tòyn to kusu-Pake nayn ndò joo baa ngaa. Da kila Ngonn le dew ji dewje te kare ñ-tole dò kakedese te.»

³ Yeenn ngaa, tòku nje-poloje Lubba ke tòkuje le Jiipije mbonje naa me ndoko te le mbay le tòku nje-poloje Lubba ke ria na Kayipi,

⁴ ngaa dunnje ndude ta kuwa Jeju ke gusu ta tòle.

⁵ A ñ-paje na: «Areje juwae ke ndò kusu-Pake ang, mba a kuju bula horo dewje te.»

Mare dene ungu yambo dò Jeju te

⁶ Jeju ee Betani key le Simò ke lew to nje-banji,

⁷ a mare dene ddee ngòsi saa. Nuwa ku ke ñ-dda ke er ke ria na Alebatere jia te. Yambo ke gate ngeng nya ddusu mee. Kare ke Jeju nayn ta ne-kusa te bbay a, dene le ungu yambo le dòe te.

⁸ Toke nje-njaje-go Jeju te ooje neenn le a, neelde ang ngaa ñ-paje na: «Ñ-tuju yambo neenn be mba ddi wa?»

⁹ Maji ta labbe yambo neenn ke gate ke ngeng a kayn nare nje-ndooje ang wa?»

¹⁰ Jeju gòn tar ke daw ñ-pa le gere ngaa pa na: «Mba ddi bba aw jokuje dene neenn wa? Ne ke maji a ñ-dda sem.

¹¹ Nje-ndooje aw nayn ke se ke ndò tòyn. A ema, ma nayn ke se ke ndò tòyn ang.

¹² Nungu yambo le ròm te ta mòsem ngina ne ndò ke da kilam me buwa-yo te.

¹³ Tòkòrò, m-pa marese, lo tòyn ke dò nange te ke da kila mber Tar ke majineenn te, da pa tar ne ke dene neenn dda ngaa da kole mede dòe te.

Judase ndiki ta kunn dò Jeju

¹⁴ Goe te a, kara le nje-njaje-go Jeju te ke dōku gire joo ke daw ñ-bbare na Judase Isikariyote aw inga tōku nje-poloje Lubba,

¹⁵ ngaa pa arede na: «Toke mila Jeju jise te a, ddi a, a karemje wa?» Tōku nje-poloje Lubba areje kande nare dōmota.

¹⁶ Unn kutue kare teenn, Judase aw sange ddew ta kila Jeju jide te.

¹⁷ Dōngor ndō kusu-mapa ke ñ-dda ke wum ang le a, nje-njaje-go Jeju te ddeeje dujeje na: «E-endiki kare ñ-mōse ne-kusa mba kusu-Pake le jari lo te ke dda wa?»

¹⁸ Jeju ilade te na: «Awje tōku bbe te rō mare dew te ke be. E-paje areje na: <Nje-ne-toju pa na: Kare lem ddee ngɔsi ngaa. Key lei a ema ke nje-njaje-gom te ja dda kusu-Pake ke te.> »

¹⁹ Nje-njaje-go Jeju te ddaje ne ke nunn ndu naredo kare ñ-ddaje ngaa ñ-mōseje neje mba kusu-Pake le.

Jeju tōju kem dew ke a kunn doe

²⁰ Lo-kul a, nisi ta ne-kusa te ke nje-njaje goe te ke dōku gire joo le.

²¹ Kare te ke daw dusaje ne a, ñ-pa na: «Tōkoro m-pa marese, dew kara horose te a kilam ji dewje te.»

²² Rō nje-njaje-go Jeju te le neelde ang nyōm ngaa dede kara kara ñ-dujeje na: «Ebbe-dewje to ema wa?»

²³ Nilade te na: «Dew ke ula jia naa te sem me sambe

te neenn, ne a na kilam ji dewje te.

²⁴ Ngonn le dew a koy ddew kara baa ke tar ke makuturu le Lubba pa dōe te. A kem to ndoo a to le dew ke a kilae ji dewje te le. Duje ang kara maji nya uta.»

²⁵ Judase ke a ta kilae ji dewje te le duje na: «Nje-ne-toju, to ema wa?» Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban.»

Muru me-kara

²⁶ Kare te ke daw dusaje ne a, Jeju unn map a ngaa, are wooyo Lubba a, tete ngaa are nje-njaje goe te a pa na: «E-taaje usaje. Yeenn to dārōm ann.

²⁷ Goe te a, nunn mare engo maann binye ngaa nare wooyo Lubba a, ñ-pa na: «Sese tōyn njaa ayje,

²⁸ yeenn to mesem ann. To mese ke Lubba ḥsu ne dōnō ke dewje ke banya are ula mba kare tar majang lede ḥru ne dōde te.

²⁹ M-pa marese, ma kay maann binye neenn ang ngaa ndereng ndō ke ma kay ne maann binye ke siki ke se me Bbe-kōn te le Bōmje.»

Jeju pa na Piyar a mayn tar le ne

³⁰ Goe te a, dōsuje pa wal Lubba, ngaa ñ-teeje dawje ke do ddingiri Olibeje te.

³¹ Yeenn a, Jeju pa arede na: «Til te neenn, ne a kingam kare e-tusumje tōyn inyamje, mba ñ-dda me Maketurute le Lubba na: Ma tōl nje-ngem-bateje, ta kusu bateje le a sare.»

³² «A go kin te ke ma kin horo dewje te ke oy a, ma kaw nginase Galile.»

³³ Piyar pa are na: «Le dewje tɔyn tusije inyaije kara, ema ma kinyai ndɔ kara ang.»

³⁴ Jeju ilae te na: «Tɔkɔrɔ, m-pa mari, til te neenn njaa, kete bba kare kuran nɔ a, a mbetem ta pa na e-gerem ang gɔl mota.»

³⁵ Piyar pa are na: «Le ase kare moy sei kara, ma mbiti ta pa na m-geri ang ndɔ kara ang.» Ngaa kese nje-njaje goe te tɔyn paje toke baann to.

Jeju duju Lubba lo te ke Jetesemane

³⁶ Goe te a, Jeju aw ke nje-njaje goe te le lo te ke daw ñ-bbar na Jetesemane ngaa ñ-pa nareda na: «Isije lo te neenn a ema, ma kaw duju Lubba lo te ke yonn.

³⁷ Ñ-jin Piyar de ke ngann le Jebede ke joo naw ke de. Roe unn kutu needle ang ngaa bbeel uta dɔe to.

³⁸ Ngaa, ñ-pa nareda na: «Rɔm neelem ang nja nyɔm. E-naynje neenn, ta je ke se, jareje bbi ɔru kemje ang.»

³⁹ Goe te a, ñ-ngese ke kete ten be ngaa, ñ-tee noso ke ta mee, ñ-debbe keme nange ngaa ñ-duju Lubba ñ-pa na: «Bɔy, bbo ddew to a, uta engo kem-to-ndoo neenn ke ddang. A e-dda toke mei ndiki bbo toke mem ndiki ang.»

⁴⁰ Ñ-tel ñ-ddee rɔ nje-njaje goe te ke mota le a, ningade

tɔyn dɔ bbi te. Yeenn ngaa ñ-pa nare Piyar na: «A kaseje ta kare bbi ɔru kemse ang sem mba kare kara ang wa?»

⁴¹ Areje bbi ɔru kemse ang bbo e-dujuje Lubba na a kosoje me ne-na te. Dew ndiki ta dda ne ke maji njaa a, da-rɔ inga ddew ta dda ne le ang.»

⁴² Jeju tel aw ddew ew bbay ngaa duju Lubba na: «Bɔy, bbo engo neenn le to ta kare may njaa, mba ddew ke a kɔru ne ke ddang goto a, maji kare e-dda ne ke mei ndiki.»

⁴³ Ñ-tel ñ-ddee a ningade dɔ bbi te bbay mba bbi uta dɔde.

⁴⁴ Ninyade a naw ñ-duju Lubba ke gɔl mota laa bbay. Neenn le njaa ñ-tel ñ-duju Lubba le bbay.

⁴⁵ Ngaa ñ-tel ñ-ddee rɔ nje-njaje goe te a ñ-pa na: «Aw e-tibbiye, aw uwaje rɔse bbay wa? Bbasine, kare ase ngaa, da kila Ngonn le dew ji nje-ne-ddaje te ke maji ang.

⁴⁶ Yeenn a, inje are jawje. Dew ke ilam ji dewje te le ddee ngɔsi ngaa.

Duwa Jeju

⁴⁷ Toke Jeju nayn aw pa tar bbay a, kara le nje-njaje goe te ke ñoku gire joo ke ria na Judase le ddee ke dewje ke banya. Duwaje ñoku kiyaje ke kakeje jide te. Ñoku nje-poloje Lubba, ke ñokuje le Jiipije a ulajede.

⁴⁸ Judase nje-kila Jeju jide le tojude toke kete, mare ne ke na dda kare ñ-gere ne

Jeju le. N̄-pa na: «Dew ke m-to mbiya a, to ne ann ta uwaeje.»

⁴⁹ Njange baa njaa a, Juddase le ddee ngosi ke Jeju ngaa pa are na: «Lapiya, Nje-ne-toju!.» Ngaa ñ-to mbiya.

⁵⁰ Jeju ilae te na: «Naam, e-dda ne ke e-ddee ta dda le.» Yeenn ngaa dewje le ddeeje ngosi ke Jeju le ngaa ilaeje uwaeje.

⁵¹ Mare nje-nja go Jeju te kara ɔru tōku kiya laa ngaa tuka ne mbi mare nje-kula le tōku-nje-polo Lubba ti.

⁵² Yeenn ngaa Jeju pa are nje-nja goe te le na: «E-tel ke tōku kiya lei ture te, mba dew ke tol dew ke tōku kiya a, da tōle ke tōku kiya to.»

⁵³ E-gere ang wa? Mase ta duju Bøy kare ula ke anjije ke toje to nje-ddoje banya banya arem.

⁵⁴ A bbo m-dda toke baann a, tarje ke Maketurule Lubba pa le a ddeeje to ne ke tōkōrō toke baann wa? Maketuru le pa na maji kare neenn le to toke baann.»

⁵⁵ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya le na: «E-ddeeje ke tōku kiyaje, ke kakeje bba ta kuwam ne toke ne ke m-to nje-bboko. Ke ndō tōyn misi me key-polo-Lubba te maw m-toju ne, a uwamje ang.»

⁵⁶ A nejeenn tōyn teeje kare tar ke nje-kilaje mbertar le Lubba paje me Maketurute le ddeeje ne to ne ke tōkōrō.» Yeenn ngaa nje-njaje-go Jeju te le tōyn njaa

aynje inyaeje.

Daw ke Jeju lo tōku sariya te le Jiipije

⁵⁷ Nje ke uwaje Jeju le awje saa rō Kayipi te ke to tōku nje-polo Lubba. Nje-koruje gel ndu ke tōkuje le Jiipije mbōnje naa lo teenn.

⁵⁸ Piyar oru goe, a nja ddew ew saa ndereng tee ne me ndoko te le Kayipi le. Nande me ndoko te le ngaa nisi ke nje-ngemje ta key ta koo se ne le a kōsu kōyn toke baann wa?

⁵⁹ Tōku nje-poloje Lubba ke nje-gangeje sariya le Jiipije le tōyn aw sangeje mare tar ngem ta kunda dō Jeju te bba ta gange ne sariya yo doe te.

⁶⁰ Nje-tar-najije ke toje to nje-ngemje nya nya ddeeje ulaje tar tae te. A dingaje ne ke ta kunda ne tar doe te le ang. Dō bonye a mare dewje joo ddeeje paje na:

⁶¹ «Dew neenn pa na: <Mase ta to key-polo-Lubba ta tel dda ture te me ndō mota te.» »

⁶² Tōku nje-polo Lubba le in taar ngaa duje na: «Tar ke a kila te goto wa? Tar ddi a, a pa dō tar te ke dewje aw paje doi te neenn wa?»

⁶³ A Jeju pa tar ang. Yeenn ngaa tōku nje-polo Lubba pa are na: « M-duji ke ri Lubba ke nje-kisi kem baa kare ilaje tar te neenn: <E-to Mesi, Ngonn le Lubba wa?» »

⁶⁴ Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban. A m-pa marese, bbasine neenn njaa

a kooje Ngonn le dew dɔ̄ji kɔ̄l Lubba te ke nje-singamɔ̄ngu. A kooeje kare te ke na kin darâ ta ddee me mum te tɔ̄.

⁶⁵ Yeenn ngaa tɔ̄ku nje-polo Lubba le tir kubbu ke rœ te* ngaa pa na: «N̄-taji Lubba. N-ndiki ta kinga njetar-naji bbay ang ngaa. Ooje taji ke n̄-taji Lubba neenn mban.

⁶⁶ Tar ddi a ejeje dœ te wa?» Dilaeje te na: «Nase yo.»

⁶⁷ Yeenn ngaa, n̄-tibbiye nwere keme te ngaa n̄-bbirije jide n̄-tundaeje ne. Mareje tundaje ka-mbɔ̄re ngaa,

⁶⁸ paje na: «Mesi, e-pa are joo, na a undai wa?»

Piyar mbete Jeju na n̄-gere ang

⁶⁹ Kare teenn Piyar isi ddaka me ndoko te le. Mare nje-kula ke dene ddee ngɔ̄si saa ngaa pa na: «Ei kara e-nja ke Jeju dew ke Galile neenn le tɔ̄.»

⁷⁰ A Piyar mayn kem dewje te tɔ̄yn na: «M-gere tar ke endiki ta pa neenn ang.»

⁷¹ Nunn ddew ta kɔ̄tu ngaa n̄-tee ta ndoko te le a, mare nje-kula ke dene dang ooe ngaa pa are nje ke isi lo teenn na: «Dew neenn nja ke Jeju dew ke Najarete le tɔ̄.»

⁷² Piyar unda yo ngaa mayn bbay na: «M-gere dingaw neenn ang.»

* **26:65 26.65** Bbe le Jiipije, toke mare dew ke bo tir kubbu laa a, yeenn toju to ungu wɔ̄en nya. Yeenn to ne ke ngeng nya. Tɔ̄ku nje-polo-Lubba ee ke ddew ta tiir kubbu ke rœ te ang to.

⁷³ Ngaji goe te a, nje ke eeje teenn le awje ngɔ̄si ke Piyar le ngaa paje are na: «E-to kara le dewje neenn njaa. Tar-pa lei njaa tɔ̄ju.»

⁷⁴ Yeenn ngaa nunn kutu kunda yo ngaa n̄-tɔ̄n ne guma na: «M-gere dingaw neenn ang. Toke mere ngem a, maji kare Lubba undam.» Kare teenn njaa kuran no.

⁷⁵ Piyar ole mee dɔ̄ tar te ke Jeju pa are na: «Kete bba kare kunra nɔ̄ a, a mbetem pa na e-gerem ang gol mota.» N-tee ddaka ngaa n̄-nɔ̄ nya.

27

Daw ke Jeju nɔ̄ Pila te

¹ Ke endɔ̄o baa njaa, tɔ̄ku nje-poloje Lubba, ke tɔ̄kuje le Jiipije tɔ̄yn unnje ndude kare n̄-tɔ̄l Jeju.

² Duwaeje n̄-tœje ngaa, n̄-ddeeje saa dulaeje ji ngonnmbay Pilate te, ke to dew ke Rɔ̄m.

Tar yo le Judase

³ Toke Judase ke ila Jeju ji dewje te le oo sariya yo ke n̄-ngange dœ te le a, keje laa jɔ̄ke nya. N-tel ke kande nare ke dɔ̄mota le nare tɔ̄ku nje-poloje Lubba, ke tɔ̄kuje le Jiipije le.

⁴ N̄-pa naredé na: «M-dda ne ke maji ang, mba mila dew ke dda ne ke maji ang kara ang ji dewje te kare n̄-tɔle.» Dilaeje te na: «Osoje te ang. Yeenn ooi.»

5 Judase sanre nare le me key-polo-Lubba te ngaa ɔtu aw ila kula gɔse te tɔ kake te ngaa oy.

6 Tɔku nje-poloje Lubba le ndekeje nare le ngaa pajen: «Ndu are ddew ta ngem nare ke be neenn lo-ngem nare te ke me key-polo-Lubba te ang, mba to nare mese.

7 Duwaje dɔ naa ngaa goe te a, dunnje nare le ñ-ndokojo ne ndɔɔ le mare nje-kubba jo ta dda to lo dubbu yo le nje-mbaje.

8 Mba yeenn a ñ-bbar ne ndɔɔ le na « ndɔɔ-mese» ndereng bbokone.

9 Yeenn ngaa tar le Lubba ke Jeremi nje-kila mber-tar laa pa le ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na: «Ñ-taaje kande nare dɔmota. To gate dew ke ngann Ijarayelje wɔju le ann.

10 Ngaa dareje mba ndoko ne ndɔɔ le nje-kubba jo ddew kara baa ke ndu ke Ebbe-dewje unn arem.»

Pila te duju tar Jeju

11 Daw ke Jeju nɔ ngonn-mbay Pilate te. Ngonn-mbay le duje na: «E-to tɔku-mbay le Jiipije wa?» Jeju ilae te na: «Ye njaa e-pann.»

12 A toke tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije aw undaje tar dɔe te a, nilade te kara ang.

13 Yeenn ngaa, Pilate duje na: «Oo tarje tɔyn ke daw dundaje dɔi te neenn ang wa?»

14 A nilae mare tar te kara ang. To ne ke dum dɔ Pilate le.

N-gange sariya yo dɔ Jeju te

15 Ke ndɔ kusu Pake kara kara tɔyn, ngonn-mbay le aw ɔru dew key-kula te. To dew ke dewje ke banya ndikije kare nɔre.

16 A kare teenn mare dew ke ria bbar nya ee key-kula te le. Ria na Barabase***.

17 Yeenn a Pilate duju dewje ke banya ke mbɔnje naa le na: «Na bba e-ndikije kare mɔre marese wa? Barabase wase Jeju ke daw ñ-bbare to Kiriste le wa?

18 Mba Pilate gere ke maje to me a ddade dɔ Jeju te a duwaeje dulae jia teenn.

19 Kare te ke Pilate isi lo sariya te le bbay a, dene laa ula pa are na: «Ula tai tar te le dew ke gate gate neenn ang. Mba til te neenn, moo ndoo nya me ni te wɔju dɔe.»

20 A tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije tulaje dewje ke banya le kare ñ-dujeje dare nɔru Barabase a ta ñ-tɔlje Jeju.

21 Ngonn-Mbay le tel dujude na: «Horo dewje te ke joo neenn, na bba e-ndikije kare mɔre marese wa?» A dilaeje te na: «Barabase!»

22 Pilate dujude bbay na: «Ddi a ma dda ke Jeju ke daw ñ-bbare to Kiriste le wa?» Dede tɔyn njaa dilaeje te na: «Are ñ-tɔle dɔ kake-dese te!»

23 Pilate dujude na: «Majang ddi a ñ-dda wa?» A dunnje kutu kuru ekii ke

singa bbay na: «Are ñ-tole dɔ kake-dese te!»

²⁴ Toke Pilate oo to na kase dda mare ne dang ang, ngaa dewje le aw yekeje lo ke kete kete a, nunn maann ngaa ñ-toko ne jia kem dewje te ke banya le ngaa ñ-pa na: «Tar yo le dingaw neenn a kuwa ðom ang. Oose.»

²⁵ Dewje ke banya le tɔyn ilaeje te na: «Maji kare tar yo laa le oso dɔje te ke dɔ ngannje te.»

²⁶ Yeenn ngaa Pilate oru Barabase arede. Nare ñ-tunda Jeju ke ndey ngaa nulae jide te kare ñ-tole dɔ kake-dese te.

Mbambaje ɔjuje Jeju kokoje ne

²⁷ Mbambaje le Pilate awje ke Jeju lo gange sariya te laa, ngaa kese mbambaje le tɔyn mbɔnje naa dɔe te.

²⁸ Ñ-toruje kubbuje laa rɔe te ngaa dulaeje kubbu ke ngal ngaa kase.

²⁹ Ñ-peteje kulaje ke to konn to ejɔkudɔ, ngaa dundaje dɔe te. Dulaje kare jia te ke kol ngaa dɔsuje mekeji golde nange noe te, ñ-kokeje ngaa ñ-paje na: «Lapiya, tɔku-mbay le Jiipije!»

³⁰ Ñ-tibbiye weren dɔe te ngaa ñ-taaje kare le dunda ne dɔe.

³¹ Ñ-ddae ñ-koko ne ngaa goe te a, dɔruje tɔku kubbu le ngaa ñ-tel dulae kubbuje laa. Goe te a, dawje saa ta tolde dɔ kake-dese te.

N-bbere Jeju dɔ kake-dese te

³² Toke mbambaje le injé me bbe te le aw teeje ke ddaka a, dingaje mare dingaw ke bbe te ke Sirenn, ria na Simo, ngaa duwaeje dare noto kake-dese le Jeju le.

³³ Daw ñ-teeje lo te ke daw ñ-bbar na Gologota, ke kande na: «Lo ka-dɔ dewje» a,

³⁴ dareje Jeju le maann kande binye ke dungu maann ne ke ate me te ngaa dare kare nay. Jeju le na a, mbete ta kay.*

³⁵ Ñ-bbereje dɔ kake-dese te le ngaa goe te a, ñ-ddɔje mbari ñ-kaynje ne naa kubbuje laa.

³⁶ Ngaa disije lo teenn ta ngeme.

³⁷ Ñ-dda mare makeruru ñ-bbere er dɔe te ta tɔju ne gel ne ke ñ-gange ne sariya dɔe te le na: «Dew neenn to Jeju, tɔku-mbay le Jiipije.»

³⁸ Ñ-bbere nje-bbokoje joo dɔ kake-deseje te mbɔre te to. Mare kara er kol, a mare kara er gel.

³⁹ Dewje ke aw ndayje lotteenn tukaje dɔde a tajeje.

⁴⁰ Ñ-paje dareje na: «Ei ke e-ndiki ta tɔ key-polo-Lubba ta tel dda mare ture te me ndɔ mota te le, bbo e-to Ngonn le Lubba a, aji roi ei njaa bbo in dɔ kake-dese te le uru nangê.»

⁴¹ Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel ndu, ke

* **27:34 27.34** To ne dewje ke Røm aw unguje me ben te are dewje ke daw ta tolde dɔ kake-dese te ta tolde bba kare doo ndoo nya ang.

tokuje le Jiipije kokeje to paje na:

⁴² «Naji mare dewje, a nase ta kaji rœ njaa ang! Toku-mbay ke Ijarayel le ann? Bbo nin dɔ kake-dese te nuru nangê a, ja koo meje te saa.

⁴³ Nunda mee dɔ Lubba te ngaa ñ-pa na ñ-to Ngonn le Lubba. Toke Lubba ndike a, maji kare naje bbasine neenn.»

⁴⁴ Nje-bbokoje ke ñ-bberede dɔ kake-deseje te le tajeje toke baann to.

Koy le Jeju

⁴⁵ Unn kute kare te ke ar dana ndereng gol kare mota ke lo-kul te, lo ndul dɔ nange te tɔyn.

⁴⁶ A ta tee gol kare te ke mota a, Jeju uru ekii ke singa na: «Eli, Eli, lama sabakantani!» Kande tar le na: «Lubba lem, Lubba lem, inyam mba ddi wa?»

⁴⁷ Mare dewje ke eeje lo teenn le ooje tar le Jeju le a paje na: «Naw ñ-bbar Eli.»

⁴⁸ Mare dew kara horode te ayn ke ngoru aw unn mare ta kubbu ula me maann binye te ke mase ngaa ke ta kare te a ula are Jeju kare ay.

⁴⁹ A mareje paje na: «Ngina joo se Eli a ddee kaje wa?»

⁵⁰ Jeju tel uru ekii ke singa bbay ngaa goe te a kewn laa tee[†].

⁵¹ Kare teenn njaa, kubbu ke ñ-to ñ-gange ne me key-polo-Lubba tir dana, in taar

uru nangê. Nange yeke ngaa erje riyaje.

⁵² Ta buwa-yoje teyn ngaa dewje ke ooje mede te ke Lubba bba oyje ndolje.

⁵³ Dinje me buwa-yoje te le ñ-teeje ngaa, go ndol te ke Jeju ndol horo dewje te ke oy le a, dandeje Jurusalam ke to bbe ke maji tɔyn are dewje nya oojede.

⁵⁴ Toke nje-kon dɔ mbambaje ke Røm, ke dewje ke eeje saa lo ngem niinn Jeju le ooje nange ke aw yeke, ke neje ke teeje le a, bbeel ddade nya ngaa ñ-paje na: «Dew neenn to Ngonn le Lubba njaa.»

⁵⁵ Deneje ke banya ke injé Galile ngaa unnje go Jeju aw dda saa le eeje teenn to. Darje ddew ew daw dooje nejeenn le.

⁵⁶ Horo deneje teenn le, Mari ke Magedala, ke Mari ke uju Jake de ke Jejebbe, ke kon ngann le Jebede deeje teenn.

Dila niinn Jeju me buwa-yo te

⁵⁷ Lo-kul a, mare nje-ne-kinga ke to dew ke bbe te ke Arimate ddee tee. Ria na Jejebbe. Ne kara ñ-to njenja-go Jeju te to.

⁵⁸ Naw noo Pilate ngaa ñ-duju niinn Jeju le. Yeenn ngaa Pilate unn ndu kare dare niinn le.

⁵⁹ Nunn niinn le ngaa, ñ-ke ke kubbu ke siki ke are ngate ngate,

[†] 27:50 27.50 Koy le Jeju to ne njaa ninya kewn laa nare tee.

⁶⁰ ngaa nila buwa-yo te laa ne njaa ke nare duru dare toke siki bbay me er te. Goe te a, ñ-ndubbu mare tóku er nutu ne ta buwa-yo le ngaa notu[‡].

⁶¹ Mari ke Magedala de ke Mari ke kara deeje teenn, disije nangê, kemde ke buwa-yo te le.

Dundaje nje-ngemje buwa-yo le.

⁶² Lo-kare, ke to ndo ke go ndo mose neje mba ndo-kuwa-ro a, tóku nje-poloje Lubba, ke Parijyenje awje naate kara baa ro Pilate te,

⁶³ ngaa paje na: «Dew ke bo, jole meje to, do ndo te ke nje-kere dewje neenn le nayn ne kem baa bbay le, ñ-pa na: <Ndó mota go yo te lem a, ma kin horo dewje te ke oy.»

⁶⁴ Yeenn a, unn ndu are ñ-ngem buwa-yo le ndereng ndo mota. Baann ang a, nje-njaje goe te a ddee bbokoje niinne a da paje kareje dewje te ne a nin horo dewje te ke oy. Ngem ke guku neenn a ngeng kuta ye ke kete bbays.

⁶⁵ Pilate pa arede na: «Nje-ngemje ta lo a neenn. Awje areje ñ-ngemje buwa-yo le toke mese ndiki.»

⁶⁶ Dawje buwa-yo te le ta koo gusu ke ta ngem ne buwa-yo le. N-ddaje mare

endaji ta buwa-yo le ngaa dundaje nje-ngemje ta lo tae te.

28

Kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Go ndo-kuwa-ro te le Jiipije a, ke ndo-kuwa-ro*, Mari ke Magedala de ke Mari ke kara dawje ta koo buwa-yo le.

² A ta koo a, nange yeke ke singa. Mare anji le Ebbedewje in dara ddee, ndubbu er le ke ddang ngaa isi doe te.

³ Ñ-ndoren toke teel le ndi ngaa kubbu laa nda toke le neyn jeenn.

⁴ Nje-ngemje buwa-yo le bbeelje nya ngaa isaje. Disije toke le dewje ke oy.

⁵ A anji le pa are deneje le na: «Sese, areje beel ddase ang, mba m-gere to aw e-sangeje Jeju ke ñ-tôle do kake-dese te le.

⁶ Nee neenn ang, nin horo dewje te ke oy ddew kara baa toke ñ-pa le. E-ddee ooje lo ke dilae te le.

⁷ Ta, awje njange aw e-paje are nje-njaje goe te, e-paje na: <Nin horo dewje te ke oy, ngaa naw ta nginase Galile. A kooeje nunn. Tar ke m-ndiki ta pa karese ann.» »

⁸ Deneje le otuje buwa-yo te le ke ngoru. Bbeel ddade ddem, rode neelde nya ddem

[‡] 27:60 27.60 Buwa-yo le Jiipije to nange ang. Daw ñ-ddaje buwa le me er te bba daw dubbu ne yoje lede. § 27:64 27.64 Ngem ke døngor ke Jeju ere ye ke ñ-pa na ne a ñ-to Mesi le. Ooje Mat. 26.63. Ye ke goe te a to ye ke nje-njaje goe te a paje na ne a nin horo dewje te ke oy. * 28:1 28.1 Ndo-kuwa-ro le Jiipije to Saba, ke to Samedi. A ndo-kuwa-ro to damasi.

ngaa daw paje tar le dareje nje-njaje-go Jeju te.

⁹ A ta koo a, Jeju tee nōde te aw tila kemde ngaa pa arede na: «Lapiya lese!» Deneje le ddeeje ngɔsi saa ngaa, dɔsuje mekeji golde nōe te ngaa duwaje góle ñ-waleje ne.

¹⁰ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: «E-bbelje ang, aw paje areje ngakom are dawje Galile. Lo te ke nunn a da koom†.»

Tar ke nje ke ngemje ta buwa-yo le paje

¹¹ Toke deneje le naynje ddew-boo bbay a, mare dewje ke ngemje ta buwa-yo le telje awje me tɔku-bbe te ngaa ɔruje gel neje tɔyn ke tee le areje tɔku nje-poloje Lubba.

¹² Tɔku nje-poloje Lubba le mbɔnje naa ke tɔkuje le Jiipije ngaa dooje ta naa. Goe te a, dare nje ke ngemje ta buwa-yo le tɔku nare,

¹³ ngaa ñ-paje darede na: «Ta e-paje na: <Kare ke ñ-nayn jaw ñ-tibbi bbay a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje til te ddee bbokoje niinne.›

¹⁴ Bbo Pilate oo tare a, ja gere gusu ke ta pa ne kare ñ-ndiki te. A sese a kingaje tar ang.»

¹⁵ Nje-ngemje ta buwa-yo le taaje nare le ngaa, ddaje ddew kara baa ke ndu ke darede le. Tar neenn le nja horo Jiipije te ndereng bbokone.

Jeju ula nje-njaje goe te

† 28:10 28.10 Ooje Matiye 12.49

¹⁶ Nje-njaje-go Jeju te ke naynje dɔku gire kara le awje Galile dɔ ddingiri te ke ñ-tɔjude le.

¹⁷ Toke dooeje a, dɔsuje mekeji-golde nangê. A mareje, aw maynje bbay.

¹⁸ Jeju ddee ngɔsi ke de ngaa pa arede na: «Lubba arem singa tɔyn dara ddem, nangê ddem.

¹⁹ Yeenn a, awje rɔ gel-dewje te tɔyn ke dɔ nange te. E-ddajede to nje-njaje-gom te, ngaa e-ddajede batem ke ri Bo, ri Ngonn, ke ri Ndil-me-nda.

²⁰ E-tɔjujede are ñ-ddaje ne ddew nduje te tɔyn ke munn marese. Ooje, ma kee ke se ke ndɔ tɔyn ndereng ddutu ndɔ te.

Maketuru le Marke Marke Mk

Jan-Batisi duju dewje kare turuje ddew lede

¹ Kunn-kutu Tar ke maji ke dō Jeju-Kiriste, Ngonn le Lubba te a neenn.

² Lubba pa me maketurute le Ejayi nje-kila mber-tar laa na:

« Ema Lubba, ma kula mare nje-kula lem noi te, kare mōse ddew lei.

³ Ndu dew le aw uru ekii me kör te na:

« E-mōseje ddew le Ebbedewje,

Areje ddewje laa ndōjuje njarara. »

⁴ Yeenn a, Jan Batisi undalo tee me kör te ngaa ila mber batem-turu me, kare Lubba ɔru ne tar majang dō dewje te.

⁵ Dewje tōyn ke dō nange Jude te, ke nje ke Jurusalam awje rōe te. N-paje majang lede ke ddaka are Jan ddade batem me maann Jurden te.

⁶ Jan ula kubbu ke ñ-dda ke biin jambal, ngaa ñ-tó endaar bbere te. Ne-kusa laa to ebeteje, ke ubbu teje.

⁷ N-pa nare dewje na: « Dew ke aw ddee gom te ngeng utam. Mase ta ddom tutu kula ne-gol laa ang.

⁸ Ema m-ddase batem maann, a ne, na ddase batem Ndil-me-nda. »

Jan dda Jeju Batem

⁹ Kare teenn, Jeju in Njarete nange te ke Galile ddee ngaa Jan ddae batem jurden te.

¹⁰ A kare te ke Jeju in me maann te le aw tee ke ddaka a, noo kem dara ke teyn, ngaa Ndil-me-nda aw ddisi ke doe te toke le derjeenn.

¹¹ Ngaa mare ndu bbar me dara te na: « E-to ngonnum ke m-ndikii nya. Rōm neelem nya wōju dōi.

Esu na Jeju me kör te

¹² Njange baa goe te a, Ndil-me-nda aw ke Jeju le me kör te.

¹³ N-nayn me kör te le ndō dōso ngaa Satan nae. Nisi horo daje te ke mû ngaa anjije aw ddaje saa***.

Jeju unn kutu kula laa Galile

¹⁴ Go kila te ke dila Jan key-kula te a, Jeju aw Galile aw ila mber Tar ke maji le Lubba.

¹⁵ N-pa na: « Kare ke Lubba oju le ase ngaa. Bbekon le Lubba ddee ngosi ngaa. E-turuje ddew lese bbo ooje mese te ke Tar ke maji. »

¹⁶ Toke Jeju aw nja go tōku-ba te ke Galile a, noo nje ndōn-maannje joo. To Simō de ke ngokoen Andere ke daw dilaje ddenge daw ddaje ne ndōn me tōku-ba te le.

¹⁷ Jeju pa arede na: « Unnje gom a ma dda kare e-ddeeje to nje-ddaje ndōn dewje. »

¹⁸ Njange baa njaa dinyaje ddengeje lede a dunnje goe.

¹⁹ Toke Jeju ngese ke kete ten be a, noo Jake de ke ngokoen Jan ngann le Jebede me tōku to te lede, daw ñ-moseje ddengeje lede.

²⁰ Njange baa njaa Jeju le bbarde. Dinyaje bɔdede Jebede ke nje-kulaje me tōku to te le a dunnje go Jeju.

*Jeju tubba ndil ke maji ang
rɔ mare dingaw te*

²¹ Jeju de ke nje-njaje goe te dawje bbe te ke Kaper-enayum. Ndɔ-kuwa-rɔ a, nande me key-mbɔn naa te le Jiipije ngaa nunn kutu tɔju ne.

²² Gusu ke naw ñ-tɔju ne ne le gange singa dewje ke aw ooje ne-tɔju laa le. Mba ne, naw ñ-tɔju ne toke le dew ke ee ke singa-kɔn-mbay, bbo ñ-tɔju ne le toke le engan nje-kɔruje gel Ndu ang.

²³ Kare teenn njaa, me key-mbɔn naa te le, mare dingaw ke ee ke ndil ke maji ang ee teenn tɔ. Dingaw le uru ekii na:

²⁴ « Jeju ke Najarete, ddi a e-ndiki ta dda ke je wa? E-ddee ta tɔlje wa? M-geri ke maje. E-to dew ke maji-tɔyn ke Lubba ulae.

²⁵ Jeju ndange ndil ke maji ang le ngaa unn ndu are na: « Utu tai bbo e-tee me dingaw te neenn ke ddang.»

²⁶ Ndil le yeke dingaw le ke singa ngaa unda ekii tee ne.

²⁷ Tar nya dewje le tɔyn are ñ-dujuje naa ke yo ke ne na: « Ddi a be neenn wa? Ne-tɔju ke siki ke ee ke singa ann. Dingaw neenn unn ndu

are ndilje ke maji ang njaa kara ooje tae wa?»

²⁸ Yeenn ngaa ri Jeju aw bbar dɔ nange Galile te tɔyn.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mum Pi-yarje te

²⁹ Jeju in key-mbɔn naa te le Jiipije le tee, ngaa de ke Jake ke Jan dawje key le Simɔ de ke Andere.

³⁰ Mum Simɔje ke dene to tuwa-rɔ-to te, mba nee ke rɔ-to rɔ-tunga. A kake Jeju tee be a, ñ-pa tare dare.

³¹ Jeju ddee ngɔsi saa, uwa jia ngaa are nin taar. A rɔe ke tunga le wul ngaa nunn kutu dda ne wɔju dɔde.

*Jeju ɔru rɔ-to rɔ dewje te
banya banya*

³² Lo-kul te ke kare ande a, dewje otoje nje rɔ-toje tɔyn ke nje ke eeje ke ndilje ke maji ang ddeeje ke de ke rɔ Jeju te.

³³ Dewje tɔyn ke me tōku bbe te le mbɔnje naa ta key te le.

³⁴ Jeju ɔru rɔ-toje dang dang rɔ dewje te, ngaa ñ-tubba ndilje ke maji ang rɔ mareje te. A ninya ddew nare ndilje le kare paje tar ang mba ndilje le gereje ke maje.

*Jeju inya Kapernayum a
aw ta kila mber Tar ke maji*

³⁵ Lo-kare te ke endɔɔ ke lo nayn uja ang bbay a, Jeju in ngaa tee ddaka. Ni me tōku bbe te le naw nisi lo te ke iya rɔe, naw duju Lubba.

³⁶ Simɔ de ke nje-mareje dawje ta sange.

³⁷ Toke dingaeje a, ñ-paje dareje na: « Dewje tɔyn aw sangije.»

³⁸ A Jeju pa arede na: « Jawje lo te ke ddang, bbeje te ke mborje te neenn. Maji kare mila mber-tar neenn nunn tɔ. Mba m-ddee wɔju dɔ yeenn.

³⁹ Yeenn ngaa, ñ-nja nange Galile te tɔyn. Naw nila mber-tar me key-mbɔn naaje te le Jiipipe ke nange teenn ngaa ñ-tubba ndilje ke maji ang.

Jeju ɔru banji rɔ mare dew te

⁴⁰ Mare nje-banji ddee rɔ Jeju te, ɔsu mekeji góle nɔe te, ngaa nɔ nɔ góle te na: « Toke e-ndiki a, ase ta dda kare m-ddee maji.»

⁴¹ Jeju le ooe a ñ-ddae ndoo ngaa ula jia ɔre ne a pa na: « M-ndiki te, e-ddee maji.»

⁴² Njange baa njaa a, banji le goto rɔ dingaw te le are rœ ddee maji.

⁴³ Jeju le in ke dingaw le, ngaa njange baa goe te a tubbae, a pa are na:

⁴⁴ « Oo ke maje, e-pa tar neenn are dew kara ang. A aw tɔju rɔi are nje-polo-Lubba tenni oo. Goe te a, are ne-polo ke Moyiji unn ndu mbae le ta tɔju dewje tɔyn to rɔi ddee maji.»

⁴⁵ Dingaw le ɔtu a, aw pa go neje ke ingae le loje te tɔyn. Mba yeenn a, Jeju ase ta tɔju ne rœ me mare tɔku bbe te ang ngaa. Nisi sayn ke bbeje, loje te ke iyaje rœde, ngaa dewje inje loje te dang dang ddeeje rœ te.

2

Jeju dda are dingaw ke debbe rœ oy ddee maji

¹ Ndɔ ngaji goe te a, Jeju tel ddee Kaperenayum, a dewje ooje na nee key,

² Yeenn a, ñ-ddeeje toke banya, are ta key te le ddaka njaa kara lo goto. Jeju aw tɔjude tar le Lubba.

³ Dingawje sɔ otoje mare dew ke debbe rœ oy ddeeje saa.

⁴ A dingaje ddew ta kaw saa nɔ Jeju te ang mba dewje le bayanji nya. Yeenn a, dɔruje kem lo dɔ key te, er lo te ke Jeju ee te. Ngaa dulaje dew ke rœ oy le ke tuwa laa baa ke kem lo dɔ Jeju te.

⁵ Toke Jeju oo koo-me te le dewje le a, pa are dew ke debbe rœ oy le na: « Ngonum, tar majangje lei ɔru dɔi te.»

⁶ Mare nje-koruje gel Ndu ke eeje teenn le aw ejeje mede te na:

⁷ « Dew neenn pa tar baann mba ddi wa? Naw ñ-taji Lubba wa?. Na bba a kase koru tar majang dɔ dew te wa? Lubba kara baa a ase.»

⁸ Njange baa njaa Jeju gere tar ke daw dejeje ngaa pa arede na: « Eeje ke keje ke baann mba ddi wa?»

⁹ Ta pa kare dew ke debbe rœ oy le na: < Tar majang lei ɔru dɔi te,> wase: < In taar unn tuwa lei bbo e-nja,> ye ke dda ngeng ang ta pa wa?

¹⁰ A m-ndiki kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa dɔ nange te neenn ta koru tar majang le dewje.» Yeenn

a, ñ-pa nare dew ke debbe rœ oy le na:

¹¹ « M-pa mari, in taar, unn tuwa lei bbo aw bbê lei.»

¹² Njange baa njaa, dingaw le ubba nange in kem dewje te le tɔyn ngaa unn tuwa laa a ɔtu. Dede tɔyn njaa tar nyade, ngaa dɔsuje gaji Lubba ñ-paje na: « Joo mare ne ke be ndɔ kara ang.»

Jeju bbar Lebi kare unn goe

¹³ Jeju tel aw kar tɔku ba te ke Galile. Dewje ke banya ddeeje rœ te are naw ñ-tjude ne.

¹⁴ Toke naw ñ-nday a, noo Lebi ngonn le Alpe ke isi lo kuka lambo te. Jeju pa are na: « Unn gom.» Lebi le in taar bbo unn goe.

¹⁵ Goe te a, Jeju aw usa ne key le Lebi le. A nje-taaje nare lambo toke banya ke nje-ne-ddaje ke maji ang isije ta ne-kusa te le ke Jeju de ke nje-njaje goe te. Dede nya njaa daw dunnje go Jeju le.

¹⁶ Nje-kɔruje gel Ndu ke eeje mbɔn naa te le Parijiyenje ooje a, Jeju aw usa ne ke dewjeenn le tɔyn. Yeenn a, ñ-paje dareje nje-njaje-go Jeju te le na: « Mba ddi bba naw nusa ne ke nje-taaje nare-lambo ke dewje ke nje-ddaje neje ke maji ang wa?»

¹⁷ Jeju oo tar ke daw ñ-paje le ngaa pa arede na: « Dewje ke rœde to ke maje ndikije ta koo nje-kare kuma

ang. Dewje ke rœde tode bba. Dewje ke ooje rœde to dewje ke gate gate a m-ddee ta bbarde ang. M-ddee mba dewje ke gereje to ñ-toje to nje ne-ddaje ke maji ang.»

Tar dɔ mbete ne-kusa te

¹⁸ Mare ndɔ, nje-njaje-go Jan-Batisi te, ke Parijiyenje daw dinyaje ne-kusa* a, dewje aw dujuje Jeju na: « Mba ddi bba nje-njaje-go Jan-Batisi te ke nje-njaje-go Parijiyenje te aw inyaje ne-kusa a, nje-njaje goi te inyaje ne-kusa ang wa?»

¹⁹ A Jeju ilade te na: « Ejeje to dewje ke ñ-bbarde kusu taa naa te a kinyaje ne-kusa kare te ke nje-dene le isi ke de wa? Baann ang. Toke ñ-nayn ke de bbay a, daseje ta kinya ne-kusa ang.

²⁰ A kare a ddee ke da kɔru nje-dene le horode te a, da kinya ne-kusa bbay.

²¹ Dew a kunn ta-kubbu ke siki kila ne kem konn kubbu ang. Bbo ñ-dda toke baann a, ta-kubbu ke siki le a kɔru kem konn kubbu le kare tel bo uta ye ke kete bbay.

²² Ddem, dew a kungu ben ke siki me konn ku-endarje te ang. Bbo ñ-dda toke baann a, ben le a dda kare kuje le tirje, ngaa ben le kara a kula kɔrɔ ddem, kuendaarje le kara a nayje ke kɔrɔ ddem. Kuje-endaarje ke siki a maji ta kungu ben ke siki me te.»

Tar dɔ ndɔ-kuwa-rɔ te

* **2:18 2.18** Kinya ne-kusa to gusu ke ta kusa ne ang ddem, ta kay maann ang ddem, a kunn mare kare mba duju Lubba wɔju dɔ mare ne.

²³ Mare ndɔ-kuwa-rɔ, Jeju aw nday me ndɔɔ beleje te. A Nje-njaje goe te unnje kutu tije jinga beleje le ke ddew ddew.

²⁴ Yeennn ngaa Parijienje paje are Jeju na: « Oo, mba ddi bba nje-njaje goi te aw ddaje ne ke ndu leje mbete kare dew dda ke ndɔ-kuwa-rɔ wa?»

²⁵ Jeju ilade te na: « Ndɔ kara e-turaje Maketuru dɔ ne te ke Dabbiti dda ang wa? Ndɔ mare, bbo ddae, ne de ke nje ke unnje goe a dingaje ne ta kusa ang.

²⁶ A nande me key te le Lubba dɔ ndɔ te ke Abiatar a to ne to tɔku nje-polo-Lubba. Nusa mapaje ke dare Lubba to ne-polo ngaa nare nje ke unnje goe le tɔ. A ndu are ddew kare nje-poloje Lubba a ta usaje mapajeen le.»

²⁷ Jeju pa arede bbay na: « N-dda ndɔ-kuwa-rɔ wɔju dɔ dew, bbo ñ-dda dew wɔju dɔ ndɔ kuwa-rɔ ang.

²⁸ Mba yeenn a, nje ndɔ-kuwa-rɔ kara Ngonn le dew aw ɔn dɔe tɔ.»

3

Jeju dda are ji mare dingaw ddee maji

¹ Jeju tel aw key-mbɔn naa te le Jiipije. A mare dingaw ke jia oy ee key-mbɔ-naa te le.

² A Parijienje ke eeje teenn aw aaeje ta koo se na kɔru rɔ-to rɔ dingaw te le ke ndɔ-kuwa-rɔ wa? Mba ñ-ndikije ta kunda tar dɔe te.

³ Jeju pa are dingaw ke jia oy le na: « In taar kem dewje te neenn tɔyn.»

⁴ Goe te a, ñ-duju dewje le na: « Ndu are ddew ta dda maji ke ndɔ-kuwa-rɔ wase ta dda maji ang wa? Ta kaji dew wase ta kinyae kare noy wa?» A dewje le ndikije ta kilae tar te le ang.

⁵ Jeju aade tɔyn ke ungu. Roe neele ang mba dewje are mede ketere. Yeenn ngaa ñ-pa nare dingaw le na: « Endɔju jii.» Dingaw le ndɔju jia ngaa jia le ddee maji.

⁶ Parijienje le inje key-mbɔn naa te le teeje be a, uwaje dɔ naa ke dewje ke me mbɔn-naa te le Erode ta koo ddew ke ta tɔl ne Jeju.

Dewje ke banya ddeeje ingaje Jeju

⁷ Jeju de ke nje-njaje goe te ɔruje rɔde awje kar ba te ke Galile a, dewje ke banya banya ɔruje goe. Dewje le inje Galile, ke Jude,

⁸ Jurusalam, ke nange te ke Idume. Dinje nange te ke tura Jurden te ke bbeje te ke toje mbɔr Tir te ke Sidɔn tɔ. N-ddeeje toke banya rɔ Jeju te mba dooje tar neje tɔyn ke Jeju aw dda.

⁹ Yeenn a, Jeju duju nje-njaje goe te kare dundaje mare tɔku to ngɔsi dareje, mba kare dewje ke banya le ubbaeje ang.

¹⁰ Mba, Jeju aw ɔru rɔ-to rɔ dewje te nya are, dewje tɔyn ke rɔde tode aw awje ke dɔe te dɔete ta kore ke jide.

¹¹ Toke nje ke ndilje ke maji ang aw ddade ooeje a, ñ-teeje dosoje nangê no-gole te ngaa duruje ekii na: « E-to ngonn le Lubba.»

¹² A Jeju ndoru mbide nya kare ñ-paje tare dare dewje ang.

Jeju mbere nje-njaje goe te doku gire joo to nje-kayn-kulaje

¹³ Goe te a, Jeju al mare ddingiri ngaa, bbar dewje ke mee ndikide are dawje rœ te.

¹⁴ N-mbere mareje doku gire joo kare ñ-naynje saa ddem, kare nulade nare daw dilaje mber Tar ke maji ddem.

¹⁵ Naredé singa ke ta tubba ne ndilje ke maji ang.

¹⁶ Dewje ke doku gire joo ke ñ-mberede le to: Simo ke Jeju unda ria na Piyar,

¹⁷ Jake de ke ngokoen Jan ke toje to ngann le Jebede. Jeju unda ride na Boanere-jese, gele na: « Dingawje ke toje toke le ndi ke ndange.»

¹⁸ Andere ke Pilipi, Batalami ke Matiye, Toma ke Jake ngonn le Alpe, Tade ke Simo ke daw ñ-bbare to « Dew ke ndiki bbe laa nya»,

¹⁹ ke Judase Isikariyote nje kunn dō Jeju.

Nje-nujuje le Jeju ndikije ta koreje kotuje saa

²⁰ Jeju tel key ngaa goe te a, dewje banya banya tel mbonje naa are, ne-kusa njaa kara ne de ke nje-njaje

goe te dingaje ddew ta kusa ang.

²¹ Nje-nujuje laa ooje tare, ngaa ddeeje ta kuwae kaw saa mba ñ-paje na: « Dō Jeju turu.»

Jeju ila tar dewje te ke undaje tar doe te

²² Nje-koruje gel Ndu ke injé Jurusalam pajé na: « Belejebul*isi mee te.» Ñ-paje bbay na: « Mbay le ndilje ke maji ang le a are singa ta tubba ne ndilje ke maji ang le.»

²³ Yeenn ngaa, Jeju bbarde, ngaa unn mare ne-köju mare pa ne tar arede na: « Satan a kase tubba Satan toke baann wa?»

²⁴ Toke dewje ke me bbe-kon te ke kara baa aw tinje naa a, bbe-kon le a kase nayn ang.

²⁵ Ngaa bbo toke dewje ke me nuju te ke kara baa tinje naa a, nuju le a kase nayn ang.

²⁶ A toke Satan dda ddo ke rœ njaa, a bbo ñ-kayn rœ danna joo a, na kase nayn ang, laa a goto ngaa.»

²⁷ « Dew a kase kande me key te le nje-singa ta koto ne-kingaje laa njaa baann ang. Maji kare nuwae ñ-tœ bba. A toke ñ-tœ nje-singa le a, na kase ta taa neje tœyn ke toje me key te laa.

²⁸ Tökörö njaa m-pa marese: Lubba a koru tar majangje, ke tar ne-tajije tœyn ke dewje tajeje döde te.

²⁹ A dew ke taji Ndil-me-nda, tar a koru doe te ndo kara ang. Mba tar majang

* 3:22 3.22 Ooje Luku

ke ke ndo ke ndo to doe te mban.»

³⁰ Jeju pa tar ke de toke baann mba ñ-paje na: « Ndil ke maji ang isi mee te.»

Kon Jejuje, ke ngakoenje ke tokorɔ

³¹ Goe te a, kon Jejuje, ke ngakon Jejuje ñ-ddeeje darje ddaka ngaa dulaje dew kare bbare.

³² Dewje toke banya isije mbɔr Jeju te le ngaa, ñ-pa dare na: « Oo, kɔinje, ke ngakoinje ke dingaw ke nje ke dene deeje ddaka, ngaa ñ-duijie.»

³³ Jeju ilate na: « Na a to komje ngaa, nje ke dda bba toje to ngakomje wa?»

³⁴ Goe te a, naa dewje ke isije gukueje le ngaa ñ-pa na: « Ooje, komje ke ngakomje a isije neenn.»

³⁵ Mba dew ke dda ne ke me Lubba ndiki a to ngokom, to kɔnanem, ngaa to komje.»

4

Gusu-tar do nje-ne-dubbu te

¹ Jeju tel aw tɔju ne kar tɔku ba te ke Galile a, dewje ke banya mbɔnje naa rɔe te. Yeenn a, naal mare tɔku to nisi me te. Tɔku to le to do maann te, a dewje le arje taa maann te le ngɔsi.

² Ñ-tɔjude neje nya ddew gusu-tar te. Ñ-pa me ne-tɔju te laa le na:

³ « Ooje, mare ndo, mare dew aw ndɔɔ ta dubbu ne.»

⁴ A toke naw ñ-dubbu ne le a, mare kande ne le gayn dor ddew te. A eelje ddeeje ngaa ɔnje.

⁵ Mare kande neje le gaynje lo te ke to er ke nange ndeer te ang. Kande neje le teeje njange baa mba nange ke ke te ndeer ang.

⁶ A toke kare ɔsu nya a, puru kare le ɔn koje ke teeje le. Ñ-tutuje mba ngirade ande nangé ke maje ang.

⁷ Mare kande koje le gaynje me konnje te. Konnje le ngalje ngaa taa dɔde are dandeje kande ang.

⁸ A mare kande koje le gaynje do nange te ke maji. Ñ-teeje, ñ-nduje ngaa dandeje. Mareje andeje dɔmuta, mareje dɔmisian, mareje dɔdɔku.»

⁹ Ngaa ñ-pa na: « Dew ke mbia to ta koo ne tar a, oo.»

Jeju tɔju ne ke gusu-tar mba ddi wa?

¹⁰ Toke Jeju aw ddew ew ke dewje ke banya a, nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo ke dewje ke aw njaje saa le dujeje tar oju do gusu-tarje ke naw ñ-tɔju ne ne le.

¹¹ Nilade te na: « Sese Lubba are e-gereje tar Bbekon laa ke to tar ke iya rɔe. A kese dewje, gusu-tar a daw pa ne tare darede.

¹² Baann bba,
<Da kaaje lo ke maje, a da kooje ne ang ddem, da kooje tar ke mbide ke maje, a da gere kande ang.

Baann ang a, da telje rɔ Lubba te kare ɔru tar dɔde te.»

Jeju ɔru gel gusu-tar ke do nje-ne-dubbu te le

¹³ Goe te a, Jeju dujude na : « E-gereje gel gusu-tar neenn ang wa? Yeenn a, a gereje kande kese gusu-tarje toyn toke baann wa?

¹⁴ Dew ke aw dubbu kande koo le to ddew kara baa ke dew ke aw ila mber tar le Lubba.

¹⁵ Mare dewje toje toke le mbør ddew ke tar le Lubba le oso ke te. Kake dooje Tar le be a, Satan ddee ngaa ɔru tar ke ñ-dubbu le mede te ke ddang.

¹⁶ Mareje toje toke le loje ke to er. Dooje tar le a, ñ-taaje tar le njange baa ke ró-neel.

¹⁷ A dinyaje tar le dare ngirae uwa nange mede te ang. N-naynje ddewe te ang. Toke ne-wungu wase ne-singa ddee ingade woju dø tar le a, ñ-tusuje dinyaje njange baa.

¹⁸ Mareje taaje tar le toke le ko ke oso horo konnje te. Dooje tar le,

¹⁹ a keje tar woju dø neje te ke nangê neenn, kem-nda ne-kingaje ke bbo neje dang dang ke aw ere dew andeje mede te ngaa, taa dø tar le are ande ang.

²⁰ A mareje taaje tar le ddew kara baa toke ko ke oso nange te ke maji. Dooje tar le, ñ-taaje tar le ngaa tar le ande. Mareje andeje dømuta, mareje dømisana, mareje dødøku.»

Gusu-tar dø lambe te

²¹ Goe te a, Jeju pa arede na: « Dew a kila puru lambe te kaw kunda me jo te wase

køy tira te wa? Na kunda dø mare ne te taar ang wa?

²² Ne toyn ke to lo-kiyae te a tee ke ddaka kem dewje te. Ngaa ne toyn ke ñ-kusu døe a tee kem dewje te.

²³ Dew ke mbia to ta koo ne tar a oo.»

²⁴ Jeju pa arede bbay na: « Ooje tar neenn ke maje. Ne ke unnjé wɔjuje ne ne areje dew, Lubba a kunn kɔju ne ne karese to. Na kila mare døe te karese.

²⁵ Mba dew ke ee ke ne, a kare mare døe te. A dew ke ee ke ne ang, ne ke ten baa kara da kɔru jia te.»

Gusu-tar dø ko te ke tee ke døe baa

²⁶ Jeju pa bbay na: « Bbekon le Lubba to ddew kara baa toke dew ke dubbu ko me ndøo te laa.

²⁷ Goe te a, le ñ-tibbi wase ñ-tibbi ang til ke kare njaa kara ko le aw tee ngaa ndu. A ne nje ndøo le ñ-gere gusu ke ko le aw tee ne ang.

²⁸ Nange njaa dda are ko le tee. Døngore, ko le tee, goe te a døe tee ngaa bba kande tee døe te.

²⁹ Toke kande ko le sange ke maje a, nje-ndøo le unn kutu tuka mba kare kujae ase ngaa.»

Gusu-tar dø kande kake te ke ria na Mutarde

³⁰ Jeju tel pa na: « Ddi bba ja kunn kɔju ne Bbekon le Lubba wa? Gusu-tar ke baann bba ja kunn ta pa ne tare wa?

³¹ Bbekon le Lubba to ddew kara baa toke le kande kake ke ria na mutarde. Kare dubbue a, to kande ko

ke to ten baa uta kese kande koje tɔyn ke dɔ nange te.

³² Toke ñ-dubbe a, ñ-tee ñ-ngal nuta kese koje tɔyn ke me ndɔɔ te. Barkemeje ngalje to bbeel are eelje kara aseje ta dda key lede baenje te.»

³³ Jeju aw tɔju ne ddew gusu-tarje te nya toke baann. Naw ñ-tɔju ne le ke gusu ke ta kare ñ-gereje kande.

³⁴ Gusu-tar dɔrɔ a ñ-pa ne tar naredē. A toke ne de ke nje-njaje goe te disije ke karedē baa a, noru gel neje tɔyn naredē.

Jeju ndange bamburanbo are ew rɔe

³⁵ Lo-kul a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Jawje tura tɔku ba te.»

³⁶ Yeenn ngaa dɔtujé dinyaje dewje ke banya le. Nje-njaje-go Jeju te le unneje ke tɔku to ke nisi me te le awje saa. Mare tɔku toje eeje ngɔsi saa tɔ.

³⁷ A ta koo a, mare bamburanbo in aw ula ke singa are maann le aw lenge ngaa ungu me to te le, nayn sen baa kare ddusu.

³⁸ A Jeju to aw tibbi kutu tɔku to te le. N-gete dɔe ke ne-gete-dɔ. Yeenn ngaa nje-njaje goe te uruje ekii ndoleje na: « Nje-ne-tɔju, koy ke ja ta koy neenn oo to ne ang wa?»

³⁹ Toke Jeju ndol a, ñ-ndange bamburanbo le ngaa pa are maann le na: « E-to ddekeke, ew rɔi!» Yeenn ngaa bamburanbo le ew rɔe ngaa lo ddee to yenene.

⁴⁰ Goe te a Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Bbeel ddase be mba ddi wa? Koo me te lese goto bbay wa?»

⁴¹ A Bbeel ddade nya are ñ-dujuje na, na: « Dew neenn to dew ddi bba lel ke maann kara aw ooje tae wa?»

5

Jeju tubba Ndil ke maji ang rɔ mare dew te

¹ Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje tura tɔku ba te ke Galile nange te le dewje ke Gadara.

² A toke Jeju in me tɔku to te le uru nangē a, njange baa njaa mare dingaw ke ee ke ndilje ke maji ang in dɔbareje te tee ngaa tila keme.

³ Naw ñ-to dɔbareje te le are kula njamji njaa kara dew ke a kase ta tɔe ne ang.

⁴ MBA ke ndɔ tɔyn njaa bbo ñ-tɔe ke kula njamji ngaa dilae poro a, ñ-ti kula le ngaa ñ-tete ande nare ke dilae ne poro le. Dew ke ee ke singa ta kuwae kore nange kare ñ-to ddekeke goto.

⁵ Til ke kare naw nja dɔbareje te ke dɔ ddingirije te ngaa naw nuru ekii ddem naw njare rɔe ke erje nare are do.

⁶ Toke noo Jeju ddew ew a, nayn naw nɔsu mekeje gɔle nangē noe te.

⁷ Nuru ekii ke taar na: « Jeju Ngonn le Lubba ke isi ddutu dara te nu. Ddi a e-ndiki rɔm te wa? Muwa goli ke ri Lubba, ula kem ndoo ang.»

⁸ Ñ-pa tar baann mba pa ke Jeju pa are na: « Ndil ke maji ang, e-tee me dingaw te neenn ke ddang.»

⁹ Jeju duje na: « Rii na na wa?» Nilae te na: « Rim na banya banya» mba, n-bayan nya.

¹⁰ Ngaa ñ-dda rœ to ndoo nɔ-gɔl Jeju te nya kare tubbade nange teenn ke ddang ang.

¹¹ Kusu bereje aw usaje ne ngɔsi ke ddingirije le.

¹² A ndilje ke maji ang le uwaje gol Jeju na: « Ulaje me bereje te tonn, are jande mede te.»

¹³ Jeju ndiki te ke de are ñ-teeje me dingaw te le ngaa dandeje me bereje te le. Bereje le tɔyn kɔrde aw ngɔsi ke doro joo. Dinje kare ddingirije te le ke ngɔru ngaa ñ-gayje me tɔku ba te le doyje.

¹⁴ Nje ngemje bereje le aynje aw paje tare me tɔku bbe te le ddem, ngann bbeje te ddem ngaa dewje ddeeje ta koo ne ke tee le.

¹⁵ Toke ñ-teeje rɔ Jeju te a, dooje dingaw ke ndilje ke maji ang banya banya isije mee te le. Nisi nangê. Nula kubbu rœ ngaa keje laa tel ddee ke maje. Dede tɔyn bbeel ddade.

¹⁶ Dede ke dooje neenn le doruje gel ne ke inga dingaw le, ke ne ke inga bereje le dare dewje le.

¹⁷ Yeenn ngaa ñ-nɔnje nɔ-gol Jeju te kare ɔtu nange te lede ke ddang.

¹⁸ Kare ke Jeju aw aal tɔku to a, dingaw ke ñ-tubba ndilje ke maji ang mee te le dda rœ to ndoo nɔ-gɔle te na: « M-ndiki ta nayn sei.»

¹⁹ Jeju ndiki te ang, a pa are na : « E-tel key lei, horo nujuje te lei, ta ɔru gel ne ke Ebbe-dewje dda sei ddew me maji te laa le arede.»

²⁰ Dingaw le aw ngaa pa tar neje tɔyn ke Jeju dda saa le nange te ke tɔku bbeje ke doku eeje te. Dewje tɔyn ke ooje tar le, tar le gange singade.

Jeju aji ndol ngonn le Jayirusu, ngaa aji mare dene

²¹ Toke Jeju unn tɔku to tura maann te le teel a, dewje ke banya ddee mbɔnje naa rœ te ta ba te.

²² Mare nje kɔn dɔ key-mbɔn naa le Jiipije ddee tee. Toke noo Jeju a, ñ-tee noso nɔ gɔle te ngaa,

²³ ñ-nɔ nɔ-gɔle te ñ-pa na: « Ngunnum ke dene a ta koy. E-ddee ila jii doe te are naji, ta nisi kem baa.»

²⁴ Jeju ɔtu aw saa. Dewje ke banya ɔruje goe ngaa aw ubbaeje ke yo ke ne.

²⁵ Mare dene ee horo dewje teenn le. Mese aw ddee rœ te ase bbal doku gire joo.

²⁶ Noo ndoo nya ji njekareje kuma te. Nare laa nunga tɔyn mbae. A ninga ne ke maji kara goe te ang. Ro-to le aw aw ke kete kete.

²⁷ Dene le oo tam Jeju. Yeenn a, ñ-ddee nande horo dewje te le er giri Jeju te ngaa noru kubbu laa ke jia.

²⁸ Mba ñ-pa mee te na: « Bbo ta kubbu laa baa njaa bba mɔru kara rɔm a ddee maji.

²⁹ Kare teenn njaa, mese ke aw ddee rœ te le gange ngaa ñ-gere to rɔ-to le ne le nunga.

³⁰ Njange baa njaa, Jeju gere to mare singa in rɔ ne te tee. N-turu rœ dann dewje te le ngaa ñ-duju na: « Na ɔru kubbu lem wa?»

³¹ Nje-njaje-goe te ilaeje te na: « Oo dewje ke banya ke aw ubbaije ke yo ke ne neenn ke maje a, e-tel e-duju se na ɔru kubbu lei wa, toke baann wa?»

³² A Jeju aw ila keme ta koo dew ke dda neenn le.

³³ Dene le gere ne ke ingae le are bbeel ngaa aw isa. Yeenn ngaa ñ-ddee noso no gol Jeju te le ngaa, ñ-pa tar ke tɔkɔrɔ nare.

³⁴ Jeju pa are na: « Ngumnum, koo-me te lei ajii. Aw ke me-wul lɔm ke rɔ ke maji.»

³⁵ Kare ke ñ-nayn naw ñ-pa tar bbay a, mare dewje injé key le Jayirusu le ddee paje areje na: « Ngonni le oy mban, a aw jɔku nje-ne-tɔju le bbay mba ddi wa?»

³⁶ Jeju aa lo ke tar te lede le ang, ngaa pa are Jayirusu na: « Are bbeel ddai ang. Ka njaa oo mei te a, bbaye.»

³⁷ Piyar, ke Jake de ke ngokɔen Jan a nare daneje a bbaye, bbo mare dew dang ang.

³⁸ Toke ñ-teeje key le Jayirusu le a, Jeju oo dewje ke aw ddaje rɔde, aw nonje

ngaa aw ndingaje ne rɔde nya nya.

³⁹ Nande key ngaa ñ-pa nareda na: « Aw ddaje rɔse ngaa aw nɔnje mba ddi wa? Ngonn le oy ang, ka a naw ñ-tibbi.»

⁴⁰ A dewje le kokeje. Yeenn ngaa, nare dewje tɔyn teeje ddaka, a bɔ ngonnje le, ke kɔn ngonnje le, ke dewje ke danneje a nare dandeje saa lo te ke dila ngonn le ke te.

⁴¹ Nuwa ji ngonn le ngaa ñ-pa nare na: « Talita kum.» Kande tar le na: « Ngonn ke dene, m-pa mari, in taar.»

⁴² Njange baa njaa a, ngonn ke dene le in taar aw nja. Nee ke bbal dɔku gire joo. Ne le dum dɔ dewje tɔyn ke eeje lo teenn le.

⁴³ A Jeju ndɔru mbide nya kare ñ-paje tare dare dew oo ang. Goe te a, ñ-pa nareda na: « Areje ne nusa.»

6

Dewje ke Najarete ooje mede te ke Jeju ang

¹ Jeju ɔtu lo teenn ngaa tel bbe te ke nisi te, ke to Najarete. Nje-njaje goe te danneje.

² Ndɔ-kuwa-rɔ a, Jeju aw tɔju ne dewje me key-mbɔn naa te le Jiipije. Ne-tɔje laa le gange singa dewje ke banya ke aw ooje ne-tɔju laa le, ngaa paje na: « Ninga neje neenn tɔyn dda wa? Na are kem-kare, ke singa ta dda ne ne-mɔrije ke be wa?»

³ Nje-dda kake le ann ang wa? N-to ngonn le Mari ang

wa? Ngakoenje a to Jake, ke Jojese, ke ngokon Jude de ke Simo ang wa? Ngakonane isije a isije ke je neenn ang wa?» Neenn dda are ñmbeteje ta koo mede te saa.

⁴ Yeenn ngaa, Jeju pa arede na: « Dewje aw walje nje-kila mber-tar le Lubba kese loje te toyn, bbo bbe te ke nisi te, horo nujuje laa, wase me key te laa ang.»

⁵ Jeju ase ta dda ne-mori kara lo teenn ang. Bbaye njaa to mare nje-ro-toje ke nila jia doðe te nare ro-to lede nunga.

⁶ A tar nya Jeju woju do koo ke dooje mede te ang le.

Jeju ula nje-kayn-kulaje laa ke døku gire joo

Goe te a, Jeju nja me ngann bbeje te toyn ke mbor Najarete te mba toju ne.

⁷ Jeju bbar nje-kayn-kulaje laa ke døku gire joo le. Nulade joo joo. Naredesinga ta tubba ne ndilje ke maji ang.

⁸ Nunn ndu naredes: « Unnje ne kara mba kaw lese ang. Unnje mapang ddem, bbol ang ddem, unnje nare ilaje me bbol te ke bberse te ang ddem. Kake a ta uwaje jise te.

⁹ Ulaje ne-golje lese. A awje ke kubbuje ke taar joo ang.»

¹⁰ Jeju pa arede bbay na: « Toke e-teeje mare lo te, a bbo ñ-taase ke key a, e-naynje ke teenn ndereng ndo ke a kotoje ne.

¹¹ Toke dewje ke mare bbe te ndikije ta taase ke key ang, ngaa dooje tar lese ang, a

bbo a ta kotoje lo teenn a, etundaje bum nange ke golse te. Nayn to naji lese a oruje.»

¹² Nje-njaje-go Jeju te le awje ngaa ilaje mber kare dewje turuje mede.

¹³ Ñ-tubbaje ndilje ke maji ang banya banya, dilaje ubbu do nje-ro-toje te dare ro-toje lede nunga.

Tar yo le Jan-Batisi

¹⁴ Tøku-mbay Erode oo tar le Jeju mba ria bbar ke lo toyn. Mare dewje pajen: « Jan-Batisi a in horo dewje te ke oy tee! Mba yeenn a, nee ke singa ta dda ne nemoriye.»

¹⁵ Mareje pajen: « To Eli.» A mareje pajen: « To mare Nje-kila mber-tar le Lubba toke nje-kilaje mber-tar le Lubba ke lew ann.»

¹⁶ Erode oo tarje le baann a, pa na: « Jan ke mare ñ-gange doe le a in horo dewje te ke oy tee.»

¹⁷⁻¹⁸ Do ndoe teenn, Erode Antipase taa Erodiade dene le ngokoen Pilipi. Yeenn a Jan-Batisi pa are Erode le na: « Ee ke ddew ta taa dene le ngokoin ang.» Mba yeenn a, Erode unn ndu kare duwa Jan ñ-toe ngaa dilae key-kula te.

¹⁹ Erodiyade mbete Jan ke me kara ngaa ndiki kare ñ-tole Jan le a, ninga ddew ang,

²⁰ mba Erode aw bbel Jan le nya. Ñ-gere to Jan to dew ke to gate gate ddem, dew ke Lubba undae dang ddem, are naw ngeme ke maje. Toke noo tar ke Jan aw pa a, ñ-gere ne ke na dda

ang. A dɔ ye teenn kara, ñ-ndiki nya ta koo tarje laa.

²¹ A mare ndɔ, ddew ḡru are Erodiyade. To ndɔ ke Erode inga mare bbal kara dɔ mare te, are ñ-dda kusu ñ-bbar ne tɔku-dewje ke aw ddaje saa kula, tɔku mbambaje laa, ke tɔku dewje ke Galile.

²² Ngonn le Erodiyade ke dene ande me key te le ngaa unn kutu la. A la laa le neel Erode de ke nje ke ñ-bbarde le nya. Yeenn ngaa Erode le pa are ngonn ke dene le na: « E-dujum ne ke mei ndiki a, ma kari.»

²³ Nunda yo nare na : « Ne tɔyn ke e-dujum a ma kari. Le to debbe bbe-kɔn lem njaa bba e-duju kara ma kari.»

²⁴ Ngonn ke dene le tee aw inga kœnje ngaa dujue na: « Ddi a ta m-duju wa?» Kœnje ilae te na: « E-duju dɔ Jan-Batisi.»

²⁵ Ngonn ke dene le tel ke ngɔru aw inga tɔku-mbay le ngaa pa are na: « M-ndiki kare arem dɔ Jan-Batisi me tɔku pambala sambe te bbasine neenn njaa.»

²⁶ Rɔ tɔku mbay le needle ang njaa nyɔm. A wɔju dɔ yo ke nunda nɔ dewje te ke ñ-bbarde le, nase ta mbete ang.

²⁷ Yeenn ngaa, njange baa njaa nunn ndu nare mare mbamba laa kara kare ddee ke dɔ Jan-Batisi le are.

²⁸ Mbamba le aw key-kula te ngaa gange dɔ Jan-Batisi le. Nila dɔe le me pambala sambe te, ngaa ñ-ddee ne

nare ngonn ke dene le are ngonn ke dene le are kœnje.

²⁹ Toke nje-njaje-go Jan te le ooje tare a, daw dunn ninne ñ-dubbuje.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi

³⁰ Nje-kayn-kulaje telje rɔ Jeju te ngaa paje go neje tɔyn ke ñ-ddaje, ke neje ke ñ-tɔjuje dewje dareje.

³¹ Dewje banya aw ddeeje a mareje aw telje are ne-kusa kara Jeju de ke nje-kayn-kulaje laa le dingaje ddew ta kusa ang. Yeenn a Jeju pa arede na: « Sese, e-ddeeje awje sem lo te ke dewje goto ke te are uwaje rɔse señ..»

³² Dunnje tɔku to ngaa dɔruje rɔde dawje ke lo te ke dewje goto te.

³³ A dewje nya oode kaw de te ngaa gɔɔnjede gerede. Yeenn a, dinje tɔku bbeje te dang dang tɔyn ngaa daynje daw ñ-teeje lo teenn le kete dare Jeju de ke nje-kayn-kulaje.

³⁴ Jeju in me tɔku to te le uru nangê a, oo dewje ke banya le ngaa, noo kem to ndoo lede mba ñ-toje ddew kara baa toke bateje ke nje-njemde goto. Yeenn ngaa, nunn kutu tɔjude neje nya nya.

³⁵ Kare nday nya, ngaa nje-njaje go Jeju te le awje rɔe te ngaa paje areje na: « Lo neenn to me mu baa, ngaa lo kara aw ndul ngaa.

³⁶ E-tubba dewje neenn are dawje dɔ-ndooje te, ke

me ngann bbeje te ke to
ngɔsi neenn are daw ñ-
ndokoje ne dusaje.»

³⁷ A Jeju ilade te na: « Sese
njaa arejede ne are dusa.»
Nje-kayn-kulaje le dujeje na:
« Ta jaw ndoko mapa ke
kande nare kɔr joo bba ta
karedē dusa wa?»

³⁸ Jeju dujude na: « Eeje ke
mapa baann wa? Aw ooje.»
Daw doo ngaa, ñ-paje dare
na: « Jee ke mapa mi ke
kanjije joo.»

³⁹ Yeenn ngaa Jeju unn
ndu arede kare dare dewje
le tɔyn uwaje dɔ naa ke loe
loe ngaa isije dɔ muje te ke
tebbe.

⁴⁰ Dewje le isi nangē ke
kulae kulae dɔdɔku dɔdɔku,
a mareje dɔmi dɔmi.

⁴¹ Jeju jin mapa ke mi ke
kanji ke joo le ngaa, unn
keme ke taar, a are wooyo
Lubba. Ñ-tete mapa le ngaa
nare nje-nje-njaje goe te kare
ñ-kaynje dewje ke banya le.
Jeju kayn kanjije ke joo le
dewje le tɔyn tɔ.

⁴² Dewje le tɔyn usaje are
mede ndann.

⁴³ Nje-njaje go Jeju te le
mbɔnje kese ke nayn ddusu
ngann kare dɔku gire joo.

⁴⁴ Horo dewje te tɔyn ke
usaje ne le dingawje eeje
doro mi.

Jeju nja dɔ maann te

⁴⁵ Njange baa goe te a, Jeju
ndase nje-njaje goe te kare
aal tɔku to ta kaw nginae
tura tɔku ba te er Betesayida.
A ne, ñ-nayn ta tubba dewje
ke banya le kare ñ-telje.

⁴⁶ Goe te a, naw dɔ mare
ddingiri te ta duju Lubba.

⁴⁷ Lo-kul a, tɔku to le tee
dann maann te ngaa, a Jeju
nayn ke kare baa nangē.

⁴⁸ Noo a, nje-njaje goe te le
aw ddaje singa nya bba aw
lelje tɔku to le mba yel ula
aw tila kemde. Kare te ke lo
mɔngu yenene a, Jeju le nja
dɔ maann te aw ke rɔde te
ngaa a ta ndayde.

⁴⁹ Toke dooeje naw nja dɔ
maann te le a, dejeje to uma
ann. Yeenn a, duruje ekii.

⁵⁰ MBA dede tɔyn njaa daw
doeje are bbeel uta dɔde. A,
njange baa njaa ñ-pa ke de
tar na: « Areje wurse oso
nangē, e-bbeelje ang, ema
ann.

⁵¹ Naal tɔku to le nisi
mbɔrde te a, yel le ew rɔe.
Tar nya nje-njaje go Jeju te
le.

⁵² MBA ne-mɔri ke Jeju dda
ddew mapa te ke ñ-kayn
dewje le tɔjude mare ne kara
ang bbay. Mede nayn aw
ketere.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ dewje te nange te ke Jenejarete

⁵³ Jeju de ke nje-njaje goe
te ñ-gangeje ba le ngaa, ñ-
teeje nange te ke Jenejarete
ngaa duruje nange.

⁵⁴ Kake duruje nangē be a,
dewje ooje Jeju ngaa gereje.

⁵⁵ Yeenn a, dewje awje ke
ngɔru dɔ nange te le tɔyn
ngaa, lo ke doo na Jeju le ee
ke te a, daw ke nje-rɔ-toje ke
te dareje ke tuwaje lede baa
baa.

⁵⁶ Lo tɔyn ke Jeju aw ke
te, tɔku bbeje te wase ngann

bbeje te, ke dɔ-ndooje te kara, dewje ddeeje ke njero-toje nata, ngaa waleje na: « Inyade are ta-kubbu lei baa kara dɔruje ke jide.» Yeenn ngaa dede ke doreje ta-kubbu laa le, rɔ-to lede nunga.

7

Tar ne-ji-bbeje

¹ Parijyenje, ke mare njekoruje gel-ndu ke inje Jurusalem ddeeje mbɔnje naa rɔ Jeju te.

² Dooje a, mare nje-njaje goe te usaje ne ke jide ke ne-yerew oru. N-tokoje jide ang.

³ MBA, Parijyenje ke kese Jiipije tɔyn, aw ngemje ne-ji-bbeje le kadedeje. N-tokoje jide ke maje bba dusaje ne.

⁴ Toke dinje lo te ke dɔ dewje mbɔn naa ke te a, N-tokoje rɔde ta kɔru ne yerew ke ddang rɔde te bba dusaje ne. Daw ngemje mare ne-ji-bbeje le kadedeje nya toke le: Gusu toko engoje, joje, ke sambeje.

⁵ Yeenn a, Parijyenje ke nje-koruje gel-Ndu dujuje Jeju na: « MBA ddi bba nje-njaje goi te aw ddaje ne ke turu nduje le kajeje ang a, aw usaje ne ke jide yerew wa?»

⁶ Jeju ilade te na : « See nje-ngemje, Ejayi ila mber dɔse te ke dɔgɔle. N-pa na:

« Maketuru le Lubba na:
 « Dewje neenn aw
 walem taade te baa,
 a mede to dang sem.

⁷ Polo ke daw polom
 to ne kara ang,

mba neje ke daw ñ-tɔjuje
 toje to nduje ke inje ta dewje
 te baa.»

⁸ Jeju pa bbay na: « Inyaje Nduje le Lubba a, nduje
 ke inje ta dewje te a aw
 bbeelje.»

⁹ N-teel ñ-pa bbay na: « E-mbeteje Nduje le Lubba
 tɔkɔrɔ njaa, a ne-ji-bbeje le
 kaseseje a aw ngemje.

¹⁰ MBA Moyiji pa na: « Oo ta
 boije ke kɔinje». N-pa tɔ na:
 « Dew ke ndɔɔl bɔeje wase
 kɔenje a, maji kare ñ-tɔle.»

¹¹ A sese, e-paje na: « Toke dew pa are bɔeje wase
 kɔenje na ñ-ndiki ta kume ke
 mare ne, a ne le to korban,
 kande tar le na: « Ne ke dew
 ngem ta kare Lubba,» a,

¹² sese areje ddew dew le
 kare ɔku ne le bɔeje wase
 kɔenje le.

¹³ Gusu ke baann a aw tujuje
 ne tar le Lubba are ddee to
 ne ke baa ddew ne-ji-bbeje te
 ke aw tɔjuje. Aw ddaje mare
 neje nya toke baann tɔ.»

Ne ke aw dda bba dew aw ddee to ne-yerow

¹⁴ Goe te a, Jeju bbar dewje
 ke banya le ngaa, pa arede
 na : « Ooje tar lem ke maje
 bbo e-gereje kande.

¹⁵ Mare ne ke in ddaka
 ande me dew te ke a ddae
 kare ñ-ddee to ne-yerow
 goto. Ne ke in me dew te tee
 ke ddaka a, a kase ddae kare
 ñ-ddee to ne-yerow.»

¹⁶ Dew ke mbia to ta koo
 ne tar a, maji kare oo tar
 neenn.

¹⁷ Toke ninya dewje ke
 banya le ddew ew, ngaa naw

ande me key te a, nje-njaje goe te dujeje gel gusu-tar neenn le.

¹⁸ Jeju ilade te na: « Sese kara e-gereje ne ang tɔ wa? Ne kara ke in ddaka ande me dew te, ke a kase dda kare ñ-ddee to ne-yerow goto. E-gereje neenn ang wa?

¹⁹ Mba ne le ande bbengere te ang. Aw mee te, ngaa goe te a, tee mee te ke ddang. Ddew tar te neenn, Jeju tɔju to dew a kase kusa ne tɔyn.

²⁰ N-pa bbay na: « Ne ke in me dew te tee ddaka a, aw dda are ñ-ddee to ne-yerow.

²¹ Mba kejeje ke maji ang aw inje me bbengere dew te key bba aw ddaje are dew aw dda kaya, bboko, aw tɔl dew,

²² aw dda lo-to-majang, dda bbo ne-kinga, mee aw maji ang. Naw nula dew naa te, naw dda ne ke ke dɔgɔle ang, naw nunda me ke dew, naw nane de dew, noo rœ bo, ngaa ñ-dda ne mbe.

²³ Neje tɔyn ke maji ang neenn le tɔyn inje me dew te bba aw ddaeje are ñ-ddee to ne-yerew.»

Koo me te le dene ke to Juipi ang

²⁴ Jeju ɔtu lo teenn, aw nange te ke Tir. Nande me mare key te, a ñ-ndiki kare dew gere to nee lo teenn ang, a dewje gɔnje gereje.

²⁵ Mare dene ke ndil ke maji ang ee me ngonne te oo tare ngaa ddee ke tɔke oso no gɔle te.

²⁶ Dene le to Gereke, duje Penisi, nange te ke Siri. Ndudu Jeju kare tubba ndil ke maji ang le me ngonne te le.

²⁷ Jeju pa are na: « Inya are ngannie usaje ne mede ndann bba. Mba maji kunn ne-kusa le ngannie kila kare ngann bisije ang.»

²⁸ Dene le ilae te na: « Ye njaa ann, nje-ne-tɔju, a ngann bisije aw usaje baburu ne-kusaje ke nganje inyaje are aw gayn ko tabele te le.»

²⁹ Yeenn ngaa, Jeju pa are na: « Wɔju do tar lei neenn le, e-tel aw key lei, mba ndil ke majang le tee me ngonne te ke ddang mban.»

³⁰ Dene le tel key a, inga ngonne le do tuwa te. A ndil ke maji ang le inyae mban.

Jeju dda are dew ke mbia utu pa tar

³¹ Jeju ɔtu nange te ke Tir, ria do nange ke toku bbeje ke dɔku eeje ke te, ngaa aw er ke toku ba te ke Galile, ke ddew ke Sidɔn.

³² Dewje ddeeje ke mare dew ke mbia utu ngaa aw pa tar pin rœ te. Ñ-waleje Jeju le nya kare ila jia doe te.

³³ Yeenn ngaa Jeju aw ke dingaw le ddew ew ke dewje ke banya le ngaa, tula ngann jia mbia te joo kem, ngaa goe te a, dda maann tae ɔru ne ndoen.

³⁴ Goe te a, nunn keme ke taar, ngaa nila kewn a ñ-pa na: « Epata». Kande tar le na: « E-teyn rɔi.»

³⁵ Njange baa njaa a, mbi dingaw le teyn, ngaa ndoen

tutu, a nunn kutu pa tar ke maje.

³⁶ Jeju ndeje dewje le kare paje tare are dew ang. A ke ndɔ tɔyn ke naw ndejede le a, daw pa tar neje ke naw dda le ke kete kete.

³⁷ Tar le nya dewje ke banya le ngaa paje na: « Neje tɔyn ke ñ-dda to neje ke maji nya. Ñ-dda nare nje mbi-kutuje ooje tar, ngaa nje ke ndɔnde tɔ kara paje tar tɔ.»

8

Jeju are ne-kusa dewje doro sɔ

¹ Me ndɔje teenn, dewje ke banya tel mbɔnje naa bbay, a deeje ke ne-kusa ang. Yeenn ngaa Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na:

² « Dewje ke banya neenn ddamje ndoo. Mba dda ndɔ muta ngaa deeje rɔm te neenn, a dingaje ne-kusa ang.

³ Bbo m-tubbade mare ñ-telje bbee lede mede bbo baa, singade a kɔru ke ddew, mba mareje inje ddew ew.

⁴ Nje-njaje goe te ilaeje na: « Lo neenn to me kɔr baa, a lo ke dda ja kinga ne-kusa ke te ta kare dusaje dare mede ndann wa?

⁵ N-dujude na: « Eeje ke mapa baann wa?» N-paje na: « Siri» [Ñ-dujude na: « Eeje ke mapa baann wa?» Dilaeje te na: « Jee ne siri.»]

⁶ Yeenn ngaa ñ-duju dewje ke banya le kare isije nangê. Goe te a, ñ-jin mapaje ke siri le, ngaa nare wooyo Lubba

a, ñ-tete nare nje-njaje goe te are kaynje dewje ke banya le.

⁷ Nje-njaje-goe te le eeje ke mare ngann kanjiye tɔ. Nare wooyo Lubba wɔju dɔ ngann kanjiye le ngaa ñ-dujude kare ñ-kaynje dewje ke banya le.

⁸ Dusaje nejeenn le mede ndann ngaa ñ-mbɔnje kese ne-kusa le ase kare siri.

⁹ Kɔr dewje ke eeje lo-teenn le ase doro sɔ. Goe te a, Jeju tubbade are ñ-telje bbɛ lede.

¹⁰ Njange baa goe te a, naal tɔku to nisi me te de ke nje-njaje goe te ngaa dawje nange te ke Dalmanuta.

Parijienje dujuje ne-mɔri

¹¹ Parijienje ddee teeje ngaa, unnje kutu mayn tar ke Jeju. Ñ-dujeje na: « Edda mare ne-mɔri are joo, ta tɔjuje to Lubba a ulai.» Mba ñ-ndikije ta nae.

¹² Jeju ila kewn ke singa ngaa pa na: « Mba ddi bba dewje ke bbasine neenn dujuje mare ne-mɔri wa? Mpa tar ke tɔkɔrɔ marese: Ma dda mare ne mɔri kare dooje ang.»

¹³ Goe te a, Jeju inya Parijienje le a aal tɔku to awura tɔku ba te.

*Jeju pa tar dɔ wum te le
Parijienje ke le Erode*

¹⁴ Me nje-njaje go Jeju te oy ta kaw ke mapa toke banya. Kara baa be a deeje ne me tɔku to te le.

¹⁵ Jeju ndɔru mbide na: « Ooje ke maje bba! Aaje rɔse

wɔju dɔ wum le Parijiyenje, ke le Erode tɔ.

¹⁶ Yeenn ngaa ñ-paje tar horo naa te mba deeje ke mapa ang.

¹⁷ Jeju gere tar lede le, ngaa pa arede na: « Mba ddi bba aw maynje naa tar horo naa te mba mapa ke eeje ne ang wa? E-gereje ne ang bbay wa? Ooje tar a e-gereje kande ang bbay wa? Mese nayn aw ketere bbay wa?

¹⁸ Kemse to, a ooje lo ang wa? Mbise to, a ooje tar ang wa? Mese ole ang wa?

¹⁹ Ndɔ ke m-tete mapa mi mba dingawje kɔr mi le, emboŋje kese ddusu ngann kare baann wa? Dilaeje te na: « Ngann kare dɔku gire joo.»

²⁰ Jeju dujude bbay na: «Ndɔ ke m-tete mapa siri mba dewje kɔr so le, emboŋje kese ddusu kare baann wa?» Dialeje te na: « Ngann kare Siri.»

²¹ Yeenn ngaa ñ-dujude na: « Yeenn kara e-gereje ang bbay wa?»

Jeju dda are nje-kem-tɔ oo lo Betesayida

²² Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje Betesayida a, dewje ddeeje ke mare nje-kem-tɔ rɔ Jeju te le, ngaa waleje nya kare ore ke jia.

²³ Nuwa ji nje-kem-tɔ le ngaa ñ-tee saa me bbe te le ke ddang. N-dda maann tae noru ne keme ngaa nila jia keme te. Goe te a, ñ-duje na: « Oo mare ne wa?»

²⁴ Dingaw le teyn keme ngaa pa na: « Moo dewje a ñ-toje toke le kakejeenn, a daw ñ-nja.»

²⁵ Goe te a, Jeju tel ila jia kem dingaw te le bbay, ngaa keme le uja are noo neje tɔyn ke maje.

²⁶ Jeju tubbae kare ñ-tel key laa, ngaa pa are na: « Ande me tɔku bbe te le ang.»

Pierre pa na Jeju to Mesi

²⁷ Jeju de ke nje-njaje goe te dawje er ke ngann bbeje te ke mbɔr Sejare Pilipi te. Toke daw dawje a, ñ-duju nje-njaje goe te na: « Dewje na m-to na wa?»

²⁸ Dilaeje te na: « Mareje pajé na e-to Jan-Batisi, mareje pajé na e-to Eli, a mareje pajé na e-to kara le Nje-kilaje mber-tar le Lubba.»

²⁹ Ngaa ñ-dujude na : « A sese, e-paje na m-to na wa?» Piyar ilae te na: « E-to Mesi.»

³⁰ Yeenn ngaa ñ-dɔru mbide nya kare ñ-paje tare dare dew ang.

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa horo dewje te ke oy

³¹ Goe te a, Jeju unn kutu tɔju ne nje-njaje goe te na: « Maji kare Ngonn le dew oo ndoo nya. Tɔkuje le Jiipije, ke tɔku nje-polole Lubba, ke nje-koruje gel Ndu a mbeteje. Da tɔleje, ngaa ndɔ mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy.

³² N-pa tar neenn le naredé ke ddaka ke maje. Yeenn ngaa Piyar ore ke guku, a unn kutu kin saa.

³³ A Jeju turu rœ aa nje-njaje goe te le ngaa in ke Piyar pa na: « Ḍtu ke ddang gom te, Satan, mba keje lei to keje le dew bbo to keje le Lubba ang.»

³⁴ Goe te a, ñ̄-bbar dewje ke banya, ke nje-njaje goe te ngaa ñ̄-pa naredo tɔyn na: « Toke dew ndiki ta kunn gom a, maji kare neje rœ ang, ngaa noto kake-dese laa, a nunn gom.

³⁵ Mba dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, tebbe laa le a nayn ke kɔrɔ. A dew ke tebbe laa nayn ke kɔrɔ wɔju dɔm, ke dɔ Tar ke maji a, a ngem tebbe laa le toke tɔkɔrɔ njaa.

³⁶ Bbo dew inga ne tɔyn ke dɔ nange te neenn, a tebbe laa nayn ke kɔrɔ a, ddi ke maji a na kinga goe te wa?

³⁷ Ddi a dew a kase ta kare ta tel kinga ne tebbe laa wa?

³⁸ Bbo dew dda rɔ-kul lem, ke rɔ-kul tar lem kem dewje te ke bbokone neenn a, Ngonn le dew a dda rɔ-kul laa ndɔ te ke na ddee ke anjije laa ke majije tɔyn me piti te le Bɔeje. Mba dewje ke bbasine neenn le toje to nje-ne-ddaje ke maji ang ddem, nje-mbeteje taa Lubba ddem.

9

¹ Jeju tel pa arede bbay na: « Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese, mare dewje horose te neenn a koyje ang ndereng, ta da koo Bbe-kɔn le Lubba ke a ddee ke singa-mɔngu.

Jeju turu to dang

² Ndɔ misan goe te a, Jeju jin Piyar, Jake, ke Jan ngaa aw ke de dɔ ddingiri te ke karedo baa. Jeju turu to dang kemde te.

³ Kubbu laa kara ndɔnren ngaa nda kayn kayn. Dew kara dɔ nange te neenn ke a kase dda kubbu laa kare nda toke baann goto.

⁴ A ta koo a, nje-njaje go Jeju te le ooje Eli de ke Moyiji ke aw pajé saa tar.

⁵ Yeenn ngaa Piyar pa are Jeju na: « Nje-ne tɔju, maji kare n-nayn neenn, jula key-kam mota: Lei kara, le Moyiji kara, le Eli kara.»

⁶ Piyar gere tar kara ke a pa ang, mba ne de ke nje-mareje ke joo le bbeel ddade nya.

⁷ Mum ddee kiride ngaa mare ndu bbar me mum te le na: « Dew neenn to Ngunum ke m-ndikie nya. Ooje tae!»

⁸ A ta koo a, nje-njaje-go Jeju te le aaje lo mbɔrde te a, dooje dew kara ang ngaa. Jeju ke kare baa njaa ar ke de.

⁹ Toke dinje dɔ ddingiri te le daw ddisije a, Jeju ndɔru mbide na: « Dang kara e-pajé tar ne ke ooje le areje dew oo ang, ndereng ndɔ te ke Ngonn le dew a kin horo dewje te ke oy.»

¹⁰ N-ndikije go tar te le Jeju le ke maje, a daw dujuje tar horode te na: « Kin horo dewje te ke oy a to ddi wa?»

¹¹ Ngaa ñ̄-dujuje Jeju na: « Mba ddi bba nje-koruje gel Ndu pajé na Eli a ddee dɔngɔr bba wa?»

¹² Jeju ilade te na: « Tɔkɔrɔ, Eli a ddee dɔngɔr bba njaa, ta tel ke neje tɔyn dɔgɔlo te. A mba ddi bba Maketuru le Lubba pa na: <Ngonn le dew a koo ndoo nya, ngaa dewje a mbeteje> wa?

¹³ A m-pa marese, Eli ddee mban. A ñ-ddaje saa ne tɔyn ke mede ndiki, ddew kara baa ke tar ke Maketuru le Lubba pa dœ te le.

*Jeju tubba ndil ke maji ang
rɔ mare ngonn te*

¹⁴ Kare ke Jeju de ke nje-njaje goe te ke mota le ñ-ddeeje ngɔsi ke keseje a, dooje dewje ke banya ke guku keseje le, ke nje-kɔruje gel Ndu ke aw maynje tar ke de.

¹⁵ Kake dewje ke banya le ooje Jeju le a, mede unda dɔbenya, ngaa ñ-tilaje keme ke ngɔru ta ddae lapiya.

¹⁶ Jeju duju nje-njaje goe te na: « Aw maynje ke de tar wɔju dɔ ddi wa?»

¹⁷ Mare dew ke ee horo dewje te ke banya le ilae te na: « Nje-ne-tɔju, m-ddee ke ngunum ke dingaw rɔi te mba mare ndil ke maji ang aw jɔke are ñ-pa tar ang.

¹⁸ Lo tɔyn njaa ndil le aw unne te ilae nangē. Jum-tae aw tee, naw ngeer ngange ngaa ñ-mɔngu. M-duju nje-njaje goi te kare ñ-tubbajje ndil ke maji ang le a, duma ne pin.»

¹⁹ Jeju pa arede na: «E-see dewje ke koo me te lese goto neenn, ma nayn ke se be

mba ndɔ baann wa? Ma kumase mba ndɔ baann bbay wa? E-ddeeje ke ngonn le aremje.»

²⁰ Yeenn ngaa ñ-ddeeje ke ngonn le dareje. A kake ndil ke maji ang le oo Jeju a, unn kutu yeke ngonn le ke singa. Ngonn le oso nangē naw ndubbu ngaa jum-tae aw tee.

²¹ Jeju duju bɔ ngonnje le na: «Neenn aw ddae dda ndɔ baann ngaa wa?» Bɔeje le ila Jeju te na: «Ke kase baa njaa.»

²² Ndil le aw ilae taar taar kem puru te, ang a, me maann te ta kare noy. Bbo ase ta dda mare ne a, oo kem-to-ndoo leje bbo umaje.»

²³ Jeju pa are na: «Mba ddi bba e-pa na: <Bbo ase ta dda mare ne a,> wa? Dew ke koo mee te laa to a kase dda ne tɔyn!»

²⁴ Njange baa njaa a, bɔ ngonnje le uru ekii ke taar na: «Moo mem te! A e-ddee umam mba koo me te lem goto.»

²⁵ Jeju oo dewje ke banya ke aw ddeeje ke ngɔru ke rɔde te a ndange ndil ke maji ang le na: «Ei ndil ke nje-dda kare dew pa tar ang ddem, dew oo tar ang ddem, e-tee rɔ ngonn te neenn ke ddang ta e-tel ande mee te ang ngaa.»

²⁶ Ndil ke maji ang le uru ekii, yeke ngonn le ke singa ngaa tee ke ddang. Ngonn le to toke dew ke oy are dewje nya paje na: «Noy mban.»

²⁷ A Jeju uwa ji ngonn le are in ar taar.

²⁸ Toke Jeju tel aw key, ngaa nje-njaje goe te njaa naynje saa ke kareda baa a, ñ-dujeje na: «Mba ddi bba jeje juma ke tubba ndil le pin wa?»

²⁹ Nilade te na: «Ddew duju-Lubba te kara baa a dew a kase tubba ne ndil ke baann.»

Jeju tel pa tar koy ke tar kin laa

³⁰ Dötuje lo teenn, ñ-ndayje ke ddew ke nangue te ke Galile a ñ-ndiki kare dew gere ang.

³¹ Mba, naw tójuje ne nje-njaje goe te ngaa ñ-pa na : «Da kila Ngonn le dew ji dewje te kare ñ-tóleje, ngaa ndɔ muta goe te a, na kin horo dewje te ke oy.»

³² A nje-njaje goe te le gereje kande tar laa le ang, a ñ-bbeelje ta duje.

Na to dew ke bo wa?

³³ Daw ñ-teeje Kaperenayum. A toke disije me key te a, Jeju duju nje-njaje goe te na: «Ddi bba aw maynje ne naa tar horose te ddew-bô wa?»

³⁴ A dilaje tar te ang, mba kare ke ñ-naynje ddew-bô bbay le, daw maynje naa tar ta gerese se na a to dew ke bo uta nje-mareje wa?

³⁵ Yeenn ngaa Jeju isi nangê a bbar nje-njaje goe te ke dɔku gire joo le, ngaa pa arede na: « Bbo dew ndiki ta to dew ke dɔngɔr a, maji kare ñ-to dɔbɔyn dew ke go

keseje te tɔyn, ngaa ñ-ddee to nje-kula lede tɔyn.

³⁶ Goe te a, Jeju unn mare ngonn ke ngaji undae dann de te. Nuwae ke kareda, a ñ-pa nare nje-njaje goe te na:

³⁷ «Dew ke taa mare ngonn ke toke ne neenn ke roe te ke rim a, ema njaa ñ-taam. Ngaa dew ke taam ke roe te a, to dew ke ulam a ñ-taae, bbo to ema ke karem ang.»

Dew ke mbeteje ang, to dew leje

³⁸ Jan pa are Jeju na: «Nje-ne tɔju, joo mare dew aw tubba ndilje ke maji ang ke rii. A n-sange ddew ta koke ddewe, mba ñ-to dew leje ang.»

³⁹ A Jeju ilae te na: « ɔkeje ddewe ang, mba dew kara ke a dda ne-mɔri ke rim, ngaa njange baa goe te a, a tel pa tar lem maji ang goto.

⁴⁰ Mba dew ke mbeteje ang, to dew leje.

⁴¹ Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese, toke dew arese maann-kay me engo-maann te kara are ayje mba to ke e-toj e to dewje le Kiriste a, dew le a kinga kuka laa.

Jeju ndɔru mbi nje-njaje goe te

⁴² Dew ke dda are mare ngonn kara horo dede te ke dooje mede te sem neenn oso me majang te a, maji ta tɔtɔku er gɔse te, ta kilae me baa te.

⁴³ Bbo jii aw dda are e-dda majang a, e-gange ke ddang. Mba kinga tebbe ke tɔkɔrɔ jii kara baa, maji uta ngem jii

joo kem kaw ne kem puru te ke aw ḥn ke ndo ke ndo.

⁴⁴ [Lo teenn kore ke aw ḥn dew oy ang ddem, puru ke aw ḥn oy ang ddem.]

⁴⁵ Bbo goli aw dda are edda majang a, e-gange ke ddang. Mba kinga tebbe ke tōkōrō goli kara baa maji uta ngem goli joo kem kare dilai ne kem puru te, ke aw ḥn ke ndo ke ndo.

⁴⁶ [Lo teenn, kore ke aw ḥn dew oy ang ddem, puru ke aw ḥn oy ang ddem.]

⁴⁷ Bbo kimi aw dda are edda majang a, ḥru ke ddang. Mba maji ta kande Bbe-kon te le Lubba kimi kara baa, uta ngem kimi joo kem kare dilai ne kem puru te ke aw ḥn ke ndo ke ndo.

⁴⁸ Lo teenn kore ke aw ḥn dew oy ang ddem, puru ke aw ḥn oy ang ddem.

⁴⁹ Mba puru a kōru dewje tōyn toke kate ke dōru ne te.

⁵⁰ Kate to ne ke maji. A bbo kate tel neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda kare kate le tel neel bbay wa? Maji kare kate to rōse te ta isije ke me-wul-lōm horose te.

10

Tar kinya naa le dene de ke dingaw

¹ Goe te a, Jeju ḥtu lo teenn aw nange te ke Jude, tura Jurden te. A dewje ke banya tel mbōnje naa rōe te bbay, are naw ḫ-tōjude ne ddew kara baa toke naw ḫ-dda ke ndo tōyn.

² Parijienje awje rō Jeju ta nae, ngaa dujeje na: « Ndu

are ddew dingaw ta tubba dene laa wa?»

³ Jeju ilade te na: « Moyiji unn ndu arese na ddi wa?»

⁴ Dilaeje te na: « Moyiji are ddew dingaw kare dda maketuru ta tōju to ninya dene le ne ngaa, bba ta tubba dene laa.»

⁵ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: « Moyiji uja ndu neenn le maketuru te arese wōju dō me-ketere lese.

⁶ A kunn kutu neje te ke Lubba dda le, ḫ-dda dingaw de ke dene.

⁷ Mba yeenn a, dingaw a kinya boeje, ke koenje ta nayn ke dene laa,

⁸ ta dede joo kem, da ddeeje to da-rō ke kara baa.

⁹ Ne ke Lubba mbōn naa te a, maji kare dew kayn hore ang.»

¹⁰ Kare ke ḫ-teeje key a, nje-njaje-go Jeju te le tel du-jeje tar do tar te neenn le bbay.

¹¹ Nilade te na: « Dew ke tubba dene laa, ngaa taa mare, dda maji ang ke dene ke kete ke ḫ-tubbae le.»

¹² Ddew kara baa, bbo dene mbete ngaweje, a tel taa mare a, dene le dda lo-to maji ang.»

Jeju bbar tar ke maji dō ngannje te

¹³ Dewje ddeeje ke nganje kare Jeju ḥrude ke jia, a nje-njaje goe te aw inje ke dewje le.

¹⁴ Jeju oo neenn le, a neele ang, ngaa pa are nje-njaje goe te le na: « Inyaje ngannje are ddeeje rōm te, ḥkuje de ddew ang. Mba Bbe-kon le

Lubba to le dewje ke toje toke le ngannje.

¹⁵ Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese, dew ke taa Bbe-kɔn le Lubba toke le ngonn ang a, a kande me te ndɔ kara ang.

¹⁶ Yeenn ngaa nuwa nganje le ke kare te, nila jia dɔde te ngaa ñ-bbar tar ke maji dɔde te.

Jeju de ke nje-ne-kinga

¹⁷ Kare ke Jeju unn ddew ta kɔtu a, mare dingaw ddee ke ngɔru ɔsu mekeji gɔle nɔe te ngaa duje na: « Nje-ne-tɔju ke maji, ddi a maji kare m-dda bba ta kinga ne tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ wa?»

¹⁸ Jeju ilae te na: « Mba ddi bba e-bbarem dew ke maji wa? Dew ke maji goto, Lubba kara baa a maji.

¹⁹ E-gere nduje ke na: <E-tɔl dew ang, e-dda lo-to maji ang ang, e-bboko ang, e-pa tar naji ngem ang, ere dew e-taa ne laa ang, e-wal boije ke kɔinje.»

²⁰ Dingaw le ilae te na: « Nje-ne-tɔju, maw ngem ndujeenn ke kasem baa ndereng bbokone.»

²¹ Jeju aae, ngaa ndike, ngaa pa are na: « Ne kara ngaa dui: Aw labbe neje tɔyn ke ee ne, ta are nare nje-ndooje. A a kinga neje darâ. Goe te a, e-ddee unn gom.»

²² A toke dingaw le oo tar le a, rɔe oy njururu ngaa nɔtu ke rɔ-neel ang, mba nee ke ne-kingaje nya.

²³ Jeju ila keme aa ne lo mbɔre te tɔyn ngaa pa are nje-njaje goe te na: « To

ngeng nya ke nje-ne-kingaje ta kande me Bbe-kɔn te le Lubba.»

²⁴ Tar le gange singa nje-njaje goe te le. A Jeju pa arede bbay na: « Ngannem, to ngeng nya ta kande me Bbe-kɔn te le Lubba!»

²⁵ Kande le nje-ne-kinga me Bbe-kɔn te le Lubba ngeng uta kande le jambal buwa suwa te.»

²⁶ Tar le aw gange singa nje-njaje goe te le ke kete kete. Ngaa ñ-duju naa na: « Yeenn a, na bba ase kinga kaji wa?»

²⁷ Jeju aade ngaa pa arede na: « To ne ke nya dew, bbo nya Lubba ang. Mba Lubba ase ta dda ne tɔyn.»

²⁸ Yeenn ngaa Piyar pa are na: « Oo! Jinya neje tɔyn a junn goi.»

²⁹ Jeju ilae te na: « Tɔkɔrɔ m-pa marese: Dew ke inya key laa, ngakɔen ke dingaw wase nje ke dene, kɔenje wase boeje, nganne wase ndɔɔje laa wɔju dɔm, ke dɔ Tar ke majia,

³⁰ a tel kinga nejeenn ase gɔl kɔr kara bbasine neenn. Na kinga key, ngakɔen ke dingaw ke nje ke dene, kɔenjedede, ngannje, ke ndɔɔje. Dewje a kula keme ndoo tɔ. A na kinga tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ me ndɔje te ke aw ddeeje.

³¹ Nya le dewje ke toje to dewje ke dɔngɔr, a toje to dewje ke guku. Ngaa dewje ke toje to dewje ke guku, a toje to dewje ke dɔngɔr.

Jeju tel pa tar koy ke tar

kin laa bbay

³² Jeju de ke nje-njaje goe te daw dawje ke Jurusalam a, nɔru nɔde. Keje tar tɔl nje-njaje goe te le ngaa bbeel dda dewje ke aw unnje gode le tɔ. Jeju tel oru nje-njaje goe te ke dɔku gire joo le er kara te, ngaa unn kutu pa tar karedē dɔ ne te ke a ta kingae le na:

³³ « Ooje, jaw jawje ke Jurusalam. Dewje a kialje Ngonn le dew ji tɔku nje-poloje Lubba te, ke nje-koruje-gel ndu. Da gange sariya-yo dɔe te ngaa da kilae ji dewje te ke gereje Lubba ang.

³⁴ Da kokeje, da ti weren dɔe te, da tundaeje, da toleje ngaa ndɔ mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy.»

*Jean de ke Jake ñ-dujuje
mare ne ji Jeju te*

³⁵ Goe te a, Jake de ke Jan ke toje to ngann le Jebede ñ-ddeeje rɔ Jeju ngaa ñ-paje dareje na: « Nje-ne tɔju, n-ndiki kare e-dda ne ke ja ta duji neenn areje.»

³⁶ Jeju dujude na : « Ddi a e-ndikije kare m-dda marese wa?»

³⁷ Dilaeje te na: « Ndɔ piti lei a, jeje ke joo neenn, are kara isi dɔ ji-koli te, a kara isi dɔ ji-geli te.»

³⁸ Jeju ilae te na: « E-gereje ne ke aw dujuje ang. A kaseje ta kay engo kem-to-ndoo ke ma ta kay wa?» A kaseje ta kinga batem kem-to-ndoo ke ma ta kinga neenn wa?»

³⁹ Dilaeje te na: « Jase.» A Jeju pa arede na: « Tɔkɔrɔ, a kayje engo kem-to-ndoo ke ma ta kay, a kingaje batem kem-to-ndoo ke ma ta kinga.

⁴⁰ A tar kisi dɔ ji-kɔlem te, wase dɔ ji-gelem te to tar lem ang. Lo le to wɔju dɔ nje ke Lubba mɔse kete wɔju dɔde.»

⁴¹ Keseje ke dɔku le ooje tar le a, ungu ɔnde dɔ jake de ke Jan te.

⁴² Yeenn ngaa Jeju bbarde tɔyn ngaa pa arede na: « E-gereje to nje ke dewje aw oojede to mbayje aw ddaje dingaw dɔ dewje te, ngaa dewje ke bo aw nyaje dɔde te.

⁴³ A horose te, to toke baann ang. A toke mare dew horose te ndiki ta ddee to dew ke bo a, maji kare ñ-ddee to nje-kula lese.

⁴⁴ Ngaa toke mare dew horose te ndiki ta ddee to dew ke dɔngɔr a, maji kare ñ-ddee to bbere lese tɔyn.

⁴⁵ Mba Ngonn le dew ddee kare dewje ddeeje to nje-kulaje laa ang. Ñ-ddee ta to nje-kula le dewje, ta kunn rɔe to ne-kuka dɔ dewje ke banya.

*Jeju dda are kem Bartime
ddee maji*

⁴⁶ Jeju, ke nje-njaje goe te ñ-teeje Jeriko. Ngaa toke Jeju de ke nje-njaje goe te, ke dewje ke banya daw ñ-teeje me tɔku bbe te le ta kɔtu a, mare nje-kem-tɔ ke to ngonn le Time, ria na Bartime isi mbɔr ddew te aw kɔy ne.

⁴⁷ Toke noo na Jeju ke Njarete a aw nday a, nunn kutu kuru ekii na: « Jeju, Ngonn le Dabbiti oo kem-to-ndoo lem!»

⁴⁸ Dewje nya inje saa kare nutu tae, a nuru ekii ke taar na: « Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!»

⁴⁹ Jeju ar lo kara ngaa pa na: « E-bbareje.» Dewje le bbareje ngaa paje areje na: « E-dda singa in taar, naw bbari!»

⁵⁰ Nila t̄ku kubbu laa nangē, nubba nange nin nar taar ngaa naw ke r̄ Jeju te.

⁵¹ Jeju duje na: « Ddi a endiki kare m-dda mari wa?» Nje-kem-to le ilae te na: « Nje-ne-t̄ju, m-ndiki ta tel koo lo!»

⁵² Jeju pa are na: « Aw, koo me te lei aji!. Njange baa goe te a, ñ-tel noo lo ngaa nunn go Jeju ddew-bô.

11

Kande le Jeju Jurusalam

¹ Toke Jeju ke nje-njaje goe te teeje nḡosi ke Jurusalam, nḡosi ke Betepaje, ke Betani, d̄o ddingiri kake olibeje te a, Jeju ula nje-njaje goe te joo n̄œ te kete.

² Ngaa pa arede na: « Awje ngonn bbe te ke n̄œ te tonn. A ta teeje be a, a kooje mare ngonn kororo ke ñ-toe, nayn dew isi dœ te ang bbay. E-tuteje e-ddeeje saa.

³ Bbo dew dujuse na: <Mba ddi bba e-ddaje ne ke be wa> a, ilaeje te na: <Ebbe-dewje a duju, a na kare ñ-tel saa njange baa.> »

⁴ Dawje ngaa dingaje ngonn kororo ke toke tœ ta ndoko te ddaka mb̄or ddewe te, nḡosi ke ta key ngaa ñ-tuteje.

⁵ Mare dewje ke eeje teen dujujede na: « Ddi a aw ddaje neenn wa? Mba ddi bba aw tutuje ngonn kororo le wa?»

⁶ Nje-njaje go Jeju te le ilaje dewje le te ddew kara baa toke Jeju pa arede le. Ngaa dewje le inyade are dawje saa.

⁷ Dawje ke ngonn kororo le dare Jeju. N-labbeje kubbuje lede d̄o kororo te le, ngaa Jeju aal isi dœ te.

⁸ Dewje nya labbeje kubbuje lede d̄o ddew te, a mareje tukaje kamje me mu te labbeje d̄o ddew te.

⁹ Dewje ke aw njaje no Jeju te, ke nje ke aw njaje goe te aw uruje ekii na: « Ojana! Maji kare Lubba bbar tar ke maji d̄o dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje.

¹⁰ Maji kare Lubba bbar tar ke maji d̄o kɔn-bbe te ke aw ddee. Kɔn-bbe le kajeje Dabbiti. Piti to le Lubba ke isi ddutu dara te nu!»

¹¹ Jeju tee Jurusalam, ngaa aw ande key-polo-Lubba te. Nila keme naa ne neje t̄oyn mb̄ore te, ngaa goe te a, ne de ke nje-njaje goe te ke d̄oku gire joo le dawje ke Betani mba lo wul mban.

Kake Pige ke ande ang

¹² Lo-kare te a dinje Betani daw dötuge a, bbo dda Jeju le.

¹³ Noo mare kake pige ke kame ee te ddew ew, ngaa

naw ngosi ta koo se kande to wa? A kame dɔrɔ a noo. Mba to neyn kande le Pige ang.

¹⁴ Yeenn ngaa Jeju pa are kake Pige le na: « A kande kare dew usa ang nyɔm!» Nje-njaje go Jeju te le ooje tar le.

Jeju tubba nje-ne-labbeje key-polo-Lubba te

¹⁵ Ñ-teeje Jurusalam a, Jeju ande key-polo-Lubba te. Nunn kutu tubba nje-ne-labbeje, ke nje-ndoko neje me key-polo-Lubba te le. Ñ-tuta tabeleje le nje ke aw mbelje nare, ke ne-kisi le nje-labbe derje ñ-tila,

¹⁶ ngaa nare dew kara oto mare ne nday ne me key-polo-Lubba te le ang.

¹⁷ Goe te a, ñ-tojude ne na: « Lubba pa me maketuru te laa na: « Da bbar ri key lem to key-duju Lubba, ke gel-dewje tɔyn a duju Lubba me te. A sese, e-ddaje areje ddee to lo-kiya-rɔ le nje-bbokoje wa!»

¹⁸ Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel-ndu ooje tar le ngaa, aw sangeje gusu ke ta tol Jeju. Ñ-bbeleje nya, mba ne-toju laa aw gange singa dewje ke banya le tɔyn.

¹⁹ Lo-kul a, Jeju ke nje-njaje goe te ñ-teeje me tɔku bbe te le ke ddang.

Tar kake pige ke oy

²⁰ Lo-kare ke endɔɔ a daw ñ-ndayje a, dooje kake pige le a oy taar ndereng ngirae te.

²¹ Me Piyar ole ðo tar teenn le, ngaa pa are Jeju na:

« Nje-ne-tɔju, oo kake pige ke ñru saa le a oy njan toonn.»

²² Jeju pa arede na: « Ooje mese te ke Lubba.»

²³ Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese: Bbo dew pa are ddingiri toonn na: « Òtu lo teenn aw oso bâ», a bbo kejetar to mee te ang, a Lubba a dda kare ne le ddee toke baann.

²⁴ Mba yeenn a, m-pa marese: Ne tɔyn ke aw dujuje Lubba wɔju ðoe a, maji kare ooje mese te to ingaje ne le mban, a Lubba a karese.

²⁵ Ngaa toke arje taar ta duju Lubba, a bbo eeje ke tar ke mare dew a, ñruje tar le ðoe te, areje Bɔsese ke isi me dara te ñru tar ðose te to.»

²⁶ A bbo ñruje tar ðo dewje te ang a, Bɔsese ke darâ a kɔru tar majang ke e-ddaje ðose te ang to.

Na are singa Jeju wa?

²⁷ Jeju ke nje-njaje goe te ñ-telje Jurusalam bbay. Kare ke Jeju aw nja me key-polo-Lubba te a, tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔruje gel-ndu, ke tɔkuje le Jiipije ddeeje rœ te.

²⁸ Ñ-dujeje na: « Na a ari ddew ta dda ne neenn wa? Wase na njaa gate a ari singa ta dda ne neenn wa?»

²⁹ Jeju ilade te na: « Ma dujuse tar kara baa. Toke ilamje te a, ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese to.

³⁰ Na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa? Ilamje tar te.»

³¹ A ñ-paje horode te na: « Bbo jilaje te n-pa na: < Lubba a ulae> a, na pa na: < MBA ddi bba e-ndikije te ke Jan le ang wa?»

³² A bbo n-paje na: < Dewje a ula Jan a...> » Toku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu, ke tokuje le Jiipije le bbeelje dewje ke banya le, mba dewje tøyn ooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.

³³ Yeenn ngaa dilaje Jeju te na: « N-gere ang.» Ngaa Jeju pa arede na: « Ema kara ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese ang to.»

12

Gusu-tar do nje-ddaje kula ndoo binye te

¹ Goe te a, Jeju unn kutu pa tar ke nje-njaje goe te ke gusu-tar na: « Mare dingaw dda ndoo binye. Ndda ndoko ñ-guku ne doe. Nuru buwa me er te mba kore ne maann binye le. Ngaa ñ-dda mare lo-kisi taar mba kaa ne lo ke do ndoo te le. Goe te a, ninya ndoo le ji mare nje-kula ndo binyeje te a, naw mba te.

² Tee kare kuja kande binye te le a, nula nje-kula laa ro nje-kula ndoo binyeje te le kare dula ke engaen.

³ A nje-kulaje le uwaeje undaeje ngaa tubbaeje are ñtel jia baa.

⁴ Nje-ndoo le ula mare nje-kula laa a, nje-kulaje le undaje doe ngaa tajeje.

⁵ Nje-ndoo le tel ula mare bbay a, a nje-kulaje le toleje.

Ñ-tel nula mareje banya bbay a, nje-kulaje le tunda mareje, a tol mareje.

⁶ Ngonne ke dingaw ke ñ-ndike nya kara baa ngaa nayn. Nulae to dobçyn dew ro nje-kulaje te le mba ñ-pa na: <Da bbeel ngonnum.»

⁷ A nje-kulaje le pajehoro naa te na: <Nje-kuwa nedubba le ann. E-ddeeje areje ñ-tole, ta ndoo le ddee to leje!»

⁸ Yeenn ngaa, duwaje ngonn le, ñ-toleje ngaa ñ-teeje ke niinne me ndoo te le dilaje ddaka.

⁹ Ddi a nje-ndoo le a dda wa? Na ddee tol nje-kulaje le ta na teel ke ndo le kare mare nje kula ndoo binyeje te ke ddang.

¹⁰ E-turaje tar ke Maketuru le Lubba pa neenn ang wa? Maketuru le na:

<Er ke nje-kosuje key mbeteje le,
er lel ddee to singa gol key
ke dungu nangê.

¹¹ To ne ke Ebbe-dewje a dda, ngaa kura nya kemje te.»

¹² Daw sangeje ddew ta kuwa Jeju le mba ñ-gereje to ñ-pa gusu-tar neenn le wɔju doe. A ñ-bbeelje dewje ke banya le, ngaa dinyaeje a ðotuje.

Tar kuka lambo ke Sejar

¹³ Dulaje mare Parijienje, ke mare dewje ke eeje me mbonaa te le Erode Atipase ro Jeju te ta nae ddew tar te ke tae te.

¹⁴ N-ddee ñ-paje dareje Jeju le na: « Nje-ne-tɔju, n-gere to aw pa tar ke tɔkɔrɔ, aw tɔju ddew le Lubba ddew tar te ke tɔkɔrɔ. Ngaa aw bbeel kem dew ang ddem, dew ke bo wase dew ke ten kara osoi te ang. E-pa areje joo: Ndu areje ddew ta kuka lambo ke tɔku mbay Sejar wase ta kuka ang wa? Ta juka wase juka ang wa?»

¹⁵ A Jeju gere to ne ke daw dejé mede te to dang ke ye ke daw ñ-pa, ngaa pa arede na: « Aw namje mba ddi wa? E-ddeeje ke mare kande nare kara aremje moo.»

¹⁶ N-ddeeje ke mare kande nare dareje, ngaa ñ-dujude na: « Endaji dɔ̄ dew, ke maketuru ke ñ-dda kande nare te neenn toje to le na wa?» Dilaeje te na: « To le Sejar.»

¹⁷ Yeenn ngaa Jeju pa arede na : « Areje Sejar ne ke to le Sejar, a areje Lubba ne ke to le Lubba.» Tar laa le nya dewje ke ddeeje ta nae le.

Tar kin le dewje ke oy

¹⁸ Mare saduseyenje ddeeje rɔ̄ Jeju te. Saduseyenje le paje na dewje ke oy a kinje ang. Ñ-dujude Jeju na:

¹⁹ « Nje-ne-tɔju, Moyiji unn ndu areje me maketuru te na: <Toke dingaw uju ke dene laa ang, a oy a inyae, a bbo ngokɔn dingaw le to a, maji kare ñ-taa dene le nuju ne ngannje nare ngokɔen ke oy le.»

²⁰ Lew, mare ngakɔn naaje ke dingaw eeje siri. Ne ke dɔngɔr ñ-taa dene, ngaa nuju saa ang a noy.

²¹ Joo lede taa dene le a uju saa ang a oy tɔ̄. Mota lede ta dene le a toke baann bbay.

²² Aw ne ke goe goe are dede ke siri le dujuje ang a doyje tɔyn. Ngaa goe te a, dene le kara oy tɔ̄.

²³ Ndɔ kin le dewje ke oy a, na horode te a, a to njedene le wa? Mba dede siri tɔyn njaa ñ-taaje dene le.»

²⁴ Jeju ilade te na: « Endemje ddew, mba e-gereje Maketuru le Lubba ang ddem, e-gereje singa-mɔngu le Lubba ang ddem.

²⁵ Ndɔ ke dewje ke oy injé a, dingaw a taa dene ang ddem, dene a taa ngaw ang ddem. Da kisije toke le anjije me dara te.

²⁶ Tar ke wɔju dɔ̄ kin le dewje ke oy le, e-turaje tar ke me maketuru te le Moyiji le ang wa? Lubba pa are Moyiji mbɔr ber-kam te ke aw ɔn puru pa na: <M-to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, ke Lubba le Jakobbo.»

²⁷ Lubba to Lubba le dewje ke oy ang, ñ-to Lubba le dewje ke isi kem baa. Yeenn a, e-ndemje ddew njaa nyɔm.»

Ndu ke ngeng uta keseje

²⁸ Mare nje-kɔru gel Ndu oo tar lede le, a gere to tar ke Jeju ilade te to ke dɔgole, ngaa ddee rɔ̄ Jeju te ngɔsi duje na: « Ndu ke dda ngeng uta keseje tɔyn wa?»

²⁹ Jeju ilae te na: « Ndu ke ngeng uta keseje na: <See ngann Ijarayelje, ooje! Ebbe-dewje ke to Lubba leje a to Ebbe-dewje kara baa.

³⁰ Maji kare e-ndiki Ebbe-dewje Lubba lei ke mei tɔyn, ke kewn lei tɔyn, ke keje lei tɔyn, ke singai tɔyn.»

³¹ Joo le ndu a neenn: <E-ndiki nje-mari toke da rɔi njaa.» Mare ndu ke ngeng uta nje ke jo neenn goto.»

³² Nje-kɔru gel Ndu le pa are Jeju na: « Maji nya, Nje-ne-tɔju! Tar ke tɔkɔrɔ a e-pa neenn. Ebbe-dewje a to Lubba kara baa, mare Lubba dang goto.

³³ Maji kare dew kara kara ndiki Lubba ke mee tɔyn, ke keje laa tɔyn, ke singae tɔyn. Ngaa maji kare ñ-ndiki nje-mare toke da-rœ njaa. Yeenn maji uta ne-poloje ke ta ro ke ne-kare-baaje dang dang.»

³⁴ Jeju oo a, tar ke nje-kɔru gel Ndu le ilae te le to tar kem-kare. Yeenn ngaa ñ-pa nare na: « Ee ngɔsi baa ke Bbe-kɔn le Lubba.» Goe te a, dew tay duje tar ang ngaa.

Tar dɔ Mesi te de ke Dabbi

³⁵ Jeju aw tɔju ne me key-mbɔn naa te le jiyipije a, duju tar na: « Nje-kɔruje gel ndu a kaseje ta pa na Kiriste to ngonn le Dabbi toke baann wa?

³⁶ Dabbi njaa kara, toke Ndil-me-nda ddusu mee a, pa na:

Ebbe-dewje Lubba pa are Ebbemje na:

<E-ddee isi dɔ ji-kɔlum te, ndereng ta mungu nje-baanji lei kɔy gɔli te bba.»

³⁷ Dabbi njaa kara bbar Kiriste to Ebbeeje. Yeenn a, Kiriste le a to ngonne toke baann wa?» Dewje ke nya aw ooje tar laa le ke rɔ-nel.

Jeju ndɔru mbi dewje wɔju dɔ nje-kɔruje gel Ndu

³⁸ Jeju pa me ne-tɔju te laa na: « Aaje rɔse wɔju dɔ nje-kɔruje gel ndu ke ndikije ta kula kubbu ke ngal bba ta kase ne lo, ngaa ndikije kare dewje ddajede lapiya nata.

³⁹ N-ndikije ta kuwa lo kisi ke kete me key-mbɔ-naa te, ngaa ta kuwa dɔngor lo-kisi lo ne-kusa kusu te.

⁴⁰ Daw ñ-taaje neje le dene-ndubbaje jide te tɔyn ngaa daw dujuje Lubba kure ew ta kare dewje oojede to dewje ke maji nya. Mba yeenn a, sariya ke dɔde te a ngeng nya kuta le kese dewje.»

Ne-kare baa le dene-ndubba ke to nje-ndoo

⁴¹ Goe te a, Jeju tur keme ke ne te ke daw dila ne-kare-baa me te, ngaa naw noo ne ke dewje aw ilaje. Nje-ne-kingaje aw ilaje tɔku nare.

⁴² Mare dene-ndubba ke to nje-ndoo ddee ila ngann kande nare joo kore boy ang.

⁴³ Yeenn ngaa Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na: « M-pa tar ke tɔkɔrɔ mares: Dene-ndubba ke to nje-ndoo neenn ila ne bo uta dewje tɔyn.

⁴⁴ Mba kese dewje tɔyn, nare ke dooje ne ta dda ne ang a dilaje. A ne, bbay nare ke nayn ta kare ñ-ngem ne rœ a nila.»

13

*Jeju pa tar key-polo-Lubba
ke da tɔ*

¹ Kare ke Jeju in me key-polo-Lubba te aw tee ke ddaka a, mare nje-nja goe te pa are na: « Nje-ne tɔju, Oo erje ke kura neenn, oo tɔku key neenn!»

² Jeju ilae te na: « Tɔku key ke aw oo neenn le, mare er kara a nayn dɔ mare te, lo te ke neenn ang. Da tɔ neje neenn tɔyn.»

*Neje ke a toje kete bba
ddutu ndɔ a ddee*

³ Jeju isi nangē dɔ ddingiri olibeje te, nɔ key-polo-Lubba te. A Piyar, Jake, Jan ke Andere ke isije saa keteenn ke karedé baa le dujeje na:

⁴ « E-pa areje: Ndɔ ke dda nejeenn a teeje wa? Ddi a, a tɔjuje kare ke neje tɔyn a tunga ne le wa?»

⁵ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: « Aaje rɔse! Areje dew erese ang!»

⁶ Dewje nya a ddeeje ke rim ngaa a paje na: «M-to Mesi le!» Da kereje dewje nya.

⁷ Bbo ooje tar ddɔ ke aw ddeeje ngɔsi ke tar ddɔ ke nayn ddew ew a, areje bbeel ddase ang. Maji kare nejeenn le toje. A, a to ddutu ndɔ ang bbay.

⁸ Gel-dewje a kinje ta dda ddɔ ke mare gel-dewje. Bbekon a kin ta dda ddɔ ke mare bbe-kon. Nange a yeke loje te dang dang, tɔku bbo a koso. A nejeenn tɔyn a toje toke le kunn-kutu ndurundo le dene.»

*Ne ke a kinga nje-njaje go
Jeju te*

⁹ « A sese, undaje kemse dɔ rɔse te. Dewje a kaw ke se nɔ sariya te. Dewje a tundase me key-mbɔn naa te le Jiipije, da kaw ke se nɔ ngann mbayje te, ke nɔ tɔku-mbayje te wɔju dɔm, ngaa a toje to nje-tar-najije lem.

¹⁰ Mba maji kare dila mber Tar ke majidare dewje tɔyn kete bba.

¹¹ Toke daw ke se sariya te a, areje mese sangese kete wɔju dɔ tar ke a paje wase, gusu ke a paje ne tar le ang. Tar ke Lubba a karese kare teenn njaa, a ta e-paje. To tar ke sese njaa a, a paje ang. To Ndil-me-nda a, a pa tar le.

¹² Dewje a kilaje ngokonde ji dewje te kare ñ-tolde, ngaa boje a ddaje toke baann ke nganne tɔ. Ngannie a ddeeje to nje-baanji le nje-kujude, ngaa da kare ñ-gange sariya-yo dɔde te.

¹³ Dewje tɔyn a mbetese wɔju dɔm. A dew ke uwa are ngeng ndereng tee konye te a, a kinga kaji.»

Dewje a kooje ndoo nya

¹⁴ « A kooje «ne ke maji ang ke aw tuju lo» le lo-kisi te ke to wɔju dɔe ang. Maji

kare dew ke aw tura make-turu neenn gere ke maje! Kare teenn, maji kare dewje ke isije nange Jude te aynje awje do ddingirije te.

¹⁵ Maji kare dew ke isi lokisi te ke do key te ddisi aw me key te ta kunn mare ne ang.*

¹⁶ Ngaa toke dew ee ndoo a, maji kare ñ-tel bbee mba kunn kubbu laa ke ngal ang to.

¹⁷ Do ndoje teenn, a to ndoo nya kare deneje ke eeje ke sem, ke nje ke ngannde aw ilje mba.

¹⁸ E-dujuje Lubba kare neenn tee do-ney-kul te ang.

¹⁹ Mba me ndoje teenn, dewje a kooje ndoo nya. Unn kute do ndo te ke Lubba dda ne nange ndereng bbokone, dewje ooje ndoo toke baann ang. Goe te kara, dewje a kooje ndoo toke baann ang ngaa.

²⁰ Toke Ebbe-dewje tel ke ndo nejeenn le are nayn ngaji baa ang a, dew kara a kinga kaji ang. A ñ-tel ne njaa wɔju do dewje ke ñmberede toke kete.

²¹ Yeenn a, toke dew pa arese na: <Ya! Mesi ee neenn,> wase: <Nee yonn> a, e-ndikije te saa ang.

²² Mba mesije ke tokoro ang, ke nje-kilaje mber-tar ke tokoro ang a ddeeje. Da ddaje ne-moriye ke neje ke dum do koo, ta bbo ddew to a, nje ke Lubba mberede kara ta kerede to.

²³ Yeenn a, sese, aaje

rɔse! Mba m-pa nejeenn kete marese mban.

Ngonn le dew a ddee

²⁴ « Do ndoje teenn, go ndoo te ke dewje a kooje le a, kare a tuka ndul, ney a nda ang ngaa.

²⁵ Endetenrendenje a kinje darâ gaynje nangê, ngaa singa-mɔnguje ke me dara te a yekeje.

²⁶ Yeenn ngaa, a kooje Ngonn le dew a ddee me mum te ke singa-mɔngu laa toyn ddem, ke piti ddem.

²⁷ Yeenn ngaa, na kula an-jije kare mbɔnje dewje ke ñmberede do nange te toyn, unn kute koyn nange te kara tee koyn nange te ke kara.»

Ne-kɔju-mare ke to kake Pige

²⁸ « Ooje ne-kɔju mare do kake Pige te. Toke barkem kake Pige unn kutu tewn, a kame aw unju a, e-gereje to neyn ne-dubbu ee ngɔsi ngaa.

²⁹ Ddew kara baa, toke ooje nejeenn le a, maji kare e-gereje to Ngonn le dew ee ngɔsi ngaa. Nar ta key te lese.

³⁰ M-pa tar ke tokoro marese: dewje ke bbokone neenn a koyje toyn ang bbay a, nejeenn toyn a teeje.»

³¹ Dara, ke nange a ndayje, a tarje lem a ndayje ndo kara ang.»

Dew kara gere ndo ke Ngonn le dew a ddee ne ang

³² « A ndo, wase kare ke nejeenn le a teeje ne le dew

* **13:15 13.15** Ooje Matiye 24.17

kara gere ang. Anjije ke darâ, wase Ngonn le kara gere ang. Bo ke kare a gere.

³³ Aaje rôse bbo e-tibbiye ang. Mba e-gereje ndo ke nejeenn le a teeje ne ang.

³⁴ Neennn a to ddew kara baa toke dew ke aw ke mba te. Ninya key nare nje-kulaje laa kare ñ-ngemje. Nare dew kara kara kula laa kare dda. A, nunn ndu nare nje-ngem ta key kare ta aa lo ke kete bbo tibbi ang.

³⁵ E-tibbiye ang, mba egereje ndo ke nje-key le a ddee ne ang, do-kar te, wase do bakebbe te, wase toke kunran aw noo, wase ta lokare te. [Yeenn a, e-tibbiye ang, mba e-gereje ndo ke nje-key le a ddee ne ang. Na ddee do-kare te wase, til te ke lo to yenene wase, do-bakebbe te wase, ke esindoo wa kara a gereje ang.]

³⁶ Mba kare ñ-tel ñ-ddee busu a, ningaje do bbi te ang.

³⁷ Tar ke m-pa marese neenn, m-pa mare dewje toyn: Areje kemse ketere.»

14

Toku dewje ooje taa ta tol Jeju

¹ Kusu-pake, ke kusu mapake ñ-dda ke wum ang naynjé ndo joo baa. A, toku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel ndu aw sangeje ddew ke ta kuwa ne Jeju ke ke gusu ta tole.

² Mba ñ-paje na: « Maji kare juwae ndo kusu te ang mba a kuju bula.»

Mare dene ungu yambo do Jeju te

³ Jeju ee Betani me key te le Simo ke to nje-banji. Kare ke naw nusa ne a, mare dene ddee ke yambo ke gate ngeng, me ku Alebatere te. N-to ta ku le ngaa nungu yambo le do Jeju te le.

⁴ Ro mare dewje ke eeje teenneelde ang ngaa ñ-paje horode te na: « N-tuju yambo neenn baann mba ddi wa?

⁵ Jase ta labbe yambo le kande nare tol muta a kare nje-ndooje ang wa! Ngaa ñ-paje tar le dene le maji ang.

⁶ A Jeju pa arede na: « Inyaeye ddekeke! Aw jøkeje mba ddi wa? Ne ke ñ-dda sem neenn to ne ke maji.

⁷ Nje-ndooje a kee ke se neenn ke ndo toyn. Ndo ke mese ndiki a, a ddaje ke de maji. A ema, ma kee ke se ke ndo toyn ang.

⁸ Ne ke nase ta dda, a ñ-dda. Nungu yambo rom te kete ta ngina ne ndo ke da dubbum ne.

⁹ M-pa marese, tar ke tokoro, lo toyn ke dila mber Tar ke maji ke te, do nange te toyn, da pa tar ne ke dene neenn dda, ngaa dewje a koleje mede doe te.»

Judase ndiki ta kila Jeju ji dewje te

¹⁰ Judase Isikariyote ke to kara le nje-njaje go Jeju te ke doku gire joo aw ro toku nje-poloje Lubba te ta kila Jeju jide te.

¹¹ Dooje tar laa le a rode neelde nya, ngaa Dunnje

ndude ta kare nare. Yeenn ngaa Judase unn kutu sange ddew ke maji ke na kila ne Jeju jide te.

Jeju are ñ-dda muru Pake

¹² Døngor ndø kusu mapa ke ñ-dda ke wum ang, ke to ndø ke daw ñ-tøl ne ngann bateje mba dda ne muru Pake a, nje-njaje go Jeju te pajé areje na: « Lo ke dda a e-ndiki ta kare jaw mose muru Pake kete jari wa?»

¹³ Yeenn ngaa Jeju ula nje-njaje goe te joo kete na: « Awje tøku bbe te, a, a kingaje mare dingaw ke oto joo maann. A unnjoe goe.

¹⁴ Key ke nande te a, e-pajé areje nje-key le na: « Nje netoju duju na: Lo ke dda, ema ke nje-njaje gom te ja kòn muru Pake kete wa?»

¹⁵ Nje-key le a tøjuse mare lo ke tate ke toke mose mban dø key te taar. Neje tøyn to me te. Lo le a, a moseje ne-kusa leje le ke te..»

¹⁶ Nje-njaje goe te le øtuge awje tøku bbe te le. Dingaje neje le tøyn ddew kara baa toke ñ-pa arede le, ngaa ñ-moseje muru Pake le.

Mare nje-nja-go Jeju te a kilae ji dewje te

¹⁷ Lo-kul a, Jeju de ke nje-njaje goe te ke døku gire joo ñ-ddee ñ-teeje.

¹⁸ Kare ke disije daw dusaje ne a, Jeju pa na: « Tøkøro njaa, m-pa marese, dew kara horose te ke aw usa ne sem a kilam ji dewje te..»

¹⁹ Ro nje-njaje goe te le neelde ang nyøm, ngaa dunn kutu duje kara kara na: « To ema wa?»

²⁰ Jeju pa arede na: « To kara lese, sese ke døku gire joo. Ne ke nula jia naate sem me sambe te neenn.

²¹ Ngonn le dew a koy ddew kara baa ke tar ke makuturu le Lubba pa doe te. A kem to ndoo a to le dew ke a kila Ngonn le dew ji dewje te. Duje ang kara maji nya uta.

Muru me-kara

²² Kare ke daw dusa ne a, Jeju unn mapa, ngaa are wooyo Lubba a, arede, a pa na: « E-taaje ne neenn, to da røm ann.»

²³ Goe te a, nunn engo-maann binye, ngaa nare wooyo lubba a naredé nare dede tøyn njaa dayje.

²⁴ Jeju pa arede na: « Yeenn to mesem ann. To mese ke Lubba øsu ne dønø ke dewje ke banya are ungu nange mba kare tar majang lede øru ne døde te.

²⁵ M-pa tar ke tøkøro marese: Ma kay maann binye neenn ang ngaa ndereng ndø ke ma kay ne maann binye ke siki ke se me Bbe-kòn te le Bømje.

Jeju pa na Piyar a mbete ne

²⁶ Døsuje pa wal Lubba, ngaa goe te a, ñ-teeje dawje dø ddingiri Olibeje te.

²⁷ Jeju pa are nje njaje goe te na: « Sese tøyn njaa a tusumje kiyamje. Mba ñ-dda me Maketuru te na: Ma tøl nje-ngem bateje

ta bateje le a sarenje naa
kara kara.

²⁸ A bbo mi horo dewje te
ke oy a, ma kaw nginase
Galile.»

²⁹ Piyar pa are na : «
Le dewje tɔyn tusije inyaije
kara, ema, ma kinyai ang.»

³⁰ Jeju pa are na : « Tɔkɔrɔ,
m-pa mari, til te neenn njaa,
kete bba kare kuran nɔ gol
joo a, a mbetem gol mota pa
na e-gerem ang.»

³¹ A Piyar tel pa are ngeng
bbay na: « Le ase ta koy sei
kara, ta pa na m-geri ang,
ma pa baann ndɔ kara ang.»
Ngaa keseje kara pajé toke
baann tɔ.

Jeju duju Lubba Jetesemané

³² Jeju de ke nje-njaje goe
te daw ñ-teeje lo te ke daw
bbay na Jesetemané a ñ-pa
naredé na: « Maw ta duju
Lubba, ta isije neenn.»

³³ N-jin Piyar, Jake, de ke
Jan naw ke de. Bbeel unn
kutu ddae ddem, rœe neele
ang ddem.

³⁴ Ngaa ñ-pa naredé na: «
Rɔm neelem ang toke ne ke
ma ta koyjeenn. E-naynje
neenn. Areje bbi oru kemse
ang.

³⁵ Naw ddew ew ngaji,
noso nangê ngaa ñ-duju
Lubba kare bbo ddew to a,
nutu kare ne-kem-to-ndoo te
neenn ke dddang.

³⁶ N-pa na: « Aba * Boy, ei
ase ta dda ne tɔyn, uta engo-
kem-to-ndoo neenn mbɔrum
te ke ddang. A e-dda ne ke

mem ndiki ang, ne ke mei ei
njaa ndiki a ta e-dda.»

³⁷ Jeju tel ddee rɔ nje-njaje
goe te ke mota le a, daw ñ-
tibbiye. N-pa nare Piyar na:
« Simɔ, aw tibbi wa? Ase ta
kisi kem baa mba gol kare
kara be ang wa?

³⁸ Areje bbi oru kemse bbo
e-dujuje Lubba kare osoje
me ne-na te ang. Dew ee ke
keje ta dda ne ke maji njaa,
a da-rɔ ee ke singa ang.»

³⁹ Jeju tel aw ddew ew,
ngaa duju Lubba toke baann
bbay.

⁴⁰ N-tel ñ-ddee rɔ nje-njaje
goe te le a, ningade dɔ bbi te
bbay mba kemde kemde to
bbi dɔrɔ. A ñ-gereje tar ke
ta pa kare ang.

⁴¹ N-tel ñ-ddee ke gol mota
laa a, ñ-dujude na: « E-
naynje aw tibbiye ngaa aw
uwaje rɔse bbay wa? Bbeye
ngaa, kare ase ngaa. Bbasine
neenn, da kunn Ngonn le
dew kulae ji nje-ne-ddaje te
ke maji ang.

⁴² Inje, jawje! Nje kunnun
kulam jide te le ddee ngaa.»

Duwa Jeju

⁴³ Kare te ke Jeju nayn aw
pa tar bbay a, kara le nje-
njaje-goe te ke dɔku gire joo,
ke ria na Judase ddee ke
dewje banya banya. Duwaje
tɔku kiyaje ke kakeje jide te.
Tɔku nje-poloje Lubba, nje-
koruje gel Ndu, ke tɔkuje le
Jiipije a ulajede.

⁴⁴ Judase nje kula Jeju me
jide te le tɔjude gusu ke na
dda ne. N-pa na: « Dew

ke m-to mbiya a to ne ann. Uwaeje ta e-ngemeje ke maje awje saa.»

⁴⁵ Kake ñ-ddee ñ-tee a, ñ-ngese ke rø Jeju te ngaa ñ-pa na: « Nje-ne-tøju.» Ngaa ñ-to mbia.

⁴⁶ Yeenn ngaa, dewje le ilaeje Jeju le uwaeje.

⁴⁷ Mare nje-nja-go Jeju te øru tøku kiya ngaa tuka mbi nje-kula le tøku nje-polo-Lubba ti.

⁴⁸ Jeju pa arede na: « E-ddeeje ke tøku kiyaje ke kakeje ta kuwam ne toke m-to nje kuwa ne le dewje ke singa wa?

⁴⁹ Ke ndøje tøyn mee ke se key-polo-Lubba te maw m-tøju ne a uwamje ang. A ne neenn to mba kare tar ke Maketuru le Lubba pa ddee to tar ke tøkøro.»

⁵⁰ Yeenn ngaa nje-njaje goe te tuseje inyaeje a aynje.

⁵¹ Mare basan unn go Jeju le, a bel a ñ-kiri ne røe. Da kuwae a,

⁵² ñ-tusu bel le ninya a nayn røe baa.

Daw ke Jeju lo gange sarya te le Jiipije

⁵³ Daw ke Jeju bbe le tøku nje-polo-Lubba. Lo teenn, tøku nje-poloje Lubba, tøkuje le Jiipije, ke nje-køruje gel Ndu tøyn mbønje naa.

⁵⁴ Piyar inya are daw ke Jeju ddew ew a unn goe ndereng ande ne me ndoko te le tøku nje-polo-Lubba. Nisi ke mbambaje lo teenn naw ñ-ndibbi puru.

⁵⁵ Tøku nje-poloje Lubba, ke dewje ke lo-sariya te le

tøyn, daw sangeje mare tar ta gange ne sariya yo dø Jeju te le a dingaje ang.

⁵⁶ Dewje nya pajé tar-najingemje dø Jeju te le, a tarje le awje go naa te ang.

⁵⁷ Mareje inje ngaa ulaje tar ngemje ta Jeju te le pajé na:

⁵⁸ « Jo tae te njaa, ñ-pa na: « Ke-polo Lubba neenn, dewje a ddaje. Ma tuju ta dda mare ke dewje a ddaje ang me ndø mota te.» »

⁵⁹ A dø tar te neenn le kara, tarje lede aw go naa te ang.

⁶⁰ Yeenn ngaa tøku nje-polo-Lubba le in horo dewje te ngaa duju Jeju na: « Ila tar tar te le dewje ke aw undaje tar døi te neenn ang wa?»

⁶¹ A Jeju ar ddekeke, nila tar te kara ang. Tøku nje-polo-Lubba le tel duje bbay na: « E-to Mesi, Ngonn le Lubba ke jaw jøsu gaje le wa?»

⁶² Jeju ilae te na: « Yee njann, m-to Ngonne. A kooje Ngonn le dew ke isi dø ji-køl Lubba te. Na kin darå me mum te ta ddee.»

⁶³ Yeenn ngaa Tøku nje-polo-Lubba tiir kubbuje ke røe te ngaa pa na: « Ñ-ndiki ta kinga nje-tar-najji bbay ang ngaa.

⁶⁴ Ooje taji ke ñ-taji Lubba neenn mban.» Tar ddi a ejeje døe te wa? Dede tøyn ñ-gange sariyo yo dø Jeju te.

⁶⁵ Mareje unnjé kutu ti weren døe te. Ñ-tøje keme, ñ-bbirije jide ñ-tundae ne ngaa ñ-dujeje na: « Na undai neenn wa? E-pa are joo.»

Mbambaje taaje Jeju ngaa tundaje ka mbore.

Piyar mayn tar le Jeju

⁶⁶ Kare ke Piyar nayn me ndoko te le beer bbay, a mare dene nje-kula le toku nje-polo-Lubba le ddee.

⁶⁷ Kake noo Piyar ke aw ndibbi puru le a, naa keme ngaa ñ-pa na: « Ei kara enja ke Jeju dew ke Najarete le tɔ.»

⁶⁸ A Piyar le mayn pa na: « M-gere ne ke a ta pa neenn ang, meje pin.»

Goe te a, nin naw ta ndoko te, a kuran nɔ.

⁶⁹ A dene nje-kula le oo Piyar le ngaa tel pa are dewje ke eeje teenn na: « Dew neenn to kara le nje-njaje go Jeju te.»

⁷⁰ A Piyar tel mayn bbay.

Mbɔr ang a, dewje ke eeje teenn tel paje areje Piyar bbay na: « A to kara lede njaa, mba ei kara e-to dew ke Galile tɔ.»

⁷¹ A Piyar unda yo tɔ ne guma ngaa pa na: « M-gere dingaw neenn ang.»

⁷² Kare teenn njaa, kunra nɔ ke gol joo laa. Yeenn ngaa me Piyar ole dɔ tar te ke Jeju pa are na: « Kete bba kare kuran nɔ gol joo a, a mayn gol mota pa na e-gerem ang.» Yeenn ngaa Piyar tee ke ngɔru ngaa uru dɔ nɔ te.

15

Daw ke Jeju rɔ Pilate te

¹ Ke esindɔ baa njaa, toku nje-poloje Lubba mbɔnje

naa ke tokuje le Jiipije, nje-koruje gel Ndu, ke kese nje-gangeje sariya tɔyn ta koo ne ke ta dda. Dare ñ-to Jeju, ngaa daw saa nɔ gol Pilate te.

² Pilate duju Jeju na :« E-to mbay le Jiipije wa?» Jeju le ilae te na: « Ye njaa e-pann.»

³ Toku nje-poloje Lubba undaje tarje nya dɔ Jeju te.

⁴ Pilate tel duje bbay na: « Ila tar te kara ang wa? Oo tarje tɔyn ke dewje neenn undaje tai te neenn.»

⁵ A Jeju ila tar te kara ang. Are to ne ke kange singa Pilate.

N-gange sariya yo dɔ Jeju te

⁶ Ke ndɔ kusu Pake kara kara tɔyn, ngonn-mbay le aw ɔru dew key-kula te. To dew ke dewje ke banya ndikije kare nɔre

⁷ A mare dew ke ria na Barabase ee key-kula te, de ke mare dewje ke tɔlje dew dɔ ndɔ te ke ñ-ddaje dɔngeng ke nje-kɔn-bbeje.

⁸ Yeenn a, dewje ke banya awje key le Pilate ngaa dujeje kare ñ-dda ne ke naw ñ-dda ke bbal kara kara naredé le.

⁹ Pilate ilade te na: « Endikije kare minya mbay le Jiipije le marese wa?»

¹⁰ Mba Pilate gere ke maje to me a ddade dɔ Jeju te a duwaeje dulae jia teenn.

¹¹ A toku nje-poloje Lubba ɔsuje kutu dewje ke banya kare duju Pilate are Barabase a ta nɔre naredé.

¹² Pilate tel dujude bbay na: « Yeenn a, ddi a e-ndikije

kare m-dda ke dew ke aw bbareje to mbay le Jiipije le wa?»

¹³ N-tel duruje ekii na: « E-tole dō kake-dese te.»

¹⁴ Pilate dujude na: « Ddi ke maji ang a n̄-dda wa? A n̄-tel duru ekii dare ngeng na: « E-tole dō kake-dese te.»

¹⁵ Pilate ndiki ta dda kare rō dewje ke banya le neede. Yeenn ngaa n̄oru Barabase key-kula te naredē. Nare n̄-tunda Jeju ke ndey a nulae ji mbambaje te kare n̄-tole dō kake-dese te.

Mbambaje kokoje Jeju

¹⁶ Mbambaje awje ke Jeju me key te le ngonn mbay le ngaa bbarje kese mbambaje tɔyn.

¹⁷ Dulae kubbu ke kase. Goe te a, n̄-pete kula ke to konn to ejokudō dunda dōe te.

¹⁸ Goe te a, n̄-ddaeje lapiya n̄-paje na: « Lapiya, Tɔkumbay le Jiipije.

¹⁹ N̄-tunda dōe ke kare, n̄-ti weren dōe te, ngaa dōsu mekeji golde nangē a daw ke dōde ndereng ta kōsu ne nange.

²⁰ N̄-kokoeje, ngaa dōru kubbu ke kase le rōe te a n̄-tel dulae kubbuje laa. Goe te a, n̄-tee saa daw ne ta kaw tole dō kake-dese te.

N̄-tol Jeju dō kake-dese te.

²¹ Mare dew ke Sirene ria na Simɔ, ke to bɔ Alekejandere de ke Rupusuje, in ndɔɔ aw nday a, duwae dare noto kake-dese le Jeju le.

²² Daw ke Jeju le mare lo te ke daw bbar na Gologota.

Kande ri le na « lo ka-dō dewje.»

²³ Dare maann binye ke dungu ne ke ria na mir me te kare nay, a n̄-mbete.

²⁴ N̄-bbereje dō kake-dese te le ngaa goe te a, n̄-ddɔje mbari ta kaynje ne naa kubbuje laa ke dew kara kara a bu.

²⁵ N̄-bbere dō kake-dese te ke kare ji-kara ke ke esindɔɔ.

²⁶ N̄-dda mare makeruru n̄-bbere er dōe te ta tɔju ne gel ne ke n̄-gange ne sariya dōe te le na: Dew neenn to mbay le Jiipije.»

²⁷ N̄-bbere nje-bbokoje joo dō kake-deseje te mbore te tɔ. Mare kara er kɔl, a mare kara er gel.

²⁸ Yeenn bba, tar ke n̄-dda me Maketuru te le Lubba ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na: « Dilae horo nje-tol dewje te.»

²⁹ Dewje ke aw ndayje lotteenn tukaje dōde a tajeje. N̄-paje dareje na: « Ei ke endiki ta tɔ key-polo-Lubba ta tel dda mare ture te me ndɔ mota te le.»

³⁰ Ei njaa aji rɔi bbo in dō kake-dese te le uru nangē.»

³¹ Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel Ndu kara aw kokoje Jeju horo naa te tɔ na: « Naji mare dewje, a nase kaji rōe ne njaa ang wa!»

³² Maji kare ne ke n̄-to Mesi, Tɔku-mbay ke Ijarayel le n̄-ddisi dō kake-dese te nuru nangē. Yeenn bba joo a, ja koo meje te saa.» Dewje ke n̄-bberede dō kake-dese te mbore te le kara aw tajeje tɔ.

Koy le Jeju

³³ Unn kute kare te ke ar dana ndereng gol kare mota ke lo-kul te, lo ndul do nange te tɔyn.

³⁴ A ta tee gol kare te ke mota a, Jeju uru ekii ke singa na: « Eli, Eli, lama sabakan-tani! » Kande tar le na: « Lubba lem, Lubba lem, etusum inyam mba ddi wa? »

³⁵ Mare dewje eeje teenn ngaa ooje tar laa le a, pajena: « Naw ñ-bbar Eli. »

³⁶ Mare dew kara horode te ayn ke ngoru aw unn mare ta kubbu ula me maann binye te ke mase ngaa kee ta kare te a ula are Jeju kare ay, a pa na: « Inyaje, ja koo se Eli a ddee kore do kake-dese te kilae nangê wa! »

³⁷ A Jeju uru ekii ke singa ngaa uwa rœ.

³⁸ Kubbu ke ñ-tɔ ñ-gange ne me key-polo-Lubba tiir dana, in taar uru nangê.

³⁹ Mbay le mbambaje ke Røm ke ar no Jeju te le oo gusu ke Jeju le uwa ne rœ le a, pa na: « Dew neenn to Ngonn le Lubba tɔkɔrɔ njaa. »

⁴⁰ Mare deneje eeje teenn to, darje ddew ew daw daaje lo. Mari ke Magadala, de ke Mari kon Jakeje ke Joseje, ke Salome deeje horode te.

⁴¹ Lew denejeenn le njaje go Jeju te, ngaa ddaje saa kare te ke ñ-nayn ne Galile. Deneje banya banya ke awje saa Jurusalam eeje teenn to.

Jejebbe dubbu neenn Jeju

* **16:2 16.2** Ooje Matiye 28.1

⁴² Ndɔ mose ro ta ngina ne ndɔ-kuwa-ro a, lo-kul te,

⁴³ Jejebbe ke to dew ke bbe te ke Arimate ddee tee. N-to kara le tɔkuje ke aw isije tɔku lo gange sariya te le Jiipije. Ne kara naw ñ-ngina kɔn-bbe le Lubba. Nuwa rœ dingaw naw duju Pilate kare are niinn Jeju le.

⁴⁴ A toke Pilate oo na Jeju le uwa rœ mban a, tare gange singae. Yeenn ngaa nula ñ-bbar tɔku mbamba le dewje ke Røm ngaa ñ-duje se Jeju le uwa rœ lew baa wa?

⁴⁵ Tɔku mbamba ke Røm le pa tar yo le are. Yeenn ngaa nare ddew Jejebbe kare unn niinn le.

⁴⁶ Jejebbe le ndoko bel-kubbu ke nda. Nɔru niinn le do kake-dese te, ñ-ke ke kubbu le ngaa nila me buwayo te ke nare duru me er te. Goe te a, ñ-ndubbu mare er nutu ne ta buwa-yo le.

⁴⁷ Mari ke Magedala de ke Mari kon Joseje aw aaje lo ke dila niinn le ke te.

16

Jeju in horo dewje te ke oy

¹ Toke ndɔ-kuwa-ro le Jiipije nday a, Mari ke Magedala de ke Salome, ke Mari kon Jakeje, ñ-dokoje yamboje ta kungu do ninn Jeju.

² Ke esindɔ baajaa njaa, ke ndɔ-kuwa-ro* ke kare aw tee a, dawje buwa-yo te.

³ Ñ-dujuje naa na: « Na njaa bba a ndubbu tɔku er ke dutu ne ta buwa-yo le ke ddang kareje wa? »

⁴ A toke daaje lo a, tōku er le toke ndubbu mban.

⁵ Yeenn ngaa dandeje buwa-yo te le. A dooje mare basan ula kubbu ke ngal a nda, ngaa isi er kol, a bbeel ddade.

⁶ A basan le pa arede na: « Areje bbeel ddase ang. Aw sangeje Jeju ke Najarete ke ñ-tole do kake-dese te le. Ñ-ndol, nee neenn ang. Lo ke dilae ke te le a neenn.

⁷ A, aw paje areje Piyar, ke kese nje-njaje-goe te, e-paje na: « Na nginase Galile. Lo ke nunn a kooeje te, ddew kara baa toke ñ-pa narese.»

⁸ Yeenn ngaa dinje buwayo te le ñ-teeje ddaka ngaa daynje dawje ddew ew mba disaje ngaa ñ-gereje ne ke ta dda ang. Ñ-paje tar kara dare dew ang mba bbeel ddade nya.

Jeju tee inga Mari ke Magedala

⁹ Go kin te ke Jeju in horo dewje te ke oy ke ndɔ-kuwaro ke esindɔɔ baa le a, ñ-tɔju rœ dɔngɔr nare Mari ke Magedala ke ñ-tubba ndilje ke maji ang siri mee te le.

¹⁰ Naw ñ-pa tare nare dewje ke aw njaje ke Jeju, kare te ke daw ndingaje ndoo ngaa daw nonje le.

¹¹ A toke dooje tar le Mari ke pa na Jeju nayn kem baa, ngaa nooe le a, ñ-ndikije go tar te laa le ang.

Jeju tee inga nje-njaje goe te joo

¹² Goe te a, Jeju unn mare da-ɾo ke dang bba tɔju ne rœ

nare nje-njaje goe te joo ke aw awje ke ngonn bbe te.

¹³ N-tel ñ-ddee ñ-paje tare dare keseje. A dede kara ñ-ndikije te ke de ang to.

Jeju tee inga nje-njaje goe te ke dɔku gire kara

¹⁴ Dɔbɔyne a, ñ-tɔju rœ nare nje-njaje goe te ke dɔku gire kara, ke aw usaje ne, ngaa ñ-kɔl ke de wɔju do mede ke dunn dare Lubba ang ddem, wɔju do meketere lede ddem. Mba, ñ-ndikije go tar te le dewje ke ooeje goe te ke nin ne horo dewje te ke oy le ang.

¹⁵ Ngaa ñ-pa nareda na: « Awje do nange te tɔyn ta ilaje mber Tar ke maji le areje dewje tɔyn.

¹⁶ Dew ke oo mee te, ngaa ñ-ddae batem a, a kinga kaji. Dew ke oo mee te ang a, sariya doe te.

¹⁷ Ngaa, ne ke da gere ne dewje ke a kooje mede te a neenn: Da tubba ndilje ke maji ang ke rim, ngaa da paje ndɔn-tarje ke siki.

¹⁸ Da Kuwaje lije ke jide. A bbo dayje ne ke kuma ke maji ang ee te a, ne kara a ddade ang. Da kila jide do nje-ɾo-toje te, ta ɾo nje-ɾo-toje le a ddee maji.»

Jeju tel ke rɔ Lubba te

¹⁹ Go tar te ke Ebbe-dewje Jeju pa arede toke baann a, Lubba unne aw ne dara, ngaa nisi do ji-kole te.

²⁰ Nje-njaje-go Jeju te aw ilaje mber-tar le loje te tɔyn. Ebbe-dewje umade

kula teenn le are ñ-ddaje ne-
mɔrije ta tɔju ne to tar ke
daw dila mbere le to tar ke
tɔkɔrɔ.

Maketuru le Luku Luku Lk Tar do Maketurute le Luku

Luku to na wa? Dew gere tar nya do Luku te ang. Nje-koruje gel neje paje na n̄-to Gereke, n̄-to nje-kare kuma ngaa n̄-to dew ke ndiki kuru gel neje nya to. N̄-to kara le nje-buwa nja le nje-kayñ-kula Pøl do ndø te ke Pøl aw ne mba kila ne mber Tar ke Maji kare dewje ke to Jiipije ang. Luku le to dew ke to Jiipi ang ngaa noo mee te ke Jeju. Gel-dewje tøyn ke ddaje Maketuru le Lubba to Jiipije. Luku ke kare baa a to nje-dda Maketuru le Lubba ke to Jiipi ang. Luku dda maketuru je joo. Maketuru Tar ke Maji ke maketuru Kula-dda nje-kayñ-kulaje. Luku dda tarje neenn mba ddi wa? Luku dda maketuru neenn mba pa ne tar kare dewje ke taa me Kiriste ke toje to Jiipije ang ngaa aw paje ndøn tar ke to gereke. Mareje nya horode te gereje tar ne-jibbe ke tar kisi le Jiipije ke maje ang. Gele ke neenn bba Luku dda maketuru le mba k̄ru ne gel nejeenn karedo dooje. Baann to bba kese gel dewje tøyn ke do nange te ke toje to Jiipije ang a kaseje gereje Jeju to Nje-kaji dewje. Køñ-tarje ke Luku dda me maketuru Tar

ke Maji te Køñ-tar ke Luku, ke Matiye, ke Marke ujaje me maketuru te to tar netuju le Jeju do nange te ke Galile, tar kaw le Jeju ke Jurusalam, tar koy le Jeju, tar kin laa horo nje-yoje te ke tar tel le Jeju darâ. Mare tarje ke Luku ke kare baa a dda me maketuru te laa to tar kaw le Jeju rø Mate de ke Mari (Luku 10.38-42), tar le dew ke nje-bbokoje tundae (Luku 10.28-37) ke gusu-tar do ngonn te ke nje-ne-tuju te (Luku 15.11-32.) Køn tarje ke Luku ngem me maketuru Tar ke Maji te Køñ-tarje ke Luku ngem horo ne-tojuje te ke horo kulaje te ke Jeju dda ngaa noo a n̄-dda me maketuru te toke be. -Ngannje, ke dangeteje, ke nje-mbaje ke dewje oojede to ne ang a Jeju ndikide nya. Lubba gere to dewje tøyn ke do nange te gereje ne Lubba ang ddem dewje tøyn to dewje ke nayn. Baann bba nula Kiriste to Nje-kaji dewje ta kare dew ke oo mee te saa a inga kaji. Luku uja maketuru neenn ta pa ne tar kare nje-ne-kingaje to. Yeenn bba nørne gel neje nya ke Jeju pa do ne-kinga te. Me maketuru Tar ke Maji ke Luku dda, Luku are ndeje kare nje-taaje me Kiriste unnje ne-kingaje lede umaje ne kula le Lubba ddem, umaje ne nje-maredeje ddem. Tar ke do Jeju te Me bbeje te ke Romeje ñuje doe bbale teenn, dewje aw paje na tøku-mbay le Romeje kara baa a to tøku

mbayje. Dewje ke toje to nje-taaje me Kiriste paje na Jeju Kiriste kara baa njaa to Tōku Mbay mba Lubba ndol Jeju horo nje-yoje te ngaa nare ddew kare ta nōn dō neje tōyn. Yeenn bba, me Tar ke Maji te ke Luku dda me maketuru te, dewje bbar Jeju to Tōku Mbay uta bbar ke daw ñ-bbare ne me kese maketuru Tar ke Maji te. Tarje tōyn ke Luku dda me maketuru Tar ke Maji te to tar ke wōju dō neje ke Jeju dda ke unn kute Jurusalam (1-2) ndereng tel unda ngange Jurusalam njaa to (24). Goe te ke Jeju in me buwa yo te a, ñ-tee ñ-toju rœ nje-njaje goe te. Dooje to ñ-tel nisi ke tebbe ngaa deeje ke rō-nel nya. Kete bba kare Jeju bbar nje-njaje goe te, ngaa kare ta ñ-dda mare kulaje dang dang nō dewje te tōyn a, Ndil-me-nda dduse (3-4). Goe te a, Ndil-me-nda ddee dō nje-njaje goe te (24.49). Baann bba, da kaseje ta tōju tar me-maji le Lubba ddew kara baa toke Jeju tōju.

Tar ke Luku pa dō make-turu te laa

¹⁻² Dew ke bo Topil, mare neje ndayje horoje te ngaa dewje ke ooje neje le ke kemde kunn kute te njaa paje areje. Dede ke dooje neje le ke kemde le ñ-telje ñ-ddeeje to nje-paje tar le Lubba. Yeenn bba dewje nya unne kutu ddaje maketuru,

mba kōru ne gel neje ke ndayje horoje te le.

³ Goe te ke m-sange gel ne-jeenn le tōyn ndereng ngirae te ke maje a, ema njaa kara moo maji ta kuja nejeenn le maketuru te kari, dew ke bo Topil,

⁴ mba kare e-gere to neje tōyn ke ñ-tōji, to neje ke tōkōrō.

Mber kuju Jañ-Batise

⁵ Bbal te ke *Erode to tōku-mbay nange te ke Jude, mare *nje-polo Lubba ee teenn. Ria na Jakari, nee horo nje-poloje Lubba te ke gel Abiya te. Dene laa ria na Elijahete ñ-to dew ke gel Aron te.

⁶ Dede joo kem ñ-toje gate gate kem Lubba te ngaa ñ-njaje ddew turu *ndu te le *Ebbe-dewje ddem.

⁷ A dujuje ngonn ang, mba Elijahete aw kate ngaa dede joo kem ñ-bbukaje nya.

⁸ Kare te ke Jakari aw dda kula nō gōl Lubba te, mba to ndō ke kuwa-dō-naa* lede a dda kula a,

⁹ ddew ne dda te le nje-poloje Lubba, *elemten oso dō Jakari te ta kare ande key-polo *Ebbe-dewje te, mba roo ubbu ke ete maji.

¹⁰ Dewje ke banya areje ddaka aw dujuje Lubba kare te ke naw ñ-roo wubbu le.

¹¹ A mare anji le *Ebbe-dewje tee inga Jakari, nare mbōr *banñ-roo-ubbu te le er kōl.

¹² Kake Jakari unn keme ooe a, mee sange ngaa bbel ddae nya.

¹³ A anji le pa are na: « Are bbel ddai ang Jakari, mba Lubba oo ndu no lei. Dene lei Elijahete a kuju ngonn ke dingaw kari ngaa a kunda ria na Jan.

¹⁴ A to ne ke a kari koko ddem dewje nya a ddaje ro-nel ddem, mba ngonn ke da kuje le.

¹⁵ Mba na ddee bo no *Ebbe-dewje te, koto ke to ben a koru tae ang ddem koto ke in a koru tae ang ddem, n̄-nayn me koenje te njaa bbay a, Ndil-me-nda a ddusu mee.

¹⁶ Na dda bba kare ngann Ijarayelje telje ke ro *Ebbe-dewje te ke to Lubba lede.

¹⁷ Na nja no Lubba te ke ndil, ke singa le Eli ddem, mba turu me boje ke ro ngande te ddem na dda bba kare *nje-kal-taje telje un-ne ddew kem-kare le dewje ke gate gate ngaa na moe dewje kare isije do ḡolde te mba ngebbe *Ebbe-dewje.»

¹⁸ Jakari pa are anji le na: « Ddi a tojum to tar neenn to tokoro wa? Mba m-to bbuka ngaa dene lem bbale banya to.»

¹⁹ Anji le tel ke tar are na: « Ema m-to Gabiriyel nje-kar no Lubba te. Lubba ulam ta pa tar kari ngaa ta ndaji Tar ke Maji kari.

²⁰ Oo, gobbi a kutu ngaa a kuma ke pa tar pin ndereng ndo ke nejeenn le a teeje. Mba oo mei te ke tarje ke mpa, ke mare ndo a ddee to tar ke tokoro le ang.»

²¹ Dewje ke areje ddaka, aw ngebbeje Jakari sangeje

mede, mba goe ew nya me key-polo-Lubba te.

²² Kake n̄-tee ddaka a, numa ke pa tar pin ngaa dewje le gereje to noo mare ne toke nin jeenn key-polo-Lubba te le. N-dda jia naredé ngaa gobbe utu nyom.

²³ Toke ndo dda kula laa nunga a, n̄-tel naw key laa.

²⁴ Goe te ngaji a, dene laa Elijahete uwa sem. Niya roe ase nayn mi, n̄-pa na:

²⁵ « Ne ke Ebbemje dda mbam kare te ke mee ndiki, ta koru ne ne-ro-kul lem kem dewje te a neenn.»

Mber kuju Jeju

²⁶ Elijahete uwa sem ke nayn misan a, Lubba tel ula anji laa Gabere mare bbe te ke ria na Najarete nange te ke Galile.

²⁷ Nulae ro ngonn ke dene te ke gere ngaw ang bbay, ke to nje-moro le Jejebbe, ngonn ke gel Dabbi te. Ri ngonn ke dene ke gere ngaw ang bbay le na Mari.

²⁸ Anji le ande doe te ngaa pa na: « M-ddai lapiya, ei ke Lubba dda sei me maji. Ebbe-dewje ee sei.»

²⁹ Me Mari sange ngaa neje n̄-pa na: « Lapiya ddi a toke be neenn wa?»

³⁰ Anji le pa are na: « Ebbel ang Mari, mba me-maji le Lubba to doi te.

³¹ Oo, a kuwa sem, a kuju ngonn ke dingaw ngaa a kunda ria na Jeju.

³² Ngonn le a ddee bo ngaa da bbare na Ngonn le *Ne

ke ddutu dara te ngaa *Ebbe-dewje Lubba a kare ngende-mbay le bœje Dabbi.

³³ Na kɔn dɔ nje ke gel Jakobbo te bbal ke bbal ngaa *kɔñ̄-bbe laa a kɔsu kɔyn ndɔ kara ang.»

³⁴ Mari pa are nje-kula le na: « Neenn le a ddee toke baann wa? Mba m-gere ngaw ang bbay.»

³⁵ Anji le tel ke tar are na: « Ndil-me-nda a ddee dɔi te ngaa ndil singa-mɔngu le *Ne ke ddutu dara te a debbe dɔi te. Gele ke neenn bba Ngonn ke maji tɔyn ke a kuje le, da bbare na Ngonn le Lubba.

³⁶ Oo, nuju lei Elijahete ke bbuka nya njaa kara uwa sem are ne ke daw ñ-bbare na nje-kuju-ang le, nisi ke sem ke nayn misan ngaa.

³⁷ Mbata ne nya Lubba ndɔ kara ang.»

³⁸ Mari pa na: « M-to bbere le *Ebbe-dewje. Maji kare ne tɔyn ke Lubba ndiki ta dda ddew te lem ddee dɔm te toke ndui pa.» Ngaa anji le inyae a ɔtu.

Mari aw oo Elijahete

³⁹ Me ndɔje teenn Mari in taar ngaa unn ddew ke ngɔru aw ke dɔ ddingirije te mare bbe te ke Juda.

⁴⁰ Nande key le Jakari ngaa ñ-dda lapiya Elijahete.

⁴¹ Kake Elijahete oo ndu Mari ke are ne lapiya le a, ngonn ke mee te in njururu. Ndil-me-nda ddusu me Elijahete,

⁴² a uru eki ke taar pa na: « Lubba bbar Tar ke Maji dɔi

te horo deneje te tɔyn, Tar ke Maji laa to dɔ ngonn te ke a kuje le ddem!

⁴³ Ema neenn m-to dew ddi bba kɔn Ebbemjeje ddee rɔm te wa?

⁴⁴ Mbata oo, kake moo ndui ke arem ne lapiya le a, ngonn ke mem te in njururu ke rɔ-nel.

⁴⁵ Koko ee ke dene ke oo mee te to tar ke *Ebbe-dewje are ñ-pa dare, a ddee to tar ke tɔkɔrɔ.»

Mari ɔsu pa wal ne Lubba

⁴⁶ Mari pa na:

« Mɔsu gaji *Ebbe-dewje

⁴⁷ ddem, m-dda rɔ-nel wɔju dɔ Lubba ke Nje-kajim,

⁴⁸ mba nunn keme noo ne bbere dene laa ke to ne ang. Tɔkɔrɔ njaa, a kunn kute bbokone, gel-dewje tɔyn a bbaremje to dene ke isi ke koko,

⁴⁹ mba *Nje-singa-mɔngu dda neje ke bo nya wɔju dɔm, ria na Nje-me-nda.

⁵⁰ Me-maji laa to ke ndɔ ke ndɔ mba dewje tɔyn ke aw ddaje bbel laa.

⁵¹ N-tɔju singa-mɔngu laa ke jia. Ñ-sane dewje ke isije ke keje koo-ɾɔ-bo kara kara.

⁵² Nunda tɔku mbayeje nangê ngaa nuwa ji nje ke mede to me ngonñ-kase ke taar.

⁵³ Nare ne-kinga nje ke bbo ddade ngaa ñ-tubba nje-ne-kingaje jide baa.

- 54 Numa bbereje laa ngann
Ijarayelje, mba nole
mee dō me-maji te laa,
- 55 toke ñ-pa nare bojeje -
ddew te le Abaraham
ke ngann mee ke ndō
ke ndō.»
- 56 Mari dda ase nayn muta
rō Elijahete te bba tel aw bbē
laa.

Tar kuju Jañ-Batise

57 Kare kuju le Elijahete
ase ngaa nuju ngonn ke din-
gaw.

58 Nje-niñ-key mareje ke
nje-nujuje laa ooje tar me-
maji ke *Ebbe-dewje dda saa
a, ñ-ddaje rō-nel saa tō.

59 Ndō jijoo goe te ke
duju ngonn le a, ñ-ddeeje
ke ngonñ-ngutay le mba
kuja mote ngaa ñ-ndikije ta
kunda ri bœje Jakari dœ te.

60 A kœnje pa na: « Baann
ang, ria na Jan.»

61 Dewje le pajé na: « Mare
dew kara ke ria toke baann
goto horo nujuje te lei.»

62 Ngaa ñ-ddaje jide dare
bœje, mba gere se ri ke
baann a na kunda dō ngonn
te le wa?

63 Jakari duju bekere
maketuru ngaa uja make-
turu ke te na: « Ria na Jan.»
Tar nya dewje tōyn.

64 Kare teenn njaa gobbe
uja, ndœn tutu. Ñ-pa tar
ngaa nōsu gaji Lubba.

65 Bbel dda dewje tōyn ke
ddaje bbe mbörde te ddem,
dewje tōyn ke isije dō ddin-
girije te ke dō nange te ke
Jude ddem. Daw ñ-paje tar
wōju dō neje ke tee le.

66 Dewje tōyn ke tar le
oso mbide te, aw ejeje dœ
te ngaa pajé na: « Ngonn
neenn a to dew ddi a neenn
wa? Toke tōkorō njaa ji
*Ebbe-dewje to dœ te.»

Jakari ɔsu pa wal Lubba

67 Ndil-me-nda ddusu me
bœje Jakari ngaa ñ-ndaji tar
le Lubba toke be:

68 « Jɔsuje gaji *Ebbe-dewje,
Lubba le Ijarayel, mba
ñ-ddee numa dewje
laa ddem nuka dœde
ddem.

69 Ngaa nareje Nje-kaji-
dewje ke ngeng, ke
in gel bbere te laa
Dabbiti,

70 toke ñ-pa tare lew baa
ddew te le nje-kilaje-
mber-tar laa ke maji
tōyn,

71 tar tee leje ji nje-baanji
te ddem, ji dewje te
tōyn ke mede mbeteje
ddem,

72 mba ñ-dda me-maji ke
bœje ddem, nole mee
dō *kɔsu-dōnō te laa
ke maji tōyn ke bœje
ddem,

73 ddew kara baa ke ndue ke
nunn wōju dō bœje
Abaraham.

74 Yeenn bba goe te ke
nɔruje ji nje-baanji te
a, nareje ddew ta kare
ñ-dda saa ke bbel ang,

75 ddew ne te ke maji tōyn,
ke ne ke to gate gate
keme te, me ndœje te
leje tōyn ke dō nange
te.

76 A ei, ngonn ke ngaji,
da bbari na nje-kila
mber-tar le *Nje-kisi

ddutu dara te. Mba a nja no *Ebbe-dewje te ta dda ddewje laa.

77 Ta tɔju dewje laa tar kaji ddew kɔru tar *majangje lede dode te.

78 Ddew me-maji te ke bo le Lubba leje, ddew me-maji teenn le bba, bbo kare ubba me dara te a, a kuru dɔje te,

79 mba kare nje ke isije me til te ke nje ke isije me yo te, kemde uja. Ddem mba tɔjuje ddew ke ja kinga ne *me-wul-lɔm tɔ.»

80 Ngonn ke ngaji le aw tee ke mbi ddem, keje laa aw sange ddem. N-nayn me kɔr te ndereng ndɔ te ke naw n̄tɔju rœ no ngann Ijarayelje te.

2

Tar kuju Jeju-Kiriste

1 Me bbale teenn, tɔkumbay ke boy Sejar Ogușute unn ndu kare dewje tɔyn undaje ride maketuru te, mba gere ne kɔr dewje ke isije nange te le Romeje.

2 Dɔngɔr tura kɔr dewje le, to bbal te ke Kirinusu to njekɔn do nange ke Siri.

3 Na na kara tel bbe kuje te njaa, mba kunda ria me maketuru te.

4 Jejebbe kara in bbe te ke ria na Najarete, nange te ke Galile, aw bbe te ke ria na Betelehem, nange te ke Jude, mba n̄-to ngonn ke key le Dabbiți ddem gele in me nuju te le Dabbiți njaa tɔ,

5 mba kare dunda ria maketuru te, de ke nje-mɔrɔ laa Mari ke uwa sem.

6 Toke n̄-nayje teenn bbay a, kare kuju le Mari ase.

7 Nuju ngonn dere to dingaw. N-ke ngonn le ke kubbu ngaa nilae me *ne-kusa-ne te le daje, mba lo-to goto key-to nje-mbaje te.

Anji pa tar kuju Jeju are nje-ngem-daje

8 Nange te ke Betelehem teenn, nje-ngem-daje isije mû aw ngemje daje lede til te.

9 Mare anji tee ingade, a ndoko le *Ebbe-dewje uru dode te. Bbel ddade nya.

10 Ngaa anji le pa arede na: « Areje bbel ddase ang. Mba m-ddee ta ndaji Tar ke Maji ke a kare koko dewje tɔyn.

11 Bbokone duju Nje-kajidewje darese me bbe te le Dabbiți, n̄-to Kiriste, Ebbe-dewje.

12 Ne ke a gereje ne toke be. A kooje ngutay ke n̄-ke ke kubbu a dilae me *ne-kusa-ne te le daje.»

13 Kem naa te neenn a, *nje-ddɔje ke darâ banya banya teeje ingaje anji le, dɔsuje gaji Lubba, n̄-paje na:

14 « Piti to le Lubba me dara te nu, ke *me-wul-lɔm to do nange te, horo dewje te ke mee ndikide!»

15 Toke anjiye inyajede mba tel ke darâ a, nje-ngem-daje le paje tar horo naa te na: « Areje jawje ndereng Betelehem, jooje ne ke tee bbe te, ne ke Lubba tɔjuje.»

¹⁶ Dötuje ke ngoru dawje ngaa dingaje Mari de ke Jejebbe, ke ngonn ngutay le, ke dilae me *ne-kusa-ne te le daje.

¹⁷ Toke dooeje mbaan, dörufe gel tar ke anji pa arede wɔju dɔ ngonn neenn le.

¹⁸ Dewje tɔyn ke ooje tar le nje-ngem-daje ke paje le, tar nyade tɔyn.

¹⁹ Mari ngem nejeenn tɔyn mee te, naw neje dœ te to.

²⁰ Ngaa nje-ngem-daje le ɔsuje gaji Lubba, ke waleje telje ne ke mü, mba ne tɔyn ke dooje ke mbide ddem, ke kemde ddem, to ddew kara baa toke anji pa arede.

*Mari de ke Jejebbe dawje
ke Jeju key-polo-Lubba te*

²¹ Toke ndɔ jijoo goe te ke duju ngonn le ase mbaan, dujaje mote ngaa dundaje ria na Jeju, ri ke anji bbar arede kete bba kare kœnje uwa sem laa.

²² Ngaa ndɔ toko yerew lede go kuju te le Mari le ase toke *ndu le Moyije pa a, dawje ke ngonn le Jurusalam mba kare *Ebbe-dewje,

²³ ddew kara baa, ke *ndu ke *Ebbe-dewje unn me Maketurute na: « Ngann dereje tɔyn ke dingaw da kunnde kare *Ebbe-dewje.»

²⁴ Ddem dawje mba kare engɔruje joo, wase ngann derje joo to *ne-polo Lubba ddew kara baa toke *ndu le *Ebbe-dewje pa me Maketurute.

*Simeyɔn de ke Ana dɔsuje
gaji Lubba*

²⁵ Mare dingaw kara ria na Simeyɔn isi bbe te ke Jurusalam teenn. Dingaw le to gate gate ddem ñ-ngem ddew laa ddem. Naw ñ-ngebbe dew ke a ddee wul me ngann Ijarayelje ngaa Ndil-me-nda ee saa to.

²⁶ Ndil-me-nda pa are kete na: « Na koo Kiriste ke *Ebbe-dewje a kulae bba na koy.»

²⁷ Ndil le unda mee are ñ-ddee *key-polo-Lubba te ngaa toke Jejebbe de ke Mari ñ-ddeeje ke ngonn ke to Jeju mba dda ne wɔju dœ ddew kara baa toke *ndu pa a,

²⁸ Simeyɔn le tae uwae jia te ngaa ɔsu gaji Lubba pa na:

²⁹ « Bbasine, Ebbemje, inya bbere lei are aw toke ndui pa.

³⁰ Mba kem oo kaji lei,

³¹ ke e-gol lew baa mba dewje tɔyn,

³² to lo-kare ke a kɔru kem dewje ke dɔ nange te ke toje *Jiipije ang ddem, to ne ke a kɔsu gaji ngann Ijarayelje ddem.»

³³ Tar ke dewje aw paje dɔ ngonn te le are koko bœje ke kœnje.

³⁴ Simeyɔn bbar Tar ke Maji dɔde te ngaa pa are Mari kɔn Jejuje le na: « Oo, ddew te le ngonn neenn, mare dewje nya a kosoje ke mareje nya a kinje taar horo ngann Ijarayelje te ddem, na to ne ke a ddee ke mayñ-naatar ddem,

³⁵ bba kare ne ke dewje aw ejeje mede te, tee ke ddaka.

A ei njaa kara toku kiya a
riya dō bbengiri.»

³⁶ Ana ke to dene nje-kila mber-tar le Lubba ee Jurusalam teenn tō. N-to ngonn le Panuwel, dew ke gel Aser te. Bbale banya. N-taa ngaweje ñ-dda saa bbal siri a, ngaweje le oy.

³⁷ N-tō wure nisi to dene-njubba ndereng bbal kuje ase dōjjoo gire so. Ninja key-polo-Lubba ndō kara ang ddem naw dda ke Lubba til ke kare ddew mbete ne-kusa te ke duju Lubba te.

³⁸ Kare teenn njaa ne kara ñ-tee ningade. Nōsu gaji Lubba ngaa ñ-pa tar le Jeju nare dewje tōyn ke aw ngebbeje tee le Jurusalam kō bbere te.

³⁹ Goe te ke Jejebbe de ke Mari ñ-ddaje ne tōyn ke *ndu le *Ebbe-dewje pa le a, ñ-telje lo kiside te Najarete nange te ke Galile.

⁴⁰ Ngonn le aw tee ke mbi ddem, aw ubba singa ddem. Keme are nya, me-maji le Lubba to dōe te tō.

*Jeju aw key-polo-Lubba te
ke bbal dōku gire joo*

⁴¹ Ke bbal kara kara tōyn bō Jejuje ke kōn Jejuje dawje *kusu *Pake te Jurusalam.

⁴² Toke Jeju inga bbal dōku gire joo a dawje saa *kusu te le, toke *Jiipije aw ddaje ke bbal tōyn.

⁴³ Goe te ke ndō *kusu le nday mbaan, ñ-telje ke bbē ngaa, ngonn ke to Jeju le nay laa Jurusalam a, kōenje ke bōeje ñ-gereje ang.

⁴⁴ Dejeje to ñ-nay ke nje-buwa-kaw-loje lede. N-jaje dda ndō kara bba dunnje kutu sangeje horo nje-nujuje te lede ke horo dewje te ke ñ-gerejede.

⁴⁵ Dingaje ngonn le ang ngaa ñ-sangeje ñ-telje ne ke Jurusalam.

⁴⁶ Dda ndō muta bba dingaeje me key-polo-Lubba te, nisi danna horo *nje-kōruje-gel-ndu te, naw noo tar lede ddem, naw ñ-dujude tar ddem.

⁴⁷ Ne-gere laa ke tarje ke naw ñ-tel ne dda bbel dewje tōyn ke aw ooje tar laa.

⁴⁸ Kake kōenje de ke bōeje dundaje kemde dooeje a, dareje baa nding. Kōenje duje tar na: « Ngonnum, mbata ddi njaa bba e-dda ke je ne toke be wa? Oo, ema ddem bōije ddem jaw ñ-sangi ke me-kōn.»

⁴⁹ N-tel ke tar nareda na: « Aw e-sangemje mba ddi wa? E-gereje to, to tar lem ta dda kula le Bōmje ang wa?»

⁵⁰ A dede ñ-gereje dōde tar te ke ñ-pa nareda le ang.

⁵¹ Goe te a, ñ-tee naw ke de ke Najarete. Noo tade. Kōenje ngem nejeenn tōyn mee te.

⁵² Jeju aw toku ddew kem-kare te, naw ñ-gal ngaa, ñ-ddee maji kem Lubba te ke kem dewje te tō.

3

Jañ-Batise ila mber-tar le Lubba

¹ Tibere Sejar ḥn bbe bbal dōku gire mi. Me ddu tu

bbale teenn, Pōnse Pilate to nje-kōñ-bbe dō nange te ke Jude ngaa *Erode to *ngonñ-tōku-mbay nange te ke Galile, Pilipi ngokōn *Erode le to *ngonñ-tōku-mbay ke Iture nange te ke Tarakonite, Lijaniase to *ngonñ-tōku-mbay ke Abilene,

² ddem me ndō te ke Ana de ke Kayipi ñ-toje to tōku nje-poloje Lubba. Tō ndœ teenn a, Lubba pa tar ke Jan ngonn le Jakari me kōr te.

³ Yeenn bba Jan nja ke me bbeje kara kara tōyn ke guku dō ba Juruden, mba kila mber-tar batem turu me, mba kōru tar dō dew te, wōju dō ne-ddaje ke maji ang.

⁴ Ddew kara baa toke ñ-dda tare me maketuru te le Ejayi *nje-kila mber-tar le Lubba na: « Mare dew aw ila mber me kōr te:

E-moseje ddew le *Ebbedewje, areje ngann kila ddewje laa ndōju,

⁵ wel-maannje a kutu, ddin-girije ke dō-kubbaje kara kara tōyn a ddom, ne ke dduku a ndōju. Ngaa ngann ddewje ke to buwa a kaseje naa,

⁶ baann bba na na kara a koo kaji le Lubba.»

⁷ Jan pa tar ke dewje ke banya ke ddeeje mba kare ddade batem na: « Ko mbakaraje, na njaa bba tōjuse ddew kayn wungu ke aw ddee wa?

⁸ Areje kula ddase tōju to e-turuje mese mban ngaa ewje

rōse ta pa na: Abaraham to bōjeje! Yeenn a m-pa mares to Lubba ase ta dda kare erje neenn turuje telje to ngann le Abaraham.

⁹ Dila tina gel kakeje te mban, da tuka kake kara kara tōyn ke ande kande ke maji ang mba kungu kem puru te.»

¹⁰ Dewje ke banya le dujeje tar na: « Ddi bba to maji kareje ñ-dda ngaa neenn wa?»

¹¹ N-tel ke tar naredē na: « Maji kare dew ke ee ke kubbu ke taar joo a unn kara are dew ke kubbu due, a bbo dew ke ee ke ne-kusa a dda toke baann tō.»

¹² Nje-taaje nare *lambo ke ddeeje mba kingaje batem tō dujeje tar na: « Nje-ne-tōju, ddi a to maji kareje ñ-dda wa?»

¹³ N-tel ke tar naredē na: « E-dujuje ne ke uta dō ndu ke darese ang.»

¹⁴ Mbambaje kara dujeje na: « Ngaa jeje, ddi bba to maji kareje ñ-dda wa?» N-tel ke tar naredē na: « Uwaje dew ke singa e-taaje ne laa ang ddem, ulaje tar ta dew te baa ang ddem, a maji kare ta undaje mese dō nare kunnse te njaa.»

¹⁵ Mbata dewje le isije ke mengebbe ddem le ngaa, daw dejeje tar mede te ta gere se Jan njaa to Kiriste wa?

¹⁶ N-tel ke tar naredē tōyn na: « Ema, ma ddase batem maann. A mare dew ke ngeng utam ke ma kase tutu kula endaar ke gōle te ang aw ddee. Ne a na

ddase batem Ndil-me-nda ke
batem puru to.

¹⁷ Nuwa bagiri laa jia te. Na
kuta bbal laa ngaa na jin
waa kungu me dam te laa a,
na roo tisa kem puru te ke a
koy ndɔ kara ang.»

**Erode Antipase uwa Jañ-Batise ilae key-kula te*

¹⁸ Toke baann bba, Jan aw
tɔju tar-maji dewje, ke are
mare ndejeje dang dang.

¹⁹ A, *ngonñ-toku-mbay
*Erode ke Jan ndange wɔju
dɔ Herodiyade, dene le
ngokoen ddem wɔju dɔ
kulaje ke maji ang dang
dang ke *Erode le dda ddem,

²⁰ doe te nuwa Jan le nilae
key-kula te.

Jañ-Batise dda batem Jeju

²¹ Go batem te ke Jan dda
dewje tɔyn a, Jeju kara ñ-
ddae batem to. Kake Jeju
aw duju Lubba bbay a dara
teyn,

²² ngaa Ndil-me-nda ke
unn da rɔ toke mare le der
ddisi doe te. Ngaa mare ndu
in darâ pa na: « E-to Ngonñ-
ndiki lem! Misi ke koko nya
wɔju dɔi.»

Gel-kuju Jeju

²³ Bbal Jeju ase ne ke bbal
dɔ muta bba a unn kutu kula
laa, a dewje ejeje to, ñ-to
ngonn le Jejebbe, ngonn le
Heli,

²⁴ ngonn le Matate, ngonn
le Lebi, ngonn le Meleki,
ngonn le Jannai, ngonn le
Jejebbe,

²⁵ ngonn le Matatiyase,
ngonn le Amose, ngonn

le Nahum, ngonn le Eseli,
ngonn le Nagay,

²⁶ ngonn le Maate, ngonn
le Matatiyase, ngonn le
Semeyinn, ngonn le Joje,
ngonn le Joda,

²⁷ ngonn le Joyana, ngonn
le Reja, ngonn le Jorobabel,
ngonn le Kelatiyel, ngonn le
Neri,

²⁸ ngonn le Meleki, ngonn
le Adi, ngonn le Kosam,
ngonn le Elemadam, ngonn
le Er,

²⁹ ngonn le Jeju, ngonn
le Eliyejer, ngonn le Joram,
ngonn le Matate, ngonn le
Lebi,

³⁰ ngonn le Simeyon,
ngonn le Juda, ngonn le
Jejebbe, ngonn le Jonam,
ngonn le Eliyakim,

³¹ ngonn le Meleya, ngonn
le Mena, ngonn le Matata,
ngonn le Natan, ngonn le
Dabbitti,

³² ngonn le Ijayi, ngonn
le Obede, ngonn le Bowaje,
ngonn le Salmo, ngonn le
Nason,

³³ ngonn le Aminadabe,
ngonn le Adimini, ngonn le
Arini, ngonn le Heteserøn,
ngonn le Perete, ngonn le
Juda,

³⁴ ngonn le Jakobbo,
ngonn le Ijake, ngonn le
Abaraham, ngonn le Tera,
ngonn le Nahor,

³⁵ ngonn le Serugu, ngonn
le Rehu, ngonn le Pelege,
ngonn le Heber, ngonn le
Kila,

³⁶ ngonn le Kayinam,
ngonn le Arepakesade,
ngonn le Sem, ngonn le

Nowe, ngonn le Lemeke,
³⁷ ngonn le Matusalam, ngonn le Henoku, ngonn le Jerede, ngonn le Maleleyel, ngonn le Kenam,

³⁸ ngonn le Enosu, ngonn le Sete, ngonn le Adam, ngonn le Lubba.

4

Esu na Jeju me kɔr te

¹ Toke Ndil-me-nda ddusu me Jeju a, nin Juruden te ñtel. Ndil le ore aw saa me kɔr te.

² Esu nae nunn mba ndɔ dɔsɔ. Me ndɔje teenn tɔyn Jeju usa ne ang. Toke ndɔje le tɔyje a, bbo ddae.

³ Esu pa are na: « Bbo e-to Ngonn le Lubba tɔkɔrɔ a, unn ndui are er neenn tel ne-kusa.»

⁴ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang.»

⁵ Esu aw saa dɔ ddingiri te ke ndew a, kem naa te neenn tɔje *bbe-kɔnje tɔyn ke dɔ nange te.

⁶ Esu pa are na: « Ma kari singa-mongu ke kɔsu-gaji dɔ *bbe-kɔnje te neenn, mba darem nejeenn tɔyn, are misi ke ddew ta kare dew toke mem ndiki.

⁷ Bbo ɔsu gɔli nɔm te a, nejeenn tɔyn a to lei.»

⁸ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: *Ebbe-dewje, Lubba lei kara baa a, a kɔsu gɔli nɔe te ngaa a pole.»

⁹ Esu aw saa Jurusalam tɔ, aw undae taar dɔ key-polo-Lubba te le *Jiipije a,

pa are na: « Bbo e-to Ngonn le Lubba tɔkɔrɔ a, aal uru nangē, mba Maketurule Lubba pa na:

¹⁰ Lubba a kunn ndu kare anjiye laa ngemi.

¹¹ Da kotoi dɔ jide te, mba kare unda gɔli er te ang.»

¹² Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: A na *Ebbe-dewje ke to Lubba lei ang.»

¹³ Toke Esu nae ke ddew dang dang pin a, ɔtu inyaε mba mare ndɔ.

Jeju pa tar le Lubba are dewje ke Najarete

¹⁴ Jeju tel aw Galile, ke singa-mɔngu le Ndil-me-nda ngaa ria bbar dɔ nange teenn tɔyn.

¹⁵ Naw ñ-tɔju ne me key-mbɔñ-naaje te lede ngaa dewje tɔyn ɔsuje gaje.

¹⁶ Jeju aw Najarete bbe te ke ñ-ngeme ke te. Naw key-mbɔñ naa te le *Jiipije ke *ndɔ-kuwa-rɔ, toke naw ñ-dda ke *ndɔ-kuwa-rɔje tɔyn. Nin taar ta tura Maketurua,

¹⁷ dare maketuru le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba. Ñ-teyn mee ngaa ninga lo ke Maketurule pa ke te na:

¹⁸ « Ndil le *Ebbe-dewje to dɔm te, mba nungu wubbu dɔm te kare mila mber-Tar ke Maji mare nje-ndooje. Nulam kare m-ndaji mare bbereje tar tee lede bbe bbere te ke nje-kem-tɔje to da telje kooje lo, dewje ke dulaje kemde ndoo a teeje kɔ bbere te.

19 Ta ndaji kare dewje, bbal ke *Ebbe-dewje a ta dda me-maji ke de.»

20 Goe te a, Jeju unda Maketurule naa te, tel ne are nje-kula ke key-mbɔ̄ñ-naa te le ngaa isi nangê. Kem dewje tɔyn ke isije me key-mbɔ̄ñ-naa te le to ke doe te.

21 Ñ-pa tar naredē na: « Bbokone, tar ke me Maketurute ke ooje ke mbise neenn, ddee to ne ke tɔkɔrɔ ngaa.»

22 Dewje tɔyn ɔsuje gaje ngaa Tar ke Maji tɔyn ke aw tee tae te arede bbel ngaa ñ-paje na: « Ngonn neenn to ngonn le Jejebbe ang wa?»

23 Jeju pa arede na: « A du ang, a paje kɔñ-tar neenn karemje: Nje-koru rɔ-to rɔ dewje te, ei njaa ɔru rɔ-to rɔi te. Neje tɔyn ke e-dda Kapernayum a joo tare le, e-dda bbe lei neenn tɔ.»

24 Jeju tel pa arede na: « Tɔkɔrɔ m-pa marese: Dewje isije ke koko ta kuwa *nje-kila mber-tar le Lubba ke rɔde te bbe kuje te njaa ang.

25 M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese: Bbal ke Eli to *nje-kila mber-tar le Lubba, bba ndi ere ang bbal muta ke neyn misan, are bbo oso dɔ nange te tɔyn. Bbale teenn dene-ndubbaje bakaje nya nange te ke Ijarayel.

26 Lubba ula Eli rɔ mare dene-ndubbaje te kara horode te ke Ijarayel ang, a mare dene-ndubbaje ke Sarepetā, nange te ke Sidɔn a Lubba ula Eli rœ te.

27 Bbal te le Elije, *nje-kila mber-tar le Lubba, nje-

banjije bakaje nya nange te ke Ijarayel. Elije ɔru banji le dew kara horode te ang, a Nama ke to dew ke Siri a nɔru banji laa.»

28 Toke dewje tɔyn ke isije me key-mbɔ̄ñ-naa te le *Jiipi-je ooje tar ke Jeju pa le a, wungu ɔnde nya.

29 Dinje, dutaeje ñ-teeje saa ke ddang me bbe te, dawje saa dɔ ddingiri te ke ñ-ddajé bbe ke Najarete doe te, ta kutae kilae nangê.

30 A ñ-tee horode te nɔtu.

*Jeju tubba ndil ke maji ang
rɔ mare dew te*

31 Jeju aw bbe te ke ria na Kapernayum nange te ke Galile, aw tɔju ne dewje *ndɔ-kuwa-rɔ te.

32 Dewje ke ooje ne-tɔju laa le isije ke bbel, mba ñ-pa tar le ke ndu ke mɔngu nya.

33 Mare dingaw ke ndil ke maji ang isi doe te ee me key-mbɔ̄ñ-naa te le tɔ. Nuru eki ke singa ñ-pa na:

34 « Ya! Ddi bba e-ndiki ta dda ke je wa? Jeju ke Najarete! E-ddee ta tɔlje wa? M-geri, e-to Nje-me-nda ke in rɔ Lubba te.»

35 Jeju ndange ndil le pa na: « Utu tai, bbo e-tee rɔ dingaw te neenn ke ddang.» Ndil ke maji ang le unn dingaw le ilae nangê dann dewje te ngaa tee rœ te, a ndil le dda saa ne ke maji ang kara ang.

36 Bbel dda dewje tɔyn ngaa ñ-paje tar horo naa te na: « Tar ddi bba toke be wa? Ñ-pa tar ke ndu ke

mõngu ddem ke singa nare
ndilje ke maji ang a ñ-teeje!»

³⁷ Ri Jeju bbar dō nange te
ke Galile tøyn.

*Jeju ɔru rɔ-toje dang dang
rɔ mare dewje te*

³⁸ Jeju in key-mboñ-naa te
le *Jiipije le a aw key le Simo.
Rɔ mum Simoje ke dene toe,
are rœ uwa puru nya ngaa
ñ-dujuje Jeju kare dda ne
mba tar laa.

³⁹ N-to nyeng ke dɔ dene te
le a, ñ-ndange rɔ-to le ngaa
rɔ-to le inya dene le. Kare
teenn njaa, dene le in taar a,
unn kutu karedē ne-kusa.

⁴⁰ Goe te ke kare ande a,
dewje tøyn ke eeje ke nje-
rɔ-toje dang dang me key te
lede awje ke de areje Jeju.
Nila jia dode te kara kara a
rɔ-to lede nunga.

⁴¹ Ndilje ke maji ang teeje
rɔ dewje te ke banya banya,
ndilje le uruje eki paje na:
« E-to Ngonn le Lubba!»
A nin ke de ngaa naredē
ddew kare ñ-paje tar ang,
mba ndilje le gereje to, ñ-to
Kiriste. Jeju tɔju Tar ke Maji
nange te ke Jude.

⁴² Kake lo are be a, Jeju
tee aw mü, lo te ke dew
goto ke te. Dewje banya
banya unnje kutu sangeje
ngaa awje sar ingaeje. N-
ndikije ta gange, mba kare
nɔtu ninyade ang.

⁴³ A ñ-pa naredē na: «
To tar lem ta ndaji Tar ke
Maji ke wɔju dɔ *kɔñ-bbe
le Lubba kare kese bbeje tɔ,
mba Lubba ulam wɔju dɔ
yeenn njaa.»

⁴⁴ Naw ñ-tɔju Tar ke Maji
me key-mboñ-naa te le *Jiip-
ije ke Jude tøyn.

5

*Ne-mɔri ke Jeju dda ddew
kuwa kanji te*

¹ Dewje ke banya guku dɔ
Jeju. Daw dubbaje naa mba
koo tar le Lubba ke naw ñ-
pa. Nar mbɔr dange te ke
Genejarete ngɔsi.

² Nunn keme a noo ngann
toje joo mbɔr maann te
ke nje-ndɔnje ddisije me
te uruje nangē mba toko
ddengeje lede.

³ Jeju aal me to te kara ke
to le Simo. Ngaa ñ-duje nare
ñ-ngese to le ddew ew sen
ke ta kongo. Nisi me to te le
naw tɔju ne dewje ke banya
banya.

⁴ Goe te ke new rœ ta pa
tar a, ñ-pa nare Simo na: «
Aw ke kete lo te ke uru ta
ilaje ddengeje lese e-ddaje ne
ndɔn.»

⁵ Simo tel ke tar are na:
« Ebbemje, ñ-dda ndɔn til
te ndereng lo are a jinga ne
kara ang. Baann a, ma kila
ddengeje le toke tai pa.»

⁶ Dilaje ddengeje le ngaa
duwaje kanjije nya are
ddengeje lede aw ujaje.

⁷ N-kebbeje nje-buwa-
ndɔnje lede ke isije me to te
ke kara, mba kare ñ-ddeeje
dumajede. N-ddeeje ngaa
dunguje kanjije le me toje te
ke joo le, nayn ngaji baa ta
kare toje le dii.

⁸ Kake Simo Piyar oo toke
baann a, tee oso nɔ gol Jeju

te pa na: « Ebbemje aw ddew ew sem mba m-to nje-ne-dda ke maji ang.»

⁹ Bbel ddae, ne ke dewje tɔyn ke areje mbore te, wɔju dɔ ndɔn ke ñ-ddaje le.

¹⁰ Bbel dda Jake de ke Jan, ngann le Jebede, nje-buwan-dɔnje le Simɔ tɔ. Jeju pa are Simɔ na: « Are bbel ddai ang. A kunn kute bbokone, ndɔn lei a to enga sange dewje ngaa.»

¹¹ Goe te ke ñ-ddeeje ke toje le kar mbaal te a, dinyaje neje tɔyn ngaa dunnje go Jeju.

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹² Jeju ee me mare bbe te. Mare dingaw ke to nje-banji ooe, ñ-tee noso nɔ gɔle te ñ-debbe keme nangē ngaa ñ-duje ñ-pa na: « Ebbemje, toke e-ndiki a, are m-ddee maji.»

¹³ Jeju ula jia ore ne ngaa pa na: « M-ndiki, e-ddee maji.» Njange njange baa a, banji laa goto.

¹⁴ Goe te a, ñ-ndeje ta kare ñ-pa tare nare dew kara oo ang. A, ñ-pa nare na: « Aw tɔju rɔi nje-polo Lubba, ta are *ne-polo wɔju dɔ ddee lei maji toke Moyije unda tare me maketuru te, mba kɔru ne naji lei to e-ddee maji.»

¹⁵ Ri Jeju bbar ke kete ke kete ngaa dewje banya banya mbɔn naa mba koo tar laa ddem, mba kare nɔru rɔ-to lede ddem.

¹⁶ A ne nɔru rɔe naw me kɔr te ngaa ñ-duje Lubba.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke debbe rɔe oy

¹⁷ Mare ndɔ Jeju aw tɔju ne. *Parijijenje ke *nje-koruje-gel-ndu isije nangē. Dinje ngann bbeje te tɔyn ke Galile ke Jude te, ke Jurusalam ddem. Ngaa Jeju aw ɔru rɔ-to ke singa-mɔngu le *Ebbe-dewje.

¹⁸ Dewje unnje mare dew ke debbe rɔe oy ke tuwa baa. Daw ñ-sangeje ddew mba kandeje saa ta kilae nɔ Jeju te.

¹⁹ Dingaje ddew ke da kulaeje ne ang, mba dewje banya. Dalje saa dɔ key te taar ngaa dulaeje ke kem lo ke tuwa laa dann dewje te ke mbɔn naa nɔ Jeju te.

²⁰ Jeju oo koo-me-te lede a, pa are dew le na: « Tar majangje lei ɔru doi te.»

²¹ Nje-koruje gel-ndu ke *Parijijenje aw ejeje tar ngaa paje na: « Dew neenn to dew ddi bba aw taji ri Lubba wa? Lubba kara baa ee ke singa ta kɔru tar *majang ma se na to wa?»

²² Jeju gere keje tar lede le a, pa arede na: « Mbata ddi bba aw ejeje tar toke baann mese te wa?»

²³ To ngeng ang ta pa na: Tar *majangje lei ɔru doi te ase in taar bbo e-nja wa?

²⁴ Maji kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta kɔru tar *majang dɔ nange te. N-pa nare dew ke debbe rɔe oy le na: « In taar, unn tuwa lei bbo aw key lei.»

²⁵ Kare teenn njaa, nin taar kemde te, nunn tuwa

laa ngaa nɔsu gaji Lubba
naw ne ke key laa.

²⁶ Dewje tɔyn ooje to ne-
bbel a, ɔsuje gaji Lubba.
Bbel ddade ngaa ñ-paje na:
« Joo ne-kɔbbu bbokone.»

Jeju bbar Lebi

²⁷ Goe te a, Jeju tee ngaa
oo mare nje-taa nare *lambo
ke ria na Lebi isi lo taa nare
*lambo te. Ñ-pa nare na: «
Unn gom.»

²⁸ Ñ-tusu neje tɔyn ninya,
nin taar ngaa nunn goe.

²⁹ Lebi dda ne-kusa ke bo
are Jeju me key te laa ngaa
nje-taaje nare *lambo banya
ke mare dewje nya isije ke de
ta ne-kusa te.

³⁰ *Parijienje ke *nje-
kɔruje gel-ndu aw nyuruje
ngaa paje are nje-njaje goe
te na: « Mbata ddi bba aw
usaje ne ddem aw ayje ne ke
nje-taaje nare *lambo ke nje-
ne-ddaje ke maji ang wa?»

³¹ Jeju pa arede na: «
Dewje ke isije ke maje a aw
ndikije nje-kare kuma ang,
a nje-ɾo-toje bba aw ndikije
nje-kare kuma.

³² M-ddee mba bbar dewje
ke to gate gate ang, m-ddee
mba bbar nje-ne-ddaje ke
maji ang ta kare ñ-turuje
ddew lede.»

Jeju pa tar mbete ne-kusa

³³ *Parijienje ke *nje-
kɔruje le paje areje na: «
Nje-njaje go Jan te ddew
kara baa ke nje-njaje go
*Parijienje te aw inyaje ne-
kusa ke ndɔ tɔyn ddem aw
dujuje Lubba, a nje ke lei

aw usaje ne ngaa aw ayje ne
wa!»

³⁴ Jeju pa arede na: « Toke
nje-buwa-kuraje le nje-dene
ke siki isije saa ndɔ kusu-taa-
naa te a, da kase kuwade ke
singa kare dinyaje ne-kusa
wa?»

³⁵ Mare ndɔ aw ddee ke
da kɔru nje-dene ke siki le
horode te ke ddang. A me
ndɔje teenngaa da kinyaje
ne-kusa.»

³⁶ Jeju pa gusu-tar arede
bbay na: « Ndɔ kara dew a
tir ta-kubbu ke siki mba kila
ne kem bar-kubbu ang. A
bbo ñ-dda toke baann a, na
tir kubbu ke siki le ngaa ta-
kubbu ke siki le kaw naa te
ke bare le ang to.»

³⁷ Ddem, ndɔ kara dew a
kungu koto ke siki ke to ben
me ku-endaar te ke to kone
ang. A bbo ñ-dda toke baann
a, ben ke siki le a dda kare
ku le to. Ben le a kula nangē
ngaa ku le a tuju nyɔm.

³⁸ To maji ta kungu ben ke
siki me ku-gaal te ke siki to.

³⁹ Ddem ndɔ kara dew ay
ben ke ñ-dda ndɔe banya
mbaan a, na ndiki mba kay
ye ke ñ-dda bbasine bbay
ang. Mba na pa na: ye ke
lew a maji.»

6

Jeju to nje-ndɔ-kuwa-ɾɔ

¹ Jeju aw nday me ndɔɔ
bleje te ke *ndɔ-kuwa-ɾɔ.
Nje-njaje goe te teteje mare
jinga ble le ngaa guruje aw
usaje.

² Kara kara le *Parijienje
paje arede na: « Mbata ddi
bba aw e-ddaje ne ke *ndu

mbete ta dda ke *ndɔ-kuwa-ro wa?»

³ Jeju tel ke tar arede na: « E-nayje e-turaje Maketurudo ne te ke Dabbi ti dda le ang wa? Ndɔ te ke bbo ddae, ne de ke nje-njaje goe te.

⁴ Dabbi ti ande key-polo-Lubba te. Noto ne-kusaje ke dare Lubba, ke to mba nje-poloje Lubba ke kareda baa nusa. Ngaa nare mare nje-njaje goe te.»

⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ngonn le dew njaa to nje-ndɔ-kuwa-ro.»

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke jia oy

⁶ Mare *ndɔ-kuwa-ro le bbay, Jeju ande key-mbɔn-naa te le *Jiipije naw ñ-toju ne. Mare dew ke jia ke kol oy, ee me key teenn le to.

⁷ Kem mare *nje-koruje gel-ndu ke *Parijienje to do Jeju te ta koo se na kɔru rɔ-to rɔ dew te *ndɔ-kuwa-ro te wa. Yeenn bba ta kinga ne ddew mba kunda ne tar dɔe te.

⁸ Ne kara, Jeju le gere keje lede ngaa ñ-pa nare dew ke jia oy le na: « In taar, bbo are danna neenn!» Nin ngaa nar taar.

⁹ Jeju pa arede na: « Ma dujuse tar. Ke *ndɔ-kuwa-ro, *ndu are ddew kare dew dda ne ke maji wase dew dda *majang wa? Ta kaji dew wase ta kinya dew kare oy wa?»

¹⁰ Goe te ke naade mbetete tɔyn a ñ-pa tar ke dew le na: « E-ndɔju jii!» Ñ-ndɔju jia ngaa jia le ddee maji.

¹¹ Wungu ɔnde nya ngaa daw ñ-maynje naa tar mba gere ne ke da kase dda ke Jeju.

*Jeju mbere *nje-kayñ-kulaje laa dɔku gire joo*

¹² Me ndɔje teenn njaa Jeju aal dɔ ddingiri mba duju Lubba. Ñ-duju Lubba ndereng lo are.

¹³ Kake lo are a ñ-bbar nje-njaje goe te, ñ-mbere mareje dɔku gire joo horode te ngaa nunda ride na *nje-kayñ-kulaje:

¹⁴ Simɔ ke nunda ria na Piyar, ke ngokoen Andere, Jake, Jan, Pilipi, Batalami,

¹⁵ Matiye, Toma, Jake ngonn le Alpe, Simɔ ke daw ñ-bbare to <dew ke ndiki bbe laa nya>,

¹⁶ Jude ngonn le Jake, ke Judase Isikariyote ke tel to nje-kunn dɔ Jeju.

Dewje ddeeje rɔ Jeju te

¹⁷ Jeju in dɔ ddingiri te ke *nje-kayñ-kulaje, ñ-ddee nar lo te ke tate. Lo teenn, nje-njaje goe te banya banya ke dewje ke banya ke inje nange Jude te tɔyn, ke Jurusalam te, ke bbe ke Tir ke Sidɔn bbeje ke kar ba te.

¹⁸ N-ddeeje mba koo tar le Jeju ddem, mba kare noru rɔ-toje lede ddem. Nje ke ndilje ke maji ang aw ulaje kemde ndoo kara ddeeje maji.

¹⁹ Dewje le tɔyn njaa aw sangeje ddew ta koreje, mba mare singa-mɔngu ke aw tee roe te aw ɔru rɔ-toje lede tɔyn.

Jeju aw are ndeje wɔju dɔ koko ke wungu

²⁰ Jeju unn keme aa ne njenjaje goe te ngaa pa na:

« Koko to lese, dangeteje,
mba *Kɔñ-bbe le Lubba to mba tar lese!

²¹ Koko to lese, ese nje ke bbo aw ddase, mba mese a ndann! Koko to lese, ese nje ke aw e-noje bbasine, mba a kisije ke koko!

²² Koko to lese, toke dewje mbetese, dewje tub-base, dewje tajise ngaa paje tar lese maji ang wɔju dɔ Ngonn le dew.

²³ E-ddaje rɔ-nel ngaa e-talje e-turuje ke koko dɔ ndœ teenn, mba kuka lese a bo nya me dara te, mba toke baann tɔ a kadede ddaje ke *nje-kilaje mber-tar le Lubba.

²⁴ A, wungu to lese, ese nje-ne-kingaje, mba bbokone isije ke koko mban!

²⁵ Wungu to lese, ese dewje ke mese ndann bbokone, mba bbo a ddase! Wungu to lese, esese ke aw kokojé bbokone, mba ne-me-kɔn a ddase ngaa a ndeyje maann nɔ!

²⁶ Wungu to lese, toke dewje tɔyn pitijese, mba kadede ddaje ke nje-kilaje mber-tar ke to nje-ngemje toke baann tɔ!»

Tar ndiki nje-baanji

²⁷ « A m-pa marese esese ke aw ooje tar lem: E-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji ke nje ke mbetese.

²⁸ E-bbarje Tar ke Maji dɔ dewje te ke aw bbarje Tar ke Maji ang dɔse te, e-dujuje Lubba mba nje ke aw ddase maji ang.

²⁹ Bbo dew unda ka-mbɔri a, e-turu debbe ke kara are tɔ. Bbo dew taa kubbu kul lei a, inya kubbu lei ke taar are tɔ.

³⁰ Are ne dew ke aw duji ne ngaa e-bbange dew ke taa ne lei ang.

³¹ Ne ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a, e-ddaje ke de tɔ.

³² Bbo nje ke ndikise bba e-ndikijede tɔ a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara aw ndikije nje ke ndikijede tɔ.

³³ Bbo nje ke ddaje ke se maji dɔrɔ bba e-ddaje ke de maji a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann tɔ.

³⁴ Bbo dewje ke e-gereje to da kukaje bbange lese bba arejede ne ñ-tunaje a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann, mba kare ñ-tel ne darede.

³⁵ A, e-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji, areje ne dew tuna a undaje mese dɔ mare ne te goe te ang. Baann bba kuka lese a bo nya ngaa a toje to ngann le Ne-ke-

ddutu-dara te. Mba Ne-ke-ddutu-dara te ñ-dda maji ke dewje ke areje wooyo ndo kara ang ddem, nje-me-maji-angje ddem.

³⁶ Ooje kem-to-ndoo le naa ddew kara baa toke Bøsese oo kem-to-ndoo lese.»

Tar gange sariya

³⁷ « E-gangeje sariya do dew te ang a, da gange sariya døse te ang. Undaje tar do dew te ang a, da kunda tar døse te ang to. Øruje tar do dewje te a, da kørø tar døse te.

³⁸ Areje ne a, da karese ne: Ka ke maji a da koju ne ne karese, a ddusu julum, da mbusu, da yeke kare gayn nangê bbere bbere ngaa bba da mbel me bbøl-kubbu te lese. Mba ka ke unnje øjuje ne ne areje dew a, da kunn koju ne ne karese to.»

³⁹ Jeju pa gusu-tar arede to na: « Nje-kem-to ase kila kake ji nje-kem-to mare te wa? Da kosoje joo kem me buwa te ang wa?

⁴⁰ Nje-nja go ebbeeje te a kutae ang a, nje-nja go ebbeeje te ke oo tae ke maje a, a kase saa naa to.

⁴¹ Mba ddi bba mu ke oso kem ngokoin te a oo, a oo toku kake ke to kemi te ang wa?

⁴² Wase, baann bba ei ke oo toku kake ke to kemi te ang, a kase pa kare ngokoin na arem mørø mu ke to kemi te wa? Nje-ngem, oru toku kake ke to kemi te døngor

bba a kinga ddew ta kørø mu ke oso kem ngokoin te.»

Tar kake ke kande

⁴³ « Kake ke maji, a kande kande-kake ke maji ngaa kake ke maji ang, a kande kande-kake ke maji ang to.

⁴⁴ Mbata daw ñ-gere kake kara kara ddew kande te. Da kuja kande tungu do kake konn pøro te ang, da tuja *nduu horo ger gende te ang. *

⁴⁵ Neje ke maji in me dew te ke maji. A neje ke maji ang in me dew te ke maji ang. Mba ne ke ddusu me dew a aw tee ddew tar ke tae te.»

Dew ke oo tar le Jeju a dda ne kula

⁴⁶ « Mba ddi bba e-bbaremjø Ebbemjø, Ebbemjø! A e-ddaje ne ke maw m-pa marelle ang wa?

⁴⁷ Dew ke ddee rom te, oo tar lem ngaa dda kula ke turu ndum unda ro na wa?

⁴⁸ Ñ-to ddew kara baa ke dew ke a ta køsu key a, wuru buwa are wuru peng peng bba ungu gó key le do er te. Toke maann taa lo ngaa unda kar key le a, key le oso ang, mba døsu key le ke maje.

⁴⁹ A dew ke oo tar lem ngaa dda ne kula ang to ddew kara baa ke dew ke øsu key laa do nange te baa bbo ungu góle do er te ang. Maann ula unda kar key le a, kem naa te neenn njaa key le uwa nange ngaa guru njuku njuku.»

* **6:44 6.44** Kake ke daw ñ-bbar ke tar endar nda na vigné.

7

*Jeju oru rɔ-to rɔ nje-kula
te le baw-ddɔ*

¹ Goe te ke Jeju pa tar-jeenn tɔyn are dewje a, naw Kapernayum.

² Mare baw-ddɔ le Romeje, ee ke nje-kula laa ke ñ-ndike nya. Rɔ nje-kula laa le toe ngaa nayn ngɔsi ta koy.

³ Toke noo tar le Jeju a, nula mare tɔku-dewje le Ji- ipije nare ta kare ñ-ddee naji nje-kula laa le.

⁴ Dawje rɔ Jeju te ngaa ñ- noje nɔ gole te nya ñ-paje na: « Dingaw neenn ase kare e- dda ne mba tar laa,

⁵ mba ñ-ndikije jee *Jiipije nya. Ne a ñ-dda key-mboñ- naa leje.»

⁶ Jeju aw ke de ngaa toke ñ-teeje ngɔsi ke key le baw- ddɔ le a, baw-ddɔ le ula nje- buwa-kuraje laa are Jeju na: « Ebbemje, e-jɔku rɔi baann ang, mba mase kare ande key lem ang.

⁷ Mba yeenn tɔ a, moo to mase kaw rɔi te ke da rɔm ang. A, e-pa tar kara a nje- kula lem a kaji.

⁸ Mba ema kara mee kɔy dewje te ke bo, mee ke nganji-ddɔje kɔyem te tɔ. A bbo, mula mare m-pa na: Aw! A naw. M-pa mare mare, m-pa na: E-ddee! A ñ-ddee. M-pa mare nje-kula lem, m-pa na: E-dda ne ke be! A ñ-dda.»

⁹ Toke Jeju oo tar le a, ninga koko ddew te le baw- ddɔ le. Ñ-turu rɔe ke rɔ dewje te ke aw ooje tar laa ngaa ñ-pa na: « M-pa

marese, dɔ nange Ijarayel te kara moo koo-me-te ke bo toke be ang.»

¹⁰ Nje ke baw-ddɔ ulade le telje awje key a, daw dingaje nje-kula le baw-ddɔ le ke rɔ ke maji.

Jeju ndol ngonn le dene- ndubba ke bbe te ke Nayn

¹¹ Goe te a Jeju aw mare bbe te ke ria na Nayn. Nje- njaje go Jeju te ke mare dewje banya banya awje saa.

¹² Toke ñ-tee ngɔsi ke bbe le a, noo dewje ke awje ke yo ta dubbu. Dew ke oy le to ngonñ-kara ke dingaw le mare dene-ndubba. Dewje ke me bbe te le banya banya aw dannje dene le tɔ.

¹³ *Ebbe-dewje le oo dene le a ddae ndoo ngaa pa are dene le na: « E-nɔ ang!»

¹⁴ Ñ-ngese ke kete a nɔru tuwa ke dila ninn le ke te. Dewje ke otoje ninn le areje lo kara ngaa Jeju pa na: « Basan, m-pa mari, in taar!»

¹⁵ Ninn le in isi taar ngaa unn kutu pa tar. Jeju ulae ji koenje te.

¹⁶ Bbel dda dewje tɔyn. Dɔsuje gaji Lubba, ñ-paje na: « Tɔku *nje-kila mber-tar le Lubba tee horoje te ngaa Lubba ddee ta kuma dewje laa.»

¹⁷ Tar ne ke Jeju dda le nja dɔ nange te ke Jude tɔyn, ke me bbeje tɔyn ke guku dɔ Jude.

Jañ-Batise ula duju tar Jeju

¹⁸ Nje-njaje go Jan te aw pajé go nejeenn tɔyn areje.

¹⁹ N-bbar mareje joo horode te nulade rō *Ebbe-dewje te, ñ-pa na: « Ei a e-to dew ke a ta ddee le wase ja ngina mare dew ke dang wa?»

²⁰ Toke dewje le teeje rō Jeju te a, ñ-paje dareje na: « Jañ-Batise ulaje ta duji se ei a e-to dew ke jaw ñ-nginae le wase ja ngina mare dew dang wa?»

²¹ Kare teenn njaa Jeju ɔru rō-toje, ke meteje, ke tubba ndilje ke maji ang rō dewje te banya banya. Ngaa ñ-dda nare dewje ke kemde tō kara ooje lo.

²² Goe te a, ñ-tel ke tar nare nje-njaje go Jan te le na: « Awje, e-paje areje Jan ne ke ooje ke kemse ddem, ke mbise ddem. Nje-kem-tōje ooje lo, nje-gōl-gotoje njaje. Banji le dewje nunga rōde te, nje-mbi-kutuje ooje tar. Dewje ke oyje ndolje ngaa nje-ndooje ooje Tar ke Maji.

²³ Koko isi ke dew ke a koso ddew koo-me-te wōju dōm ang.»

Jeju pa tar dō Jañ-Batise te

²⁴ Goe te ke nje-njaje go Jan te telje mbaan, Jeju unn kutu pa tar le Jan are dewje ke banya banya le na: « Ddi bba awje aw ooje me kor te wa? Mu-maann ke yel aw yeke wa?

²⁵ A ddi bba awje aw ooje wa? Dew ke ula kubbu ke kura wa? Nje ke ulaje kubbu nare toje to nje-ne-kingaje ke isije me key te le tōku-mbay-bbeje.

²⁶ A ddi bba awje aw ooje wa? Mare nje-kila mber-tar le Lubba wa? Tōkoro m-pa marese, nuta nje-kila mber-tar bbay.

²⁷ Mba tar le Jañ-Batise a ñ-dda me Maketurute le Lubba na: Oo, mula nje-kayñ-kula lem noi te, mba kare ñ-dda ddew ke a nja te.

²⁸ M-pa marese: Horo dewje te tōyn ke deneje uju-jede, dew ke uta Jan goto. A ddutu-dew ke me *Kōñ-bbe te le Lubba utae.

²⁹ Dewje tōyn ke ooje tar le Jan le, ke nje-taaje nare *lambo kara ooje to Lubba to gate gate ngaa dawje dare Jan ddade batem.

³⁰ A *Parijiyenje ke *nje-koruje gel-ndu mbeteje ne ke Lubba mōse mba tar lede ngaa ñ-mbeteje kare Jan ula dōde maānn.»

³¹ Jeju tel pa arede na: « Nje ke dda bba ma kunnde kōju ne dewje ke bbokone wa? Dundaje rō nje ke dda wa?»

³² N-toje ddew kara baa ke ngannie ke isije nata, ke bbarje naa ngaa pajé are naa na:

N-kōl mbula jarese, a e-laje ne ang, jōsu pa-yo a e-njé ne ang.

³³ Mba Jañ-Batise ddee le, on muru ang ddem, ay koto ang ddem a e-paje na: Ndil ke maji ang isi dōe te.

³⁴ Ngonn le dew ddee, on muru ngaa ay ne a e-paje na: Dew neenn to nje-ne-kusa ke nje-ne-kay, nje-buwa-kura le nje-taaje nare *lambo ke le nje-ne-ddaje ke maji ang.

³⁵ Kem-kare to gate gate kem dewje te ke ndikije te.»

*Jeju ᄊru tar *majang dɔ dene te ke to nje-ne-dda ke maji ang*

³⁶ Mare Parijiyen bbar Jeju ta kare usa ne saa. Jeju ande key le Parijiyen le ngaa aw isi ta ne-kusa te.

³⁷ Toke mare dene nje-ne-dda ke maji ang ke isi me bbe teenn oo na Jeju ee me key te le Parijiyen le a, ñ-ddee ke ku albater*, ke wubbu ke ete maji ddusu mee.

³⁸ Ñ-ddee nar go Jeju te, mbør góle te naw ñ-nó nare maanñ-keme ula gól Jeju te ngaa ñ-boru góle le ke beñ-doe. Nunda tae gól Jeju te le ngaa nungu wubbu ke ete maji le góle te.

³⁹ Parijiyen le oo baann a pa mee te na: « Bbo dingaw neenn to *nje-kila mber-tar le Lubba tɔkɔrɔ a, na gere to dene ke aw ᄊre neenn to nje-ne-dda ke maji ang.»

⁴⁰ Jeju pa are Parijiyen le na: « Simɔ, mee ke tar ta pa kari.» Simɔ tel ke tar are na: « Nje-ne-toju, e-pa tar le.»

⁴¹ Jeju pa na: « Mare dew ee ke bbange laa dɔ dewje te joo. Mare kara tuna *kande-nare kɔrmi a mare kara tuna *kande-nare dɔmi.»

⁴² Toke disije ke ddew ta kuka bbange le ang a, nje-nare le inya nare laa le arede. Horo dewje te ke joo le, ye ke dda bba a ndiki

dew ke dda maji ke de le nya wa?»

⁴³ Simɔ le tel ke tar are Jeju na: « Meje a to ne ke bbange laa bo nya.» Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dɔgɔle.»

⁴⁴ Ñ-turu rɔe ke rɔ dene te le ngaa ñ-pa nare Simɔ na: « Oo dene neenn, m-ddee key lei a arem maann toko gólem ang a ne a ñ-toko gólem ke maanñ-keme ngaa ñ-boru gólem ke beñ-doe.»

⁴⁵ Ei, e-to mbim ang a ne, kake mande key beenn, new rɔe ta kunda tae gólem te ang.

⁴⁶ Ungu wubbu dɔm te ang, a ne nungu wubbu ke ete maji gólem te.

⁴⁷ Mba yeenn a m-pa mari: Tar *majang laa ke banya ᄊru dɔe te ngaa, mba ndiki laa bo nya. Mba dew ke dɔru tar dɔe te ten baa, ndiki laa to ten baa to.»

⁴⁸ Ngaa ñ-pa nare dene le na: « Tar *majang lei ᄊru dɔi te ngaa.»

⁴⁹ Dewje ke isije ta ne-kusa te ke Jeju le paje mede te na: « Dew neenn to na bba tar *majang le dewje kara aw ᄊru dɔde te wa?»

⁵⁰ Jeju pa are dene le na: « Koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lɔm.»

8

Nje ke aw njaje go Jeju te

¹ Goe te a, Jeju unn go bbuka bbeje ke ngann bbeje, aw pa tar le Lubba ke ila mber Tar ke Maji wɔju dɔ

* **7:37 7.37** Alebatere to ku ke ñ-dda ke mare er ke kura nya bbe le Jiipije.

*Kɔñ-bbe le Lubba. Nje-kayñ-kulaje laa ke dɔku gire joo awje saa,

² ke mare deneje ke nɔru rɔ-to ndilje ke maji ang, ke rɔ-toje rɔde te tɔ: Mari ke daw ñ-bbare na Madelena, ne ke Jeju tubba ndilje ke maji ang siri rœ te,

³ ke Jani dene le njengem ne-kingaje le tɔkumbay *Erode ke ria na Kuja, ke Sujani, ke mare deneje nya ke aw umaje Jeju ke njennaje goe te ke ne-kingaje lede.

Gusu-tar dɔ nje-ne-dubbu te

⁴ Dewje ke banya mbɔnje naa ngaa mare dewje injé bbeje te dang dang aw ddeeje rɔ Jeju te a, ñ-pa gusu-tar neenn na:

⁵ « Mare dew aw ta dubbu ne. Toke naw ñ-dubbu ne le a, mare kande ko le gayn dɔr ddew te, dewje mbɔynje kande-ko le ngaa eelje ke darâ ɔnje.

⁶ Mare debbe kande-ko le gayn dɔ nange te ke to er. Toke kande-ko le tee a, tutu njan, mba ninga maann ang.

⁷ Mare kande ko le gayn horo konnje te. Konnje le teeje ke de ddew kara baa ngaa konnje le orede ke nangé mben.

⁸ A mareje gayn dɔ nange te ke maji. Ñ-teeje ngaa gol kake kara a ande dɔdɔku dɔdɔku.» Kake Jeju pa tar neenn ila nangé a, ñ-pa ke taar na: « Dew ke mbia to ta koo ne tar a oo!»

⁹ Nje-njaje goe te dujeje na: « Gel gusu-tar neenn na ddi wa?»

¹⁰ Nila te na: « Esese, Lubba are e-gereje ne ke to lo kiyae te ke wɔju dɔ *Kɔñ-bbe laa. A keseje, ñ-pa tare darede ddew gusu-tar te, mba kare daaje lo a dooje ne ang ddem dooje tar a ñ-ngereje kande ang ddem.

¹¹ Gel gusu-tar neenn le toke be: Kande ko le to tar le Lubba.

¹² Kande ko ke gayn mbɔr ddew te le tɔju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa Esu ddee ɔru tar le mede te ke ddang, mba kare dooje mede te ta dingaje kaji ang.

¹³ Kande ko ke gayn dɔ nange te ke to er le tɔju nje ke ooje tar le Lubba le a, ñ-taaje ke koko. A ne kara, tar ke dooje le ungu ngirae nangé mede te ang, dooje mede te mba gɔju kare baa, a ndɔ ke ne-na-me tee a, ñ-tusuje dinyaje.

¹⁴ Kande ko ke gayn horo konnje te tɔju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa dɔtujé a, keje-tar, ke ne-kingaje, ke rɔnelje ke dɔ nange te ɔkujede ddew ta kare dande ke maje.

¹⁵ Kande ko ke gayn dɔ nange te ke maji tɔju nje ke ooje tar le Lubba ke me ke maji, ke me ke gate gate, a ñ-ngemje tar le, duwaje dare ngeng ngaa dandeje ndɔ ke ndɔ.»

*Gusu-tar dɔ *lambe te*

¹⁶ « Ndɔ kara dew ila puru *lambe te a, unn mare ne debbe ne ang, wase dew le

unn *lambe le unda kɔ tira te ang. A nunda *lambe le do kake te taar, mba kare dewje ke aw andeje key le ooje ne lo.

¹⁷ Mbata ne tɔyn ke to lo kiyae te da tee dœ te, ne tɔyn ke ñ-kusu dœ a tee ke ddaka.

¹⁸ Aaje rɔse ddew tar te ke aw ooje, mba dew ke ee ke ne a da kare mare dœ te. A dew ke ee ke ne ang, ne ke neje to ninga kara da kɔrū jia te.»

Kɔn Jejuje ke ngakɔenje ke tɔkɔrɔ

¹⁹ Kɔn Jejuje ke ngakɔenje ddeeje ke rœ te, a dingaje ddew ta kaw ngɔsi saa ang, mba dewje bakaje nya.

²⁰ Dewje paje are Jeju na: « Kɔinje ke ngakɔinje areje ddaka. N-ndikije ta kooi.»

²¹ A ñ-tel ke tar naredē na: « Kɔmje ke ngakɔmje a toje to nje ke ooje tar le Lubba a ddaje ne kula.»

*Jeju pa tar a *bamburabo ew rɔe*

²² Mare ndo Jeju aal to ke nje-njaje goe te. Ñ-pa naredē na: « Jawje tura maann te.» Ngaa dawje.

²³ Toke daw ñ-yelje to le a, Jeju aw tibbi. Bamburabo ddee ula dɔ maann te le ngaa maann aw me to te le nayn ngɔsi ta ddusu are deeje me yo te.

²⁴ Nje-njaje goe te le ddeeje ngɔsi saa ngaa ñ-ndoleje ñ-paje na: « Ebbejeje, Ebbejeje, ja koy!» Ñ-ndol ngaa ñ-ndange *bamburabo ke maann ke aw lenge le

nare dewje rɔde ngaa lo to nyenene.

²⁵ Jeju pa are nje-njaje goe te le na: « Koo-me-te lese ee dda wa?» Bbel ddade ddem dɔde turu ddem a ñ-paje dar na na: « Dew neenn to dew ddi wa? Mba ñ-pa tar ke gosu ke mɔngu a, yel ke maann kara ooje tae.»

Jeju oru rɔ-to ndilje ke maji ang rɔ mare dingaw te

²⁶ Jeju ke nje-njaje goe te ñ-teeje ta kongo te ke bbe te le dewje ke Gadara*ke aa naa ke dɔ nange Galile.

²⁷ Kake Jeju uru nangê a, mare dingaw ke ee ke ndilje ke maji ang banya rœ te in me bbe te ke dɔ nange teen le tila keme. Lew baa njaa dingaw le ula kubbu ang ddem, ñ-to key ang ddem a horo dɔbareje a naw ñ-to ke te.

²⁸ Kake dingaw le oo Jeju a uru eki, tee oso nɔ góle te ngaa pa ke taar na: « Ddi a e-ndiki ta dda sem wa? Jeju, Ngonn le Lubba ke ddutu dara te! Kokɔrɔ njaa ula kem ndoo ang.»

²⁹ Nuru eki, mba Jeju pa tar ke ndu ke mɔngu are ndilje le ta kare ñ-teeje me dingaw te le ke ddang. Ndil le unn dingaw le góle banya banya are ñ-tɔ góle ke kula njamji ngaa dilae poro bbaa daw ñ-ngeme. Ñ-ti kulaje ke ñ-tɔe ne le ngaa ndilje le oreje awje saa ke me kɔr te.

³⁰ Jeju duju dingaw le na: « Rii na na wa?» Ñ-tel ke tar na: « Banya banya.» Mba

ndilje ke maji ang andeje mee te nya.

³¹ Ndilje ke maji ang le uwaje gol Jeju ta kare narededawje buja te ke il biti biti ang.

³² Kare teenn kusu bereje ke banya aw usaje ne do kongo te lo teenn le. Ndilje ke maji ang le dujuje Jeju ta kare arede ddew are daneje me bereje te le ngaa narededew.

³³ Ndilje ke maji ang le teeje me dingaw te le aw andeje me kusu bereje te le ngaa kusu bereje le inje do kongo te ke ngoru gaynje maânn oyje.

³⁴ Nje ke aw ngemje bereje le ooje ne ke tee le a, aynje ngaa aw paje tare toku bbe te ke ngann bbeje te.

³⁵ Dewje awje ooje ne ke tee le. N-ddeeje ro Jeju te ngaa dingaje dingaw ke ndilje teeje mee te le, nisi nangê koy gol Jeju te. Dingaw le ula kubbu ddem, isi ke maje ddem ngaa bbel ddade nya.

³⁶ Dede ke dooje ddew ke Jeju tubba ne ndilje ke maji ang ro dingaw te le, doruje gele dare nje ke awje le ooje.

³⁷ Dewje toyn ke bbe te le dewje ke *Geraja dujuje Jeju ta kare otu ke ddang, mbata bbel ddade nya. * Jeju aal to ta tel ke guku.

³⁸ Dingaw ke ndilje teeje mee te le duju Jeju ta nayn saa. A Jeju tubbae pa na:

³⁹ « E-tel aw key lei ta oru gel ne ke Lubba dda sei!»

Naw ngaa ñ-pa tar ne ke Jeju dda mba tar laa me bbe te le toyn.

Jeju oru ro-to ro mare dene te ngaa ndol ngonn le Jayirusu ke dene ke oy

⁴⁰ Toke Jeju tel tura maann te guku a, dewje ke banya uwaeje ke rode te, mba dede toyn daw ñ-ngebbeje.

⁴¹ Ngaa mare dingaw ke ria na Jayirusu, ñ-to nje-kon do *key-mbɔñ-naa le *Jipiye, ñ-ddee, ñ-tee noso nangê no gol Jeju te, ñ-nduje ta kare naw me key te laa,

⁴² mba ngonne ke dene ke to ngonñ-kara ke bbale ase doku gire joo a ta koy. Toke Jeju aw aw ke key le a, dewje ke banya ubbaeje njang.

⁴³ Mare dene ke mese aw ddee roe te lew baa ase bbal doku gire joo ee ke teenn. Dene le tuju neje laa toyn ji nje-kare-kumaje te, a dew kara ase ta koru ro-to laa ang.

⁴⁴ N-ddee go Jeju te ngosi, noru ta kubbu laa. Kare teenn njaa mese le gange.

⁴⁵ Jeju pa na: « Na a orum wa?» Toke dewje toyn aw oruje naji lede a, Piyar pa na: « Ebbemje, dewje aw guku doi ngaa daw dubbaije!»

⁴⁶ A Jeju ila te na: « Mare dew orum, mba m-gere to mare singa in rom te tee.»

⁴⁷ Dene le oo to Jeju gere a, nisa ngaa ñ-ddee noso no gole te. N-pa kem dewje te toyn gel ne ke noru ne Jeju,

* ^{8:37} Oo 8.26 ke tar ke gele te.

ke ddew ke rɔ-to laa goto ne kare teenn.

⁴⁸ Jeju pa are na: « Ngonnum ke dene, koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lom.»

⁴⁹ Toke Jeju aw pa tar bbay a, mare dew in bbe le Jayirusu le ngaa ñ-pa nare na: « Ngonni ke dene le oy mban. E-joku nje-ne-toju ang ngaa.»

⁵⁰ A Jeju oo tar neenn le ngaa pa are Jayirusu le na: « Are bbel ddai ang, ka njaa oo mei te a na kinga kaji.»

⁵¹ Toke Jeju tee key le a, ñ-mbete ta kare dewje andeje saa key. Piyar, ke Jan, ke Jake, ke bɔ-ngonnje ke kɔñ-ngonnje le a ninya ddew nare dandeje saa key.

⁵² Dewje tɔyn aw noje ke aw ndingaje rɔde wɔju do ngonn ke dene le. Jeju pa na: « E-noje ang. Noy ang ka a naw ñ-tibbi.»

⁵³ Ngaa dewje le aw kokoje Jeju, mba ñ-gereje to ngonn ke dene le oy.

⁵⁴ A Jeju uwa ji ngonn ke dene le ngaa pa ke gɔsu ke mɔngu na: « Ngonn, in taar!»

⁵⁵ Ndil ngonn ke dene le tel rɔe te, a kare teenn njaa nin taar ngaa Jeju pa arede ta kare dare ne nusa.

⁵⁶ Kɔñ-ngonnsje ke bɔngonnje ke dene le ooje a dum dɔde. A Jeju ndejede ta kare ñ-paje tar ne ke nday le dare dew kara oo ang.

9

*Jeju ula *nje-kayñ-kulaje*

laa ke dɔku gire joo

¹ Jeju mbɔn *nje-kayñ-kulaje laa ke dɔku gire joo ngaa arede singa ke ddew ta tubba ne ndilje ke maji ang ddem, naredo singa ta kɔru ne rɔ-toje rɔ dewje te ddem.

² Nulade ta kare dilaje mber-tar *Kɔñ-bbe le Lubba dareje dewje ddem ta kare dɔruje rɔ-to rɔ dewje te ddem.

³ Ñ-pa naredo na: « Unnje ne kara mba kaw lese ang. Unnje kake, wase bbɔl, wase mapa, wase nare ang. Dew aw ke kubbu laa ke taar joo ang.»

⁴ Key ke andeje te mbaan, e-nayje te nyɔm ta ɔtuje ne.

⁵ Bbe ke e-teeje te a bbo dewje taase ke key ang, a bbo a ta kɔtuje ke kete a, e-tundaje bum nange ke golse te ta kɔru ne naji lese.»

⁶ Nje-kayñ-kulaje le Jeju le awje ngaa, ñ-njaje ke go bbe bbe, ñ-paje Tar ke Maji dareje dewje ngaa dɔruje rɔ-to rɔ dewje te tɔ.

**Erode sange mee dɔ Jeju te*

⁷ Ngonn tɔku-mbay *Erode oo tar neje tɔyn ke aw teeje a neje tar, mba mare dewje pajé na: « Jan ke oy le a ndol.»

⁸ Mareje pajé na: « Eli a tel ddee.» A mareje pajé bbay na: « Kara le nje-kila-mber-tarje le Lubba ke oy a ndol.»

⁹ A *Erode pa na: « Munn ndum mare ñ-gange dɔ Jan. A dew neenn to na bba maw moo tarje dang dang dɔe te

neenn wa?» Ngaa ñ-sange ddew ta koo Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi usaje

¹⁰ Goe te ke *nje-kayñ-kulaje le Jeju telje a, ñ-pajé go neje tóyn ke ñ-ddajé dareje. Ngaa Jeju orude ke karedé aw ke de er ke tóku bbe te ke ria na Betesayida.

¹¹ A dewje ke banya gereje tare ngaa oruje goe. Jeju taade ke rœ te ngaa pa tar *Kɔñ-bbe le Lubba arede ddem, oru rɔ-to rɔ dewje te ke ndikije kare noru rɔ-to rɔde te ddem.

¹² Lo aw ndul ngaa *nje-kayñ-kulaje le Jeju ngeseje ke rœ te paje areje na: « Etubba dewje ke banya neenn are dawje me bbeje te ke do-ndɔɔje te ke ngɔsi neenn bba da kinga lo-to ke ne-kusa, mba lo ke jar te neenn to me mu baa.»

¹³ A Jeju pa arede na: « Esese njaa, arejede ne dusaje.» Nje-kayñ-kulaje le ilaje te na: « Jee ke mapa mi ke kanji joo baa. Ase ta kare jeje njaa jaw ñ-ndoko ne-kusa mba dewje ke banya neenn wa?»

¹⁴ Dingawje eeje lo teenngɔsi ke doro mi. Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Areje disije nangê, ke go kulae ñomì ñomì.»

¹⁵ Nje-njaje goe te areje dewje le isije nangê toke ndue pa.

¹⁶ Jeju jin mapa ke mi ke kanji ke joo le a, aa lo ke darâ ngaa bbar Tar ke Maji ðoe te.

N-tete danna ngaa nare njenjaje goe te kare dare dewje ke banya banya le.

¹⁷ Dewje tóyn usaje ne mede ndann, a kese ne-kusa nay ddusu kare ñoku gire joo.

Piyar pa ke tae na Jeju to Mesi

¹⁸ Mare ndɔ ke Jeju oru rœ aw duju Lubba ngaa njenjaje goe te isije saa a ñ-dujude na: « Dewje pajé na m-to na wa?»

¹⁹ Ñ-telje ke tar na: « Na e-to Jañ-Batise, mareje pajé na e-to Eli, mareje bbay pajé na e-to kara le nje-kila mbertarje le Lubba a e-ndl.»

²⁰ Jeju pa arede na: « Esese e-pajé na m-to na wa?» Piyar ila te na: « E-to Mesi le Lubba.»

²¹ Jeju ndejede nya na dare dew oo tar neenn le ang.

Jeju pa tar kem-to-ndoo ke a ddae are nje-njaje goe te

²² Ñ-tel ñ-pa bbay na: « To maji kare Ngonn le dew oo ndoo nya, kare tóku dewje le *Jiipiже ke tóku nje-poloje Lubba, ke *nje-koruje-gelndu mbeteje, kare ñ-toleje ngaa ndɔ muta goe te a nin me buwa-yo te.»

²³ Ñ-pa naredé tóyn na: « Bbo dew ke ndiki ta kuwa gom a, maji kare neje rœ ang. Maji kare noto kakedese laa ke ndɔ tóyn ngaa nuwa gom.

²⁴ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa, a tebbe laa le a goto. A dew ke a koy mba tar lem, dew le a kinga tebbe laa.

25 Bbo dew inga ne ke nangê neenn tøyn, a bbo ñ-nayn ke koro, wase ne njaa ñ-tuju rœ a ddi bba na kinga goe te wa?

26 Tøkoro dew ke dda ro-kul lem ngaa dda ro-kul ta pa tar lem a, Ngonn le dew a dda ro-kul laa ndo te ke na ddee ke ndoko laa, ke le bœje, ke le nje-kulaje le Lubba ke maji tøyn.

27 M-pa tar ke økoro marese, mare dewje ke areje horose te neenn a koyje ang bbay a *Kɔñ-bbe le Lubba a ddee.

Piyar, ke Jan, ke Jake dooje Jeju ke ndoko laa

28 Ndø jijoo go tarje teenn le a, Jeju aw ke Piyar, ke Jan, ke Jake do er te mba duju Lubba.

29 Kare te ke naw ñ-duju Lubba a keme turu to dang ngaa kubbu laa kara turu nda toke neyn.

30 A ta koo a, dewje joo aw paje saa tar : To Moyije de ke Eli a,

31 ñ-teeje ke ndoko ngaa daw paje tar koy le Jeju Jurusalam ke a ddee ne ke økoro.

32 Bbi dda Piyar de ke nje-buwa-kuraje laa nya, a disije kemde baa ngaa dooje ndoko le Jeju ke dingawje joo ke areje saa le.

33 Kare te ke dingawje ke joo le aw inyaje Jeju ta kotu a, Piyar pa are Jeju na: « Ebbemje to maji kare ñ-nayje neenn. N-ddaje ngann key-kamje muta: kara to lei, kara to le Moyije, a kara to le

Eli.» A Piyar gere ne ke aw pa ang.

34 Kake naw ñ-pa tar baann a, mum ddee kiride de ngaa bbel dda nje-njaje go Jeju te kare te ke mum le aw dibbi døde.

35 Mare ndu tee me mum te le pa na: « Dew neenn to Ngonnum ke m-ndike, ooje tar laa.»

36 Kare te ke koru ndu le aw bbar a, Jeju ar ke kare baa ngaa. Nje-njaje go Jeju te paje tar ang. Me ndøje teenn, dørufe gel neje ke doojeenn le kara dareje dew ang.

*Jeju tubba ndil ke maji ang
ro dew te*

37 Toke lo are a, Jeju ke nje-njaje goe te dinje dø er te le ñ-ddisije a, dewje banya banya tilaje keme.

38 Horo dewje teenn le mare dew uru eki na: Nje-ne-tøju, muwa góli oo ngonnum neenn, mba ñ-to ngonnum ke kara baa.

39 Bbo mare ndil uwa ngonn le a kem-naa te neenn nuru eki. Ndil le ddae are nisa ke singa ddem, jum-tae tee ddem ngaa ndil le ula keme ndoo ndereng bba inyae.

40 M-duju nje-njaje goi te ta kare ñ-tubba ndil le a daseje ang.»

41 Jeju tel ke tar are na: « Ko-dewje ke ooje mede te ang, ke nje-ne-ddaje ke maji ang. Ma kisi ke se ta kumase be sar ndø baann wa? E-ddee ke ngonni le neenn.»

42 Kake ngonn le aw ddee ngosi ke Jeju a, ndil ke maji

ang le unne ilae nangê ngaa ddae are naw nisa ke singa. A Jeju ndange ndil ke maji ang le, nɔru rɔ-to le ngonn le ngaa ñ-tel saa nare bœje.

⁴³ A *tɔku-mbange le Lubba dum dɔ dewje tɔyn.

Jeju pa tar koy ke kin laa

Toke neje ke Jeju aw dda le dum dɔ dewje a, ñ-pa nare nje-njaje goe te na:

⁴⁴ « Esese e-tukaje mbise ke maje ooje ne tar neenn. Da kuwa Ngonn le dew kulae ji dewje te.»

⁴⁵ A nje-njaje go Jeju te le gereje dode tar te ke naw ñ-pa narede le ang. Tar le iya rœ ke de bba kare ta ñ-gereje ang. A bbæl ddade ta tel duje tar dœ te.

Dew ke bo uta mareje tɔyn

⁴⁶ Kare teenn, nje-nja go Jeju te aw maynje naa tar ta gere dew ke bo horode te uta mareje tɔyn.

⁴⁷ A Jeju gere keje le nje-njaje goe te le ngaa, unn mare ngonn ke ten be unndae mbɔre te,

⁴⁸ ngaa ñ-pa narede na: « Dew ke taa ngonn neenn ke rœ te ke rim a, ema njaa ñ-taam ke rœ teenn. A bbo dew ke taam ke rœ te a, taa dew ke ulam ke rœ te tɔ. Mba dew ke to ten baa horose te tɔyn, ne a ñ-to dew ke bo.»

⁴⁹ A Jan pa na: « Ebbemje, joo mare dingaw ke unn rii aw tubba ne ndilje ke maji ang a ñ-gange ddewe te, mba ñ-nja goi te ke je ang.»

⁵⁰ Jeju pa are na: « E-gangeje ddewe te ang, mba dew ke mbetese ang a, to dew lese.»

Jeju in Galile aw ke Jurusalam

⁵¹ Toke ndɔ ke Lubba a ta kunn Jeju ta tel saa darâ ddee ngozi a, ñ-ndiki nya ta kaw Jurusalam.

⁵² Nula dewje noe te kete. Dawje ngaa dandeje me mare bbe te le dewje ke Samari ta kare ñ-moseje ne ñ-ngebbeje.

⁵³ A nje-bbeje le taeje ke røde te ang, mba nunn ddew ke Jurusalam.

⁵⁴ Kake nje-njaje go Jeju te, Jake, ke Jan dooje baann a, ñ-paje na: « Ebbejeje, e-ndiki ta kare ñ-dujuje jare puru in darâ ddee on dewje neenn wa?»

⁵⁵ Jeju turu rœ ke røde te ngaa kɔl ke de nya.

Dew ke ndiki ta kunn go Jeju

⁵⁶ Dunnje ddew dawje mare bbe te ke kete.

⁵⁷ Kare te ke daw ñ-njaje ddew-bô a mare dew pa are Jeju na: « Lo tɔyn ke a kaw te, ma kunn goi.»

⁵⁸ Jeju ilae te na: « Mulaje eeje ke buwa tode ngaa eelje ke darâ eeje ke key tode, a Ngonn le dew ee ke key dœ ang.»

⁵⁹ Jeju pa are mare dew na: « Unn gom.» A dew le ilae te na: « Ebbemje are maw mdubbu bɔmje bba.»

⁶⁰ A Jeju pa are na: « Inya dewje ke oyje are ñ-dubbuje yoje lede. A ei, aw pa tar *Kɔñ-bbe le Lubba are dewje.»

⁶¹ Mare dew pa are Jeju bbay na: « Ma nja goi te Ebbemje, a are maw muwa ji nje ke lem bba.»

⁶² Jeju tel ke tar are na: « Dew ke uwa kɔsu-mange a bbo kel goe a nase dda kula wɔju *Kɔñ-bbe le Lubba ang.»

10

Jeju ula nje-njaje goe te dɔsiri

¹ Goe te a, *Ebbe-dewje tel tɔru nje-njaje goe te dɔsiri horo mareje te. Nulade joo joo noe te kete kare dawje me bbeje te kara kara, ke loje toyn ke ne njaa ñ-ndiki ta kaw te.

² Ñ-pa nareda na: « Kula mbɔñ-ko bo nya a nje-kulaje banya ang. Yeenn a e-dujuje nje-ndɔɔ le are nula nje-kulaje kare ñ-mbɔnje ko laa.

³ Awje! Ooje wa: Mulase toke le bateje horo enjakem-jarje te.

⁴ Awje ke bbɔl-ngem-nare ang, ke bbɔl-kungu-ne ang ddem, ke ne-gol ang ddem ngaa e-ddaje dew lapiya ke ddew ang ddem.

⁵ Key ke andeje te a, e-paje na: *Me-wul-lɔm to me key te neenn!

⁶ Toke nje-me-wul-lɔm ee key teenn a, *me-wul-lɔm lese a nayn saa. A bbo, nje-me-wul-lɔm ee me key teenn

ang a, *me-wul-lɔm lese a tel rose te.

⁷ E-naynje me keye teenn le, usaje ne ke ayje ne ke darese, mbata dew dda kula ta kinga kuka laa. Andeje keyje te le dewje ke tae lem lem ang.

⁸ Me mare bbe ke a teeje te, bbo ñ-taase ke rɔ-nel a, usaje ne ke darese.

⁹ Ľruje rɔ-to rɔ nje-rɔ-toje te ke isije me bbe teenn ngaa e-paje arejede na: *Kɔñ-bbe le Lubba to ke se ngosi baa ngaa.

¹⁰ A bbo, e-teeje me mare bbe te a duwase ke rɔde te ang a, aw areje nate bbe te le bba e-paje arejede na:

¹¹ N-tunda bum ke uwa gɔlje me bbe te lese ngaa maji kare undaje dɔse te to *Kɔñ-bbe le Lubba to ngɔsi baa ngaa.

¹² M-pa marese to ddutu ndɔ a, sariya ke Lubba a gange dɔ bbe te neenn a ngeng kuta sariya ke Lubba gange dɔ Sɔdɔm te lew.»

Sariya to mba bbeje ke mbeteje ta turu ddew lede

¹³ Jeju pa bbay na: « Kem-to-ndoo a to lei, Korajen! Kem-to-ndoo a to lei, Bete-sayida! Mba, horo dewje te ke Tir ke Sidɔn a m-dda nemɔrije ke m-dda bbe lese a, da kulaje kubbu ndoo ngaa da kisije dɔ bu te, ta tɔju to ñ-turuje ddew le neje.

¹⁴ Gele ke neenn baa, ndɔ gange sariya, a sariya ke Lubba a gange dɔse te a ngeng kuta sariya ke na

gange dō dewje te ke Tir ke Sidon.

¹⁵ A ei Kapernayum, a ndew sar koru dara wa? Lubba a dda kare e-ddom ase naa ke *lo le nje-yoje.

¹⁶ Dew ke oo tar lese a oo tar lem ngaa dew ke mbetese to dew ke mbetem, dew ke mbetem a mbete ne ke nulam.»

Tar tel le nje-njaje go Jeju te ke dɔsiri

¹⁷ Dewje ke körde dɔsiri le telje ke rɔ-nel ngaa pajé na: « Ebbejeje, ñ-pa tar ke rii a, umaje kara ooje taje.»

¹⁸ Jeju pa arede na: « Moo Esu in darâ oso toke mare le ndi ke teel.»

¹⁹ Ooje: Marese ddew ta kare e-njaje dō lije te ddem, dō nyije te ddem, ta kuta singa nje-baan ddem ngaa mare ne dang a kase jokuse ang.

²⁰ Yeenn a, e-ddaje rɔ-nel mba ndilje ke maji ang ke ooje taseenn ang. A maji kare e-ddaje rɔ-nel mba rise ke Lubba dda me Maketu-rute darâ.»

Jeju tɔju rɔ-nel laa Bɔeje

²¹ Me kare teenn njaa, Jeju ee ke koko ddew te le Ndil-me-nda ngaa Jeju le pa na: « Mɔsu gaji Bɔy, *Ebbedewje ke darâ ke *Ebbedewje ke nangê, mbata iya ne neenn nje-kem-kareje ke nje-ne-gereje ngaa e-tee ke ne neenn ke ddaka are nganje ke ngaji. Tɔkɔrɔ njaa Bɔy, mba oo maji kemi te ta dda toke baann.»

²² Bɔy inya neje tɔyn me jim te. Dew kara gere Ngonn

le ang. Bɔ kara baa a gere. Ddem dew gere Bɔ le ang. Ngonn kara baa gere, ke dew ke Ngonn ndiki tɔje Bɔ bba a gere tɔ.»

²³ N-turu rɔe ke rɔ nje-njaje goe te ngaa ñ-pa naredé ke karedé na: « Koko ee ke dewje ke ooje ne ke aw ooje!»

²⁴ Mba m-pa marese, nje-kilaje mber-tar le Lubba ke tɔku-mbayje banya banya isije ke bbo ta koo neje ke aw ooje neenn ke kemde a dooje ang. Disije ke bbo nya ta koo neje ke aw ooje ke mbise neenn a dooje ang.»

Tar ndiki Lubba ke tar ndiki nje-mari

²⁵ Mare *nje-koru-gel-ndu in taar ngaa duju tar Jeju mba nae ne. Ñ-pa na: « Nje-ne-tɔju, ddi bba ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ wa?»

²⁶ Jeju ilae te na: « Tar ddi a ñ-dda me Maketuru*ndu te wa? Ddi a e-tura me te wa?»

²⁷ N-tel ke tar nare Jeju na: « Maji kare e-ndiki *Ebbedewje ke to Lubba lei ke mei tɔyn, ke kewn lei tɔyn, ke singai tɔyn, ke keje lei tɔyn ngaa maji kare e-ndiki nje-mari toke da rɔi njaa.»

²⁸ Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dɔgɔle njaa. E-dda toke baann a, a kisi ke tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ.»

²⁹ A naw ñ-sange ddew ta koru naji laa ngaa ñ-nduju tar Jeju na: « Nje-marem a to na wa?»

Gusu tar dɔ dew te ke nje-bbokoje tundae

³⁰ Jeju ilae te bbay na: « Mare ndɔ mare dingaw in Jurusalam aw ke Jeriko a noso me ji nje-bbokoje te. N-bbokoje neje laa tɔyn ngaa ñ-tundaeje dare ñ-nayn ngɔsi ta koy bba ñ-tuseje dinyaaje a dɔtuje.

³¹ Mare nje-polo Lubba unn ddew le ngaa ñ-tuka gole dɔ dew te le a nuja noso kete.

³² Mare dew ke gel Lebi te tee lo teenn le tɔ. Noo dew le a nuja noso kete.

³³ A mare dew ke Samari ke aw ke mba te, ddee ngɔsi ke dew le ooe a ddae ndoo.

³⁴ N-tel ñ-ddee ngɔsi saa bbay, nungu wubbu ke ben kem doje te laa ngaa, ñ-tɔo. Nunne nundae dɔ kororo te laa njaa. Naw saa key-to-nje-mbaje te ngaa ñ-dda neje dang dang mba kare ñ-ddee maji.

³⁵ Ndɔ kara goe te a, ñ-toru *kande-nare joo nungu ji nje-key te le ngaa ñ-pa nare na: E-ngeme ke maji. Toke e-tuju nare uta ye ke mari neenn a, telem a ema njaa ma kuka.»

³⁶ [Goe te a] Jeju tel duje na: « Horo dewje te ke muta neenn, na bba to nje-mar dew ke oso me ji nje-bbokoje te le wa?»

³⁷ Nje-kɔru gel-ndu le ilae te na: « Dew ke dda saa me-maji le.» Jeju ilae te na: « Yeenn a, ei kara, aw ta e-dda toke baann tɔ.»

*Jeju aw rɔ Mate de ke
Mari te*

³⁸ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw ñ-njaje ddew-bô a, ñ-gange me mare bbe te ngaa mare dene ke ria na Mate gange.

³⁹ Mate le ee ke ngokoen ke dene ke ria na Mari. Ngokoen le ddee isi no gol *Ebbe-dewje te aw oo tar laa.

⁴⁰ Keje ngann kulaje dang dang uta dɔ Mate. N-ddee rɔ Jeju te ñ-pa nare na: « Ebbemje, keje lei jɔki mba ngokɔm ke inyam ta kula te ke karem neenn ang wa? Epa saa are ñ-ddee numam.»

⁴¹ *Ebbe-dewje ilae te na: « Mate, Mate, mei aw sangi ngaa aw jɔku rɔi mba neje dang dang.

⁴² A ne ke uta neje tɔyn to kara baa. Mari a mbere ye ke maji. Dew a kase kɔru neenn le jia te ang ngaa.»

11

*Jeju tɔju gusu duju Lubba
nje-njaje goe te*

¹ Mare ndɔ Jeju aw duju Lubba mare lo te. Toke ñ-duju Lubba tɔyn nunga a, mare nje-nja goe te pa are na: « Ebbejeje, e-tujuje gusu duju Lubba toke Jan tɔju nje-njaje goe te.»

² N-pa nareda na: « Toke aw dujuje Lubba a, e-paje na:

Boy! Are dewje bbelje rii.

Are *Kɔñ-bbe lei ddee!

³ Areje ne-kusa taje ke ndɔ kara kara tɔyn!

⁴ Oru tar *majang leje dɔje te, mba jeje kara jaw jɔru tar dɔ dewje te ke ddaje *majang ke je tɔ.

Inya ddew are mare
ne na meje ang.»

E-dujuje a da karese

⁵ Jeju pa arede bbay na:
« Na horose te neenn ee ke
mare nje-buwa-kura laa, ke
na kaw bbe laa til te ke
lo mɔ̄ngu, mba pa kare na:
Nje-buwa-kura, arem mapa
muta m-tunai,

⁶ mba mare nje-buwa-kura
lem in mba te tee dɔ̄m te, a
moo ne kara ta kare ang.

⁷ A bbo dew ke kara le
nayn ke me key te nu njaa a
tel ke tar na: E-jɔ̄kum ang,
ta-key utu mban, ema ke
ngannem ñ-to nangē mban
bbo ddew ke ma kin taar
kari ne mapa goto.

⁸ M-pa marese, le nin taar
mba kare map a le wɔ̄ju do
buwa-kura lede ang kara na
kin mba kare ne tɔ̄yn ke ñ-
ndiki wɔ̄ju do ne-jɔ̄ku laa.

⁹ A ema, m-pa marese: E-
dujuje a da karese. E-sangeje
a, a kingaje. Undaje ta-key a
da kɔ̄ru karese.

¹⁰ Mba dew ke duju a dare,
dew ke sange a inga ngaa
dew ke unda ta-key a dɔ̄ru
dare.

¹¹ Bɔ̄-ngonnje ke dda
horose te neenn bbo ngonne
duje kanji a li a na kare wa?

¹² Ase bbo ñ-duje kabbe
kunja a na kare nyi wa?

¹³ Bbo esese ke mese maji
ang e-gereje ta kare neje ke
maj i ngannse, a Bɔ̄y ke darā
a kare Ndil-me-nda dewje ke
duje ang wa?»

*Jeju tubba ndil ke maji ang
ro dew te ke gobbe utu*

¹⁴ Jeju tubba ndil ke maji
ang ke dda bba are gobbu
mare dingaw utu. Toke ndil
ke maji ang le tee me dingaw
te le ke ddang a, dingaw le
pa tar ngaa dewje ke banya
ojo a dum dɔ̄de.

¹⁵ A mare dewje kara kara
paje na: « Ddew te le Beleje-
bul ke to tɔ̄ku-mbay le ndilje
ke maji ang a naw ñ-tubba
ne ndilje ke maji ang le!»

¹⁶ Mareje dujeje ne-tɔ̄ju-
ne* ke in darâ mba nae ne.

¹⁷ Jeju gere keje lede a,
ñ-pa nareda na: « Bbe-kɔ̄n
tɔ̄yn ke dewje ddaje ddo ke
naa ke te a tuju ngaa keyje a
guruje do naa te.

¹⁸ Bbo Esu tel dda ddo ke
da rɔ̄e njaa, a kɔ̄ñ-bbe laa
a to baa bbay toke baann
wa? Bba e-paje na ddew
te le Belejebul a m-tubba ne
ndilje ke maji ang wa?

¹⁹ A bbo ema, maw m-
tubba ndilje ke maji ang
ddew te le Belejebul, a
ngannse ddew te le na aw
tubbaje ne ndilje ke maji ang
wa? Yeenn bba dede njaa da
kuja kem tar neenn karese.

²⁰ A bbo ddew singa te le
Lubba a maw m-tubba ne
ndilje ke maji ang a, yeenn
tɔ̄ju to *Kɔ̄ñ-bbe le Lubba
ddee ndereng horose te.

²¹ Toke dew ke nje-singa
ke ungu ne-ddoje rɔ̄e te aw
ngem ta-key laa a, ne-kingaje
laa a to mɔ̄kɔ̄.

²² A bbo mare dew ke
ubba singa utae ddee ake a,
ñ-taa ne-ddoje laa ke naw
nunda mee dɔ̄e te ngaa ñ-
kayn dewje ne-kingaje laa ke

ñ-taa le.

²³ Dew ke to lem ang to nje-tin sem, ddem dew ke mbɔn ne sem ang to nje-sane ne.»

Ddew ke ndil ke maji ang aw tel ne rɔ̄ dew te

²⁴ « Bbo ndil ke maji ang tee me dew te a, ñ-nja loje te ke maann goto ke te, naw ñ-sange lo ta kula dœ ke te ngaa toke ninga lo ang a ñ-pa na: Ma tel me key te lem ke min ke te m-tee le.

²⁵ Toke ñ-tel ñ-ddee a noo to duta me key le ngaa noo to ñ-mose me key le.

²⁶ Goe te a, ñ-tel naw ñ-ddee ke mare ndilje siri ke maji ang utae. Dandeje ngaa disije me dew te le ngaa dew le tuju uta kisi laa ke lew.»

Koko ke tokɔ̄ɔ

²⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, mare dene ke ar horo dewje te ke banya pa are ke taar na: « Koko ee ke dene ke uji ngaa ari mba il.»

²⁸ A Jeju ilae te na: « Ke uta tɔyn koko ee ke dewje ke ooje tar le Lubba a ngemje.»

Jeju mbete ta dda ne-mɔri

²⁹ Toke dewje aw mbɔnje naa banya a, Jeju pa na: « Dewje ke bbasine to dewje ke maji ang. Daw ñ-dujuje *ne-mɔri ke tɔju to min darâ, a *ne-mɔri ke tɔju ne ke Lubba dda ddew te le Jonase a da kooje kara baa.

³⁰ Jonase to *ne-mɔri ke tɔju singa-mɔngu le Lubba dewje ke Ninibe. Ddew kara baa Ngonn le dew a to *ne-mɔri mba dewje ke bbasine to.

³¹ Ndɔ̄ gange sariya a, toku-mbay-dene ke Dagoo a kar ddew kara baa ke dewje ke bbasine ngaa na kunda tar dode te, mba nin kɔyn nange te ñ-ddee, mba koo tar kem-kare le Salemɔn. A dew ke uta Salemɔn a ee neenn.

³² Dewje ke Ninibe a karje ndɔ̄ gange sariya te naa te ke dewje ke bbasine ngaa a kundaje tar dode te, mba dooje tar le Jonase ngaa ñ-turuje ddew lede. A dew ke uta Jonase a ee neenn.

Gusu-tar dɔ̄ lambe te

³³ Ndɔ̄ kara dew ila puru lambe te mba kunda lo kiiae te ang wase mba kunda kɔ̄ dura te ang, a nunda lambe le dɔ̄ ne te taar, mba kare dewje ke aw andeje key ooje ne lo.

³⁴ Kemi to lambe ke da-rɔ̄i te. Bbo kemi to ke maje a da-rɔ̄i tɔyn to dann lo-kare te. A bbo kemi to ke maje ang a da-rɔ̄i to lo-ndul te.

³⁵ Aa ke maje, are lo-kare ke to rɔ̄i te to lo-ndul ang.

³⁶ Bbo da-rɔ̄i tɔyn njaa to dann lo-kare te ngaa mare debbe ten to lo-ndul te ang a, da-rɔ̄i tɔyn a to dann lo-kare te toke le lambe ke uru ndoko laa dɔ̄i te.»

*Jeju ndɔru mbi *Parijienje ke *nje-kɔruje gel-ndu*

³⁷ Kake Jeju aw pa tar a, mare Parijien bbare ta kare naw nusa ne key laa. Naw ngaa nisi ta ne-kusa te le.

³⁸ Toke Parijien le oo to Jeju toko jia kete bba usa ne ang a, tar nyae.

³⁹ A Ebbe-dewje pa are na: « Esee Parijijenje, aw tokoje giri ngo ke giri ka, a keje bboko ke me-maji ang ddusu mese.

⁴⁰ Nje-dɔ-gotoje! Dew ke nje-dda giri ne le dda mee tɔ ang wa?

⁴¹ Areje neje ke unguje ngo te ke ka te nje-ndooje to ne-kare baa a, Lubba a tokose kare ne tɔyn a ddee maji mba tar lese.

⁴² Kem-to-ndoo a ddase esee *Parijijenje mba aw areje kam yambo, ke kam ne-ndiri, ke kam naynje tɔyn to *ne-polo, a ooje tar to gate gate ke tar ndiki Lubba to ne ang. To tar lese ta dda neenn ddem ta kinya kese neje ang ddem.

⁴³ Kem-to-ndoo a to lese Parijijenje, mba lo-kisi ke kete a aw ndikije me key-mbɔñ-naaje te ngaa e-ndikije ta kare ñ-ddase lapiya nata.

⁴⁴ Kem-to-ndoo a to lese, mba e-toje toke le dɔbareje ke tula ke dew aw nja doe te a gere ang.»

⁴⁵ Mare *nje-kɔru gel-ndu pa are Jeju na: « Nje-ne-tɔju, tar ke aw pa neenn aw tajije tɔ.»

⁴⁶ Jeju tel ke tar na: « Kem-to-ndoo a ddase tɔ ese *nje-kɔruje gel-ndu, mba aw undaje ne-koto ke oy nya dɔ dewje te, a esese ndɔn jise kara ɔruje ne ne-koto le ang.

⁴⁷ Kem-to-ndoo a to lese, mba aw ddaje dɔbare nje-kilaje mber-tar le Lubba, dede ke kasese njaa a toljede.

⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji le kasese ngaa e-ndikije go ku-

laje ke ñ-ddaje, mba dede ñ-tolje *nje-kilaje mber-tar le Lubba, a esese aw ddaje dɔbarede.

⁴⁹ Mba yeenn a Lubba pa ddew kem-kare te laa na: Ma kula nje-kilaje mber-tar ke *nje-kayñ-kulaje kared. Da kula kemde ndoo ngaa da tolde.

⁵⁰ Yeenn bba Lubba a duju ji dewje te ke bbasine mese nje-kilaje mber-tar tɔyn ke ñ-kayn nangê. Unn kute ndɔ te ke Lubba dda dara ke nange.

⁵¹ A kunn kute mese Abel te ndereng mese Jakari te ke ñ-tole horo *bann te ke tɔku key-polo-Lubba te le *Jipiye. Tɔkɔrɔ m-pa marese, Lubba a duju mesede ji dewje te ke bbasine.

⁵² Kem-to-ndoo a ddase, esee *nje-kɔruje gel-ndu, mba e-toje ddew dɔ ne-gere te. Esese njaa kara andeje lo ne-gere te le ang ngaa ɔkuje ddew dewje ke ndikije ta kande..»

⁵³ Kake Jeju in me key te le tee a, *nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijijenje unnje kutu kubbaeje ke singa singa ngaa dare ñ-pa tar wɔju dɔ neje dang dang.

⁵⁴ Ñ-ddeeje, ta sange ddew kunda tar doe te ddew tar te ke tae te.

12

Jeju are ndeje nje-njaje goe te kare disije ke bbel ang

¹ Me kare teenn njaa, dewje mbɔnje naa banya banya ngaa daw mbɔynje

gol naa. Jeju pa tar ke njenjaje goe te dɔngɔr na: « E-ŋemje rɔse ddew *wum* Parijiyenje ke to ngem.

² Ne tɔyn ke iya rœ a tee ke ddaka. Ne ke ñ-dda lokiyae te a dewje a gereje.

³ Mbata yeenn a, tarje tɔyn ke a paje me til te, da koo tare dann̄-kara. Ne ke e-paje mbi dew te bbengere key te a da kila ne mber lum dɔ key te.

⁴ M-pa marese, ese njebuwa-kuraje lem e-bbelje dewje ke a tɔlje da-rɔse ang, mba da kaseje ta dda mare ne dang goe te ang ngaa.

⁵ Ma tɔjuse dew ke maji kare e-bbeleje. E-bbelje dew ke bbo tɔl dew mbaan, isi ke ddew mba kilae kem puru te. Tɔkɔrɔ maw m-pa marese, ne a maji kare ta e-bbeleje.

⁶ Daw ñ-labbe ngann eelje mi gursu joo ang wa? A me Lubba oy dɔ mare kara ang.

⁷ Bin dɔse kara Lubba tura kore tɔyn. Areje bbel ddase ang! Gatese uta gate ngann eelje ke banya.

⁸ M-pa marese, diew ke pa tar naji lem ke ddaka no gol dewje te a, Ngonn le dew a kɔru tar naji laa no gol anjije te le Lubba tɔ.

⁹ A dew ke mbetem no gol dewje te a, ma mbete no gol anjije te le Lubba.

¹⁰ Dew ke pa tar le Ngonn le dew maji ang a, Lubba a kɔru tar dɔe te, a dew ke taji Ndil-me-nda a, Lubba a kɔru tar dɔe te ang.

¹¹ Toke daw ke se key-mbɔñ-naa te le *Jiipije, no

gɔl nje-gange-sariyaje te ke njekɔñ-bbeje te a, areje mese sangese dɔ ddew te ke a kɔrije ne naji lese ang.

¹² Mba me kare teenn njaa Ndil-me-nda a tɔjuse tar ke a to maji kare ta e-paje.»

Gusu-tar dɔ nje-ne-kinga te ke eje tar ang

¹³ Mare dew horo dewje te ke banya pa are Jeju na: « Ebbemje, e-pa are ngokɔm are ñ-kayn naa ne-ndubba leje.»

¹⁴ Jeju pa are dew le na: « Na bba undam to nje-gange-tar horo se te wase to nje-kaynse ne wa?»

¹⁵ N-tel ke tar nareda na: « E-ŋemje ddew lese ke maje ddew bbo ne-kinga te, mba le dew isi dann ne-kinga te kara, na kisi ke tebbe ddew te le ne-kingajeeenn ang!»

¹⁶ Jeju pa mare gusu-tar arede na: « Nange ndɔɔ le mare nje-ne-kinga ande ne-kusa nya.

¹⁷ Neje mee te na: Ma dda toke baann wa? Mba me ke lo ke ma mbɔn ne-ndɔɔje lem ke te ang.

¹⁸ Goe te a, ñ-pa na, ma dda toke be: Ma tin damje lem, ma kuru dam-nɔrɔje, ma mbɔn waa lem tɔyn ke ne-kingaje lem kungu me te.

¹⁹ Ngaa ma pa kare kewn lem na: Kewn lem, isi ke ne-kingaje mba bbal banya. Uwa rɔi, usa ke ay bbo ta edda rɔ-nel.

²⁰ A Lubba pa are na: Mbe! Til te neenn njaa ma kɔru

kewn lei, a neje ke e-gol le a to le na ngaa wa?

²¹ Dew ke mbon ne-kingaje mba tar doe njaa, a no gol Lubba te ne-kinga laa a goto. Dew le to ddew kara baa toke le mbe le to.»

*E-sangeje *Kɔñ-bbe le Lubba dɔngɔr*

²² Goe te a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Mba yeenn a maw m-pa marese, e-sangeje mese do tebbe te lese wɔju do ne ke a kusaje ang ddem do rose te mba kubbu ke a kulaje ang ddem.

²³ Mba tebbe to ne ke uta ne-kusa ngaa ro dew uta kubbu.

²⁴ Ooje egaanji: N-dubbuje ne ang ddem, dujaje koo ang ddem, deeje ke lo ngem ne-kusaje lede ang ddem, deeje ke dam ang ddem, a Lubba aw ngemde ke ne-kusa. Gatese uta gate eelje ang wa?

²⁵ Na horose te, ddew sange mee te ase kila goju kare do ndo kisi maji te laa wa?

²⁶ Bbo ne ke ten baa kara aseje ta dda ang a mba ddi bba aw sangeje mese mba kese neje wa?

²⁷ Ooje ddew ke ndijaje ke mü aw nduje ne: N-ddajje kula ang ddem, dujuje ne ang ddem. M-pa marese, Salemɔn njaa, ndo ri-bbar te laa kara ula kubbu toke mare kara horode te ang.

²⁸ Bbo Lubba dda kura ro mu te ke to me ndɔɔje te bbokone ngaa ndo ke bara a da kungu puro a, Lubba a dda ke se kare uta ang wa?

Esee dewje ke koo-me-te lese to ngaji.

²⁹ A esese, e-sangeje ne ke a kusaje ang ddem, ne ke a kayje ang ddem ta areje mese sangese ang to.

³⁰ Mba nejeenn toyn dewje ke nange ne ke gereje Lubba ang a aw sangeje: A Bɔesese gere ne ke duse.

³¹ E-sangeje Kon-bbe laa dɔngɔr, a na karese nejeenn toyn doe te.

³² Areje bbel ddase ang, esee ne-kuulje ke banya ang, mba Bɔesese oo maji ta karese Kon-bbe le.

³³ E-labbeje neje lese bbo areje daneteje to ne-kare-baa. Uruje bbol ke a ngisi ang, mba kungu ne-kingaje lese ke a tunga ndo kara ang darâ, lo te ke gol nje-bbokoje a kɔru ang ddem sɔlɔlɔje ke nje-tuju-neje a teeje te ang ddem.

³⁴ Mba lo ke ne-kinga lei to te a mei a to te to.»

Nje-kula ke dda kula laa ke dɔgɔle

³⁵ «Arje perere, uwaje bberse ke endar. Areje puru lambe lese oy ang.

³⁶ Esese, maji kare e-toje toke mare le dewje ke aw ngebbeje kare ta ebbedede in lo *kusu-taa-naa te ddee a unda ta-key a, dɔruje ke nɔru dareje.

³⁷ Koko isi ke nje-kulaje ke ebbedede a tee kingade do bbi te ang. Tɔkɔrɔ m-pa marese, na kula kubbu kula laa, na kare disije ta tablete te ngaa na ddee ngɔsi mba dda ke de.

38 Le ñ-tel kare teke lo mõngu wase ke no le kurañ-ke-ta-kara a ningade toke baann! Koko ee ke de.

39 Maji kare e-gereje to, toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ddee ne a, na ngem ta lo bbo na kinya ddew kare ñ-mbutu key laa ang.

40 Esese kara areje do gólse te, mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke a kundaje mese doe te ang.»

41 Piyar ilae te na: « Ebbemje, jeje a e-pa gusu-tar neenn areje wase dewje tøyn wa?»

42 *Ebbe-dewje le tel ke tar are na: « Na to *nje-ngeme-ne ke to gate gate ngaa to nje-kem-kare wa? Dew ke ebbeeje a kinya nje-kulaje laa jia te kare ñ-kaynde ne-kusa ke kare ke kare.

43 Koko ee ke nje-kula le ke ebbeeje tel a, a kingae do kula te toke baann!

44 Tar ke tɔkɔrɔ m-pa marese, na kinya ne-kingaje laa tøyn me jia te.

45 A bbo nje-kula le pa mee te na: Ebbemje a ddee njange ang bbay. Ngaa nuru do nje-kulaje te ke dingaw ke nje ke dene naw ñ-tundade, nusa ne ngaa nay ne nare ddae.

46 Ebbe nje-kula le a ddee ndo te ke nje-kula le unda mee doe te ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem. Na tukae jakata jakata ngaa na kare ninga kuka laa ddew kara baa ke dewje ke toje gate gate ang.

47 Nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki bba gó

ne ang ngaa dda ne ke me ebbeeje ndiki ang a, a kinga kunda ke bo nya.

48 A nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki ang a dda ne ke ase kunda a da kundae ngaji baa. Da duju ne bo nya ji dew te ke dare ne ke bo nya ngaa dew ke dinya ne jia te nya a da duje ne nya.

Jeju ddee mba kila tar-kayñ-naa horo dewje te

49 M-ddee ta kila puru do nange te. A m-ndiki nya kare puru le on ngaa.

50 Mare batem ke da ddam to. Mem a kar kekere ndereng ndo ke batem le a ddee ne ke tɔkɔrɔ.

51 Ejeje to m-ddee ta kare *ddekeke to horo dewje ke do nange te wa? Baann ang. M-pa marese, m-ddee ke tar kayñ-naa.

52 Mba unn kute bbokone, bbo dewje mi isije me key te a da kayje naa, nje ke muta a mbete nje ke joo ngaa nje ke joo a mbete nje ke muta.

53 Bo a mbete ngonne ke dingaw ngaa ngonn ke dingaw a mbete bœje, kɔn a mbete ngonne ke dene ngaa ngonn ke dene a mbete kɔenje, kɔn ngonnje a mbete dene le ngonne ngaa dene le ngonn a mbete mumeje ke dene.»

Maji ta gere neje ke awnday me ndɔje te neenn

54 Jeju tel ñ-pa nare dewje ke banya na: « Bbo ndo ke ooje ndi il lo kande te le kare a, e-paje na: Ndi aw ddee a ndi le ddee.

55 Ngaa ndo ke ooje yel ke dagoo aw ula a, e-paje na: Lo a nunga a, tokoro lo nunga.

56 Nje-ngemje, e-gereje ne ke a ddee do nange te ke me dara te a toke baann bba e-gereje neje ke me ndoje te neenn ang wa?

57 Mbata ddi bba esese ke da-rose njaa e-gereje ne ke to gate gate ang wa?

58 Toke aw aw ke dew ke ee saa ke tar ke no gol nje-gange-sariya te a e-nayje ddew-bo bbay a, e-gol saa tar are noru tar doi te, mba n-tee sei no gol nje-gange-sariya te a, nje-gange-sariya a kilai me ji mbamba te ngaa mbamba a kilai key-kula te.

59 M-pa mari, a kuka ndereng kese gursu kara a nayn ang bba a tee me key-kula te le.»

13

Jeju bbar dewje kare n-turuje ddew lede

1 Kare teenn, mare dewje ddeeje paje areje Jeju tar le dewje ke Galile ke Pilate pole mesede ke mese daje lede ke n-ddeeje ne ta kare to *ne-polo Lubba.

2 N-tel ke tar nareda na: « Ejeye to dewje ke Galile ke Pilate tolde le a toje to nje-ne-ddaje ke maji ang utaje kese dewje ke Galile tøyn wa? Mba yeenn a dooje ne ndoo toke baann wa?

3 Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew

lese ang a, a koyje tøyn toke baann to.

4 Wase, dewje doku gire jijoo ke key ke ndew ke Silowe oso do de te tolde le, dede bba n-ddaje maji ang dutaje kese dewje ke Jurusalam tøyn wa?

5 Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew lese ang a, a koyje tøyn toke baann to.»

*Gusu-tar do *kake tungu te ke ande ang*

6 N-pa gusu-tar neenn nareda to: « Mare dingaw dubbu tungu* me ndoo te laa

* Naw ta kuja kande tungu le a ninga ang.

7 Ngaa, n-pa nare nje-kula laa na: Dda bbal muta ngaa, a m-ddee ta kuja kande tungu* neenn a, minga ang.
† E-tukae ke ddang na naw taal lo baa.

8 Nje-kula le tel ke tar are na: Ebbemje, inyae welne bbay. Ma kuru buwa guku ne gole ngaa ma kungu sin daje koye te,

9 se kaal a na kande wa. Baann ang bba ta are mtukae.»

Jeju oru ro-to ro mare dene te ke debbe røe oy

10 Mare *ndo-kuwa-ro le *jiipije, Jeju aw toju ne me mare key-mbo-naa te lede.

11 Mare dene ke ndil ke maji ang tuju debbe røe dda bbal doku gire jijoo ee me key teenn. Ndil le dduke are ninga ddew ngaji ta ndoju røe ang.

* 13:6 13.6 Kake ke daw n-bbar ke tar endar nda na figue. † 13:7 13.7 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

¹² Jeju ooe ngaa pa are na: « Dene dɔri ta rɔ-to te lei ke ddang.»

¹³ Ngaa nila jia doe te, a kare teenn njaa, ñ-ndɔju rœ ke maje ngaa nɔsu gaji Lubba.

¹⁴ A dew ke ɔn dɔ key-mbɔñ-naa le rœ nele ang, mba Jeju ɔru rɔ-to ke *ndɔ-kuwa-rɔ. Ngaa, ñ-pa nare dewje ke banya le na: « Jisi ke ndɔ misan ta dda ne kula. E-ddeeje are dɔre rɔ-toje lese me ndɔje teenn, bbo e-ddeeje ke *ndɔ-kuwa-rɔ ang.»

¹⁵ *Ebbe-dewje tel ke tar are na: « Nje-ngemje! Esese kara kara tɔyn, *ndɔ-kuwa-rɔ a e-tutuje daje lese lo ne-kusa te awje ke de areje dayje maann ang wa?»

¹⁶ Ngaa dene neenn ke to ngonn le Abaraham a Esu tɔe bbal dɔku gire jijoo bbokone, to maji ta tute ke *ndɔ-kuwa-rɔ ang wa?»

¹⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, nje-baanji laa tɔyn rɔde wul. A dewje ke banya le rɔde nelde ddew neje te ke bo ke Jeju aw dda.

Gusu-tar dɔ kande kake te ke ria na mutarde, ke dɔ wum te

¹⁸ Jeju pa na: « Kɔñ-bbe le Lubba unda rɔ ddi wa? Ma kунне kɔju ne ddi wa?»

¹⁹ To ddew kara baa ke kande kake ke ten ke ria na mutarde ke dew dubbu me ndɔo te laa. Tee ngaa ñ-ddee bbuka kake are eelje ke darā ddaje key lede me bar-kemeje te.»

²⁰ Ñ-pa bbay na: « Ddi a ma kunn kɔju ne *Kɔñ-bbe le Lubba wa?»

²¹ To ddew kara baa ke wum ke dene unn ungu me nduju te ke dɔju ka te muta bba bɔkɔlo ne are in tɔyn.»

*Andeje me *Kɔñ-bbe te le Lubba ke ta-key te ten*

²² Jeju tɔy me tɔku bbeje te ke me ngann bbeje te aw tɔju ne aw ne er ke Jurusalam.

²³ Mare dew pa are na: « Ebbemje, dewje kara kara baa a, a kingaje kaji wa?» Ñ-tel ke tar nareda na:

²⁴ « E-ddaje singa, andeje ke ta-key ke ten. Mba, m-pa marese: Dewje nya a sangeje ddew ta kande. A da kaseje ang.

²⁵ Bbo nje-key in taar utu ta-key a, a naynje ddaka, a bbo unnje kutu kunda ta-key ta pa na: Ebbejeje, ɔru ta-key areje! A na tel ke tar karese na: M-gere lo ke inje te ang.

²⁶ Ngaa, a kunnje kutu pa na: Jusa ngaa jay ne kemi te ddem, e-tɔju ne dewje dɔ ddewje te leje ddem.

²⁷ A na tel ke tar karese na: M-gere lo ke inje te ang. Òtuje ke ddang mbɔrum te, esese tɔyn ke e-ddaje ne ke ke maje ang.

²⁸ Lo teenn, a nɔje ngaa a ngerje ngangese, kare te ke a kooje Abaraham ke Ijake, ke Jakobbo, ke nje-kilaje mber-tar tɔyn me *Bbe-kɔn te le Lubba, a dilase ddaka.

²⁹ Dewje a kinje lo kande te le nayn ke lo kande te le kare. Da kinje beer ddem,

dagoo ddem ngaa da kisije ta
tabele te me *Bbe-kon te le
Lubba.

³⁰ Ngaa, mare dewje ke
toje to dewje ke guku, a
ddeeje to dewje ke dɔngɔr. A
dewje ke dɔngɔr, a ddeeje to
dewje ke guku.»

Jeju aw aw er ke Jurusalam

³¹ Kare teenn, mare *Parijiyenje awje ngosi ke Jeju
paje areje na: « Ḍtu lo te
neenn ke ddang mba *Erode
ndiki ta tɔli.»

³² N-tel ke tar naredē na:
« Aw paje areje mula le
toke be: Noo, maw m-tubba
ndilje ke maji ang ngaa
ma kɔru rɔ-to rɔ dewje te
bbokone ke bara. Ndɔ muta
laa a, kula lem a nunga ngaa.

³³ A maji kare m-nja
bbokone, ke bara, ke nuna.
Mba maji kare *nje-kila
mber-tar le Lubba oy lo te
ke ddang ke Jurusalam ang.

³⁴ Dewje ke Jurusalam,
dewje ke Jurusalam! Esese
ke aw tɔlje nje-kila mber-
tarje le Lubba ngaa aw tilaje
dewje ke Lubba ulade arese
ke er. M-ndiki nya ta
mbɔnse toke kɔñ-kunja aw
mbɔn nganne kɔy bake te, a
e-ndikije ang.

³⁵ Ooje: Ma kinya key lese
karese. A m-pa marese: A
koomje ang sar ndɔ te ke a
paje na: *Ebbe-dewje bbar
Tar ke Maji dɔ dew te ke
ddee ke ria.»

14

*Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew
te ke *ndo-kuwa-rɔ*

¹ Mare *ndo-kuwa-rɔ Jeju
ande me key te le mare tɔku-
mbay le *Parijiyenje ta kusa
ne,

² a kemde tɔyn to ke doe
te. A mare dingaw ke mee ti
are noe te.

³ Jeju pa tar are *nje-
koruje gel-ndu ke *Pari-
jiyenje le na: « *Ndu are
ddew dew ta kɔru rɔ-to ke
*ndo-kuwa-rɔ wase *ndu are
ddew ang wa?»

⁴ Dilaeje te ang ngaa nuwa
nje-rɔ-to le nɔru rɔ-to laa
ngaa nare nɔtu.

⁵ Goe te a, ñ-pa naredē
na: « Na horose te neenn
bbo ngonne wase mange laa
tee oso me buwa-maann te
ke *ndo-kuwa-rɔ a na kɔre
ke toke ndoe teenn njaa ang
wa?»

⁶ A dingaje ddew kara ta
tel ke tar doe te ang.

*Gusu-tar dɔ lo-kisi te ke
kete*

⁷ Goe te a, Jeju pa gusu-
tar are dewje ke tɔku-mbay
le *Parijiyenje bbarde, mba
noo ddew ke daw duwaje
ne lo-kisi ke kete ngaa, ñ-pa
naredē na:

⁸ « Toke mare dew bbari
*kusu-taa-naa te a, aw uwa
lo-kisi ke kete ang. Mba bbo
ñ-bbar mare dew ke bo utai
tɔ,

⁹ ngaa dew ke bbarse le
ddee na: Inya lo-kisi are a,
rɔ-kul a ddai ta kaw kisi lo
te ke guku.

¹⁰ A, toke ñ-bbari a, aw
uwa lo-kisi ke guku, ta bbo
nje-bbari le ddee a pa na:
Nam, aw isi kete. Yeenn a
to ne kɔsu gaji kem dewje te

tɔyn ke a kisije ta ne-kusa te sei.

¹¹ Tɔkɔrɔ, dew ke dda rœ bo a da dda kare ñ-ddee ten baa. A dew ke dda rœ ten, a da dda kare ñ-ddee bo.»

¹² Jeju pa are dew ke bbare le tɔ na: « Bbo e-bbar dewje ke ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-buwa-kuraje lei ang, ngakɔinje ang, nje-ke-lei ang, nje-ninñ-key marije ke toje nje-ne-kingaje ang, mba da ddaje ne-kusa bbar-ije ne to. Yeenn a tɔju to inga kuka lei mban.

¹³ A bbo e-dda ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-ndooje, nje ke jide wase gɔlde tuju, nje-meteje ke nje-kem-toje.

¹⁴ A, a kisi ke rɔ-nel mba dingaje ne ta kukai ne ang. A kinga kuka lei ndɔ kin te le nje-yoje ke gate gate.»

*Gusu-tar dɔ dewje te ke ñ-bbarde tɔku *kusu te*

¹⁵ Mare dew horo nje ke isije ta ne-kusa te oo tar-jenn le a, pa are Jeju na: « Koko ee ke dew ke a kinga ne-kusa laa me *Bbe-kɔn te le Lubba.»

¹⁶ Ngaa Jeju ilae te na: « Mare dew dda tɔku *kusu ngaa bbar dewje toke banya.

¹⁷ Kare ne-kusa le ase a, nula nje-kula laa nare dewje ke ñ-bbarde le na: E-ddeeje mba ne tɔyn to ngɔsi ngaa.

¹⁸ A dewje le kara kara tɔyn na nuwaje gɔle, ningaje ddew ta ddee ang. Dew ke dɔngɔr na: M-ndoko ndɔ a ma kaw koo bba. Muwa gɔli ɔru tar dɔm te.

¹⁹ Mare pa na: M-ndoko mangeje dɔku, are m-ndiki

ta nadə. Muwa gɔli ɔru tar dɔm te.

²⁰ Mare bbay pa na: M-taa dene bbasine bbay are minga ddew ta ddee ang.

²¹ Toke nje-kula le tel a, ndaji tarjeenn le are ebbeeje. A wungu on nje-key le ngaa pa are nje-kula laa na: Aw njange lo te ke dewje banya ke te, ke dɔ ddewje te ke tɔku bbe te neenn, bbo e-ddee ke nje-ndooje, ke nje ke jide wase gɔlde tuju, nje-kem-toje, ke nje-meteje lo te neenn.

²² Nje-kula le pa na: Ebbe-mje, m-dda ne ke ndui pa le mban, a kese lo nayn baa bbay.

²³ Ngaa ebbe nje-kula le pa are na: Aw go ngann ddewje te ke go ndokoje uwa dewje ke singa are dandeje key are ta me key lem ddusu.

²⁴ Mba m-pa marese: Ne-kusa lem a kɔru ta dew kara horo dede te ke m-bbarde a ñ-ddeeje ang.»

Ddew kunn go Jeju

²⁵ Dewje ke banya banya aw njaje ddew-bô ke Jeju ngaa ñ-turu rœ a ñ-pa naredé na:

²⁶ « Toke dew ddee rɔm te a maji kare ñ-mbete bɔeje ke kɔenje, ke dene laa, ke nganne, ke ngakɔenje, ke ngakɔñ-naneje, ke tebbe laa. A bbo ñ-dda baann ang a, na to nje-nja gom te ang.

²⁷ Ngaa dew ke oto kakedese laa ang ngaa unn gom ang a, a to nje-nja gom te ang.

²⁸ Mba na horose te, bbo na ta dda tōku key a, nisi nangē kete ñ-tura kōr ne ke na tuju noo se nisi ke ne ase ta nunga ne key le bba nunn kutu dda key ang wa?

²⁹ Mba toke nungu gol-key le nangē a bbo nase ta nunga ang a dewje tōyn ke a kooje key le a kokoje ngaa a pajé na:

³⁰ Dew neenn unn kutu dda key a ase ta dda nunga ang!

³¹ A se tōku-mbay-bbe ke dda bba bbo aw ta dda ddō ke dewje laa doro dōku ke mare tōku-mbay ke ee ke dewje laa doro dōjoo a, a kisi nangē kuwa doe koo kete se nisi ke singa ta dda ddō le bba naw ang wa?

³² Bbo noo to singa ne ase ang ngaa nje-mare le nayn ddew ew bbay a, nula dew nare ta duje ne ke daseje ta dda bba kare me-wul-lom tel horode te.

³³ Yeenn a, dew ke horose te ke mbete neje laa tōyn ang, a to nje-nja gom te ang.

³⁴ Kate to ne ke maji. A bbo kate tel nel ang ngaa a, ddi bba dew a dda ke kate le bba a teel nel bbay wa?

³⁵ N-to maji mba nange ang ddem, mba ndō ang ddem tō. Dungu kōrō. Dew ke ee ke mbi ta koo ne tar a oo!»

15

Gusu-tar dō bate te ke dō nare te ke nayn

¹ Nje-taaje nare *lambo tōyn ke nje-ne-ddaje ke maji

ang ddeeje ngosi ke Jeju ta koo tar laa.

² *Parijiyenje ke *nje-koruje gel-ndu aw nyuruje ngaa ñ-paje na: « Dew neenn taa nje-ne-ddaje ke maji ang ke rōe te ngaa usa ne ke de.»

³ A Jeju pa gusu-tar neenn arede na:

⁴ « Dew ke dda horose te neenn, bbo ee ke bateje dōdōku a mare kara nayn a inya keseje ke dōjikara gire jikara me mu te mba ndole gol ne ke ñ-nayn le ndereng mba kingae bba ang wa?

⁵ Toke ningae a nilae dō bake te ke koko.

⁶ Kake ñ-tel key a, ñ-bbar nje-buwa-kuraje laa ke nje-ninñ-key mareje ñ-pa narede na: E-ddaje sem rōnel, mba minga bate lem ke nayn le.

⁷ Ddew kara baa m-pa marese, rō-nel ke a to darā, mba nje-ne-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa a kuta rō-nel ke to mba dewje ke gate gate dōjikara gire jikara ke mal turu ddew lede ddade ang.

⁸ Wase: dene ke dda bba ee ke *kande nare dōku ngaa mare kara nayn a, ila puru *lambe te ang ddem, uta me key laa ang ddem ngaa sange ke maje ndereng inga nare le bba ang wa?

⁹ Toke ninga *kande-nare le mbaan, ñ-bbar nje-buwa-mandeje laa ke nje-ninñ-key mareje ngaa ñ-pa na: E-ddaje sem rō-nel mba minga *kande-nare lem ke nayn le.

¹⁰ Ddew kara baa, m-pa

marese, rɔ-nel to nya horo anjije te le Lubba mba njene-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa.»

Gusu-tar dɔ ngonn ke njene-tuju te

¹¹ Jeju pa bbay na: « Mare dingaw ee ke ngannje ke dingaw joo.

¹² Ye ke mbate pa are bœje na: Bɔy, arem ne-ndubba ke to wɔju dɔm. Ngaa bɔdede kaynde ne-kinga laa.

¹³ Dda ndɔ ngaji goe te a, ngonn ke mbate le mbɔn ne-kingaje laa tɔyn ngaa aw ne mare bbe te ke ew. Keteenn, ñ-tuju ne-kinga laa ddew kula-ddaje te ke maji ang.

¹⁴ Kake ñ-tuju ne-kinga laa tɔyn a, tɔku bbo oso bbe teenn le ngaa ne unn kutu ta due.

¹⁵ Naw nayn ke mare ngonn nje-bbe le. Ngonn nje-bbe le ulae me ndooje te kare nul bereje.

¹⁶ Ñ-ndiki ta kusa ne-kusaje le bereje le kare mee ndann a dew kara are ang.

¹⁷ Neje mee te ngaa ñ-pa na: Nje-kulaje banya aw usaje ne ke maje key le bomje a ema, maw moy yo bbo lo te ke neenn!

¹⁸ Ma kin kaw ke rɔ bɔy te ngaa ma pa kare na: Bɔy, mdda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ.

¹⁹ Mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa. E-ddam toke le mare nje-kulaje lei.»

²⁰ Nin taar ngaa naw ke rɔ bœje te. Kake ñ-nayn ddew ew bbay a bœje le ooe a to

ndoo laa, bœje le ayn ngɔru uwae ke kare te ngaa ñ-to mbia.

²¹ Ngonn le pa are na: « Bɔy, m-dda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ, mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa.»

²² A bœje pa are njekulaje laa na: « E-ddeeje ke kubbu ke ngal ke kura nya njange ulaeje ngaa ulaje eninga ngonn jia te ke ne-gɔl gɔle te.

²³ E-ddeeje ke ngonn mange ke eme bbo e-toleje areje jusaje ngaa ñ-ddaje rɔ-nel.

²⁴ Mba ngonnum ke ooeje neenn oy bba ndol. Ñ-nayn bba dingae. Ngaa dunnje kutu dda rɔ-nel.»

²⁵ Kare teenn, ngonne ke to dere nayn ndɔɔ. Kake naw ñ-tel a ñ-nayn ngɔsi ke key a noo kɔru ne-kem ke kɔru pa.

²⁶ N-bbar mare nje-kula ñ-duje tar dɔ neje te ke aw toje.

²⁷ Nje-kula le pa are na: « Ngokoin tel a bɔije tɔl ngonn mange ke eme, mbata ñ-tel ke rɔ ke maji.»

²⁸ Wungu œen are ñ-mbete ta kande key. Bœje tee ngaa duje nya kare ta nande key.

²⁹ A nila bœje te na: « Oo, m-dda sei kula bbal banya ngaa, m-mbete tai ndɔ kara ang. Ngonn benya be kara arem m-dda ne ne-kusa m-bbar ne nje-buwa-kuraje lem ndɔ kara ang.

³⁰ A ngonni neenn ke tuju ne-kinga lei tɔyn dɔ dene nje-kayaje te le a ddee a, e-

tol ngonn mange ke eme are wa!»

³¹ Boeje pa are na: « Ngonnum, ei, ee rɔm te neenn ke ndɔ tɔyn, are neje lem tɔyn to neje lei.

³² Are to maji ta dda rɔ-nel, mba ngokɔin neenn oy bba ndol. N-nayn bba dingae.»

16

Nje-kula ke to gate gate ang

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te bbay na: « Mare dew ke inga ne nya ee ke mare *nje-ngem-ne laa. Dewje pajé are dew le na *nje-ngem-ne le aw tuju neje laa.

² N-bbar *nje-ngem-ne le ngaa ñ-pa nare na: Tar ddi a maw moo doi teenn wa? E-tura go neje ke aw ngem le are moo, mba a kase ngem ne lem ang ngaa.

³ *Nje-ngem-ne le pa mee te na: Ebbemje a ta kɔrum ta neje te laa neenn, ddi a ma dda wa? Minga singa ta ndɔɔ ang ngaa ne-koy to rɔkul lem nya.

⁴ M-gere ne ke ma dda, kare bbo ñ-tubbam ta neje te laa a, mare dewje taamje ke key lede.

⁵ Nare ñ-bbar dewje kara kara tɔyn ke bbange le ebbeeje to dɔde te ngaa ñ-pa nare dew ke dɔngɔr na: Baann a a tel ne kare ebbe-mje wa?

⁶ Nilae te na: Ma tel ke ubbu ku te ke bo dɔdɔku. Ngaa *nje-ngem-ne le pa are na: E-taa maketuru bbange

bbo ta isi nangē ke tɔke e-dda kɔre to dɔmi.

⁷ N-pa nare mare bbay na: A ei, baann a a tel ne waa? Nilae te na: Ma tel ke waa bbɔl dɔdɔku. Ngaa ñ-pa nare na: E-taa maketuru bbange lei bbo ta e-dda to kɔre dɔjijoo.

⁸ Ebbe nje-ngem-neje ke to gate gate ang le osu gaje, mba *nje-ngem-ne le dda ne ke kem-kare. Mbata dewje ke bbasine ddaje ne ke kem-kare ddew te le ngann maredje uta ngann lo-kareje le Lubba ke eeje me lo-kare te.»

Dew a kase dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang

⁹ « A ema, m-pa marese: Uwaje buwa-kura ke dewje ke nare bukur, mba kare ndɔ ke nare le goto jise te a, ñ-taase ke key ke a to ke ndɔ ke ndɔ.

¹⁰ Dew ke dda ne ke ten ke dɔgɔle, dda ne ke bo ke dɔgɔle to ngaa dew ke to gate gate ddew ne te ke ten ang, to gate gate ddew ne te ke bo ang to.

¹¹ Bbo e-ddaje ne ke dɔgɔle ke nare bukur ang a, na a kinya ne-kinga ke tɔkɔrɔ jise te wa?

¹² Ngaa bbo e-ddaje ne ke dɔgɔle ang ke ne-kinga ke to le dew a, na a karese ne ke to lese wa?

¹³ Nje-kula kara ase dda kula ko dewje te joo ang, mba na mbete mare kara a na ndiki mare kara, wase na kunn rɔe kare mare kara a na dabbe mare ke kara. Aseje ta dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang.»

Jeju are mare ndejeje dang dang

14 *Parijiyenje ke ndikije nare nya ooje tarjeenn le toyn a aw kokoje Jeju.

15 Jeju pa arede na: « Esese aw ddaje rōse to dewje ke gate gate kem dewje te. A Lubba gere mese, mba ne ke dewje ooje bo kemde te, to ne ke maji ang nya kem Lubba te.

16 *Ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba toje ndereng ndō te le Jan. Unn kute ndoe teenn daw n̄-pa tar *Koñ-bbe le Lubba to Tar ke Maji dare dewje, a na na kara aw dda singa mba kande ke te.

17 To ngeng ang ta kare dara ke nange ndayje, a to ngeng nya kare mbita gol maketuru *ndu kara oso nangē.

18 Dew ke tubbae dene laa a taa mare, dda lo-to-majang ngaa dew ke taa dene ke ngaweje tubbae dda lo-to-majang to.»

Tar le nje-ne-kinga de ke nje-ndoo Lajar

19 Jeju pa bbay na: « Mare dew ke to nje-ne-kinga ngaa aw ula kubbu nare ee teenn. Ndō kara kara toyn dingaw le aw usa ne ke dō-bo.

20 Mare nje-ndoo ke rōe to do jamani jamani, ria na Lajar to ta-ddew-key te le nje-ne-kinga le.

21 N̄-ndiki ta kusa buru ne-kusaje ke aw gaynje ko tabele te le nje-ne-kinga le, a dōe te bbay bisije ddeeje aw toonnje doje laa.

22 Nje-ndoo le oy ngaa anjije unaeje awje saa dō ji Abaraham te. Nje-ne-kinga le oy to ngaa n̄-dubbe.

23 Kem-to-ndoo aw ddae lo te le nje-yoje ngaa nunn keme a noo Abaraham ddew ew ngaa noo Lajar ar dō ji Abaraham te.

24 Nuru eki na: Bøy Abaraham, oo kem-to-ndoo lem! Ula Lajar are ula ndōñ-jia maann te ila ndōm te are wul, mba kem-to-ndoo aw ddam kem puru te neenn.

25 Abaraham ilae te na: Ngonnum ole mei to inga neje ke maji ndō kisi ke tebbe te lei, a Lajar inga wungu ndō kisi ke tebbe te laa. Bbasine Lubba boru maanñ-no keme te lo te neenn, a ei, kem-to-ndoo aw ddai.

26 Doe teenn toyn, mare toku buwa to horoje te ke esese, mba kare dewje ke ndikije ta kinje neenn kaw er ke rōse te a aseje ta kaw ang ddem, ta kare dew ase kin rōse te nu ddee er ke rōje te ang ddem.

27 Nje-ne-kinga le na: Yeenn a m-duji bøy, kare ula Lajar key le bōmjé,

28 mba mee ke ngakōmjé ke dingaw mi. Maji kare naw n̄-ndejede nare n̄-ddeeje lo kem-to-ndoo te neenn ang ngaa.

29 Abaraham ila te na: *Ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba to horode te. Maji kare dooje tar lede!

30 Ngaa nje-ne-kinga le pa na: Baann ang boy Abaraham, a bbo dew in horo nje-

yoje te aw rode te a, da turuje ddew lede.

³¹ Ngaa Abaraham le pa are na: Bbo dooje tar *ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ang, a le mare dew in horo nje-yoje te kara da kooje tar laa ang to.»

17

Ne ke a dda kare dew oso

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Ne ke a dda kare dew oso me *majang te a to ke ndo toyn, a kem-to-ndoo a dda dew ke a dda kare mare dewje osoje me *majang te.

² Ta to ne ke oy gose te kilae me ba te maji nya uta kare ñ-dda nare ngonn kara horo ngann mareje te oso me *majang te.

³ Aaje røse! Toke ngokoin dda *majang a, e-ndange a bbo ñ-turu ddew laa a øru tar doe te.

⁴ A bbo me ndo te ke kara baa njaa ñ-dda sei *majang gol siri ngaa ñ-tel røi te gol siri to ta pa kari na: M-turu ddew lem a, øru tar doe te.»

Tar koo-me-te

⁵ Nje-kayñ-kulaje pajé are *Ebbe-dewje na: « E-dda are koo-me-te leje bo.»

⁶ Ngaa *Ebbe-dewje le pa na: « Bbo koo-me-te lese to ngaji toke mare le kande mutarde ke ten, a bbo e-pajé areje kake neenn na: Øru ke ngirai bbo aw e-maa røi bå a, na koo tase.

Gusu-tar dø nje-kula te ke kari baa

⁷ Dew ke dda horose te, bbo ee ke nje-kula ke aw

ndoô wase aw ngem nekuulje a kare te ke nin mü ñ-tel a, a pa kare nje-kula laa na: E-ddee isi ta ne-kusa te kem naa te neenn wa?

⁸ Baann ang, na pa kare nje-kula laa na: E-dda ne-kusa ke lo kul te arem, ula kubbu ke maji bbo e-dda sem ndereng arem musa ne ke may ne bba ta goe te a usa ne ke ay ne.

⁹ Na tel kare wooyo nje-kula le wøju dø kula ke ñ-dda ke turu ndue wa?

¹⁰ Esese, ddew kara baa, toke e-ddaje ne toyn turu ndu te ke darese a e-paje na: N-toje to nje-kulaje ke kari baa, ñ-dda ne ke to tar leje ta dda.»

Jeju øru rø-to banji rø dewje te døku

¹¹ Kaw le Jeju ke Jurusalam a, ñ-day horo nange te ke Samari ke Galile.

¹² Naw nande me mare bbe te a, nje-banjije døku ddeeje ke røe te

¹³ ngaa areje ddew ew, ñ-paje tar ke taar na: « Jeju, Nje-ne-toju, oo kem-to-ndoo leje!»

¹⁴ Jeju oode a pa arede na: « Aw tojuje røse nje-poloje Lubba.» Ngaa, kake daw dawje a røde tel ddee maji.

¹⁵ Mare kara horode te oo to røe ddee maji a uru tel ngaa øsu gaji Lubba ke taar.

¹⁶ Noso nangê, ñ-debbe keme nangê nø gol Jeju te ngaa nare wooyo. N-to dew ke Samari.

¹⁷ Jeju pa na: « Nje-banjije ke døku toyn a røde ddee

maji ang wa? Dede ke jikara
deeje dda wa?

¹⁸ Bbaye njaa to nje-mba
neenn a tel ddee ngaa piti
Lubba wa?»

¹⁹ Goe te a ñ-pa nare na: «
In taar, aw lo lei, koo-me-te
lei aji mban!»

*Ne-tɔju wɔju dɔ *Kɔñ-bbe
le Lubba*

²⁰ *Parijiyenje dujuje Jeju
mba gere kare ke *Kɔñ-bbe
le Lubba a ddee ne a, nilade
te na: « *Kɔñ-bbe le Lubba a
ddee toke mare le ne ke kem
dew a koo ang.

²¹ Dewje a paje na: Ooje
nee neenn, wase nee yoonn
ang: Mba ooje, *Kɔñ-bbe le
Lubba ee horose te.»

²² Ngaa Jeju pa are nje-
njaje goe te na: « Do ndøje
te ke aw ddee, a kisije ke bbo
mba koo mare ndø kara horo
ndøje te le Ngonn le dew a, a
kooje ndø le ang.

²³ Da pa karese na: Nee
neenn, nee yoonn. Awje loe
te ang ddem aynje ngoru ke
loe te ang ddem.

²⁴ Ddew kara baa toke ndi
ke teel ngaa ndoko koyn
dara te ke kara uru er kara.
Ndø tel le Ngonn le dew a to
toke baann to.

²⁵ A ñongor kete maji kare
noo ndoo nya ngaa dewje ke
bbasine mbeteje bba.

²⁶ Ne ke tee do ndø te le
Nowe a tee ddew kara baa
dɔ ndø te le Ngonn le dew.

²⁷ Dewje aw usaje, aw
ayje, aw taaje naa, aw areje
naa dene ndereng ndø te ke
Nowe ande me tɔku to te

ngaa maann ndi ke bo ddee
toldé tɔyn.

²⁸ Ndø tel le Ngonn le dew
a to ddew kara baa ke ne
ke to dɔ ndø te le Lote.
Dewje aw usaje, aw ayje, aw
ndokoje ne, aw labbeje ne,
aw dubbuje ne, aw ddaje
keyje.

²⁹ A ndø te ke Lote unda lo
tee me bbe te ke Sɔðɔm ke
ddang a, puru in darâ gayn
nangê toke mare le kɔju*
ngaa tɔldé tɔyn. *

³⁰ Neenn a to ddew kara
baa ndø te ke Ngonn le dew
a tɔju rœ ke ddaka.

³¹ Do ndøe teenn, dew ke
a kisi dɔ key te ngaa neje laa
to me key te a ddisi mba koto
ang. Dew ke ee me ndøo te,
a tel kaw bbe ang.

³² Oleje mese dɔ dene te le
Lote.

³³ Dew ke a sange ddew ta
ngem tebbe laa a tebbe laa a
goto. A dew ke tebbe laa a
nayn a tel kinga tebbe laa.

³⁴ M-pa marese, me tile
teenn bbo dewje joo toje dɔ
tira te kara baa a, da kunn
mare kara a da kinya ye ke
kara.

³⁵ Deneje joo ke aw uruje
ne biri naa te, da kunn mare
kara a da kinya ye ke kara.

³⁶ Dingawje joo ke eeje me
ndɔɔ te, da kunn mare kara
a da kinya ye ke kara. †

³⁷ Nje-njaje goe te paje are
na: « *Ebbe-dewje, lo ke dda
bba nejeenn a to ke te wa?»
Jeju ilade te na: « Lo ke ninn
to ke te a malje a mbɔnje naa

* **17:29 17.29** Ke tar endar nda daw ñ-bbar na soufre. † **17:36 17.36** Tar ke
to me mare maketuruje te ke ñ-dda ñongor ke jide a goto me mareje te.

loe te.»

18

*Gusu-tar dɔ nje-gange
sariya ke to gate gate ang*

¹ Jeju pa mare gusu-tar are nje-njaje goe te ta tɔju to to maji nya ta duju Lubba ke ndɔje tɔyn, ke rɔ nya ang.

² N-pa na: « Nje-gange-sariya ke bbel Lubba ang ddem, oo dewje to ne ang keme te ddem ee mare tɔku bbe te.

³ Mare dene-ndubba ee me bbe teenn tɔ. Dene-ndubba le ddee rœ te gol banya pa are na: E-gange sariya dɔ nje-baan te lem arem.

⁴ Lew baa njaa, ñ-mbete. A goe te a neje mee te na: Tɔkɔrɔ njaa, m-bbel Lubba ang ngaa moo dewje to ne ang kem te.

⁵ A mba dene-ndubba neenn ɔru urum nya, ma gange sariya laa kare ta ndo ke guku a ñ-tel ñ-ddee ñ-jɔkum ang ngaa.»

⁶ *Ebbe-dewje ila te na: « Ooje tar pa le nje-gange sariya ke gate gate ang le.

⁷ Yeenn a Lubba a gange sariya le dewje laa ke ñ-mberede, ke aw noje no gole te til ke kare ang wa? Ngaa na ngebbe nya bba na ku-made wa?

⁸ M-pa marese, na gange sariya lede ke ngɔru baa. A ndɔ ke Ngonn le dew a tel dɔ nange te a, na kinga dewje ke undaje mede dɔ Lubba te njaa wa?»

Gusu-tar dɔ mare Parijiyen te ke gusu-tar dɔ nje-taa nare-lambo te

⁹ Jeju pa gusu-tar neenn bbay mba dewje ke ooje rɔde to dewje ke gate gate a ooje kese dewje maji ang.

¹⁰ N-pa na: « Dewje joo awje key-polo-Lubba te ta duju Lubba. Mare kara to Parijiyen a ye ke kara to nje-taa nare-lambo.

¹¹ Parijiyen le ar taar ngaa duju Lubba wɔju dœ njaa na: Lubba, mari wooyo mba m-to toke kese dewje ang. Keseje toje to nje-bbokoje, nje-ne-ddaje ke gate gate ang, nje-ddaje lo-to-majang wase m-to toke nje-taa nare-lambo neenn ang.

¹² Maw m-mbete ne-kusa gol joo, me ndɔje te ke siri, mare *ne-polo Lubba ddew neje te tɔyn ke minga.

¹³ A nje-taa nare-lambo le ar ddew ew eje gusu kaa lo ke darâ pin a, unda kare na: Lubba, are mei oso pɔn dɔm te, ema nje-ne-dda ke maji ang.

¹⁴ M-pa marese, nje-taa nare-lambo le tel to dew ke gate gate kem Lubba te ngaa tel key laa, a Parijiyen le tel to dew ke gate gate ang. Mba dew ke ndiki koo rœ bo a Lubba a dda kare ñ-ddee ten baa ngaa dew ke oo rœ ten baa a Lubba a dda kare ñ-ddee bo.»

Ngannie ke ngaji ddee rɔ Jeju te

¹⁵ Ngann ngutayje njaa kara dewje aw ddeeje kede rɔ Jeju te ta kare nɔrude. A

nje-njaje goe te ooje baann a aw ndangejede.

¹⁶ Jeju are ñ-bbar nganje le ngaa pa na: « Inyaje ngannje ke ngaji areje ddeeje røm te bbo okujede ddew ang, mba *Koñ-bbe le Lubba to mba dewje ke toke lede neenn.

¹⁷ Tar ke tøkørø m-pa marese, dew ke taa *Koñ-bbe le Lubba toke ngonn kase ang a, a kande me te ang.»

Mare nje-ne-kinga duju tar Jeju

¹⁸ Mare tøku-mbay duju Jeju na: « Nje-ne-tøju ke maji, ddi a ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndø ke ndø wa?»

¹⁹ Jeju pa are na: « Mba ddi bba e-bbarem ne to dew ke maji wa? Dew ke maji goto, se Lubba kara baa.

²⁰ E-gere *ndu ke na: Edda lo-to-majang ang, e-tøl dew ang, e-bboko ang, e-pa tar ngem dø dew te ang, e-bbel bøije ke koinje.»

²¹ Mbay le pa na: « Mengem *ndujeenn tøyn ke kasem baa.»

²² Goe te ke Jeju oo tar laa a pa are na: « Mare ne kara dui bbay. E-labbe ne tøyn ke inga bbo e-kayn nare daneteje a, a kinga ne nya me dara te. Ngaa e-ddee unn gom.»

²³ Kake tøku-mbay le oo tar neenn le a, røe nele ang mba ninga ne nya.

²⁴ Jeju ooe a pa na: « To ngeng nya ke nje-ne-kingaje

ta kande me *Bbe-køn te le Lubba.

²⁵ Mba kande le jambal buwa libbi te to ne ke ngeng ang uta kande le nje-ne-kinga me *Koñ-bbe te le Lubba.»

²⁶ Nje ke aw ooje tar laa le pajé na: « Bbo baann a na bba a kase kinga kaji wa?»

²⁷ Jeju ila te na: « Ne ke nya dewje nya Lubba ang.»

²⁸ Piyar pa na: « Oo, jinya neje leje ngaa junn goi.»

²⁹ Jeju pa na: « Tar ke tøkørø, m-pa marese, dew ke inya key, ke dene, ke ngakøenje, ke køenje ke bøje wase nganne mbata *Koñ-bbe le Lubba,

³⁰ na kinga ne nya me ndøje te neenn ddem ngaa na kinga tebbe ke ke ndø ke ndø dø ndø te ke guku ddem.»

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa me buwa yo te

³¹ Jeju bbar *nje-kayñ-kulaje laa ke døku gire joo ke røe te ngaa ñ-pa naredé na: « Ooje, jawje ke Jurusalam ngaa neje tøyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ddaje me Maketurute wøju dø Ngonn le dew a ddee ne ke tøkørø.

³² Mba da kilae me ji dewje te ke mbeteje Lubba, dewje a køjeje koko ne, da ddae maji ang, da tibbi nweren døe te.

³³ Da tundae ke ndey ngaa da tøle. Ndø muta goe te a na kin me buwa yo te.»

³⁴ Nje-kayñ-kulaje le gereje ne me tar teenn kara ang. Kande tarjeenn le iya røe ke

de. Ñ-gereje ne ke Jeju a ta pa le ang.

Jeju are nje-kem-tɔ ke Jeriko oo lo

³⁵ Toke Jeju ddee ngɔsi ke Jeriko a, mare nje-kem-tɔ isi mbɔr ddew te aw kɔy ne.

³⁶ Noo ndu dewje ke banya ke aw ndayje a ñ-duju ta gere gele.

³⁷ Ñ-pa dare na Jeju ke Najarete a aw nday.

³⁸ Ngaa nje-kem-tɔ le pa ke taar na: « Jeju, Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!»

³⁹ Dewje ke aw njaje kete aw ndangeje kare ta new roe, a ñ-pa ke tar nya bbay na: « Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!»

⁴⁰ Jeju ar lo kara ngaa unn ndue kare ñ-ddee saa ngaa, toke ñ-ddee saa ngɔsi a, Jeju duje na:

⁴¹ « Ddi a e-ndiki ta kare m-dda sei wa?» Nilae te na: « Ebbemje, arem m-tel moo lo!»

⁴² Ngaa Jeju pa are na: « E-tel oo lo, koo-me-te lei aji!»

⁴³ Kare teenn njaa ñ-tel noo lo ngaa nunn go Jeju naw nɔsu ne gaji Lubba. Dewje toyn ke ooje neenn le pitije Lubba.

19

Jase aw sange ddew ta koo Jeju

¹ Jeju ande me bbe te ke Jeriko ngaa aw riya me bbe le.

² Mare dingaw ria na Jase. Ñ-to nje-kon do nje-taaje

nare-lambo ngaa ñ-to nje-ne-kinga nee me bbe teenn,

³ naw ñ-sange ddew ta koo se Jeju to dew ke baann wa? A ninga ddew ta kooe ang, wɔju do dewje ke banya, mba ñ-to dew-gɔju.

⁴ Nayn ngɔru kete ngaa naal kake ke ria na sikomor ta koo Jeju le, mba Jeju a ta nday lo teenn.

⁵ Toke Jeju tee lo teenn le a, aa lo ke taar ngaa pa are na: « Jase e-ddisi ke toke, mba to maji kare misi me key te lei bbokone..»

⁶ Jase ddisi ke toke ngaa taa Jeju ke rɔ-nel.

⁷ Dewje toyn ooje baann a, ñ-nyuruje ngaa ñ-paje na: « Naw nisi me key te le nje-nedda ke maji ang..»

⁸ A Jase ar nɔ *Ebbe-dewje te pa are na: « Oo, Ebbe-mje, ma kayn ne-kingaje lem danna kare nje-ndooje, a bbo m-dda ne ke mare dew ddew mare ne te ke dɔgɔle ang a, ma tel ke ne le kare ase gol so..»

⁹ Jeju pa are na: « Bbokone Lubba aji dewje ke key neenn, mba Jase to ngonn le Abaraham tɔ..

¹⁰ Mbata Ngonn le dew ddee ta sange dew, ta kaji dew ke nayn..»

Gusu-tar do nje-kulaje te ke muta

¹¹ Toke dewje ke banya aw ooje tar le Jeju le a, ñ-pa mare gusu-tar, mba nee ngɔsi ke Jurusalam ngaa dewje aw ejewe to *Bbe-kon le Lubba a ta ddee bbasine baa.

¹² Yeenn a ñ̄-pa na: « Mare dew ke nje ke gele te to dewje ke bo, a ta kaw ke mare bbe te ke ew mba kare dula tōku-mbay dœ te bba ta tel.

¹³ N̄-bbar mare nje-kulaje laa dōku naredē *kande-nare dōku ngaa ñ̄-pa naredē na: E-ddaje nare neenn are uju mare ndereng ndɔ tel lem.

¹⁴ A dewje ke bbe laa ndikeje ang ngaa dulaje mare dewje goe te kare paje na: N-ndiki ta kare ne neenn nōn dōje ang.

¹⁵ Toke dula tōku-mbay le dœ te a, ñ̄-tel bbē. Nare ñ̄-bbar nje-kulaje laa ke naredē nare le ke rœ te mba gere baann a dede kara kara tōyn dingaje dō mare te wa?

¹⁶ Nje-kula ke dōngor ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei le uju mare dōku.

¹⁷ Ebbeeje pa are na: Maji, nje-kula ke maji! Mundai to *ngonn tōku-mbay dō ngann bbeje te dōku, mba e-to gate gate ddew ne te ke ten.

¹⁸ Joo le nje-kula le ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei uju mare mi.

¹⁹ Ebbeeje pa are na: Ei kara mundai dō ngann bbeje te mi tō.

²⁰ Mare ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei le a neenn, m-tō ke ta-kubbu bba m-ngem.

²¹ M-bbeli nya mba e-to dew ke ngeng. Ne ke ila ang kara unn ddem, ne ke e-dubbu ang kara uja ddem.

²² Ebbeeje le pa are na:

Nje-kula ke maji ang, ma gange sariya dōi te ddew tar te ke tai te. E-gere to m-to dew ke ngeng. Ne ke mila ang kara munn ddem, ne ke m-dubbu ang kara muja ddem.

²³ Yeenn a mbata ddi bba ila nare lem lo-ngem-nare te, ta bbo m-tel a minga ribba dœ te ang wa?

²⁴ Goe te a ñ̄-pa nare dewje ke areje lo teenn na: E-taaje *kande-nare le jia te areje ne ke ninga *kande-nare dōku.

²⁵ Dewje le paje na: Mbay, ne ninga *kande-nare dōku mban.

²⁶ Mbay le pa na: M-pa marese, dew ke ee ke ne a, da kare mare dœ te, a dew ke ee ke ne ang, ne ke ngaji ke ninga kara da kōru jia te.

²⁷ A nje-baanji lem ke ndikije ta kare mōn dōde ang le, e-ddeeje ke de bbo ujaje gōbbude keem te neenn.»

²⁸ Go tar te ke Jeju pa baann a, noso kete nō dewje te ke banya naw er ke Jurusalam.

Kaw le Jeju ke bbe te ke Jurusalam

²⁹ Toke Jeju tee ngosi ke bbe ke Betepaje ke Betani, er ke dō ddingiri te ke daw ñ̄-bbar na ddingiri Olibiyeje a, nula nje-njaje goe te joo,

³⁰ ñ̄-pa na: « Awje bbe te ke nōse te. Toke andeje me bbe te le a, a kingaje mare ngonn kororo ke dew kara isi dœ te ang bbay ke ñ̄-tōe. E-tuteje e-ddeeje saa.

31 Bbo dew dujuse na:
Mbata ddi bba e-tuteje wa?
A e-paje na: Ebbejeje ndike.»

32 Nje ke Jeju ulade le awje
ngaa ingaje neje le ddew
kara baa toke ñ-pa naredē.

33 Kake daw ñ-tutuje
ngonn kororo le a, njekororoje le paje arede na:
« Mbata ddi bba aw tutuje
ngonn kororo le wa?»

34 Dilaje te na: « *Ebbe-
dewje ndike.»

35 Ñ-ddeeje ke ngonn kororo le dare Jeju. Dunguje kubbuje lede do kororo te le
ngaa dare Jeju aale.

36 Ngonn kororo le aw nja
ke Jeju a dewje aw najije
kubbuje lede do ddew te njal
njal.

37 Ñ-ddee ngosi ke Jurusalam ke ddew ke ta ddisi
ne do ddingiri Olibiyeje ke
nangê a, ro nje-njaje goe te
toyn ke banya nelde ngaa
daw pitije Lubba ke taar
woju do ne-mɔrije toyn ke
dooje.

38 Ñ-paje na: « *Ebbe-
dewje bbar Tar ke Maji do
tɔku-mbay te ke ddee ke ria!
Me-wul-lom to me dara te,
ke piti to loje te ke taar uta
toyn!»

39 Mare *Parijiyenje ke
eeje horo dewje te ke banya
paje are Jeju na: « Nje-ne-
toju, e-ndange nje-njaje goi
te are dutuje tade.»

40 Nila te na: « M-pa
marese, bbo dutuje tade a
erje a kuruje eki.»

Jeju no mba Jurusalam

41 Toke Jeju ddee ngosi ke
Jurusalam ngaa oo bbe le a
no mba bbe le,

42 ngaa ñ-pa na: « Ju-
rusalam bbo to, ei njaa kara
e-gere ne ke a kari *me-wul-
lom me ndɔ te neenn a! A
bbasine ne le iya rœ are oo
ang.

43 Me ndɔje te ke aw ddee
guku a, nje-baanji lei a kila
ndoko guku ne doi, da kiri
doi ngaa da korei ke yoo ke
ne.

44 Da guri rum, ei ke
dewje lei ngaa da kinya er
ke dunda do mare te ang,
mba e-gere go kare ke Lubba
ddee ta la ne sei ang.»

*Jeju tubba nje-ne-labbeje
key-polo-Lubba te*

45 Jeju ande key-polo-
Lubba te ngaa aw tubba nje-
ne-labbeje,

46 ngaa ñ-pa naredē na: « Lubba pa me Maketurute laa
na: Key lem a to key duju Lubba. A esese ddaje key le
to lo kiya-ro le nje-bbokoje.»

47 Naw ñ-toju ne ke ndɔ
toyn me *key-polo-Lubba
te le. Ngaa tɔku nje-poloje
Lubba ke *nje-koruje gel-
ndu ke tɔku dewje aw
sangeje ddew ta tole.

48 A ñ-gereje ne ke ta dda
bba ta tole ne ang, mba
dewje toyn aw ooje tar laa
nya.

20

*Tɔku dewje le *Jiipije
maynje tar ke Jeju*

1 Mare ndɔ kara horo
ndoeje teenn, Jeju aw toju ne

dewje ke banya me key-polo-Lubba te ddem, aw ila mber-Tar ke Maji ddem. Tōku nje-poloje Lubba, ke nje-kōruje gel-ndu, ke tōku dewje le *Jiipije undaje lo teeje.

² N-paje dare na: « Ddew ddi te bba aw e-dda ne ne neenn wa, wase na njaa gate a ari ddew wa?»

³ N-tel ke tar nareda na: « Ema kara ma dujuse tar to:

⁴ E-paje aremje moo, na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa?»

⁵ A n-paje tar neenn horode te na: « Bbo jilaje te na: Lubba a a ulae a, na pa na: Mbata ddi bba e-ndikije te saa ang wa?

⁶ Bbo n-paje na: Dewje a, dewje tōyn a tilaje ke er tolje, mbata dooje to Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.»

⁷ Yeenn a dilaje te na n-gereje lo ke batem le in te ang.

⁸ Jeju pa are de na: « Ema kara ma bbar ri dew ke arem ddew ta dda ne nejeenn le karese ang to.»

*Gusu-tar dō nje-ddaje kula me ndōo nduu*te. **

⁹ Goe te a nunn kutu pa gusu-tar neenn kare dewje na: « Mare dew uwa ndōo *nduu* † ninya kula ndōo le ji nje-ddaje kula ndōo *nduu te a nōtu naw mare bbe te ta dda ndōo banya.

¹⁰ Nayn kuja kande-ko ase a, nje-ndōo le ula mare nje-kula laa rō nje-ddaje kula me

ndōo *nduu* te le kare du-laje ke kande-nduu le dareje.
‡ Nje-ddaje kula me ndōo *nduu te uwaje nje-kula le tundaeje ngaa tubbaeje are n-tel jia baa.

¹¹ N-tel nula mare nje-kula ke dang bbay a, duwaeje n-tundaeje, n-tajeje ngaa n-tubbaeje dare n-tel jia baa.

¹² Gol muta laa, n-tel nula mare nje-kula bbay a dareje do ngaa n-tubbaeje.

¹³ Nje-ndōo le pa na: Ma dda to ddi a neenn wa? Ma kula ngonnum ke m-ndike nya, a du ang, da bbeleje.

¹⁴ A kake nje-ddaje kula me ndōo *nduu* te le ooeje a n-paje na: Ne a n-to nje-kuwa ne-ndubba, areje n-toleje mba kare ta ne-ndubba le tel to leje. §

¹⁵ N-teeje saa ke ddang me ndōo te le ngaa n-toleje. Ddi ngaa nje-ndōo *nduu* le a dda ke de bbasine ngaa neenn wa? *

¹⁶ Na ddee tōl nje-ddaje kula me ndōo *nduu* te le ngaa na kare ndōo *nduu le mare dewje ke dang. » † Kake dewje ke banya ooje tar le a, n-paje na: « Maji kare neenn to toke baann ang!»

¹⁷ Jeju oru keme aade a pa na: « Tar ke Lubba dda me Maketurute na: Er ke nje-kōsuje key mbeteje. Er le tel ddee to singa gol key ke dungu nangē. Gel tar neenn na ddi wa?

* 20:8 20:8 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

‡ 20:10 20:10 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

* 20:15 20:15 Oo 13.6 ke tar ke gele te. † 20:16 20:16 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

† 20:9 20:9 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

§ 20:14 20:14 Oo 13.6 ke tar ke gele

¹⁸ Dew ke oso dō er te le a singa rœ a guru ngaa dew ke er le oso dœ te a, er le a nyaren dew le.»

¹⁹ Kare teenn njaa tōku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu aw sangeje ddew ta kuwaeje a ne kara, ñ-bbelje kem dewje. N-gereje to Jeju pa gusu-tar le wōju dōde.

*Tar kuka *lambo ke Sejar*

²⁰ Nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu undaje kemde dō Jeju te ngaa, dulaje dewje ke nje-gusuje ke ddaje rōde to dewje ke maji. Dewje le awje mba kingaje Tar ke Maji ang ta Jeju te bba ta kuwaeje kinyaeje ji nje-gange sariyaje ke nje-kōñ-bbe te.

²¹ Dewje le dujeje tar neenn na: « Nje-ne-tōju, ñ-gere to tar pa lei ke ne-tōju lei to ke dōgōle ngaa ɔru kem dew ang. Aw tōju ddew le Lubba ddew tar te ke tōkorō.

²² Ndu areje ddew kare juka *lambo ke Sejar wase ndu mbete wa?»

²³ Jeju gere gusu lede a ilade te na: « E-tōjumje mare *kande-nare kara.

²⁴ Endaji dō dew ke dunda ke ne ke ñ-dda nare te neenn to le na wa?» N-paje na: « To le Sejar.»

²⁵ Yeenn a ñ-tel ñ-pa nareda na: « Areje Sejar ne ke to le Sejar, areje Lubba ne ke to le Lubba.»

²⁶ Horo tarje te tōyn ke Jeju pa kem dewje teenn, nje-gusuje le ingaje mare ne mba kunda ne tar dœ te ang.

Dutuje tade mba tar ke ñ-tel ne uta dōde.

Tar kin le nje-yoje

²⁷ *Sadusiyenje ddeeje rō Jeju te. *Sadusiyenje toje dewje ke ooje mede te to kin le nje-yoje goto. N-dujeje tar neenn na:

²⁸ « Nje-ne-tōju, oo Moyije dda me maketuru te na: Toke dew taa dene ngaa ee ke ngonn ang a oy a, maji kara ngokoen ta dene-dubba laa uju ne ngannje ture te.

²⁹ Ngakōnaa eeje siri. Ne ke dōngor ñ-taa dene ngaa nuju saa ngonn ang a noy.

³⁰ Ne ke ñ-tee go ngokoen te ke dōngor ñ-taa dene-dubba le, nuju saa ngonn ang a noy.

³¹ Muta lede taa dene-dubba le a toke baann tō. Dede siri keme njaa ñ-taaje dene-dubba le a dujuje ang a doyje.

³² Gode te a, dene-dubba le oy tō.

³³ Ndō kin le nje-yoje a na gate horo nje-me-konje teenn ngaa a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme ñ-taaje dene le go naa te.»

³⁴ Jeju ilade te na: « Dewje ke dō ndōje te neenn aw taaje dene ke aw taaje ngaw,

³⁵ a dewje ke Lubba oo to daseje ta kin me buwa yo te ngaa da kisije ke tebbé dō ndōje te ke aw ddee, da taaje dene ang wase da taaje ngaw ang.

³⁶ Da koyje ndō kara ang ngaa, mba da kaseje naa ke anjije ngaa da toje to ngann

le Lubba, de nje-kinje horo nje-yoje te le.

³⁷ Moyije pa tar kin le nje-yoje ndɔ te ke noo ne tar ke in me ber-kam te. Nbbar *Ebbe-dewje to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, Lubba le Jakobbo.

³⁸ Lubba to Lubba le dewje ke oy ang, a ñ-to Lubba le dewje ke isije kem baa, mba keme te dewje tɔyn isije kem baa.»

³⁹ Mare *nje-kɔruje gelndu ilaje te na: « Nje-ne-tɔju, e-pa tar maji nya.»

⁴⁰ Yeenn a mal dujeje tar ddade ang ngaa.

Kiriste to ngonn le Dabbiwa?

⁴¹ Jeju pa arede na: « Ddew ddi ta a kaseje ta pa na Kiriste to ngonn le Dabbiwa?»

⁴² Dabbiti njaa pa me Maketurute le *Sɔme na: *Ebbe-dewje pa are Ebbemje na: Isi dɔ ji kɔlem te

⁴³ ndereng ndɔ te ke madda kare nje-baanji lei telje to lo kungu gɔli.

⁴⁴ A bbo Dabbiti bbar Kiriste *Ebbe-dewje a na to ngonne toke baann wa?»

*Jeju ndange *nje-kɔruje gel-ndu*

⁴⁵ Dewje ke banya aw ooje tar le Jeju a, Jeju pa are njenjaje goe te na:

⁴⁶ « Aaje rɔse rɔ *nje-kɔruje gel-ndu te, mba ñ-ndikije ta kula kubbu ke ngal bba ta nja ne. Ñ-ndikije kare dewje ddade lapiya nata. Ñ-ndikije ne-kisije ke to kete

me key-mbɔñ-naa te le *Jiipije ke ne-kisije ke dunda ta ne-kusa te kete.

⁴⁷ Ñ-taaje ne-kinga le dene-ndubbaje tɔyn, ñ-dujuje Lubba dare kure ew, mba kem dewje. Sariya ke Lubba a gange dɔde te a ngeng kuta sariya le kese dewje.»

21

Ne-kare-baa le dene-ndubba

¹ Jeju unn keme a oo nje-ne-kingaje ke aw ilaje *ne-kare-baa lede me ka te me key-polo-Lubba te.

² Noo mare dene-ndubba ke to nje-ndoo ke aw ila ngann *kand-nare joo me ka te le tɔ.

³ Ñ-pa na: « M-pa marese, ke tɔkɔrɔ, dene nje-ndoo neenn ila nare uta kese dewje tɔyn,

⁴ mba ne ke dooje ne ta dda ne ang a dede tɔyn dilaje me ka te. A ne nila ne ke to ngeng saa nya. Bbay ne ke to ta kare ñ-ngem ne rɔe a nila.»

Jeju pa tar dɔ key-polo-Lubba te ke da guru

⁵ Mare dewje aw pajé tar na: « Ooje key-polo-Lubba ke dɔsu ke erje ke kura ngaa ñ-dda dare kura ke neje ke dewje ddeeje ne to *ne-kare-baa are Lubba.» A Jeju pa na:

⁶ « Ne ke aw ooje neenn mare ndɔje aw ddeeje ke da guru. Mare er ke dunda dɔ mare te a nayn taar ang.»

Neje ke a ddee kete bba ddutu ndɔ a kase

⁷ Dewje le dujeje na: « Nje-ne-toju, ndɔ ke dda neenn le a to wa? Ngaa ddi a toju to nejeenn le a ta ddeeje wa?»

⁸ Jeju ila te na: « Aaje rose, areje derese ang, mba dewje nya a ddeeje ke rim ngaa da paje na: Ema Kiriste le a mare neenn. Mareje a paje na: Ndɔ nayn ngɔsi baa ngaa. A unnge gode ang.

⁹ Toke a kooje tar ddɔ ke tar neje ke dewje a ddaje ke dɔ ngeng a, areje bbel ddase ang, mba maji kare neenn le tee dɔngɔr bba. A njange baa goe te a to ddutu ndɔ ang bbay.»

¹⁰ Goe te a ñ̄-pa nareda na: « Dewje a ddaje ddɔ ke naa ngaa mare bbe a dda ddɔ ke mare bbe.

¹¹ Nange a yeke to bbel nya ngaa bbo a koso ke rɔ-toje ke dewje a koy ne nya a koso mare loje te. Mare ne-bbelje a teeje ngaa *ne-toju-neje* * ke ngeng a kubbaje darâ.» *

Ne-singaje ke a kinga njenjaje go Jeju te

¹² « A dɔngɔr kete kare nejeenn teeje a, da tundase ngaa da ddase maji ang, da kilase ji dewje te key-mbɔñ-naa te le *Jiipije, da kilase key-kula te, da kaw ke se no tɔku-mbayje te ke boy ke no ngann tɔku-mbayje te wɔju dɔm.

¹³ Nejeenn le a karese ddew kare e-paje tar naji lem.

¹⁴ E-sangeje mese kete wɔju dɔ tar ke a paje, mba kɔru ne naji lese ang,

¹⁵ mba ma karese tar kem-kare ke a kuta singa nje-baanji lese wase tar ke nje-baanji lese a maynje ang.

¹⁶ Konsese ke bɔsese, ngakonse ke nje-nujuje lese ke nje-buwa-kuraje lese njaa kara a kilase ji nje-baanji te ngaa da tol mareje nya horose te.

¹⁷ Dewje a mbetese wɔju dɔm.

¹⁸ A ben dɔse kara a koso nangē ang.

¹⁹ Uwaje areje ngeng a, a kisije ke tebbe.»

Ne ke a ddee dɔ Jurusalam te

²⁰ « Toke ooje nje-ddɔje gukuje dɔ bbe ke Jurusalam a, e-gereje to kare ke da tuju ne Jurusalam ddee ngɔsi.

²¹ Kare teenn maji kare dewje ke a kisije nange Jude te, aynje ke dɔ ddingirije te, maji kare nje ke a kisije dann bbe te ke Jurusalam aynje ke ddang ngaa maji kare nje ke a kisije ngann bbeje te andeje me bbe te ke Jurusalam ang.

²² Mba a to ndɔ ke Lubba a gange sariya dɔ dewje te, mba kare neje toyn ke ñ̄-dda me Maketurute le Lubba ddeeje to ne ke tokɔrɔ.

²³ Kem-to-ndoo a dda deneje ke a kuwaje sem, ke deneje ke aw areje mba ngannde me ndɔje teenn, mba ne-wungu ke bo a to me bbe te le, ke wungu a

* 21:11 21.11 Oo 11.16 ke tar ke gele te.

kon Lubba woju do dewje ke bbe te le to.

²⁴ Da tolde ke toku kiya, da kaw ke de to bbereje horo dewje te ke mare bbeje te toyn ngaa mare dewje ke gelde to *Jipiye ang a mbeynje Jurusalam ke golde lake lake ndereng do kare lede a kase.

Ndo tel le Ngonn le dew

²⁵ Ne-toju-ne* a ddee ddew te le kare, ddew te le neyn, ke ddew te le endeterendeje.
† Do nange te, bbel a dda dewje, da gereje ne ke da ddaje woju do koru ba kate ke aw bbar ke lenge laa ang.

²⁶ Bbel a tol dewje kare te ke daw n-ngebbeje ne ke a ddee do nange te, mba singa-monguje ke darâ toyn a yekeje.

²⁷ Kare teenn dewje a kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa, ke ndoko.

²⁸ Toke neenn unn kute ta ddee a, areje njarara ngaa uwaje dose ke taar, mba ndo koruse me bbere te nayn ngosi.»

*Gusu-tar do *kake tungu te*

²⁹ Goe te a Jeju pa mare gusu-tar arede na: « Ooje *kake tungu ke kese kakeje toyn.

³⁰ Kake daw dunjuje, a esee njaa aaje a, e-gereje to bbar ddee ngosi ngaa.

³¹ Esese kara ddew kara baa to, bbo ooje nejeenn ke

aw ddeeje a, maji kare e-gereje to *Koñ-bbe le Lubba nayn ngosi.

³² Tokoro m-pa marese, dewje ke bbasine neenn a koyje toyn ang a nejeenn toyn a ddeeje.

³³ Dara ke nange a ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

Tar kuwa kare ngeng!

³⁴ « E-ngemje maji, areje mese to ke do ne te ke ta kusa kare uta dose ang, wase do kay koto te ang, ddem do bbo neje te ke nangê ang, mba kare ndo neenn le ddee dose te hoy

³⁵ toke le buru ang, mba ndo le a ddee busu do dewje te toyn ke do nange te.

³⁶ E-tibbiye ang ngaa edujuje Lubba ke kare toyn, yeenn bba a kingaje singa, mba tee ne ta ne te ke a ta ddee, ddem mba kare ne taar no Ngonn le dew te.»

³⁷ Lo are a, Jeju aw toju ne me key-polo-Lubba te ngaa lo ndul a naw n-to do ddin-giri Olibiye te.

³⁸ Dewje toyn awje roe te key-polo-Lubba te ke ko-siñ-endoo mba koo tar laa.

22

Judase unn ndue ta ndoko do Jeju

¹ Ndo *kusu ke daw dusa mapa ke n-dda ke *wum ang ddee ngosi. Daw n-bbar *kusu le na *kusu *Pake.

² Toku nje-poloje Lubba ke *nje-koruje gel-ndu aw

† 21:25 21.25 Oo 11.16 ke tar ke gele te.

sangeje gusu ke ta tōl ne Jeju, mba ñ-bbelje dewje.

³ Esu ande me Judase te ke daw ñ-bbare na Isikaryote. Ñ-to kara le *nje-kayñ-kulaje le Jeju ke dōku gire joo.

⁴ Judase aw moſe tar ke tōku nje-poloje Lubba, ke nje-kōn dō dewje ke aw ngemje ta key-polo-Lubba wōju dō gusu ke ta kila ne Jeju me jide te.

⁵ Rōde nelde ngaa dunnje ndude ta kare nare.

⁶ Judase ndiki goe ke de ngaa aw sange ddew ke maji, ke na kila ne Jeju me jide te kare dewje ke banya gereje ang.

*Jeju ula *nje-kayñ-kulaje kare dda muru *Pake*

⁷ Horo ndō *kusu te ke daw dusa mapa ke ñ-dda ke wum ang le, ndō tōl ngann bateje dda ne muru *Pake ase.

⁸ Jeju ula Piyar ke Jan ngaa pa arede na: « Awje aw ddaje muru *Pake areje jōnje.»

⁹ Ñ-paje dareje na: « Lo ke dda e-ndiki ta kare ñ-dda muru le ke te wa?»

¹⁰ Nilade te na: « Ooje, toke a kandeje me tōku bbe te toonn a, mare dew ke oto joo-maann a kingase. Awje goe te me key te ke na kande te,

¹¹ ngaa e-paje are nje-key le na: Nje-ne-tōju ulaje ari na: Me key ke dda ma kōn muru *Pake ke *nje-kayñ-kulaje lem te wa?

¹² Na tōjuse tōku me key ke to taar, ke ñ-mōse neje ke te tōyn mban. Lo teenn le a a ddaje muru ke te.»

¹³ Dawje dingaje neje le toke ñ-pa naredē ngaa ñ-ddaje muru *Pake le.

*Jeju dda me-kara ke *nje-kayñ-kulaje laa*

¹⁴ Dō kare ne-kusa le ase a, nisi ta tabele te ke *nje-kayñ-kulaje.

¹⁵ Ñ-pa naredē na: « M-ndiki nya ta kusa ke se *Pake neenn kete bba ta koo ndoo.

¹⁶ Tōkōrō, m-pa marese, ma kusa *Pake mare ang ngaa ndereng ndō ke *Pake le a ddee to ne ke tōkōrō me *Bbe-kōn te le Lubba.»

¹⁷ Nunn ngo-nare ke maan nduu to me te, nare wooyo Lubba ngaa ñ-pa na: « E-taaje maanñ-nduu ke ngo-nare te neenn e-kaynje naa.

¹⁸ Tōkōrō, m-pa marese, unn kute bbasine, ma kay maanñ-nduu* mare ang ndereng *Bbe-kōn le Lubba a ddee. *

¹⁹ Goe te a nunn mapa, nare wooyo ngaa ñ-tete naredē ngaa ñ-pa naredē na: « Mapa neenn to da-rōm ke Lubba are mba tar dōse. Eddaje ne neenn mba kole ne mese dōm te.»

²⁰ Ddew kara baa, go ne-kusa te a nunn maanñ-nduu ke ngo-nare te naredē ngaa ñ-pa na: « Maanñ-nduu ke ngo-nare te neenn to *kōsu-dōn̄ ke siki ddew mesem te ke kayn nangē mba tar dōse.

* 22:18 22.18 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

²¹ A dew ke a ndoko dōm ee sem ta tabele te neenn.

²² Ngonn le dew a koy, mba to ne ke Lubba a oju. A kem-to-ndoo a dda dew ke a ndoko dō Ngonn le dew le.»

²³ Daw ñ-dujuje naa se na horode te a, a dda neenn le wa?

Na to dew ke bo uta keseje wa?

²⁴ Nje-kayñ-kulaje aw maynje naa ta gere se na to dew ke bo horode te uta keseje wa?

²⁵ Jeju pa arede na: « Mbayje ke dō dewje te aw ñonje dōde ngaa nje ke toje to nje-koñ-bbeje areje dewje aw bbarjede to nje-ddaje memaji.

²⁶ A lese to ddew kara baa to ke baann ang. Maji kare dew ke bo nya horose te to toke mare le ngonn. Maji kare dew ke on dō dewje to toke mare le nje-kula lede.

²⁷ Na to dew ke bo wa? Dew ke isi ta tabele te wase dew ke aw dda ke nje-kisi ta tabele te wa? Dew ke isi ta tabele te le a to dew ke bo ang wa? A ema, mee horose te toke mare le nje-kula le dewje.

²⁸ Esese e-naynje sem me ne-wunguje te ke ddee dōm te.

²⁹ Yeenn a ma karese *bbe-kon ddew kara baa toke Bomje arem,

³⁰ mba kare usaje ne ke ayje ne ta tabele te lem me bbe kon te lem ngaa kare ta isije ngende-mbayje te, ta gange sariya dō gel ngann Ijarayelje te ke dōku gire joo.»

Jeju pa are Piyar na, na mayn tar le ne gó muta

³¹ *Ebbe-dewje pa na: « Simɔ, Simɔ, Esu duju ta balse toke daw ñ-bal waa ta kare are.

³² A ema, m-duju Lubba mba tar lei, ta kare koo-me-te lei enge ang ddem, ta kare bbo e-tel rɔm te a e-dda bba are ngakɔinje uwaje koo-me-te lede are ngeng.»

³³ Piyar pa are Jeju na: « Ebbemje, m-to ngɔsi ta kaw sei key-kula te ngaa ta koy sei.»

³⁴ Jeju pa na: « Piyar, m-pa mari kete bba kare kuran nɔ bbokone, a mayn tar lem na e-gerem ang gó muta.»

Arje perere

³⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ndɔ ke mulase mare awje ke bbɔl-ngem nare ang ddem ke bbɔl kungu-ne ang ddem ke ne-gó ang ddem le se ne duse wa?» Dilaje te na: « Ne kara duje ang.»

³⁶ N-pa naredé na: « A ke bbasine, dew ke ee ke bbɔl-ngem-nare a unn, ddew kara baa dew ke ee ke bbɔl-kungu-ne a unn. A bbo dew ke ee ke tɔku kiya ang a, labbe kubbu laa mba ndoko ne tɔku kiya.

³⁷ M-pa marese: Maji kare tar ke ñ-dda me Maketurute le Lubba te na: N-turæ horo nje-ne-ddaje te ke maji ang le ddee ne ke tɔkɔrɔ dōm te ngaa ne ke to wɔju dōm a kunda ngange.»

³⁸ N-paje dareje na: « Ebbejeje, tɔku kiya a joo neenn.» Jeju pa arede na: « Yeenn njaa ase.»

Kare koy le Jeju ddee ngɔsi

³⁹ Goe te ke Jeju in me key te le tee a, naw dɔ ddingiri Olibiyeje te toke naw ñ-dda ke ndɔ tɔyn. Nje-kayñ-kulaje awje goe te.

⁴⁰ Ñ-tee lo teenn le a, ñ-pa naredo na: « E-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.»

⁴¹ Goe te a, nɔru rœ naw ddew ew ase ngal le ne-kila, nɔsu gɔle nangê ngaa ñ-duju Lubba,

⁴² ñ-pa na: « Boy, toke endiki a, uta ngo-nare kem-to-ndoo neenn ðom te ke ddang. E-dda toke mei a ndiki bbo toke mem ndiki ang.»

⁴³ Kare teenn mare anji tee ingae, mba kare singa.

⁴⁴ Rœ nele ang nyom ngaa ñ-duju Lubba nya. Tete ke rœ te tel toke le kɔr mese ke aw gayn nangê.

⁴⁵ Nin taar go duju Lubba te le ngaa ñ-ddee rɔ *nje-kayñ-kulaje te le. Rɔ *nje-kayñ-kulaje le nelde ang ngaa aw tibbiye bba ñ-ddee ningade.

⁴⁶ Ñ-pa naredo na: « Mbata ddi bba aw tibbiye wa? Inje taar, e-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.»

Dewje uwaje Jeju

⁴⁷ Toke Jeju aw pa tar bbay a, dewje ke banya teeje. Kara le *nje-kayñ-kulaje laa ke ðɔku gire joo ke ria na Judase unn no dewje ke banya le. Judase le ddee ngɔsi ke Jeju ta to mbia.

⁴⁸ Jeju pa are na: « Judase, ila Ngonn le dew ji dewje te ddew to mbia te wa?»

⁴⁹ Nje-kayñ-kulaje ooje ne ke a ta ddee le a, ñ-paje na: « Ebbejeje, ja tukade ke tɔku kiya le wa?»

⁵⁰ Mare kara horode te tuka mbi nje-kula le tɔku nje-polo ke kɔl ti.

⁵¹ A Jeju pa na: « Ase baann! Jeju ɔru mbi dingaw le ngaa mbia le tel ddee maji.»

⁵² Goe te a Jeju pa are tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔn ðɔ dewje ke aw ngemje key-polo-Lubba ke tɔku dewje ke ddeeje ta kuwaeje na: « E-ddeeje ke tɔku kiya ke kakeje toke le e-ddeeje ta kuwa nje-bboko.»

⁵³ Mee ke se key-polo-Lubba te ke ndɔ tɔyn a uwamje ang. A kare neenn to lese, ke to singa le londul.»

Piyar mayn tar le Jeju

⁵⁴ Goe te ke dewje uwaje Jeju a, dawje saa ngaa dan-deje saa key le mare tɔku nje-polo Lubba. Piyar aw unn goe ngaa nayn ddew ew.

⁵⁵ Ñ-yelje puru dann lo te me ndoko te le ngaa disije tae te. Piyar isi horode te to.

⁵⁶ Mare nje-kula ke dene ooe ta puru te le. Naa Piyar le ngaa ñ-pa na: « Dingaw neenn nja ke Jeju to.»

⁵⁷ A Piyar mayn na: « Dene, m-gere ang.»

⁵⁸ Ngaji goe te a, mare dew ooe ngaa pa na: « Ei, ee horo nje-njaje go Jeju te to.» Piyar

pa are dew le na: « Mee horode te ang!»

⁵⁹ Ase gol kare kara a, mare dingaw pa are ngeng bbay na: « Tɔkɔrɔ, dingaw neenn nja saa, mba dingaw neenn to dew ke Galile.»

⁶⁰ Piyar ilae te na: « Ei, mgere tar ke a ta pa ang.» Toke Piyar aw pa tar bbay a, kare teen njaan kuran no.

⁶¹ *Ebbe-dewje turu rœ ngaa aa Piyar. Piyar ole mee dɔ tar te ke *Ebbe-dewje pa are na: Kete bba kare kuran no bbokone, a mayn tar lem gol muta.

⁶² Piyar tee ddaka ngaa no nya.

Dewje tajije Jeju

⁶³ Dewje ke aw ngemje Jeju le aw kokeje ngaa aw tundaeje.

⁶⁴ N-toje keme ke kubbu ngaa ñ-dujeje na: « Na a undai wa? E-bbar ri dew ke undai le.»

⁶⁵ N-tajeje nya ddew tarje te dang dang.

Daw ke Jeju lo-gange-sariya te

⁶⁶ Toke lo are a, kuwa-dɔ-naa le tɔku dewje le *Jiipije, ke tɔku nje-poloje Lubba, ke *nje-kɔruje gel-ndu mbɔnje naa ngaa are ñ-ddee ke Jeju lo-gange-sariya te.

⁶⁷ N-paje na: « Bbo e-to Kiriste a e-pa areje.» Jeju ilade te na: « Bbo m-pa marese a, a kooje ne meso te ang,

⁶⁸ ngaa bbo m-dujuse tar a, a kilamje te ang.

⁶⁹ A kunn kote bbasine, Ngonn le dew a kisi dɔ-ji-kɔl Lubba ke nje-singa-mɔngu te.⁷⁰

Dede tɔyn ñ-paje na: « Yeenn a, e-to Ngonn le Lubba wa?» Nila te na: « Esese njaan e-paje na: M-to Ngonn le Lubba.»

⁷¹ N-paje na: « Ddi a ta koo tar le nje-najije dda ne bbay wa? Jeje njaan joo tar ke tae te mban.»

23

Daw ke Jeju no Pilate te

¹ Dewje ke uwaje Jeju inje taar tɔyn ngaa awje saa no Pilate te.

² Dulaje tar tae te na: « Jinga dingaw neenn, naw nɔsu kutu dewje ta kare ñ-ddaje dɔ-ngeng. N-pa nare dewje ta kare uka *lambo ke Sejar ang ngaa ñ-pa na ne njaan ñ-to Kiriste, ñ-to Mbay.»

³ Pilate duju tar Jeju toke be: « E-to tɔku-mbay le *Jiipije wa?» Jeju ilae te na: « Ei njaan e-pa.»

⁴ Pilate pa are tɔku nje-poloje Lubba ke dewje ke banya na: « Minga mare ne ke ase kare munda ne tar dɔ dingaw te neenn kara ang.»

⁵ A ñ-telje ñ-paje dare ngeng nya na: « Naw ñ-tɔju dɔ-ngeng dewje ddew ne-tɔju te dɔ nange te ke Galile tɔyn. Nunn kute bbe te ke Jude ndereng lo te neenn.»

⁶ Kake Pilate oo tarjeenn le a, ñ-duju ta gere se dingaw neenn to dew ke bbe te ke Galile wa?

⁷ N-pa dare Pilate na Jeju in nange te ke tɔku-mbay

*Erode a ḥn dœ a, nulae rɔ
*Erode te ke ee Jurusalam
me ndœje teenn tɔ.

*Daw ke Jeju nɔ *Erode te*

⁸ Toke *Erode oo Jeju a, rœ nele nya. Lew baa njaa naw ñ-sange ddew ta kooe, mba noo tarje nya ke dewje aw paje dœ te ngaa ñ-ndiki ta kare Jeju dda mare nemoriye are noo.

⁹ Ñ-duju tar Jeju nya. A Jeju ilae te ang.

¹⁰ Tɔku nje-poloje Lubba ke *nje-kɔruje gel-ndu eeje teenn ngaa aw gangeje tar ula ta Jeju te ke singa singa.

¹¹ *Erode ke mbambaje laa ooeje maji ang. Ñ-kokeje ngaa dulaeje kubbu ke ndone. Goe te a, dulaeje rɔ Pilate te guku.

¹² Ndœ teenn njaa Pilate de ke *Erode ke ñ-toje to nje-baanji le naa, ñ-telje to nje-buwa-kuraje.

Ñ-tel ke Jeju nɔ Pilate te

¹³ Pilate bbar tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔnje dɔ dewje, ke dewje,

¹⁴ ngaa ñ-pa nareda na: « E-ddeeje ke dingaw neenn rɔm te ngaa e-paje na: Naw ñ-tɔju dɔ ngeng dewje. Ooje: M-duje tar kemse te. A minga mare *majang ke ñ-dda bba undaje ne tar dœ te le kara ang.

¹⁵ *Erode kara inga *majang ke ñ-dda kara ang tɔ. Mba yeenn a, nulae ne nareje guku. Ooje, dingaw neenn dda mare ne kara ke ase yo ang.

¹⁶ Ma kare dundae ke ndey a, ma kinyae.»

¹⁷ [Ndo *kusuje tɔyn, to tar le Pilate ta kɔru dew kara key-kula te.]

¹⁸ Dewje le tɔyn paje ke taar na: « E-tol dingaw neenn a ɔru Barabase areje!»

¹⁹ Barabase le duwae dilae key-kula te, mba nee horo mare dewje te ke ddaje do-ŋgeng me bbe te ke Jurusalam ddem Barabase tol dew ddem.

²⁰ Pilate pa tar arede bbay, mba ñ-ndiki ta kinya Jeju.

²¹ A duruje eki na: « E-tole dɔ kake-dese te! E-tole dɔ kake-dese te!»

²² Pilate pa arede gol muta laa na: « Majang ddi a ñ-dda wa? Minga mare ne ke ñ-dda ke ase yo ang. Ma kare dundae a dinyae.»

²³ A dewje le uruje eki dujuje nya na ñ-tol Jeju dɔ kake-dese te. Eki lede uta dɔ Pilate.

²⁴ Yeenn bba Pilate unn ndu ta dda ne ke daw ñ-dujuje le.

²⁵ Nɔru Barabase ke dewje le dujeje ta kare nɔre le. Barabase ke dilae key-kula te wɔju dɔ dɔ-ŋgeng, ke wɔju dɔ dew ke ñ-tole le ngaa nula Jeju jide te ta kare ñ-ddaje saa ne tɔyn ke mede ndiki.

Daw ke Jeju ta tɔle

²⁶ Toke mbambaje aw awje ke Jeju a, dingaje Simɔ ke to dew ke bbe te ke Sirene ke in ndɔɔ aw tel ke bbê. Duwaeje dundaje kake-dese dœ te ta kare noto ñ-nja ne go Jeju te.

²⁷ Dewje banya banya ke deneje aw awje go Jeju te. Deneje le aw undaje karedē ngaa aw noje mba tar laa.

²⁸ Jeju turu rœ ke rœde te ngaa pa na: « Deneje ke Jurusalam, e-noje mba tar lese ke tar le ngannse bbo e-noje mba tar lem ang.

²⁹ Ooje, mare ndɔ aw ddee ke dewje a paje na: Koko ee ke deneje ke awje kate, ke dede ke dujuje ang bbay, ke dede ke dareje mba ngonn il ang!

³⁰ Me ndɔje teenn le dewje a paje kare ddingirije na: Osoje dɔje te! Da pa kare dɔ-kubbaje na: E-debbeje dɔje te!

³¹ Mbata bbo ñ-dda ne ke kake ke tebbe toke be a, ddi a da dda ke kake ke tutu wa?»

³² Kare teenn, daw daw ke dingawje joo ke to nje-ne-ddaje ke maji ang, ta tolde kara baa ke Jeju.

Dewje bbereje Jeju dɔ kake-dese te

³³ N-teeje lo te ke daw ñ-bbar na Ka-dɔ-dew a, ñ-bbereje Jeju dɔ kake-dese te ngaa ñ-bbereje nje-ne-ddaje ke maji ang ke joo le dɔ kake-deseje te. Kara dɔ ji-kɔl Jeju te a ye ke kara dɔ ji-gele te.

³⁴ Jeju pa na: « Bɔy ɔru tar dɔde te, mba ñ-gereje ne ke daw ñ-ddaje ang.» N-ddɔje mbari bba ñ-kaynje ne naa kubbu le Jeju.

³⁵ Dewje areje keteenn aw ooje nejeenn. Nje-konje dɔ dewje aw kokoje Jeju na: «

Naji mare dewje. A bbo ñ-to Kiriste ke Lubba mbere a, maji kare naji da-rœ njaa.»

³⁶ Mbambaje kara kokeje. Daw ngosi saa ngaa dareje maann binye ke mase ke ria na benegere.

³⁷ N-paje na: « Bbo e-to tɔku-mbay le *Jiipije a, ei njaa aji roi!»

³⁸ Dunda maketuru dɔ kake-dese te le taar na: Ne neenn ñ-to tɔku-mbay le *Jiipije.

³⁹ Mare nje-ne-dda ke maji ang kara ke ñ-bbere dɔ kake-dese te taje na: « E-to Kiriste ang wa? Ei njaa aji roi bbo ajiye!»

⁴⁰ A nje-ne-dda ke maji ang ke kara ndange nje-mare le na: « E-bbel Lubba ang wa? Ei kara ñ-gange sariya doi te toke laa tɔ.

⁴¹ Sariya leje to ke dɔgole, mba jinga kuka neje ke maji ang ke ñ-dda. A ne ñ-dda ne ke maji ang kara ang.»

⁴² N-pa nare Jeju na: « Ole mei dom te ndɔ te ke a tel ddee kon bbe.»

⁴³ Jeju pa are na: « Tɔkɔrɔ, m-pa mari bbokone a kisi sem lo te ke maji.»

Jeju oy dɔ kake-dese te

⁴⁴ Gɔl kare aw ngosi ke dɔku gire joo a, lo ndul dɔ nange te tɔyn ndereng gɔl kare muta ke lo-kul te.

⁴⁵ Kare ndoko ang ngaa kubbu ke ñ-tɔ ñ-gange ne me key-polo-Lubba tir danna.

⁴⁶ Jeju uru eki ke taar pa na: « Bɔy, minya ndilim me jii te.» Goe te ke ñ-pa tar neenn a nuwa rœ.

⁴⁷ Nje-kon dō mbambaje oo nejeenn le a, nōsu gaji Lubba ngaa ñ-pa na: « Tokoro njaa dew neenn to gate gate.»

⁴⁸ Dewje ke banya banya ke areje lo neje teenn le ooje neje ke teeje le ngaa dundaje karedé ñ-telje ne ke bbē.

⁴⁹ Dewje tōyn ke gereje Jeju, ke deneje ke inje saa Galile te awje saa, dareje ddew ew bba daw dooje neje ke aw toje le.

Jejebbe dubbu Jeju

⁵⁰⁻⁵¹ Mare dingaw ke ria na Jejebbe, ñ-to dew ke maji ke dew ke gate gate. Ñ-to dew ke bbe te le *Jipiye ke ria na Arimate. Naw ñ-ngebbe *Kōñ-bbe le Lubba. Ñ-to kara le nje-gangeje sariya. A ne ñ-mbete sariya ke nje-gangeje sariya mareje gangeje dō Jeju te, ke neje ke ñ-ddaje ke Jeju.

⁵² Jejebbe le aw rō Pilate te ngaa duju ta kunn ninn Jeju.

⁵³ Nōru ninn Jeju dō kakedese te nila nangē, ñ-ke ninn le ke kubbu ngaa naw nila me buwa te ke duru me er te. Buwa le dila ninn dew me te ndō kara ang bbay.

⁵⁴ Ndōe le to ndō mōse ne ngaa *ndō-kuwa-rō le *Jipiye a ta kunn kute.

⁵⁵ Deneje ke inje ke Jeju Galile te ddeeje saa le, awje ke Jejebbe aw ooje buwa le ke gusu ke Jejebbe ila ne ninn Jeju me buwa te le.

⁵⁶ Ñ-telje mba kaw mōse wubbu ke ete maji. Goe te

a, duwaje rōde, mba to *ndō-kuwa-rō, ddew kara baa toke *ndu pa.

24

Tar kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Ndō kara go *ndō-kuwa-rō te a, deneje le teeje ke talo-kare baa, awje ke wubbu ke ete maji ke dede njaa ñ-ddaje ke ta buwa yo te.

² Dooje er ke dutu ne ta buwa-yo le toke ndubbu,

³ dandeje a dooje ninn *Ebbe-dewje Jeju le ang.

⁴ Dejeje tar wōju dō ne ke dooje le pin. A ta koo a, dingawje joo ke ulaje kubbu ke ndōren teeje ingajede.

⁵ Bbel dda deneje le ngaa dulaje dōde ke nangē. Dingawje ke joo le paje arede na: « Mbata ddi bba aw e-sangeje dew ke isi ke tebbe horo nje-yoje te wa?

⁶ Nee neenn ang, ñ-ndol mban. Oleje mese dō tar te ke ñ-pa narese kare te ke ñ-nayn ne Galile bbay na:

⁷ Maji kare dula Ngonn le dew ji nje-ne-ddaje te ke maji ang, da tōle dō kakedese te ngaa ndō muta a na kin.»

⁸ Ngaa doleje mede dō tarje te le Jeju le.

⁹ Dinje ta buwa yo te ñ-telje mba kōru gel nejeenn tōyn kare *nje-kayñ-kulaje le Jeju ke dōku gire kara ke kese dewje tōyn.

¹⁰ Mari-Madelena, ke Jani, ke Mari kon Jakeje, ke mare

deneje a paje tar le are *nje-kayñ-kulaje le.

¹¹ A dooje to tar mbe ngaa dooje mede te ke tar le deneje le ang.

¹² A Piyar in ayn ngɔru aw ta buwa yo te le. Nula gɔse a ta kubbuje ke to nangē a noo ngaa naw ñ-tel ke key a tar ike sel wɔju dɔ ne ke tee le.

Jeju tee inga mare njennaje goe te ddew Emayusu te

¹³ Me ndœ teenn njaa dewje joo horode te awje ke mare bbe te ke ria na Emayusu ke ew ase kula metere dɔku gire kara,

¹⁴ daw ñ-tonje tam dɔ neje te tɔyn ke nday le.

¹⁵ Kare te ke daw ñ-tonje tam, ke daw ñ-maynje naa tar a, Jeju ddee ngɔsi ke de ngaa aw nja ke de.

¹⁶ Daw dooje a mare ne ɔkude ddew kare ñ-gereje.

¹⁷ N-pa nareda na: « Tar ddi bba aw paje horo naa te aw e-njaje ne neenn wa?» Darje lo kara ngaa rɔde nelde ang.

¹⁸ Mare kara horode te ke ria na Keleyopase ilae te na: « Neje ke ndayje me ndoje te neenn, ei ke kari baa njaa e-to dew ke Jurusalam ke e-gere tare ang wa?»

¹⁹ Jeju pa areda na: « Ddi wa?» Dilaeje te na: « Ne ke ddee dɔ Jeju te ke Nazarete. Ñ-to nje-kila mber-tar le Lubba ke ngeng nya ddew kula te ke ddew tar te no gó Lubba te ke no gó dewje te tɔyn.

²⁰ Tɔku nje-poloje Lubba leje ke tɔku-mbayje leje ilaeje me ji dewje te are ñ-gange sariya yo dœ te ngaa ñ-tɔle dɔ kake-dese te.

²¹ Junda meje to ne a na kɔru Ijarayel kɔ bbere te, a dɔ neje teenn tɔyn, dda ndɔ muta bbokone ngaa ke nejeenn teeje.

²² Tɔkɔrɔ njaa, mare deneje horoje te ddaje ne ke uta dɔje. Dawje ke ta-lo-kare baa dɔ-bare te ngaa,

²³ dingaje ninn Jeju le ang a, ñ-telje ñ-paje na anjije teeje ingaje neje ngaa paje na nisi ke tebbe.

²⁴ Mare dewje ke eeje ke je awje ta buwa yo te le. Dooje neje le ddew kara baa toke deneje le paje, a dooje ang.»

²⁵ Jeju pa na: « Nje-ne-gere-angje! Esese ke ooje mese te ke ngɔru ke neje tɔyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje arese ang!

²⁶ Maji kare Kiriste oo ndoo toke baann kete bba ta nande me ndoko te laa!»

²⁷ Jeju oru gel ne ke maketuruje le Lubba tɔyn paje dœ te. Nunn kute maketurut te le Moyije ndereng maketurut te le nje-kilaje mber-tar le Lubba.

²⁸ Kake ñ-teeje ngɔsi ke bbe ke daw dawje ke ke te a, Jeju dda toke na ta kɔtu kinyade a,

²⁹ ñ-paje nya na: « E-nayn ke je, mba lo aw wul ngaa kare a ta kande.» Nande me bbe te le mba nayn ke de.

³⁰ Nisi ta ne-kusa te ke de a, nunn mapa, ñ-bbar Tar ke Maji dœ te. Goe te a ñ-tete

danna ngaa naredede.

³¹ Yeenn ngaa kemde uja dœ te are ñ-gereje. A ne kara, ñ-kiri piti a niki ndong.

³² Ñ-paje tar horo naa te na: « Kare te ke naw ñ-pa tar nareje ddew-bô ngaa naw nɔru gel maketuruje nareje le meje unda dɔ benya ang wa?»

³³ Me kare teenn njaa, dinje ñ-telje Jurusalam ngaa dingaje *nje-kayñ-kulaje ke dɔku gire kara ke nje-buwanjaje lede

³⁴ ke aw paje arede na: « Tɔkɔrɔ *Ebbe-dewje ndol, mba Simɔ ooe ke keme.»

³⁵ Dɔruje gel ne ke ingade ddew-bô, ke ddew ke to ke ñ-gereje ne kare te ke naw ñ-kayn ne de mapa.

Jeju tee inga nje-njaje goe te ke mare dewje

³⁶ Kake daw ñ-paje tar toke baann bbay a, ne njaa ñ-tee nare dannde te ngaa ñ-pa naredede na: « Me-wul-lɔm ee ke se.»

³⁷ Mede unda dɔ benya ddem, bbel ddade ddem, are dejeye to nooje uma.

³⁸ A ñ-pa naredede na: « Mbata ddi bba eeje ke keje mayñ-tar mese te wa?»

³⁹ Aaje jimje ke golumje ooje, ema njaa mar neenn, ñrumje ooje, uma ee ke tal-rɔ ke singa-rɔ ang. A ema mee ne.»

⁴⁰ Kake naw ñ-pa tar baann a, ñ-tɔjude jiaje ke goleje le.

⁴¹ Dooje to ne ke tokɔrɔ ang bbay, mba rɔde nelde nya. Jeju pa arede na: « Eeje

ke mare ne-kusa neenn ang wa?»

⁴² Dareje debbe kanji ke kɔbbu kara.

⁴³ Ñ-taa ngaa nusa kemde te.

⁴⁴ Goe te a ñ-pa naredede na: « Ne ke m-pa maresse kare te ke m-nayn ke se le a neenn. Maji kare ne ke ñ-dda wɔju dɔm me maketuru *ndu te le Moyije, ke me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba ke me Maketuru*Some te ddee ne ke tokɔrɔ.»

⁴⁵ Yeenn a nɔru ddew naredede kare ñ-gereje ne gel Maketurule Lubba.

⁴⁶ Ñ-pa naredede na: « Ñ-dda me Maketurute le Lubba na: Kiriste a koo ndoo ngaa, ndɔ muta a na kin horo nje-yoje te.

⁴⁷ Da kila mber-tar ke ri Kiriste kare dewje tɔyn turuje ne ddew lede, mba kare tar *majang lede ɔru dɔde te. Mber-tar le a kunn kute Jurusalam.

⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji neje neenn le.

⁴⁹ Ngaa ooje, ma kare ne ke Bɔy unn ndue ta karesse ddee dɔse te. A e-naynje me bbe te ke Jurusalam ndereng ndɔ ke a kingaje singa-mɔngu ke in darâ.»

Jeju tel ke darâ

⁵⁰ Nɔrude naw ke de er ke Betani. Goe te a, nula jia ke taar ngaa ñ-bbar Tar ke Maji dɔde te.

⁵¹ Kare te ke naw ñ-bbar Tar ke Maji dɔde te a, ninyade ngaa Lubba unne ke darâ.

52 Goe te ke døsuje gølde
nœ te a, ñ-telje Jurusalam ke
koko.

53 N-naynjé me key-polo-
Lubba te ngaa ñ-pitije
Lubba.

Maketuru kula le nje-kayn-kulaje

Kula Kl

Jeju pa tar woju dō Ndil-me-nda

¹ Ngokɔm Topile, me dɔngɔr maketuru te lem, m-pa tar dō neje te tɔyn ke Jeju unn kutu dda, ke neje ke ñ-toju kunn kutu kula te ke ñ-dda,

² ndereng ndɔ te ke Lubba unne tel saa darâ. Kete bba kare Lubba tel saa darâ a, nunn ndu ddew te le Ndil-me-nda nare nje-kayn-kulaje ke ñ-mberede.

³ Go yo te laa a, ñ-toju rœ naredé ngaa ñ-dda neje dang dang ta tɔjude to nisi kem baa. Ñ-dda toke baann ndɔ dɔɔ̄ ngaa ñ-pa tar dō kɔñ-bbe te le Lubba naredé.

⁴ Mare ndɔ nisi ta ne-kusa te ke de a, nunn ndu naredé na: «Otuge me bbe te ke Jurusalam ang ta ñ-ngebbeje ne ke Bɔ unn ndu ta karese, ne ke m-pa tare marese kete mban le.

⁵ Jan dda dewje batem maann, a sese, a kingaje batem Ndil-me-nda me ndɔje te neenn.

Tar tel le Jeju darâ

⁶ Nje-kayñ-kulaje le mbɔnje naa rɔ Jeju te ngaa dujeje na: «Bbasine neenn njaa a tel ke kɔñ-bbe kare ngann Ijarayelje wa?»

⁷ Jeju pa arede na: «To tar lese ta gere ndœ wase kare

ang. Mba Bɔy woju ndœ le, ke kare le ddew singa te laa njaa.

⁸ A a kingaje singa-mɔngu ddew te le Ndil-me-nda ke a ddee dɔse te. Ngaa a telje to nje-tar-naji lem me bbe te ke Jurusalam, dō nange Jude te tɔyn, dō nange Samari te, ndereng kɔyn nange te tɔyn.

⁹ Goe te ke Jeju pa tar le a, nin kemde te ke darâ ngaa mum dibbi dœ are dooe ang.

¹⁰ Kare te ke daw daaje lo ke darâ ke go Jeju te le bbay a, a ta koo a, dingawje joo ke ulaje kubbu ke nda arje mbɔr nje-kayn-kulaje te le.

¹¹ Dingawje le paje arejede na: «Dewje ke Galale, mba ddi bba arje neenn aw aaje lo ke darâ wa? Jeju neenn ke Lubba unne horose te aw saa ke darâ a tel ddee ddew kara baa toke kaw laa ke ooeje neenn.»

Kuwa dō naa le nje-kayn-kulaje

¹² Nje-kayñ-kulaje le injé dō ddingiri te ke ddaw ñ-bbar na ddingiri olibeje le telje Jurusalam. Ddingiri le to ngɔsi baa ke bbe le ase kilo metere kara.

¹³ Toke ñ-teeje Jurusalam a, daalje dawje me key te ke to dō mare te taar ke to lo mbɔ-naa lede. Dewje ke eeje teen to Piyar, Jan, Jake de ke Andere, Pilipi de ke Toma, Bartelemi de ke Matiye, Jake ngonn le Alpe, Simɔ ke daw ñ-bbare to Jelote, ke Jude ngonn le Jake.

¹⁴ Dede tɔyn njaa, daw dooje ta naa daw duju Lubba

ke ndɔ̄ tɔyn. Mare deneje, Mari kɔ̄n Jejuje, ke ngakɔ̄n Jeju eeje horode te to.

Dunn Matiyase turu Judase te to nje-kayñ-kula

¹⁵ Dɔ̄ ndɔ̄eje teenn, Piyar in taar horo nje-me-kunnje ke kɔ̄rde ase kor kara ke dɔ̄joo ngaa pa na:

¹⁶ «Ngakɔ̄mje, ne ke Ndil-me-nda unda ta Dabbitti te are pa maketuru te le Lubba ddee to ne ke tɔkɔ̄rɔ̄. Tar le na Judase a tel to nje-kunn nɔ̄ dewje ke uwaje Jeju.

¹⁷ Kete, nee horoje jee nje-kayn-kulaje te njaa ngaa dinya debbe kula ke jaw n̄ddaje neenn jia te to.

¹⁸ N̄-ndoko ndɔ̄o ke nare ke dukae ne mba ne ke maji ang ke n̄-dda ngaa n̄-tee noso me ndɔ̄o te le ke gɔ̄se, mee ribba ngaa kula-sien tee tɔyn ungu ddaka.

¹⁹ Dewje tɔyn ke ddaje bbe Jurusalam ooje tare ngaa undaje ri ndɔ̄o le ke ndɔ̄n tar lede na, Hakeldama, gel ri le na; ndɔ̄o mese.

²⁰ N̄-dda tare maketuru Some te na:

«Maji kare key laa tel do-ndubba

ngaa, dew to te ang.»

Tɔ bbay n̄-dda maketuru te le lubba na:

«Maji kare mare dew taa ture kula te laa.

²¹ «Yeenn a, mare dewje ke njaje ke je dɔ̄ ndɔ̄je te ke Ebbejeje aw ɔ̄ru ne nɔ̄je eeje neenn.

²² Unn kute dɔ̄ ndɔ̄ te ke Jan ddae ne batem ndereng ndɔ̄ te ke Lubba unne ne horoje te tel saa ne darâ.

Maji kare mare dew kara horo dewje neenn le tel to nje-tar naji ke je wɔ̄ju dɔ̄ tar kin le Jeju Kiriste horo nje-yoje te.»

²³ Yeenn ngaa n̄-tɔjuje dewje joo: Jejebbe ke mare ria to Barsabase ke daw n̄-bbare bbay na Justus, de ke Matiyase.

²⁴ Goe te a n̄-dujuje Lubba na: «Ei Ebbejeje ke e-gere ne ke to me dewje te tɔyn, horo dewje te ke joo neenn ɔ̄ru dew ke mei ndiki,

²⁵ mba kare n̄-dda kula le nje-kayn-kulaje turu Juda te ke tusu kula le inya a aw lo te laa ke ase.»

²⁶ N̄-dda elemteen, a elemteen le oso dɔ̄ Matiyase te ngaa kare teenn njaa dilae horo nje-kayn-kulaje ke eeje dɔ̄ku gire kara.

2

Ndil-me-nda ddee dɔ̄ nje-me-kunnje te

¹ Toke ndɔ̄ Pentekote ase a, nje-me-kunn isije dɔ̄ naa te kara baa.

² A ta koo a, mare kɔ̄ru ne bbar darâ toke mare le tɔku yel ke aw ula ngaa taa me key ke disije te le tɔyn.

³ Ngaa, dooje ne toke mare le ndɔ̄n-puru. Ndɔ̄n puru le sareen naa ngaa isi dɔ̄de te kara kara tɔyn.

⁴ Ndil-me-nda ddusu mede tɔyn ngaa dunnje kutu pa tar ke ndɔ̄n-tarje dang dang ke Ndil le unda tade te.

⁵ Mare Jiipije ke bbeelje Lubba eeje me bbe te ke Jurusalam tɔ̄. Dinje nangeje te dang dang tɔyn.

6 Toke dewje le ooje koru ne ke bbar tee mbide te le a, ñ-mbɔnje naa toke banya banya. Tar ikide sel, mba dede kara kara tɔyn daw dooje tar bbeje lede ta njeme-kunnje te le.

7 Ne le gange singade ddem, arede rɔ-neel ddem ngaa ñ-paje na: «Dewje tɔyn ke aw paje tar neenn toje to dewje ke Galile ang wa?

8 A dda toke baann bba na na kara aw oo tar-bbe laa tade te wa?

9 Jeje ke jin nange te ke Parte, Mede, ke Elamite, dewje ke Mejopotami, dewje ke Jude, ke Kapadose, Pɔn, ke Aji,

10 dewje ke Piriji, ke Pampili, Ejipite ke Libi ke to ngɔsi ke Siren, dewje ke Rɔm ke ddaje bbe Jurusalam,

11 dede tɔyn, Jiipije wase dewje ke aw bbeelje Lubba le Moyije, dewje ke bbe te ke Kerete, ke dewje ke bbe te ke arabi, jaw joo tar neje ke maji ke Lubba dda ke daw ñ-paje tare ke tar bbeje leje.

12 Dewjeenn tɔyn njaa tar ikide sel, ñ-gereje ne ke da ddaje ang ngaa ñ-paje tar horo naa te na: «Ne ddi a toke be wa?»

13 A mareje aw kokoje njeme-kunnje le na: «Dayje koto ke to ben dare ddade.»

Piyar pa tar are dewje ke banya

14 Yeenn ngaa Piyar in ar taar, ke nje-kayn-kulaje ke dɔku gire kara ngaa pa ke taar na: «See dewje ke

nange te ke Jude, ke sese tɔyn ke isije bbe te ke Jurusalam, maji kare ooje neje neenn ke maje ta e-tukaje mbise ooje ne tar lem.

15 Baann ang, koto a dda dewje neenn toke aw ejeejenn ang. Lo to ke endɔɔ baa bbay mba gol kare to kare jikara baa bbay.

16 A ne ke aw ooje neenn to tar ke Jowel nje-kila mbertar le Lubba pa a ddee to ne ke tɔkɔrɔ. Ñ-pa na:

17 <Lubba pa na: ddutu ndɔ a, ma kare Ndil lem isi me dewje te tɔyn, ngannse ke dingaw, ke ngannse ke dene a telje to nje-kilaje mber-tar lem, ngann basanje lese a kooje ne toke mare le ni-jeenn, bbukaje lese a nije.

18 Tɔkɔrɔ, dɔ ndœje teenn le, ma kare Ndil lem nje-kulaje lem ke dingaw, ke nje ke ndene ngaa da kilaje mber-tar lem.

19 Ma dda ne ke dum dɔ koo me dara te ke ne-mɔrije nangê dɔ nange te:

Mese, puru, ke tɔku sa-puru.

20 Kare a tuka ndul, neyn a kase toke mese, kete bba kare ndɔ le Ebbe-dewje ke to tɔku ndɔ ke ndɔ ke maji a ddee.

21 Yeenn a, dew ke bbar ne ke ri Ebbe-dewje a, a kinga kaji*.

22 «Ngann Ijarayelje, ooje tar ke ma ta pa karese

* 2:21 2.21 Jowel 3.1-5

neenn. Jeju ke Najarete le, to dew ke Lubba tōjuse to ne a nulae narese. Yeenn bba Lubba are ñ-dda ne-morije, neje ke dum dō koo, ke ne-tōju-neje dang dang horose te. E-gereje nejeenn ke maje.

²³ Jeju le dunne dulae jise te ddew kara baa ke ndu ke Lubba njaa unn toke kete ddem ddew kara baa ke ne ke Lubba mōse lew baa ddem. Uwaeje ilaeje ji dewje te ke maji ang areje ñ-tōleje kake-dese te.

²⁴ A Lubba ndole ore me ji yo te, mba yo ee ke singa ngaji ta ngeme jia te ang.

²⁵ Dabbiți pa tar dō Jeju te le na:
 <Maw moo Ebbe-dewje nom te ke kar tōyn,
 mba nee dō-ji kōlum te kare ta ne yekem ang.

²⁶ Mba yeenn a, rōm neelem nya ngaa maw mōsu pa rō-neel.

Ne ke maji uta, to da-rōm kara a kisi ke mēngbbe

²⁷ mba a kinyam lo te le nje-yoje ang ngaa a kinya ema Nje-menda lei kare m-ndum me buwa-yo te ang.

²⁸ E-tōjum ddew kinga tebbé, Ar nom te a, ma kinga koko[†].

²⁹ «Ngakōmje, ddew ḡru arem kare m-pa tar neenn ke maje marese: kajeje Dabbiți oy, ñ-dubbe, are dōbare to horoje te baa bbay.

³⁰ Ñ-to nje-kila mber-tar le Lubba ngaa ñ-gere to Lubba unda yo bba unn ne

ndu kare dew ke gele te isi ngende-mbay te.

³¹ Dabbiți le gere kete to Kiriste a kin buwa-yo te. Yeenn bba ñ-pa tar ke dō Kiriste te le na: Lubba a kinyae lo te le nje-yoje ang, ngaa da-rōe a ndum buwa-yo te ang.

³² Jeju neenn le, Lubba are nin buwa-yo te are jeje tōyn ñ-toje to nje-najije.

³³ Lubba unne undae dō ji-kōle te darā. Ninga Ndil-menda ke Bō unn ndu ta kare le ngaa ñ-saren Ndil le dōje te to ke aw ooje ke kemse ddem ke mbise ddem neenn.

³⁴ Dabbiți aw darā ang njaa, a pa na:
 <Ebbe-dewje pa are Ebbemje na:

Isi dō ji-kōlem te

³⁵ ndereng ndō te ke ma dda kare nje-baanji lei telje to lo kungu gōli[‡].>

³⁶ «Maji kare dewje tōyn ke Ijarayel gereje ke maje: Jeju ke e-tōleje kake-dese te le, Lubba are ñ-to Kiriste ddem Ebbe-dewje ddem.»

Dewje doro muta ddeeje unguje dō nje-me-kunnje te

³⁷ Toke dewje le ooje tar le a tar le gange singade ngaa ñ-dujuje Piyar ke kese nje-kayn-kulaje le na: «Ngakōnjeje, ddi a maji kare ñ-ddaje wa?»

³⁸ Piyar pa arede na: «E-turuje mese ngaa ta na na kara inga batem ke ri Jeju Kiriste. Baann bba Lubba a kōru tar majangje lese dōse

[†] 2:28 2.28 Sōm 16.8-11 [‡] 2:35 2.35 Sōm 110.1

te ngaa na karese Ndil-menda.

³⁹ Mba ndu neenn le to wɔju dɔse, ke ngannse, dewje ke isije ddew ew, ke dewje ke banya banya ke Ebbe-dewje Lubba leje a bbarde.»

⁴⁰ Piyar pa tarje dang dang mba pa ne tar-naji ddem mba kɔsu ne kutude ddem. Ngaa ñ-pa na: «E-teeje horo nje-me-maji angje te ke bbasine ke ddang areje Lubba ajise.»

⁴¹ Dewje ke ndikije go tar te laa le ingaje batem. Ndœ teenn kɔr dewje ase ne ke doro muta ddeeje unguje dɔ kɔr nje-me-kunnje te ke kete.

Tar me-kara le nje-me-kunnje

⁴² Nje-me-kunnje le unnje rode tɔyn mba kaw koo netɔju le nje-kayn-kulaje ke ndɔ tɔyn, daw dulaje nuju naa te, daw ñ-ddaje me-kara ngaa daw ñ-dujuje Lubba.

⁴³ Bbeel dda dewje tɔyn mba Lubba dda neje ke dum dɔ koo, ke ne-mɔrije nya nya ddew te le nje-kayn-kulaje.

⁴⁴ Me dewje ke ooje mede te to kara baa ngaa dunguje neje lede dɔ naa te kara baa.

⁴⁵ Ñ-labbeje ndɔɔje lede, ke ne-kingaje lede ngaa ñ-kaynje naa nare ase kem ne ke dude.

⁴⁶ Dooje ta naa ngaa ke ndɔ kara kara tɔyn daw dawje key-polo-Lubba te naa te. Daw dusaje ne ta key te le naa. Daw dusaje ne lede ke koko, ke me ngonñ-kase.

⁴⁷ Ñ-pitije Lubba ngaa dewje tɔyn oojede maji kemde te. Ke ndɔ kara kara tɔyn Ebbe-dewje aw ungu dewje ke naw najide dɔ mare te.

3

Piyar are dew ke rœ oy ddee maji

¹ Mare ndɔ, Piyar de ke Jan dawje ke key-polo-Lubba te mba duju Lubba ke gɔl kare ke muta te lo-kul te.

² Dewje awje ke mare dew ke duje to nje-mete undaeje ta key-polo-Lubba te ke daw ñ-bbar na Ta-key ke Kura. Daw dundae keteenn ke ndɔ ke ndɔ kare ñ-kɔy ne ji dewje te ke aw andeje me key-polo-Lubba te le.

³ Toke noo Piyar de ke Jan ke daw ta kande me key-polo-Lubba te le a, ñ-dujude kare dareje nare.

⁴ Yeenn a, kem Piyar de ke Jan to ke dœ te ngaa Piyar pa na: «Aaje!»

⁵ Dew le aade mba neje to na kinga mare ne jide te.

⁶ A Piyar pa are na: Mee ke ande wase nare ta kari ang. A ne ke mee ne a neeenn, mari: In taar, e-nja ke ri Jeju ke Najarete!»

⁷ Piyar uwa ji-kɔl dew le are nin taar. Kem naa te neenn njaa goleje, ke esen-gele goleje mɔnguje.

⁸ Naal bbate nar taar ngaa ñ-nja. Nande ke de key-polo-Lubba te naw ñ-nja, naw ñ-tal ñ-turu nɔsu ne gaji Lubba.

⁹ Dewje tɔyn ooeje naw ñ-nja ngaa naw nɔsu gaji Lubba le.

¹⁰ Dewje gereje ke maje to nje-ne-kɔy ke isi lew ta key-polo-Lubba te ke daw ñ-bbar na Ta-key ke Kura le aann. Bbeel dda dewje le ngaa tar ikide sel wɔju dɔ ne ke inga dingaw le.

Piyar tɔju tar me key-polo-Lubba te

¹¹ Dew le inya go Piyar de ke Jan ang. A me dewje tɔyn unda dɔ benya ngaa aynje awje rɔde te kɔ baranda te ke daw ñ-bbar na Baranda le Salomo.

¹² Toke Piyar oo ne le be a, pa arede na: «Dewje ke Ijarayel, mba ddi bba arje bbeel ddase wɔju dɔ ne ke tee horose te wa? Mba ddi bba aw aajeje toke ne ke ddew singaje te njaa wase mba ngem ke jaw ñ-ngem ndu le Lubba le bba ñ-ddae jare ñ-nja wa? Baann ang.

¹³ Lubba le Abaraham, Ijake, ke Jakobbo, Lubba le kajeje ɔsu gaji Nje-kula laa Jeju ke uwaeje ilaeje ji nje-kɔñ-bbeje te, ngaa e-mbeteje no Pilate te ke ndiki ta kinyae.

¹⁴ E-mbeteje Nje-me-nda ke to dew ke gate gate ngaa e-dujuje are dɔru nje-tɔl dewje key-kula te darese.

¹⁵ Dew ke nje-dda tebbe ke e-tɔleje le, Lubba ndole are ñ-toje to nje-tar naji ne neenn le.

¹⁶ Dingaw ke ooeje ngaa e-gereje ke ar neenn, mbal dɔ

koo ke joo meje te ke ri Jeju a, ri Jeju le are singa. Koo me te ke Jeju le a dda are rɔe ddee maji a sese tɔyn njaa aw ooje neenn.

¹⁷ A ngakɔmje, m-gere maji to sese, ke nje-kɔñ-dɔseje e-ddaje ne baann mba to ne ke e-gereje ang.

¹⁸ Dɔngɔr kete, Lubba njaa unda tar neenn ta nje-kilaje mber-tar te laa tɔyn na Kiriste laa a koo-ndoo are tar le a ddee ne ke tɔkɔrɔ neenn.

¹⁹ Yeenn a, e-turuje mese ta e-telje rɔ Lubba te. Baann bba na toko majangje lese,

²⁰ ngaa Ebbe-dewje a karese mare kare ke a kisije ke me-wul-lɔm ngaa na kula ke Kiriste ke ñ-mɔse kete ta karese: Jeju.

²¹ Karje te neenn, Kiriste le a kisi darâ ndereng ndɔ ke Lubba a tel ke neje tɔyn dɔgɔle te, ddew kara baa toke Lubba unda tare ta nje-kilaje mber-tar te laa ke maji tɔyn are paje.

²² Moyije pa kete na: «Ebbe-dewje Lubba lese a kula mare dew kara horo ngakɔnse te karese to nje-kila mber-tar le Lubba toke ema. A kooje tae ddew neje te tɔyn ke na pa karese.

²³ Dew ke oo tar le nje-kila mber-tar le Lubba le ang a, da kore ke ddang horo dewje te le Lubba*.

²⁴ Nje-kilaje mber-tar le Lubba tɔyn, unn kute dɔ Samuyel te, ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ke ddeeje goe te paje tar kara kara tɔyn

wōju dō ndōje neenn le.

²⁵ Ndu-kunn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ndaji neenn to wōju dōse tō. Eeje kō dōnō te ke Lubba ḷsu ke kasese dō ndō te ke ñ-pa nare Abaraham na: ddew te le dewje ke geli te, Lubba a bbar Tar ke maji dō dewje te tōyn ke dō nange te.

²⁶ Sese a Lubba unn Nje-kula laa dōngor ulae kare ñ-bbar Tar ke maji dōse te kare noruse kara kara tōyn me ne-ddaje te lese ke maji ang.»

4

Daw ke Piyar de ke Jan lo gange sariya te

¹ Toke Piyar de ke Jan daw ñ-paje tar ke dewje bbay a, nje-poloje Lubba, nje-konje dō dewje ke aw ngemje ta key polo Lubba, ke *saduseyenje teeje ingajede.

² Wungu ḷnde mba ne ke Piyar de ke Jan daw ñ-tojuje dewje ddem, mba Piyar de ke Jan ñ-paje dare dewje le na Jeju in horo nje-yoje te are dewje ke oyje a kinje horo nje-yoje te to.

³ Duwajede dilajede key-kula te ndereng lo-are, mba dō loo kul ngaa.

⁴ A mare dewje banya banya horo dewje te ke tuka mbide ooje ne tar le Lubba le ooje mede te are kōr nje-me-kunnje ase ne ke doro mi.

⁵ Lo are a, nje-konje dō Ji-ipije, ke tōkuje, ke nje-kōruje gel-ndu ke eeje Jurusalam mbōnje naa.

⁶ Ann ke to tōku nje-polo Lubba, Kayipi, Jan, Alekejandere, ke nje-nujuje le tōku nje-poloje Lubba tōyn eeje teenn to.

⁷ Dare ñ-ddee ke Piyar, ke Jan nōde te ngaa ñ-dujude tar na: «Ddew singa-mōngu te le na wase ke ri na bba aw ddaje ne ne neenn wa?»

⁸ Ndil-me-nda ddusu Piyar ngaa pa arede na:

⁹ «Nje-kōñ-bbeje, ke tōku dewje, ñ-dda maji ke nje-mete, a bbokone dewje aw dujuje ta gere ddew ke ñ-dda bba rōe ddee ne maji le.

¹⁰ Sese tōyn, ke dewje ke Ijarayel, maji kare e-gereje to, ke ri Jeju kiriste ke Najarete a dew neenn ar ne nōse te ke rō ke maji neenn. Jeju ke e-tōleje dō kake dese te a Lubba ndole le.

¹¹ Ne a maketuruje le Lubba pa tar laa na: <Ñ-to er ke esee nje-kōsuje key e-mbeteje le aann. Er le tel ddee to singa gol key ke dungu nangē*>.

¹² Ne kara baa nase kajije, mba Lubba are mare ri dang dō nange te ke a kase kajije ang.

¹³ Toke nje-gangeje sariya le Jiipije ooje ddew ke Piyar de ke Jan ke ñ-toje to dewje ke baa ke dewje ke gereje maketuru ang daw ñ-paje ne tar ke bbeel ang le a, gange singade. A ñ-gōnjede ñ-gereje tō to ñ-toje to nje-buwa-njaje le Jeju.

¹⁴ Ngaa daaje dew ke ar mbōrde te ke rōe ddee maji

* 4:11 4.11 Som 118.22

le a, ñ-gereje tar ke da kilaje te ang.

¹⁵ Yeenn a, dunnje ndu kare Piyar de ke Jan ñ-teeje *lo dda tar te le Jiipije te le ke ddang. Ngaa duwaje do naa a, ñ-paje na:

¹⁶ Ddi a ja ddaje ke dewje neenn wa? Mba dede njaa ñ-ddaje ne-mori neenn are dewje ke Jurusalam toyn gereje ke maje. Ddew ke ja maynje ne tare goto.

¹⁷ Maji kare ñ-ddaje jare tare nja ke kete horo dewje te ang ngaa. Ja kin ke de kare ñ-bbar ri Jeju ñ-pa ne tar dare mare dew ang.

¹⁸ Nje-gangeje sariya le bbarje Piyar de ke Jan le ngaa paje arede kare ñ-paje tar wase ñ-tojuje ne ke ri Jeju ang.

¹⁹ A Piyar de ke Jan dilaje te na: «Ddi a to gate gate kem Lubba te wa? Koo tase wase koo ta Lubba wa? To tar lese kare ujaje keme!»

²⁰ Ddew ke jeje neenn ja kutu ne taje do ne te ke joo ke kemje ddem ke mbije ddem goto.»

²¹ N-telje dinje ke de bbay a, dinyade mba dingaje mare tar ke a kase kunn ddew kare duwaje ne de ang. Mba dewje toyn aw osuje gaji Lubba woju do ne ke nday le.

²² Dew ke ñ-dda ne-mori dare roe ddee maji le bbale uta bbal doso.

Nje-me-kunnnje *dujuje*
Lubba

²³ Toke dinya Piyar de ke Jan a, daw dingaje nje-buwa-njaje lede ngaa doruje gel neje ke toku nje-poloje Lubba, ke tokuje pajé are-jede le.

²⁴ Goe te ke dooje tar lede le a, dede toyn njaa ñ-ñ-dujuje ke ndu ke kara baa: «Ebbejeje, Ei njaa e-dda dara, ke nange, ke ba, ke neje toyn ke toje te.

²⁵ Ei ke are Ndil-me-nda unda tar neenn ta kajeje Dabbitti te ke to nje-kula lei na:

«Mba ddi bba dewje aw un-ndaje ne bulu

ngaa daw dunguje ne tar me naa te baa wa?

²⁶ Nje-kɔñ-bbeje toyn ke nangē neenn aw ooje taa naa

ngaa toku mbayjeje mbonje naa

mba ddaje ddø ke Ebbe-dewje ddem, Mesi laa ddem.»†

²⁷ «Tɔkɔrɔ njaa, Erode de ke Ponse Pilate ñ-mbonje naa me bbe te neenn ke dewje ke gelde to Jiipije ang ddem ke Jiipije njaa ddem mba mbete ne Jeju ke to nje-kula lei ke maji toyn ke ila wubbu doe te ta kundae dang to Mesi.

²⁸ Toke baann a, ñ-ddaje dare ne toyn ke e-mose kete ddew singa-mɔngu te lei, ke ddew me-ndiki te lei le ddee to ne ke tɔkɔrɔ.

²⁹ Yeenn a, ke bbasine neenn, Ebbejeje, maji kare oo singa ke daw ñ-ddaje ke

je bbo areje singa jee nje-kulaje lei are ñ-pa ne tar lei ke bbeel ang.

³⁰ Maji kare e-tɔju singa-mɔngu lei are rɔ-toje goto rɔ dewje te, are ne-mɔri, ke ne ke dum dɔ koo toje. Are nejeenn ddee toke baann ke ri Jeju ke to Nje-kula lei ke maji tɔyn.»

³¹ Toke ñ-dujuje Lubba ñ-tungaje a, nange yeke lo te ke ñ-mbɔnje naa teenn. Ndil-me-nda ddusude ngaa dunje kutu pa tar le Lubba ke bbeel ang.

Nje-me-kunnje unguje ne-kingaje lede lo kara baa

³² Me nje-me-kunnje ke banya le ke keje lede to kara baa. Dew kara horo de te pa na mare ne to le ne ke kare ne baa ang, mba dunguje ne-kingaje lede tɔyn dɔ naa te kara baa.

³³ Nje-kayn-kulaje aw pajé tar naji ke singa-mɔngu nya wɔju dɔ tar kin le Ebbedewje Jeju horo nje-yoje te, ngaa toku me-maji le Lubba to dɔde te kara kara tɔyn.

³⁴ Dew ke ne due ee horode te ang, mba dewje ke eeje ke ndɔɔ wase key labbeje, ngaa ddeeje ke nare,

³⁵ unguje nɔ nje-kayn-kulaje te. Ngaa ñ-kayn naa nare dare na na kara inga ase kem ne ke due.

³⁶ Yeenn bba, mare dew ke ria na Jejebbe ke nje-kayn-kulaje aw bbareje na Barnabase ee ke teenn. Gel ri le na: «Nje-kula dingaw me dewje te». Ñ-to dew ke gel Lebi te ke duje Sipere.

³⁷ Nee ke mare ndɔɔ ngaa ñ-labbe, ñ-ddee ke nare nungu nɔ nje-kayn-kulaje te.

5

Tar ngem le Ananiyase de ke Sapira

¹ Mare dingaw ke ria na Ananiyase de ke dene laa Sapira ñ-labbeje ndɔɔ lede tɔ.

² A Sapira ndiki te ke ngaweje Ananiyase are ɔru debbe nare le ngem ngaa aw ke kese aw ungu nɔ nje-kayn-kulaje te.

³ A Piyar pa na: «Ananiyase, mba ddi a inya are Satan ande mei te wa? Ere ngem are Ndil-me-nda, mba ɔru debbe nare ndɔɔ lei le e-ngem to lei.

⁴ Kete njaa kara ndɔɔ le to lei. Goe te ke e-labbe kara nare to lei tɔ. A baann bba keje dda ne ke to ke be ddee dɔi te wa? Yeenn to Lubba a ere ngem are bbo dewje ang.»

⁵ Toke Ananiyase oo tar-jeenn le a tee oso nangè oy. Dewje tɔyn ke ooje tar yo le Ananiyase le bbeel ddade nya.

⁶ Ngann basanje ddeeje keje niinn Ananiyase le awje ne aw dubbuje.

⁷ Ase ne ke kare muta goe te a, dene laa ddee ande dɔde te a, gere ne kara dɔ ne te ke tee le ang.

⁸ Piyar duje na: «Tɔkɔrɔ njaa, kɔr nare ndɔɔ lese ke e-labbeje le njaa neenn wa? E-pa arem moo.» Ñ-pa nare Piyar na: «Tɔkɔrɔ, kɔr nare njaann.»

⁹ Yeenn a, Piyar pa are na: «Baann bba ei ke ngawije unguje tar me naa te mba na Ndil le Ebbe-dewje wa? Oo: Dewje ke dubbuje ngawije a arje taa-key te neenn. Ei kara da kunnije kōtu ne tō.»

¹⁰ Kare teenn njaa, ñ-tee noso kōy-gol Piyar te noy. Kake ngann basanje le andeje key a, dooje niinn dene le ngaa dunnje daw ndubbuje mbor ngaweje te.

¹¹*Egilisi, ke dewje tōyn ke ooje tar ne ke tee le bbeel ddade nya.

Nje-kayñ-kulaje ddaje nemoriye dang dang

¹² Nje-kayn-kulaje ddaje ne-moriye ke neje ke dum-dókoo nya nya horo dewje te. Dewje tōyn ke ooje mede te mbonje naa kō baranda te le Salomo.

¹³ Dewje aw paje tar lede maji njaa a, a dew kara tay mba kande horode te ang.

¹⁴ Dewje ke banya banya ke körde aw ke kete ke kete horo dingawje te ddem deneje te ddem unnje mede are Ebbe-dewje ngaa dunguje dō nje-me-kunnje te.

¹⁵ Dewje ddeeje ke nje-ro-toje ddew-bô. Dilaje nje-ro-toje le dō tiraje te wase dō rakeje te. Ñ-ddaje toke baann kare ta Piyar aw nday a, ndile baa njaa kara uru dō mare nje-ro-toje te le.

¹⁶ Dewje banya banya inje ke me ngann bbeje te ke toje ngosi ke tōku bbe ke Jurusalam ddeeje tō. Dotoje nje-ro-toje, ke dewje

ke ndilje ke majang ulaje kemde ndoo ñ-ddeeje ke de ngaa dede tōyn rōde ddee maji.

Duwa nje-kayn-kulaje dungude key-kula te

¹⁷ Lo teenn, me dda toke nje-polo Lubba, ke nje ke mbore te ke eeje me kuwado-naa te le *Saduseyenje ngaa dinje,

¹⁸ duwaje nje-kayn-kulaje le dungujede key-kula te ke ñ-dda mba dewje tōyn.

¹⁹ A mare anji le Ebbe-dewje ddee til te tōru ta key-kula are ñ-teeje, ngaa pa arede na:

²⁰ «Awje aw arje me key-polo-Lubba te ta e-paje tarje tōyn ke wōju do tar tebbe neenn areje dewje ke banya.»

²¹ Nje-kayñ-kulaje le ooje tae ngaa lo a ta kare a dawje me key-polo-Lubba te ngaa ñ-tōjuje ne.

Tōke nje-polo Lubba ke nje ke mbore te bbarje tōkuje kare duwaje dō naa lo dda tar te le Jiipije te le Jiipije. Ngaa, dulaje key-kula te kare ñ-ddeeje ke nje-kayn-kulaje le.

²² A dewje ke dulade le teeje key-kula te a, ingaje nje-kayn-kulaje le me sururu te le ang. Nje ke dulajede le telje aw paje arejede na:

²³ «Joo ta key le a to ke lo kute ke maje. Nje-ngemje ta key-kula le kara arje lo-kula te lede. A jōru ta key le a, joo dew kara me te ang.»

²⁴ Nje-kon dō dewje ke aw ngemje ta key polo Lubba, ke tōke nje-poloje Lubba ooje tarjeenn le a, tar ikide sel wōju dō nje-kayn-kulaje le ngaa ñ-paje na: «Ddi a dda ne wa?»

²⁵ A mare dew ddee pa arede na: «Dewje ke ilajede key-kula te le a, arje me key-polo-Lubba te ngaa aw tōjuje ne dewje.»

²⁶ Yeenn a, nje-kon dō dewje ke aw ngemje ta key key-polo-Lubba le aw ke nje-kulaje laa ngaa daw ñ-ddee ke nje-kayn-kulaje le, a ñ-dda ke de singa ang. Ñ-bbeelje mba dewje a tilajede ke er tōljede.

²⁷ Goe te ke ñ-ddee ke de a, dawje ke de lo dda tar te le Jiipije ngaa tōku nje-polo Lubba dujude na:

²⁸ «Junn ndu ngeng nya jarese kare e-tōju ne ke ri neenn ang. A ye a ne-tōju lese taa me bbe ke Jurusalam tōyn neenn ngaa aw ddaje kare tar yo le dingaw neenn uwa dōje.»

²⁹ Piyar de ke nje-kayn-kulaje le dilaje te na: «Koo ta Lubba maji uta koo ta dewje.

³⁰ Lubba le kajeje are Jeju ke e-tōje dō kake-dese te ngaa e-tōleje le in horo nje-yoje te.

³¹ Lubba le unne undae dō ji-kole te to tōku mbayje ddem nje-kaji dewje ddem. Baann bba kare ngann Ijarayelje ingaje ddew ta turu ddew lede ddem, kare tar majang lede ɔru dōde te ddem.

³² Jeje ddem, Ndil-me-nda ke Lubba are dewje ke ooje tae ddem, ñ-toje to nje-tarnaji neje ke teeje le.»

³³ Toke nje ke lo dda tar te le Jiipije le ooje tar ke nje-kayn-kulaje paje le a, ungu ɔnde ngaa ñ-ndikije kare ñ-tolde.

³⁴ A mare parijiyen ke ria na Gamaleyel ke to nje-koru gel ndu ke dewje ndikije tar laa nya ee lo dda tar teenn le. Nin taar nunn ndu kare ñ-teeje ke nje-kayn-kulaje le ddaka ngaji.

³⁵ Ngaa ñ-pa nare nje-ddaje tarje le na: «Ngann Ijarayelje, ooje ke maje bba ta e-ddaje ne ke dewje neenn.

³⁶ Mba me ndoje te neenn, jooje Tedase ke oo rœ to dew ke ngeng nya unda lo tee. Ngaa dewje ase ne ke kɔr so unnje goe. A ñ-tōle ngaa nje ke unnje goe le sarenje naa are dew kara nayn ang.

³⁷ Goe te a, Judase dew ke Galile unda lo tee, bbal te ke daw dunda ne ri dewje me maketuru te mba gere ne kɔrde. Ñ-dda nare dewje unnje goe. A ñ-tōle ngaa nje ke unnje goe sarenje naa.

³⁸ Bbasine m-pa mares, undaje kemse dōde te ang, inyajede areje dawje. Bbo ne ke ñ-ndikije ta dda wase ne ke daw ñ-ddaje neenn in ddew te le dewje baa a, a kunda ngange.

³⁹ Bbo ne ke ñ-ndikije ta dda wase ne ke daw ñ-ddaje neenn in ddew te le Lubba a, a kɔkuje ddewe pin. Areje

Lubba oose to dewje ke aw ddaje saa ddɔ ang.» Nje-ddaje tarje le ndikije go tar laa le ngaa,

⁴⁰ ñ-bbarje nje-kayn-kulaje le, dundajede ke ndey, darede ndu kare ñ-paje tar ke ri Jeju ang ngaa dinyade.

⁴¹ Nje-kayñ-kulaje le teeje lo dda tar te le Jiipije le ddaka ke rɔ-neel mba Lubba oode to dewje ke ase kare dula kemde ndoo wɔju dɔ ri Jeju.

⁴² Ke ndɔ tɔyn me key-polo-Lubba te wase me keyje te kara dew røde tɔju tar ang ddem, dew røde kila mber-Tar ke maji le Jeju ke to Mesi ang ddem.

6

N-mbere dewje siri kare uma nje-kayn-kulaje

¹ Dɔ ndœ teenn, kɔr nje-njaje go Jeju te aw ke kete kete. Jiipije ke aw paje tar gereke aw ewnje røde ke ri dede ke ñ-toje to Ebereje njaa. Mba ke ndɔ tɔyn bbo ebereje le aw kaynje ne-kusa dene-ndubbaje a, ɔruje kem dene-ndubbaje lede.

² Nje-kayñ-kulaje ke dɔku gire joo le bbarje nje-njaje go Jeju te ngaa paje na: «To maji kare jeje neenn ñ-tusuje tar le Lubba jinyaje a, jaw mba dda kula ne-kayn ang.

³ Be a, ngakomje, e-mbereje dewje siri horose te ke dewje aw paje tar lede maji, dewje ke Ndil, ke kem-kare ddusude areje jinyaje kula neenn jide te.

⁴ A Jeje, ja kunn røje mba kula duju Lubba, ke kula tɔju tar le Lubba.»

⁵ Dewje ke mbɔnje naa le tɔyn ndikije go tar ke nje-kayn-kulaje pajé arede le. Yeenn a, dewje ke ñ-mberere to: Etiyenn ke koo me te laa bo nya ddem, Ndil-me-nda dduse ddem, Pilipi, Porokɔr, Nikanor, Timɔ, Parmenase, ke Nikolase ke to dew ke Antiyose ke aw bbeel Lubba le Moyije.

⁶ N-ddeeje ke dewje ke siri le nɔ nje-kayn-kulaje te le dare ñ-duju lubba dɔde te ddem, dila jide dɔde te ddem.

⁷ Tar le Lubba nja ke kete kete ngaa kɔr nje-njaje go Jeju te aw ke kete ke kete me bbe te ke Jurusalam. Nje-poloje Lubba ooje mede te toke banya.

Dewje uwaje Etiyenn

⁸ Me-maji le Lubba ke singa-mɔngu laa to dɔ Etiyenn te are ñ-dda nemɔrije, ke neje ke dum dɔ koo ndang ndang horo dewje te.

⁹ Mare Jiipije ke injé Sirene, ke Alekejandiri ke aw mbɔnje naa key-mbɔñ-naa te le Jiipije ke daw ñ-bbarde na «Nje ke teeje kɔ bbere te», ke nje ke injé nange te ke Silisi, ke nje ke Aji aw maynje tar ke Etiyenn.

¹⁰ A tar kem-kare laa ke naw ñ-pa ddew te le Ndi-me-nda le uta dɔde.

¹¹ Yeenn ngaa dareje nare dewje mba kare paje na: «Joo Etiyenn lo taji ri Moyije te, ke lo taji ri Lubba te.»

¹² Baann bba dɔsuje kutu dewje, kutu tɔkuje, ke kutu nje-kɔruje gel ndu dare duwa Etiyenn ke singa ngaa daw saa lo dda tar te.

¹³ N̄-ddeeje ke nje-tarnajije ke toje to nje-ngemje dare paje na: «Ke ndɔ tɔyn njaa dingaw neenn aw pa Tar ke maji ang dɔ key-polo-Lubba te ke maji tɔyn ddem, do ndu te ke Lubba are Moyije ddem.

¹⁴ N̄-pa na Jeju ke to dew ke Najarete a tuju key-polo-Lubba, ngaa a turu ne-jibbeje ke Moyije inya areje are joo ke mbije.»

¹⁵ Kem nje-dda tarje tɔyn to ke dɔ Etiyenn te ngaa dooje keme a, toke kem anji.

7

Etiyenn ɔru gel tar nɔ nje-ddaje tar te

¹ Tɔku nje-polo Lubba duju tar Etiyenn na: «Tar ke daw n̄-pa dɔi te neenn to tar ke tɔkɔrɔ wa?»

² Etiyenn ila te na: «Ngakɔmje, boydede, ooje tar neenn. Kete bba kare bɔjeje Abaraham ddee lo te ke Karan a, Lubba ke to Nje-ndoko tee ingae kare te ke nisi ne nange te ke Mejopotami,

³ ngaa n̄-pa nare na: «Tu nange te lei, me nujuje te lei bbo aw nange te ke ma tɔji.»*

⁴ Yeenn a, Abaraham ɔtu nange te le dewje ke Kalde ngaa aw isi lo te ke Karan. Go yo te le bɔeje a, Lubba are n̄-ddee nange te ke e-ddaje bbe te bbasine neenn.

⁵ Lubba are mare lo Abaraham kara nange te neenn ang, ngonn lo ke a kase kila gɔl dew njaa kara nare ang. Nee ke ngonn ang njaa, a Lubba unn ndu ta kare nange le, ke nje ke gele te.

⁶ Lubba pa na: «Nje ke gelite a ddaje bbe nange te ke dang. Da kuwade bbere te ngaa da kula kemde ndoo mba bbal kɔr dɔso.

⁷ A ema Lubba, ma gange sariya dɔ nje-bbeje te ke uwajede bbere te le. Goe te bba da teeje kɔ bbere te le, ta da polom lo te neenn.†

⁸ Lubba ɔsu saa dɔnɔ ddew kuja mɔtu te. Yeenn a, Abaraham uju Ijake ngaa ndɔ jijoo laa a, uja ganja. Ijake dda baann ke Jakobbo, ngaa Jakobbo dda ddew kara baa ke nganne ke dɔku gire joo ke toje to kajejedede.

⁹ «Me dda kajejedede le wɔju dɔ ngokɔnde Jejebbe ngaa duwaeje n̄-labbeje dare daw saa Ejipite. A Lubba ee saa.

¹⁰ Nore dann ne-kem-tondoanje te dang dang ke ddae ngaa nare kem-kare ddem n̄-ddae nare Parawɔn ke to tɔku mbayje ke Ejipite ooe maji keme te ddem. Tɔku mbayje le undae to nje-kɔn dɔ nange ke Ejipite ddem, to nje-ngem neje tɔyn ke me key te laa ddem.

* 7:3 7.3 Jenese 12.1 † 7:7 7.7 Jenese 15.13-14

¹¹ Tɔku bbo oso nange te ke Ejipite, ke nange te ke Kanaa are kem-to-ndoo dda dewje nya. Kajejedede ingaje ne ta kusa ang.

¹² Toke Jakobbo ooje na ne-kusa to Ejipite a, nula kajejedede gɔl kara.

¹³ Gɔl joo laa ke nulade a, Jejebbe dda are ngakoenje gereje ngaa Parawɔn gere nujuje le Jejebbe tɔ.

¹⁴ Yeenn a, Jejebbe ula are ñ-ddee ke bɔeje Jakobbo, ke nje-nujuje laa tɔyn. Kɔrde tɔyn ase dɔsiri gire mi.

¹⁵ Jakobbo aw Ejipite le ngaa oy nunn, ne ke kese kajejedede tɔyn.

¹⁶ Doto niinnde daw ne bbe te ke Sisem ñ-dubbude buwa-yo te ke Abaraham ndoko ke nare ji ngann le Emɔr te ke to dew bbe te ke Sisem.

¹⁷ «Toke ndɔ ke Lubba a ta dda ne ke nunn ndue nare Abaraham ta dda ddee ngosi a, kɔr ngann Ijarayelje ke Egipite le aw ke kete kete,

¹⁸ ndereng ndɔ ke mare tɔku mbayje ke siki ke gere Jejebbe ang unn kutu kɔn dɔ nange ke Egipite.

¹⁹ Tɔku mbayje le ere nje ke leje ngaa ñ-dda ka-jeje maji ang. Nare ñ-tusuje ngann engutayje lede dinyade kare oyje.

²⁰ Dɔ ndɔ te jeenn le a, duju Moyije. Ñ-kura kem Lubba te. Ñ-ngeme key le bɔeje mba nayn muta.

²¹ Goe te ke ñ-tuse dinyae a, ngonn le Parawɔn ke dene unne ngeme toke ngonne

njaas.

²² Ñ-tɔju Moyije kem-kare le dewje ke Ejipite are naw ñ-pa tar ke ndu ke mɔngu ddem, ñ-dda ne ke singa ddem.

²³ «Toke ninga bbal dɔsɔ a, keje kaw koo ngakoen Ijarayelje ddee doe te.

²⁴ Naw ngaa noo ngokoen ke mare dew ke Ejipite ddae maji ang a, nayn ngɔru-ddɔ laa ngaa nunda dew ke Ejipite le ñ-tɔle.

²⁵ Neje to ngakoenje a gereje to ddew te laa a Lubba a kɔru ne de kɔ bbere te. A ngakoenje le gereje ang.

²⁶ Ndɔ kara goe te a, Moyji oo ngann Ijarayelje joo aw ddɔje naa. Ngaa ñ-ndiki ta dda kare dunguje naa te. Ñ-pa nareda na: <Ngakɔmje, e-toje to ngakɔn naa a mba ddi bba aw ddaje naa maji ang wa?>

²⁷ A ne ke naw ñ-dda nje-mare maji ang le nuta Moyije le ke ddang ngaa ñ-pa na: <Na bba undai to tɔku-mbay ddem, nje-gange sariya ddem dɔje te wa?

²⁸ E-ndiki ta tɔlum toke etɔl dew ke Ejipite takene le wa?>

²⁹ Toke Moyije oo tar le baann a, ayn aw iya rɔe bbe-mba te nange te ke Madinya. Ngaa nuju ngannie ke dingaw joo keteenn.

³⁰ «Ñ-dda bbal dɔsɔ a, mare anji tee ingae me kɔr te dɔ er Sinay te. Anji le ee me ber-kam te ke aw on puru.

³¹ Ne ke Moyije oo le gange singae. Toke ñ-ddee ngosi ta

tenn koo a, noo ndu Ebbe-dewje ke aw pa tar na:

³² «M-to Lubba le kaijedede, ke to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, ke Lubba le Jakobbo.» Moyije isa ngaa ndiki ta kaa lo ang.

³³ Yeenn a, Ebbe-dewje pa are na: «E-toru ne-gol ke gol te mba lo ke ar te neenn to lo ke maji toyn.

³⁴ Tøkørø moo ndoo le dewje lem aw ooje Ejipite ngaa moo ndu som lede are m-ddee ta kørude ko bbere te. Ke bbasine neenn, aw, mba m-ndiki ta kulai Ejipite.»

³⁵ «Moyije ke ngann Ijarayelje mbeteje ngaa pajé areje na: «Naa bba undai to tøku-mbay ddem, nje-gange sariya ddem døje te wa?» Ne a Lubba ulae to tøku-mbay ddem, nje-kørude ko bbere ddem ddew te le anji ke Moyije ooe me ber-kam te.

³⁶ Ne a nørude ñ-tee kede me bbe te ke Ejipite ddew ne-mørije te, ke ne dum-dokoo te me bbe te ke Ejipite ddem, me tøku ba-kate te ddem, ke me kør te ddem bbal døso.

³⁷ Ne ke Moyije le a, ñ-pa nare ngann Ijarayelje na: «Lubba a kørungokose horose te to mare nje-kila mber-tar le Lubba to ke ema neenn.»[‡]

³⁸ Ne a, kare te ke dewje aw uwaje ne do naa me kør te nar horo kajejedede te ke anji ke aw pa saa tar dør er te ke sinay. Ne a, ñ-taa tar ke

are tebbe le nareje.

³⁹ «A kajejedede le ndikije ta kooje ta Moyije ang, ñ-mbeteje ngaa, mede ndiki ta tel kaw Ejipite.

⁴⁰ N-paje dareje Arøn na «E-dda mare kørje ke a kørue noje areje, mba ne Moyije ke are ñ-tee ke je me bbe te ke Ejipite le, ñ-gere ne ke ingae ang.

⁴¹ Yeenn a, ñ-ddaje ngonñ-da to kør lede do ndøje teenn ngaa dareje ne-polo ddem, døsuje gaji ne ke ñ-ddaje ke jide le ke rø-neel ddem.

⁴² Mba yeenn a, Lubba inyade are ñ-poloje neje ke aw ndoko me dara te ddew kara baa toke ñ-dda tare me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba na:

«Ngann Ijarayelje, bbal døso ke e-ddaje me kør te le ema a e-ddeeje ke daje ke neje ke to ne-polo aremje wa?»

⁴³ Otoje key tande kør ke ria na Moloke, ke enderenden le kør lese ke ria na Repan, neje ke e-ddaje to kørje ta polode le.

Mba yeenn a, ma kaw kese giri Babiløne te.»[§]

⁴⁴ Kajeje eeje ke key tande ke maketuru døno to te me kør te. Moyije dda key-tande le are to ddew kara baa ke ye ke Lubba unn ndu are kare ñ-dda. N-dda nare to ddew kara baa ke ye ke Lubba tøje are noo.

⁴⁵ Goe te ke nje ke go kajeje te ingaje key-tande le a Josuwe unn nōde are dawje ne nange te ke duwaje ji dewje te ke toje to Jiipije ang ñ-taje mba Lubba tubba dewje le nōde te. Key-tande le nayn teenn ndereng koñ-bbe te le Dabbitti.

⁴⁶ Lubba oo Dabbitti maji keme te ngaa Dabbitti duje kare nare ddew ñ-dda key nare Lubba le Jakobbo.

⁴⁷ A Salomo a dda key le are Lubba.

⁴⁸ A Nje-kisi ddutu dara te isi me key te ke ji dew dda ang. Ddew kara baa toke nje-kila mber-tar le Lubba pa na:

⁴⁹ <Ebbe-dewje na: Dara to ngende-mbay lem, nange to lo kungu golum a key ddi bba a ta ddajje karem wa?

Wase lo ddi bba a to lo kuwaro lem wa?

⁵⁰ Ema njaa m-dda nejeenn tøyn ke jim ang wa?>*

⁵¹ «See nje-dɔ ketereje, sese ke lubba bbarse a areje mese ketere ngaa ooje nebbbar laa ang, a aw e-mbeteje tar le Ndil-me-nda ke ndɔ tøyn. E-toje ddew kara baa ke kasese.

⁵² Nje-kilaje mber-tar le Lubba ke dda bba kasese ddajje kede singa ang wa? Kasese tɔlje nje ke aw ilaje mber le dew ke gate gate kete bba kare ñ-ddee. A bbasine sese njaa kara e-labbeje dew ke gate gate le ngaa e-toleje.

⁵³ Ingaje ndu ke Lubba ula ne anjije ke maje, a e-ddaje kula ke turu ndu le ang.»

N-tila Etiyenn ke er ñ-tole

⁵⁴ Nje ke eeje lo-dda tar le ooje tarjeenn le a, wungu onde ngaa ñ-ngerje ngangede mba wungu onde do Etiyenn te.

⁵⁵ A kem ne Etiyenn ke Ndil-me-nda dduse le to ke darâ. Noo ndoko le Lubba ngaa noo Jeju ke ar dɔ-ji kɔl Lubba te.

⁵⁶ Ñ-pa na: «Ooje, maw maa me dara ke teeyn, ke ngonn le dew ke ar taar dɔ-ji-kɔl Lubba te.»

⁵⁷ Dewje le utuje mbide uruje ne ekii ke taar. Goe te a, dede tøyn njaa dinje naa te duruje dœ te.

⁵⁸ N-ndoreje ñ-teeje saa ke ddang me bbe te ngaa ñ-tilaeje ke er ñ-tole. Nje-tar najije ke undaje tar dœ te le unguje kubbuje lede nɔ mare basan te ke ria na Sol kare ñ-ngem.

⁵⁹ Kare te ke daw ñ-tilaje Etiyenn ke er le a, Etiyenn le duju Lubba na: «Ebbemje Jeju e-taa kewn lem.»

⁶⁰ Goe te a Etiyenn le ungu mekeje góle nangê ngaa uru ekii ke taar na: «Ebbemje, unda tar majang neenn dode te ang.» Go tar teenn njaa a noy.

8

¹ Sol to kara le dewje ke unguje tar gel nje-tɔlje Etiyenn te.

Ne-singa ke inga nje-me-kunnje

Dō ndoe teenn njaa, dewje ulaje kem Egilisi ke Jurusalam ndoo. Nje-me-kunnje sarenje naa dō nange te ke Jude, ke Samari a nje-kayn-kulaje a naynje.

² Dewje ke aw bbeelje Lubba dubbuje Etiyenn ngaan ñ-nœje nya.

³ A Sol unn kutu tuju Egilisi. Nande me keyje te, nuwa dingawje ke deneje ke singa ngaa nungude keykula te.

Pilipi tɔju tar Samari

⁴ Dewje ke sarenje naa le awje aw tɔjuje Tar ke maji ke lo lo.

⁵ Yeenn a, Pilipi tee aw mare bbe te ke Samari ngaa tɔju dewje tar le Kiriste.

⁶ Nje-bbeje ke ddeeje toke banya le njaa tɔyn aw tukaje mbide aw ooje ne tar le Pilipi le. Mba dooje tar nemori ke naw ñ-dda ke mbide ddem dooje neje le ke kemde ddem.

⁷ Ndilje ke maji ang banya banya teeje me dewje te ke ddang. Daw ñ-teeje a duruje ekii ke taar. Ngaa dewje nya ke røde oy, ke nje-meteje ddeeje maji.

⁸ Dewje ke me bbe teenn le isije ke koko nya.

⁹ Mare dew ke ria na Simɔ isi me bbe teenn lew baa. Ñ-to nje-kuma ke aw dda neje ke aw dum dɔ dewje tɔyn ke nange te ke Samari. Ñ-dda røe to dew ke ngeng nya.

¹⁰ Ngannje, ke nje ke tɔku, dewje tɔyn ooje tae nya.

Dewje pajé na: «Dew neenn to singa-mɔngu ke in rɔ Lubba te ke daw ñ-bbar na Tɔku singa-mɔngu.»

¹¹ Dooje tae nya mba ñ-dda neje ke dum døde bbal banya nya ddew ne-kumaje te laa ke naw ñ-dda.

¹² A dewje tɔyn, dingawje, ke deneje ke ooje mede te ke Tar ke maji ke Pilipi tɔju dɔ bbe-kɔn te le Lubba ddem, dɔ tar te le Jeju-Kiriste ddem, ingaje batem.

¹³ Simɔ njaa kara oo mee te tɔ ngaa ñ-ddae batem. Ninja go Pilipi ang ngaa. Noo tɔku ne-mɔrije, ke neje ke dum-dɔ-koo ke Pilipi aw dda le a gange singae.

¹⁴ Toke nje-kayn-kulaje ke naynje Jurusalam ooje na nje-bbeje ke Samari taaje tar le Lubba le a, dulaje Piyar de ke Jan nange te ke Samari le.

¹⁵ Toke ñ-teeje nange te Samari le a, ñ-dujuje Lubba wɔju dɔ dewje ke Samari kare dingaje Ndil-me-nda.

¹⁶ Mba Ndil-me-nda ddee dɔ mare dew te ke Samari kara ang bbay. Ne ke dingaje njaa a to batem ke ñ-ddade ke ri Ebbe-dewje Jeju.

¹⁷ Yeenn a, Piyar de ke Jan dilaje jide døde te ngaa dingaje Ndil-me-nda.

¹⁸ A kake Simɔ oo to nje-kayn-kulaje ilaje jide dɔ dewje te a ingaje Ndil-me-nda a, ñ-ndiki ta karedé nare

¹⁹ ngaa ñ-pa na: «Aremje singa neenn to ta bbo dew njaa mila jim døe te a, inga Ndil-me-nda.»

²⁰ A Piyar ilae te na: «Maji kare oy ke nare lei tɔyn mba oju to a kase ndoko ne-kare baa le Lubba ke nare.

²¹ Mare ne ke to lei wase ne ke osoi te kara to neenn ang. Mba keje lei to gate gate kem Lubba te ang.

²² Inya keje lei, ke maji ang lei ta e-duju Ebbe-dewje kare ta ddew to a noru tar kejeje ke maji ang le doi te.

²³ Tɔkɔrɔ njaa moo a, bbo ke maji ang ke to enga kinga ne ddusu mei ngaa e-to bbere le ne-dda ke maji ang.

²⁴ Simo ila te na: «Sese njaa, e-dujuje Ebbe-dewje wɔju dɔm bba kare ne ke e-paje neenn ddam ang.

²⁵ Goe te ke Piyar de ke Jan ñ-paje tar naji ngaa dilaje mber-tar le Edde-dewje a, ñ-telje ke Jurusalam ngaa dilaje mber Tar ke maji ke me bbeje te nya nange te ke Samari.

Tar le Pilipi de ke dingaw ke nange te ke Etiyopi

²⁶ Mare anji le Ebbe-dewje pa are Pilipi na: «Unn ddew ke aw ke dagoo, ke in Jurusalam ke Gaja. Kare teenn dew ee dɔ ddew te le ang.

²⁷ Pilipi le ɔtu ke ngɔru aw ngaa, ninga mare dingaw ke ddew. Dew le to *enuku, ñ-to dew ke Etiyopi. Ñ-to tɔku dew ke aw ngem ne-kingaje le Kandase ke to tɔku-mbay-dene ke Etiyopi. Dingaw le ddee Jurusalam mba polo Lubba,

²⁸ ngaa aw tel ke bbē laa. Nisi me sarete te laa naw ñ-tura maketuru le Ejayi ke to nje-kila mber-tar le Lubba.

²⁹ Ndil pa are Pilipi le na: «Aw ke ngɔru aw inga sarete toonn.»

³⁰ Pilipi ayn ngɔru aw inga sarete le ngaa oo ndu dingaw ke Etiyopi ke aw tura maketuru le Ijayi. Pilipi duju tar enuku le na: «E-gere tar ke aw e-tura me maketuru te neenn njaa wa?»

³¹ Dingaw le ila te na: «Toke dew umam ang a, ma gere tar le toke baann wa?» Yeenn a, ñ-bbar Pilipi le kare aal sarete le isi mbɔre te.

³² Tar ke me maketuru te ke naw ñ-tura le toke be:
«Ñ-to ddew kara baa ke bate ke daw saa ta kuja gɔse,
ñ-to toke ngonn bate ke daw duja biien a nɔ ang.

Norū tae ñ-pa ne tar ang.

³³ N-ddae dare ñ-ddee to ne ang ngaa dare naji laa ang.

Na a kase kɔru gel nje ke gele te wa?

Mba ñ-dda dare tebbe laa ke dɔ nange te unda ngange.»*

³⁴ Enuke le pa are Pilipi na: «M-wali nya, e-pa arem moo. Naa njaa gate a nje-kila mber-tar le Lubba le aw pa tar laa neenn wa? To tar laa njaa wase tar le mare dew ke dang wa?»

³⁵ Yeenn a, Pilipi unn kutu pa tar dɔ tar te ke enuku le tura me maketuru te neenn le bba tɔju ne Tar ke maji le Jeju are.

* 8:33 8.33 Ejayi 53.7-8

³⁶ Toke daw dawje bbay a, ñ-teeje ta mare maann te ngaa enuku le pa na: «Maann a to neenn a, ddi a ñoku ddew kare minga batem wa?»

³⁷ [Pilipi pa are na: «Toke unn mei tɔyn are Jeju a, ase kinga batem». Dingaw le pa na: «Moo mem te to Jeju to Ngonn le Lubba.】†

³⁸ N-duju nare Sarete le ar lo kara ngaa Pilipi de ke enuku le joo kem ñ-ddisije dawje me maann te ngaa Pilipi ddae batem.

³⁹ Toke dinje me maann te le ñ-teeje a, Ndil le Ebbe-dewje unn Pilipi otu ne are Enuku le ooe ang. A Enuku le aw lo laa ke koko.

⁴⁰ A ne Pilipi ñ-tee nange te ke Ajote ngaa ñ-tɔju Tar ke maji me bbeje te tɔyn ke ddew ddew ñ-tee ne bbe te ke Sejare.

9

Ebbe-dewje Jeju bbar Sol

¹ Kare teenn, keje dda singa, ke keje tɔl nje-njaje go Ebbe-dewje te dɔrɔ nayn me Sol te. Yeen a naw rɔ tɔku mbayje te le nje-poloje Lubba

² ñ-duju maketuruje ta kaw ne kare nje ke key-mbo-naaje te ke Damase. Maketuru le a kunn ddew kare ta, toke ninga mare dewje ke toje to deneje wase dingawje ke aw unnje ddew le Ebbe-dewje, ñ-tɔde ñ-ddee ke de Jurusalam.

³ Toke Sol le ee ddew boo ngaa tee ngɔsi ke bbe ke Damase a, kem naa te neenn njaa lo ndoko darâ uru doe te gukue.

⁴ N-tee noso nangê ngaa noo mare ndu dew pa saa tar na: «Sol, Sol mba ddi bba aw e-ddasem singa wa?»

⁵ Sol le ilae te na: «Ebbedewje, ei na wa?» Ndu dew le ilae te na: «Ema Jeju aann, ema a aw ddasem singaann.

⁶ A in taar ande me bbe te neenn a da tɔji ne ke maji kare e-dda.»

⁷ Nje-buwa-kaw-loje laa arje baa nding nding ngaa bbeel ddade. Dooje ndu dew ke aw pa tar le a dooje dew kara ang.

⁸ Sol in taar, teyn keme a oo lo ang. Duwa jaa bba dande saa me bbe te ke Damase.

⁹ Keteenn, noo lo ang, nusa ne ang, nay maann ang ndɔ muta.

¹⁰ Mare nje-nja go Jeju te ria na Ananiyase ee me bbe te ke Damase le. Ebbe-dewje bbare ke ni na: «Ananiyase!» N-ndiki te na: «Me neenn Ebbemje!»

¹¹ Ebbe-dewje pa na: «Aw ddew te ke daw ñ-bbar na ddew ke ndɔju, ta ande me key te Judase dew ke bbe te ke Tarse ke ria na Sol. Naw ñ-duju Lubba teenn.

¹² Ke ni sol le oo mare dew ria na Ananiyase ande key ngaa ila jia doe te kare noo lo.»

¹³ Ananiyase le ila te na: «Ebbemje, dewje nya pajé

† 8:37 8.37 Tar neenn to me dɔngɔr maketuruje te ke duja ke jide ang.

tar neje ke maji ang tɔyn ke dew neenn dda ke dewje lei ke to nje-me-kunnje Jurusalam ke nageenn baa.

¹⁴ Neenn njaa kara, toku nje-poloje Lubba areje ddew kare nuuwa dewje tɔyn ke aw bbarje rii ñ-to dewje tɔyn ke bbarje rii.»

¹⁵ A Ebbe-dewje pa na: «Aw, mba dew neenn le to dew ke mundae dang kare ñ-dda nare dewje ke toje to Jiipije ang, ke toku-mbaye lede, ke ngann Ijarayelje gereje rim.

¹⁶ Ema njaa ma tɔje ne-kem-to-dooje tɔyn ke a ddae wɔju dɔ rim.»

¹⁷ Yeenn a Ananiyase le aw ngaa ande key le, ila jia doe te nga pa na: «Søl, ngokom, Ebbe-dewje Jeju ke ingai ddew te ke aw e-ddee ne ulam roi te kare e-tel oo lo ddem, kare ta Ndil-me-nda ddusi ddem.»

¹⁸ Kem naa te neenn njaa ne ke to ke le gondojeenn in keme te gayn nangē ngaa noo lo. Yeenn ngaa ni taar ninga batem.

¹⁹ Go ne-kusa te ke nusa a, ñ-tel ninga singa.

Søl ila mber Tar ke maji bbe te ke Damase

N-dda ndo ngaji rø nje-njaje go Jeju te ke eeje bbe te ke Damase.

²⁰ Njange njange baa a, Søl aw ila mber key mbøñ-naaje te le Jiipije na Jeju to Ngonn le Lubba.

²¹ Dewje tɔyn ke ooje tar le Søl le arje nding nding ngaa pajé na: «Dew neenn

a aw ula kem dewje ke aw bbarje ri Jeju ndoo me bbe te ke Jurusalam ang wa? Nddee neenn ta kuwa nje-me-kunnje tøde kaw ke se kare tøke nje-polo Lubba ang wa?»

²² A Søl le aw ubba ke kete kete me tarje te ke naw ñ-toju are Jiipije ke bbe te ke Damase ooje tar kara ta pa ang kare te ke naw ñ-toju ke ddaka to Jeju to Mesi njaa.

²³ Ndø nya nday ngaa góe te a, Jiipije le unguje tar me naa te mba tolje Søl.

²⁴ Tar le oso mbi Søl te. Daw ñ-ngemje ta ndokoje ke dila ñ-guku ne dɔ bbe le til, ke kare ta tøle.

²⁵ A, mare ndø til te, nje-njaje goe te uwaeje ilaeje me kare te ngaa ulaeje ddaka ke do ndoko.

Søl aw Jurusalam

²⁶ Toke Søl le tee Jurusalam a, sange ddew ta kande horo nje-njaje go Jeju te, a dede tɔyn njaa ñ-bbeeje to bbeel mba dooje to ñ-to nje-nja go Jeju te ke tøkørø ang.

²⁷ Yeenn ngaa Baranabase uwa Søl le aw saa rø nje-kayn-kulaje te ngaa, noru gel ddew ke Søl oo ne Ebbe-dewje dewbø ngaa Ebbe-dewje pa saa tar, ke ddew ke Søl pa ne tar le Jeju ke bbeel ang are dewje me bbe te ke Damase.

²⁸ Unn kute keteenn njaa, lo tɔyn ke nje-kayn-kulaje aw awje te me bbe te ke Jurusalam a, naw ke de naa

te naa te. Naw ñ-tɔju tar ke ri Jeju ke bbeel ang.

²⁹ Naw ñ-pa tar ke Jiipije ke aw paje tar gereke ngaa naw ñ-mayn ke de tar, a dede daw ñ-sangeje ddew ta tole.

³⁰ Toke nje-me-kunnje gereje tare a, dawje saa Sejare ngaa dulaeje Tarese.

³¹ Dō ndoeje teenn, ddekeke to me Egiliseje te tɔyn ke toje nange te ke Judee ke, Galate ke Samari. Egilisi aw sange ke kete kete, nje-me-kunnje aw ddaje bbeel le Ebbe-dewje ngaa körde aw ke kete kete ddew singa te le Ndil-me-nda.

Piyar ɔru rɔ-to rɔ Ene te

³² Piyar aw nja ke dō bbe dō bbe. Mare ndɔ a, ñ-tee dō nje-ko-meteje ke bbe te ke Lida.

³³ Lo teenn, ninga mare dingaw ke rœ oy ngaa to tuwa-rɔ-to te nangē bbal jjoo. Ria na Ene.

³⁴ Piyar pa na: «Ene, Jeju Kiriste ɔru rɔ-to roi te. In taar bbo ei njaa e-mose dō tuwa lei.» Kem naa te neenn njaa nin taar.

³⁵ Dewje tɔyn ke bbe te ke Lida, ke dewje tɔyn ke ndake lo te ke Sarɔn ooje mede te ke Ebbe-dewje.

Piyar ndɔl Tabbita ke oy

³⁶ Me bbe te ke Jope, mare dene ke to nje-nja go Jeju te ee teenn. Ria na Tabbita wase Dɔrkase. Kande ri le na: Kon mbur. Kula ke maji dɔrɔ a ñ-dda ngaa naw nare ne nje-ndooje ddem.

³⁷ Dō ndoeje teenn, rœ toe ngaa noy. N-toko ninne ngaa dila me key te ke to dō mare te taar.

³⁸ Nje-njaje go Jeju te ke eeje bbe te ke Jope ooje na Piyar ee bbe te ke Lida ke ew ke Jope ang. Yeenn a, dulaje dingawje joo dare Piyar na: «N-wali nya, e-ddee njange rɔje te.»

³⁹ Piyar aw ke de ke ngɔru. Toke ñ-tee a, dare naw me key te ke to dō mare te taar le. Dene-ndubbaje nɔnje ddeeje ne rɔ piyar te. Ñ-tɔjeje dō kubbuje ke taar, ke kubbu kulje ke Dɔrekase le uju kare te ke ñ-nayn ne ke de baa.

⁴⁰ Piyar are dewje tɔyn teeje ddaka, ngaa ungu mekeje góle nangē duju Lubba. Goe te a, ñ-turu rœ ke rɔ ninn te le ngaa ñ-pa na: «Tabbita, in taar.» Tabbita le teyn keme. Toke noo Piyar le a, nin nisi taar.

⁴¹ Piyar ula jia uwae ne ke taar. Piyar le bbar nje-me-kunnje, ke dene-ndubbaje ngaa tɔjude Dɔrekase kem baa.

⁴² Dewje ke Jope tɔyn ooje tar neenn ngaa dewje nya ooje mede te ke Ebbe-dewje.

⁴³ Piyar nayn ndɔ bayn nya Jope rɔ nje-dda kula endaar te ke ria na Simo.

10

Anji pa tar are Kɔrunay

¹ Mare dingaw ee me bbe te ke Sejare, ria na Kɔrunay, ñ-to nje-kon dō mbambaje ke

dunda ride mboñ-naa lede na mboñ-naa ke Itali.

² Ne ke nje ke key laa tɔyn daw ñ-ddaje bbeel le Lubba, naw numa Jiipije ke toje to nje-ndooje ddem, ñ-duju Lubba ke kareje tɔyn ddem.

³ Mare ndɔ noo mare anji le Lubba toke le nijeenne ande key laa dɔ kare te ke a kase gol kare muta ngaa bbare na: «Kørunay!»

⁴ Kørunay le aae ke kem bbeel ngaa pa na: «Ebbedewje na ddi wa?» Anji le pa are na: «Lubba oo duju lei, ke kuma ke aw uma nje-dooje. Mee oy dɔi ang.

⁵ Bbasine neenn njaa, ula bbe te ke Jope are mare dew ke ria na Simɔ ke dawn ñ-bbare na Piyar ddee.

⁶ N-to key le mare dingaw ke ria na Simɔ to ke to nje-dda kula endaar ke key laa to mbɔr ba te.»

⁷ Toke Anji ke pa tar ke Kørunay le ɔtu a, ñ-bbar nje-kulaje laa joo, ke mare mbamba laa kara ke ee koe te ke aw dda bbeel le Lubba.

⁸ Nøru gel neje le tɔyn naredé ngaa nulade Jope.

⁹ Ndɔ kara goe te ngaa kare te ke daw ñ-njaje ddewbô bbay ngaa ñ-teeje ngɔsi ke bbe ke Joppe a, Piyar aal aw lo te ke ñ-dda taar, dɔ key te mba duju Lubba ke gol kare ke ase kare dɔku gire joo.

¹⁰ A bbo ddae are ñ-ndiki ta kusa ne. Toke daw ñ-dda ne-kusa ta kare a, noo ne toke le nijeenne.

¹¹ Noo kem dara ke teyn, a noo mare ne ke in me dara te le aw ddisi. Ne le toke le pal-kubbu ke tate ke duwa tae ke so ddee uwa nange.

¹² Daje ke golde so, daje tɔyn ke aw akeje nangē ke eelje tɔyn ke aw inje me dara te eeje me pal-kubbu te le.

¹³ Mare ndu dew pa are na: «Piyan in taar, e-tol on.»

¹⁴ A Piyan ilae te na: «Baann ang! Ebbemje. Mba musa ne ke ndu mbete ke ne ke maji ang ndɔ kara ang.»

¹⁵ Ndu dew le tel pa are bbay na: «Maji kare oo ne ke Lubba dda are ddee maji to ne ke maji ang kemi te ang.»

¹⁶ Neenn le to toke baann gol muta ngaa goe te a, dunn ne le ñ-tel ne darâ.

¹⁷ Piyan sange ddew ta gere gel ne ke noo ke ni le pin. A kare teenn njaa dingawje ke Kørunay ulade le sangeje key le Simɔ ingaje ngaa arje ta key te le.

¹⁸ Ñ-bbarje ne ñ-dujuje se Simɔ ke daw ñ-bbare na Piyan to neenn wa?

¹⁹ Toke Piyan nayn aw eje dɔ ne te ke oo le bbay a, Ndil-me-nda pa are na: «Oo, dingawje muta aw sangije.

²⁰ In taar e-ddisi ta aw ke de bbo are mei sangi ang, mba ema a mulade.»

²¹ Piyan ddisi inga dingawje le ngaa pa arede na: «Ema ke aw sangemje le a mar neenn. E-ddeeje neenn mba ddi wa?»

²² Dilaje te na: «Kørunay, nje-kon dɔ mbambaje a ulaje. N-to dew ke gate gate ngaa naw ñ-bbeel Lubba.

Jiipiже тøyн aw pajе tar laa maji. Anji le Lubba pa are kare ñ-bbari me key te laa, kare noo tar ke a ta pa kare.»

²³ Piyar are dande key ngaa arede lo-to. Lo-kare te njaa, nunn ddew naw ke de.

Piyar aw rɔ Kørunay te

Mare nje-me-kunnje ke Jope danneje.

²⁴ Lo-kare ke goe te a, ñ-teeje Sejare. Kørunayn bbar nje-nujuje laa ke nje-buwa-kuraje laa ke ñ-ndikide nya naw ñ-ngebbe ne Piyar dede le.

²⁵ Kare te ke Piyar a ta tee a, Kørunayn tila keme ngaa oso noñ-gole te mba wale.

²⁶ A Piyar uwae ke taar ngaa pa na: «In taar, mba ema kara m-to dew mari.»

²⁷ Ngaa toke piyar aw pa tar ke kørunayn aw ande ne ke key a, noo dewje banya banya mbønje naa.

²⁸ Piyar pa arede na: «E-gereje ke maje to dare ddew Jiipiже kare uwaje buwa-kura ke dewje ke gelde dang ang ddem ta tee me key te lede ang ddem. A ema Lubba tøjum to, to maji kare moo dew to dew ke maji ang kem te ang wase m-sange dew ang.

²⁹ Mba yeenn a e-bbarem a m-ddee bbo meje ang. Yeenn a, m-ndiki ta gere gel ne ke e-bbarem mbae.»

³⁰ Kørunay pa are na: «Dda ndø muta bbokone ngaa, mee me key te lem maw m-duju Lubba dø kar te ke gøl kare muta. A ta koo

a, mare dew ula kubbu ke ndøren ar ne nøm te,
³¹ ngaa pa na: «Kørunay! Lubba oo ndu no lei ngaa nole mee dø neje te ke aw are nje-ndooje.

³² Ula bbe te ke Jope e-bbar Simø ke daw ñ-bbare na Piyar. N-to bbe le Simø nje-dda kula endaar ke key laa to ta ba te.»

³³ Kare teenn njaa, mula mari a, e-ndiki te ngaa e-ddee. Bbasine, jeje тøyн jee no Lubba te ta koo tar ke Ebbe-dewje unda tai te kare e-pa areje.»

*Piyar pa tar key le
Kørunay*

³⁴ Piyar ila te na: «Bbasene m-gere ngaa to tøkørø njaa Lubba øru kem dew ang.

³⁵ Horo gel-dewje te тøyн, dew ke bbeel Lubba ddem, dda ne ke gate gate ddem a ddee maji kem Lubba te.

³⁶ Nula ke tar laa nare ngann Ijarayelje, to Tar ke maji ke are me-wul-løm ddew te le Jeju-Kiriste, ke to Ebbe-dewje тøyн.

³⁷ E sese e-gereje ne ke tee nange te ke Galile ngaa taa dø nange Jude тøyн go batem te ke Jan ila mbere.

³⁸ E-gereje ddew ke Lubba ula ne singa-møngu le Ndilme-nda dø Jeju te ke Najare ke maje. N-dda maji ke dewje тøyн ke lo lo ddem, naji dewje тøyн ke Esu uwade bbere te ddem mba Lubba ee saa.

³⁹ A jeje ñ-toje to nje-tarnaji neje тøyн ke ñ-dda dø

nange te le Jiipije ddem, bbe te ke Jurusalam ddem. N-toeje kake-dese te ngaa ñ-tóleje.

⁴⁰ Ndø muta laa a, Lubba are nin buwa-yo te ñ-tee ngaa are ñ-tóju rœ.

⁴¹ Ñ-tóju rœ le dewje tøyn ang, a nje-tar najije ke Lubba mberede kete, ke jeje ke jusa saa ke jay saa ne go kin te laa horo nje-yoje te a ñ-tóju rœ nareje.

⁴² Nunn ndu nareje kare jila mber Tar ke maji jare dewje, ngaa ta ñ-pa jareda to Lubba undae to nje-gange sariya dø dewje ke isije kem baa ddem dø dewje ke oyje ddem.

⁴³ Nje-kilaje mber-tar le Lubba tøyn paje tar laa na: «Dew ke oo mee te ke Jeju a, Lubba oru tar majang laa doe te ke ri Jeju.»

Ndil-me-nda ddee dø dewje te ke toje to Jiipije ang

⁴⁴ Toke Piyar nayn aw oru gel nejeenn bbay a, Ndil-me-nda ddee isi dø dewje te tøyn ke aw ooje tar le.

⁴⁵ Tar iki nje-me-kunnje ke toje to Jiipije ke dannje piyar le sel mba dooje a, Lubba are Ndil-me-nda dewje ke toje to Jiipije ang to.

⁴⁶ Dooje ddew ke dewje ke toje to Jiipije aw paje tar ke ndøñ-tarje ke dang dang ddem, aw osuje ne gaji tøke-mbange le Lubba ddem. Yeenn a, Piyar pa na:

⁴⁷ «Dewje le ingaje Ndil-me-nda toke jeje to a mare

dew a kase kóku ddew kare dingaje batem maann wa?»

⁴⁸ Piyar le are ddew kare ñ-ddade batem ke ri Jeju ngaa dewje le dujuje Piyar le kare dda ndø røde te ngaji bbay.

11

Piyar oru gel tar are nje-me-kunnje ke Jurusalam

¹ Nje-kayn-kulaje, ke nje-me-kunnje ke eeje nange te ke Jude ooje na dewje ke toje to Jiipije ang kara taaje tar le Lubba to.

² Toke Piyar tel ke Jurusalam a, nje-me-kunnje ke toje to Jiipije aw inje saa.

³ N-paje na: «Ande key le dewje ke ujaje motude ang ngaa usa ke de ne mba ddi wa?»

⁴ Yeenn a, Piyar unn kutu koru gel neje ke tee le ke goe goe arede na:

⁵ «Misi me bbe te ke Jope maw m-duju Lubba a, moo ne toke le nin. Moo mare ne toke le pal-kubbu ke tate ke duwa tae ke so, ne le in me dara te ddisi ndereng tee lo te ke mee te.

⁶ Kem to ke doe te ngaa m-teenn a, moo daje ke góilde so ke do nange te, daje ke mü, daje ke aw akeje nangê, ke eelje ke aw ilaje me dara te.

⁷ Ngaa moo ndu dew pa arem na: «Piyar, in taar e-tol on!»

⁸ M-pa na: «Baann ang Ebbemje! Mba musa ne ke ndu mbete wase ne ke maji ang ndø kara ang.»

⁹ M-tel moo ndu dew le me dara te na: «Maji kare ne ke Lubba dda are ddee maji a, oo to ne ke maji ang kemi te ang.»

¹⁰ Neenn le to toke baann gol muta ngaa goe te a, dunn ne le tɔyn ñ-tel ne darâ.

¹¹ Kare teenn njaa, dingawje muta ke dulade rɔm te injé bbe te ke Sejare teeje me key te ke jisi te le.

¹² Ndil pa arem na mɔtu maw ke de bbo meje ang. Ngakɔmje ke misan neenn danemje ngaa jande me key te le Kɔrunay le.

¹³ Nɔru gel ddew ke anji tee ingae ne me key te laa ngaa pa are na: «Ula dew bbe te ke Jope are Simɔ ke daw ñ-bbare na Piyar ddee.

¹⁴ Simɔ le a pa tarje kari. Ei, ke nje ke key lei a kingaje kaji ddew tarje teenn le.»

¹⁵ Toke munn kutu pa tar a, Ndil-me-nda ddisi dɔde te ddew kara baa to ke ñ-ddisi dɔje te kunn kute te.

¹⁶ Yeenn a, mole mem dɔ tar te le Ebbe-dewje ke pa na: «Jan dda dewje batem maann, a sese, a kingaje batem Ndil-me-nda.»

¹⁷ Lubba arede Ndil-me-nda ddew kara baa toke nareje kare te ke junn ne meje jare Jeju-Kiriste. Yeenn a, m-to dew ddi bba ma kase kɔku ddew Lubba kare dda mare ne wa?»

¹⁸ Dewje le ooje tarjeenn le a ewje rɔde ngaa ɔsuje gaji Lubba paje na: «Lubba are ddew dewje ke toje to Jiipije ang kare ñ-turuje mede mba kinga ne kaji tɔ.»

Kunn kutu Egilisi ke Antiyose

¹⁹ Nje-me-kunnje ke sarenje naa wɔju dɔ ne-singa ke ingade go yo te le Etiyenn awje ndereng teeje bbe te ke Penisi, Sipere, ke Antiyose. A me bbeje teenn le Jiipije ke karedé baa a ñ-tɔjude tar le Lubba.

²⁰ A mareje horode te ke gelde to dewje ke Sipere, ke dewje ke Sirene teeje me bbe te ke Antiyose a paje Tar ke maji le Ebbe-deweje Jeju are dewje ke toje to Jiipije ang to.

²¹ Singa-mɔngu le Ebbe-dewje to dɔde te are dewje nya ooje mede te ke Ebbe-dewje ngaa turuje ddew lede.

²² Nje-me-kunnje ke Egilisi te ke Jurusalam ooje tar neenn le ngaa ulaje Barnabase Antiyose.

²³ Toke Barnabase le tee ngaa oo me-maji ke Lubba dda ke nje-me-kunnje le a, nee ke koko nya ngaa ñ-nndejede kare dundaje mede tɔyn dɔ Ebbe-dewje te.

²⁴ Mba Barnabase le to dew ke maji, ke dew ke Ndil-me-nda dduse ddem, mekunn laa bo nya ddem are nya ddeeje to dewje le Ebbe-dewje.

²⁵ Goe te a, Barnabase le ɔtu naw bbe te ke Tarse mba sange Sol.

²⁶ Toke ningae a, ñ-ddee saa Antiyose. Ñ-ddaje bbal kara Egilisi te ke Antiyose ngaa ñ-tɔjuje ne dewje ke kɔrde banya banya. Bbe te ke Antiyose a dewje unn

kutu bbar ri nje-njaje go Jeju te to keretiyenje.

²⁷ Do ndœ teenn, mare nje-kilaje mber-tar le Lubba inje Jurusalam awje bbe te ke Antiyose.

²⁸ Ndil-me-nda unda tar ta mare te kara ke ria na Agabusu. Nin taar nga ñ-pa na: «Mare ndœ a toku bbo a koso do nange te tɔyn.» A tɔkɔrɔ njaa bbo le oso do ndœ te ke Kolode to toku mbayje.

²⁹ Nje-njaje go Jeju te ooje ta naa kare dew kara kara unn ne ke ase singae mba kula ne kare duma ne nje-me-kunnje ke isije nange te ke Jude.

³⁰ N-ddaje toke baann. Dareje neje le Barnabase de ke Sol dare dawje ne dare ansiyenje ke nange te ke Jude.

12

*Erøde tɔl Jake ngaa ila
Piyar key-kula te*

¹ Do ndœ teenn, toku mbayje Erøde unn kutu dda ne ke maji ang ke mare dewje ke Egilisi te.

² Nare ñ-tɔl Jake ngokon Jan ke toku kiya.

³ Toke noo to ne ke ñ-dda le unn koko are Jiipiже a, nare duwa Piyar bbay. Kare ke duwa ne Piyar le to kare ke Jiipiже aw ddaje kusu mapa ke ñ-dda ke um ang.

⁴ Erøde le are duwae ngaa dilae key-kula te. Ninyae ji mbambaje te dɔku gire misan ke ñ-kayn horode so so kare ta ñ-ngemeje. Neje

kare kusu pake ndayn bba ta gange sariya dœ te kem dewje te.

⁵ Piyar ee key kula te, a nje-me-kunnje aw dujuje Lubba til ke kare wɔju dœ.

*Anji le Ebbe-dewje oru Pi-
yar key-kula te*

⁶ Me til te ke lo-kare a, Erøde a ta gange sariya dœ Piyar te le a, Piyar le aw tibbi horo mbambaje te joo. N-toe ke kula njamji joo ngaa mare mbambaje aw ngemje ta key le tɔ.

⁷ A ta koo a, mare anji le Ebbe-dewje unda lo tee ngaa me key-kula le ndoko. Anji le oru kar Piyar are ndol ngaa pa na: «In taar njange.» Kula njamji ke jia te le gaynje nangé.

⁸ Anji le pa are na: «Uwa bberi ke endaar-kuwa-bber lei bbo ula ne-gol lei.» Piyar le dda toke baann. Anji le pa bbay na: «Ula kubbu-kul lei bbo unn gom!»

⁹ Piyar tee me key-kula te le oso goe te. Neje to ne ke anji le aw dda le to ne ke tɔkɔrɔ ang, mba noo to ni a naw ñ-ni.

¹⁰ N-ndayje lo ke dɔngɔr, ke ye ke joo ke mbambaje aw ngemje a, ñ-teeje ta key te ke ñ-dda ke nare. To ta key ke daw dande ne ke me bbe te le. Ta-key le teyn ke dœ baa nɔde te. Toke ñ-teeje ddaka ngaa dunnje mare ddew a, kem naa te neenn njaa anji le tusu Piyar inyae.

¹¹ Yeen ngaa Piyar gere rœ ngaa pa na: «Bbasine m-gere ngaa. Tɔkɔrɔ

njaa, Ebbe-dewje ula anji are ɔrum me ji Erøde te ddem, me ne te ke maji ang ke Jiip-iye ndikije ta dda sem ddem.»

¹² Toke ñ-gere gel ne le a, naw key le Mari kɔn Janji. Jan le daw ñ-bbare na Marke tɔ. Keteenn, nje-me-kunnje mbɔnje naa banya banya aw dujuje Lubba.

¹³ Toke piyar unda ta-ndoko a, mare nje-kula ke dene ke ria na Rode ddee mba koo.

¹⁴ Ñ-gere ndu Piyar le ngaa roe neele nya, a nɔru ta-ndoko le ang a ñ-tel ke ngɔru nande key ta kaw pa to Piyar a ar ta-ndoko teenn.

¹⁵ Ñ-paje dareje na: «Ayn wooy wa?» A Rode le tel pa bbay ang na: «Tɔkɔrɔ njaa nee teenn!» Dilaeje te na: «Yeenn a, anji laa ann.»

¹⁶ Piyar unda ta-ndoko bbay bbay ngaa kake ñ-ddeeje dɔruje ta-ndoko a, Piyar a ar neenn a, tar ikide sel.

¹⁷ N-dda jia naredé kare dewje røde ngaa nɔru gel ddew ke Ebbe-dewje ore ne me key-kula te. Ta kutu ne ðo tar laa a, ñ-pa na: «Awje e-paje tar neenn areje Jake, ke kese nje-me-kunnje.» Goe te a, nɔtu ngaa nunn ddew naw ke mare lo te dang.

¹⁸ Lo are a, mbambaje le jøkuje røde nya ngaa ñ-paje na ddi a inga Piyar wa?

¹⁹ Erøde are daw ñ-sange, a dingae ang. N-nduju tar nje-ngemje ta Piyar le a, nunn ndu kare ñ-tolde. Goe

te a, Piyar le in Jude aw Se-jare. Ñ-dda ndɔ ten keteenn.

Tar yo le Erøde Agiripa

²⁰ Erøde ee ke tar ke dewje ke bbe te ke Tir ddem dewje ke bbe te ke Sidɔn ddem. Nje ke Tir ke nje ke Sidɔn le ooje ta naa ta ddee noe te. Ñ-gɔlje tar ke Balaset-tusu ke to nje-ngem neje le tɔku mbayje dare noso gode te. Ñ-ndikije kare ddekeke to horode te, mba ne-kusaje lede inje nange te le tɔku mbayje le bba aw ddee nange te lede.

²¹ Ndɔe ke ðɔju le ase a, Erøde ula kubbu tɔku-mbay laa aw isi ngende-mbay te laa ngaa pa tar arede kem dewje te tɔyn.

²² Dewje uruje ekii na: «Tar ke ta Lubba te a neenn bbo tar ke ta dew te ang.»

²³ A kare teenn njaa, anji le Ebbe-dewje unda Erøde, mba nare dewje ɔsu gaje turu Lubba te. Yeenn, a koreje œenje ngaa noy.

²⁴ A tar le Lubba nja ke kete kete ngaa aw taa lo.

²⁵ Toke Barnabase de ke Sɔl ñ-tungaje kula lede Jurusalam ngaa daw ñ-telje a, dawje ke Jan ke daw ñ-bbare na Marke.

13

Ndil-me-nda mbere Barnabase de ke Sɔl

¹ Nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke nje-ne-ðɔjuje eeje me Egilisi te ke Antiyose. Ride na: Barnabase, Simeyɔn ke daw ñ-bbare na Dew-ndul, Lusiyusu ke to

dew ke bbe te ke Sirene, Manayen ke de ke Erode ke on bbe ke Galile ñ-tokuje naa te, ke Sol.

² Mare ndo ñ-mboñje naa mba polo Ebbe-dewje ngaa ñ-mbeteje ne-kusa a, Ndil-me-nda pa na: «Undaje Barnabase de ke Sol dang mba kula ke m-bbarde mbae.»

³ Yeenn a, goe te ke ñ-mbeteje ne-kusa, ngaa ñ-dujuje Lubba a, dilaje jide dode te ngaa dinyade dare dotouje.

Barnabase de ke Sol dawje Sipere

⁴ Ndil-me-nda ula Barnabase de ke Sol are daw dawje ke bbe te ke Selisi, ngaa dunnje to keteenn ta kaw er ke do dere-maann te ke Sipere.

⁵ Toke ñ-teeje bbe te ke Salamine a, ñ-paje tar le Lubba dare dewje me key mbõñ-naa te le Jiipije. Jañ-Marke ee teenn mba kumade.

⁶ Goe te ke ñ-toyje do-dere maann te le tøyngaa ñ-teeje bbe te ke Papose a, dingaje mare Jiipi ke to nje-kuma ke to nje-kila mber-tar ngem. Ria na Bar-Jeu.

⁷ N-to dew ke ee mbor Sergiyusu Polusu te ke to nje-kon nange le. Sergiyusu Polusu le to dew ke gere ne nya, nula ñ-bbar Barnabase de ke Sol, mba bbo koo tar le Lubba ddae.

⁸ A Elimase (Daw ñ-bbar nje-kuma ke ndon tar le gerekeje to Elimase) ndiki ta koku ddew Barnabase de ke

Sol le, ngaa ñ-dda tøyngare nje-kõñ-bbe le oo mee te ang.

⁹ Yeenn a, Ndil-me-nda ddusu Sol ke daw ñ-bbare na Pol to ngaa aa Elimase le,

¹⁰ ngaa pa nare na: «Ei, nje-ngem, nje-kula dewje naa te, ngonn le Esu, ei ke e-ndiki ne ke gate gate ang, ndo ke dda bba a kunda gange turu ddew neje ke ndoju ke Ebbe-dewje mose wa?»

¹¹ Bbasine neenn njaa Ebbe-dewje a kundai, kemi a to. A koo lo ang ngaa mba mare kare.»

Kare teenn njaa keme il biriri, lo ndul doe te, nila ke lo kara baa naw ñ-sange dew kare ila kake jia te.

¹² Toke nje-kõñ-nange le oo nejeenn baann a, oo mee te ke Lubba mba ne-toje ke do Ebbe-dewje te le gange singae.

Pol de ke Barnabase dawje bbe te Antiyose nange te ke Pisidi

¹³ Pol de ke nje-buwa-njaje laa dunnje to bbe te ke Papose ngaa ñ-teeje bbe te ke Perje do nange te ke Pampili. A Jan tusude inyade keteenn tel bbe te ke Jurusalam.

¹⁴ Pol de ke nje-buwa-njaje laa le dinje bbe te Perje le dawje bbe te ke Antiyose do nange Pisidi te. Mare ndo-kuwa-ro le Jiipije daw dandeje key-mbõñ-naa te le Jiipije ngaa disije nangê.

¹⁵ Goe te ke ñ-tura maketuru me maketuru ndu te, ke me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba a,

nje-konje dō key-mboñ-naa le Jiipije le are ñ-pa darede na: «Ngakonjeje, bbo eeje ke mare tar ta pa kare dewje neenn kare arede singa a, epaje.»

¹⁶ Pøl in taar, dda jia arede ngaa pa na: «See ngann Ijarayelje, ke esee dewje ke aw bbeelje Lubba, ooje tar neenn.

¹⁷ Lubba le dewje ke Ijarayelje mbere kajeje ngaa dda are gelde banya bbalje te ke disije ne nange te ke Ejipite. Goe te a, ñ-tee ke de ke ddang nange te ke Ejipite te le ddew singa mõngu te laa.

¹⁸ N-gemde ngɔsi ke bbal dɔsɔ me kɔr te

¹⁹ Goe te ke ñ-tɔl gel dewje siri nange te ke Kanaa a, nare nange le gel dewjeenn le ddee to le kajeje.

²⁰ Go nejeenn tɔyn ew ase ne ke bbal kɔr sɔ ke domi. Goe te a, nare nje-gangeje sariya ddeeje to tɔku-mbay dō kajeje te ndereng tee ndɔ te le Samuwel ke to nje-kila mber-tar le Lubba.

²¹ Goe te a, kajeje le dujuje kare Lubba unda mare tɔku mbayje dɔde ngaa Lubba arede Sawul ke to ngonn le Kise, dew ke gel Benamen te. Sawul le ɔn bbe bbal dɔsɔ.

²² « Goe te ke Lubba ɔru tɔku-mbay dō Sawul te a, nare Dabbiti ddee to tɔku-mbay lede. Lubba pa tar le Dabbiti le na: «Minga Dabbiti ngonn le Jese. N-to dew ke mem ndike. Ne a na dda neje tɔyn ke mem ndiki.»

²³ Nje ke gel Dabbihi te a uju Jeju ke to Nje-kaji dewje ke Ijarayel ddew kara baa ke ndu ke Lubba unn.

²⁴ Kete bba kare Jeju unn kutu kula laa a, Jañ-Batise ila mber-tar batem turu ddew are ngann Ijarayelje tɔyn.

²⁵ Kare ke kula le Jañ-Batise a ta kunda ngange a, naw ñ-pa na: «Ejeje to mto na wa? M-to dew ke aw e-ngebbeje le ang. Ooje, mare dew ke mase tutu kula endaar ne-gøl laa ang aw ddee gɔm teenn.»

²⁶ Ngakonje, sese ke gel Abaraham te, ke esee keseje ke aw e-bbeelje Lubba, maji kare e-gereje to Lubba ula ke tar kaji neenn woju dɔje.

²⁷ Nje ke bbe te ke Jurusalam, ke tɔku-mbayje lede gereje Jeju ang. N-gereje me tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje ngaa daw ñ-turaje tare ke ndɔ kuwa-ɾɔ kara kara tɔyn le ang. N-ddajé ne ke nje-kilaje mber-tar paje le. Yeenn a, ñ-gangeje sariya yo dō Jeju te.

²⁸ Dingaje mare ne mba kunda ne tar dɔe te kare ñ-tole ang ngaa ñ-dujuje Pilate kare are ñ-tole.

²⁹ N-ddajé ne tɔyn ddew kara baa ke tar ke ñ-pa dɔe te me maketuru te ngaa dɔru ninne kake-dese te dila me buwa-yo te.

³⁰ A Lubba are nin horo nje-yoje te,

³¹ ngaa ñ-tɔju rɔe ndɔ banya nare dewje ke inje saa nange te ke Galile dan-neje ndereng bbe te ke Ju-

rusalam. Dede le ngaa bbasine ñ-ddeeje to nje-tar-najije laa no dewje te ke Ijarayel.

³² Jeje kara, jila mber-tar neenn jarese to. Tar ke maji ke Lubba unn ndue wɔju doe are kajeje le,

³³ Lubba dda are Tar ke maji le ddee to ne ke tokoro horoje jee ngannde te ddew kin te ke nare Jeju in horo nje-yoje te, ddew kara baa toke ñ-dda tare me maketuru te le Sɔm 2 na:

«E-to ngonnum,
ema a muji bbokone.»*

³⁴ «Lubba are nin horo nje-yoje te mba kare da-roε tel aw ndum buwa te ang ngaa. Mba ne njaa ñ-pa na: «Ma karese neje ke tokoro ke munn ndum ta kare Dabbi.»

³⁵ Mba yeenn a, ñ-pa tare me maketuru te le Lubba to na: «A kinya da-roε dew lei ke gate gate kare tuju ang.»

³⁶ «A goe te ke Dabbi le dda kula ke me Lubba ndiki do ndo te laa tɔyn tunga a, noy, ñ-dubbe mbɔr kaejedede te ngaa da-roε tuju.

³⁷ A da-roε Jeju tuju me buwa-yo te ang, Lubba are nin horo nje-yoje te.

³⁸ Yeenn a, ngakomje, maji kare e-gereje to ddew te le Jeju le bba daw ñ-pa darese to Lubba a kɔru tar majang lese. Ndu le Moyije ase dda kare dew ddee gate gate kem Lubba te ang.

³⁹ Are, ddew te le Jeju bba dew ke oo mee te saa a, a ddee to dew ke gate gate.

⁴⁰ Yeenn a, aaje rɔse mba ne ke ñ-dda tare me maketuru le nje-kilaje mber-tar le Lubba neenn a ddase. Tare le na:

⁴¹ «Ooje! See nje-dabbe dewje, areje bbeel ddase bbo e-gotoje ke ddang, mba ma dda mare ne ndo ke isije ne kem baa, bbo dew ɔru gel ne le arese a, a ndikije te ang.»†»

⁴² Kare te ke Pol de ke Barnabase daw ñ-teeje ke ddaka a, dewje le dujujede kare ndo-kuwa-ro ke guku a, ñ-telje do tar teenn le bbay.

⁴³ Toke dewje ke mbɔnje naa le sarende naa a, mare Jiipije nya, ke dewje ke toje to Jiipije ang ke aw poloje Lubba unnje go Pol de ke Barnabase, Pol de ke Barnabase ñ-paje tar darede ngaa ñ-ndejede kare ñ-naynje ke ndo tɔyn ddew me-maji te ke Lubba dda ke de.

Pol de ke Barnabase turuje kemde ke roε dewje ke toje to Jiipije ang

⁴⁴ Ndo-kuwa-ro le Jiipije ke goe te a, dewje ke me bbe te ke Antiyose ke to nange te ke Pisidi le mbɔnje naa banya banya mba koo tar le Ebbedewje.

⁴⁵ Toke Jiipije ooje dewje ke banya banya le a, me ddade. Ñ-paje tar ke tila kem tar le Pol ngaa ñ-tajeje.

* 13:33 13.33 Sɔm 2.7 † 13:41 13.41 Abakuku 1.5

14

⁴⁶ Pøl de ke Barnabase ñ-paje tar ke bbeel ang darede na: <<Sese a, a toje to døngør dewje ke jaa pa tar le Lubba neenn karese. A, e-mbeteje tar le ngaa sese njaa e-telje ooje røse to dewje ke aseje ta kinga tebbe ke ke ndø ke ndø ang. Yeenn a, ñ-turu kemje ke rø dewje te ke toje to Jiipije ang ngaa.

⁴⁷ Mba, ndu ke jinga ta Ebbe-dewje te njaa na:

<Mundai kare e-ndoko horo kese gel-dewje te,
kare ta aw ke tar kaji neenn
köyn nange te tøyn.>[‡]

⁴⁸ Toke dewje ke toje to Jiipije ang ooje tar le a, røde neelde nya ngaa døsuje gaji tar le Ebbe-dewje. Dewje ke Lubba mberede kare dingaje kaji ke ke ndø ke ndø ddeeje to nje-me-kunnje.

⁴⁹ Tar le Ebbe-dewje taa dø nange ke Pisidi le tøyn.

⁵⁰ A Jiipije osuje kutu deneje ke isije lo te ke bo ngaa aw bbeelje Lubba ddem, osuje kutu nje-køñ-bbeje ddem are dinje ñ-ddaje Pøl de ke Barnabase maji ang ngaa ñ-tubbade dø nange te lede le.

⁵¹ Pøl de ke Barnabase le tundaje bum ke góilde arede[§], ngaa dawje bbe te ke Ikoniyøm.

⁵² A nje-njaje go Ebbe-dewje te ke naynje bbe te ke Antiyose eeje ke koko nya ddem, Ndil-me-nda ddusude ddem.

Pøl de ke Barnabase dawje bbe te ke Ikoniyøm

¹ Pøl de ke Barnabase ñ-tejee me bbe te ke Ikoniyøm a, dandeje me key-mbøñ-naa te le Jiipije. Ñ-tøjuje tar are Jiipije, ke dewje nya ke toje to Jiipije ang ooje mede te.

² A Jiipije ke mbeteje ta koo mede te le aw tulaje dewje ke toje to Jiipije ang kare dejeye keje ke maji ang dø Pøl de ke Barnabase te.

³ Dø neje teenn tøyn, Pøl de ke Barnabase ñ-naynje bbe te ke Ikoniyøm le gode ew. Ñ-paje tar le Ebbe-dewje ke bbeel ang. Ebbe-dewje le tøju to tar me-maji laa le to ne ke tøkørø ddew ne-morije te, ke neje te ke dum dø koo ke nare ñ-ddaje.

⁴ Dewje ke me bbe te le kaynje horo naa joo. Mareje unnje go Jiipije, a mareje unnje go nje-kayn-kulaje le.

⁵ Jiipije ke tøku-mbayje lede ddem, dewje ke toje to Jiipije ang ddem, ñ-ndikijke ta dda Pøl de ke Barnabase maji ang ddem, ta tilade ke er tølde ddem.

⁶ Toke Pøl de ke Barnabase dooje tare a, daw diyaje røde me bbeje te ke Likawoni, Listere, ke Derbe, ke loje te ke mbør bbeje teenn.

⁷ Loje teenn, ñ-tøjuje Tar ke maji dewje to.

Pøl de ke Barnabase dawje bbe te ke Listere

[‡] 13:47 13.47 Ejayi 49.6 § 13:51 13.51 Ne-dda lede le toju mare ne horo Jiipije te

⁸ Me bbe te ke Listere, mare dingaw ke duje to nje-gol-goto ke ase kar taar ang ddem ase nja ang ddem isi nangê.

⁹ Mare ndo naw noo tar ke Pöl aw pa. A Pöl aae a, gere to koo me te laa ase dda kare rœe ddee maji.

¹⁰ Pöl le pa ke singa na: «In taar ar njarara do goli te!» Dew le in taar bbate ngaa unn kutu nja.

¹¹ Toke dewje ooje ne ke Pöl dda le a, duruje ekii ke ndon tar Likawoni na: «Ooje, lubbaje ddaje röde to dewje ngaa teeje horoje te.»

¹² N-bbarje Barnabase to Juse ngaa n-bbarje Pöl to Ermese*, mba ne a naw n-pa tar.

¹³ Key-polo Juse le to ta bbe te le njaa. A nje-polo Juse le ddee ke ngann mangeje ke n-dda neje ke kura röde te ta bbe te le. Ne ke dewje ke banya banya n-ndikije ta kare to ne-polo nje-kaynkulaje le.

¹⁴ Toke Pöl de ke Barnabase dooje tar le a, n-tirje kubbuje ke röde te, dötufe ke ngoru dawje ke rödewje te ke banya banya le ngaa n-paje ke singa na:

¹⁵ «Mbata ddi a e-ddaje ne toke be wa? Jeje kara n-to dewje toke lese to. Jaw n-pa Tar ke maji jarese kare ta e-mbeteje ne ke ture goto ta aaje lo ke rödewje Lubba te ke isi kem baa. Lubba le a dda dara, ke nange, ke ba, ke neje toyn ke toje te.

¹⁶ Dö ndöje te ke ndayje, Lubba inya ddew are gel dewje toyn ddaje ne ke mede ndiki.

¹⁷ A n-töju me-maji laa ke ndo töyn ddew ndi te, ke kande ko te ke nare ande ke maje are ujaje. Narese ne-kusa asese ngaa nare isije ke koko.»

¹⁸ Dö tarje te neenn töyn bbo kare ne-polo Pöl de ke Barnabase aw ddade bbay.

¹⁹ Jiipije ke inje bbe te ke Antiyose, ke bbe te ke Ikonyom ddaje are dewje ke banya banya le unnjé gode. N-tilaje Pöl ke er ta töle ngaa n-ndoreje n-teeje saa me bbe te ke ddang, mba döjuje to noy.

²⁰ A kare te ke nje-njaje go Ebbe-dewje te ddeeje gukuje doe a, nin taar n-tel nande me bbe te le. Lo are a, ne de ke Barnabase dawje bbe te ke Derbe.

Pöl de ke Barnabase n-telje bbe te ke Antiyose

²¹ Pöl de ke Barnabase n-töjuje Tar ke maji bbe te ke Derbe. Dewje nya ddeeje to nje-njaje go Ebbe-dewje te. Goe te a, n-telje ke ddew ke bbe te ke Listere, Ikonyom ke Antiyose.

²² Me bbeje teenn, n-nedejeje nje-koo me teje kare mede enge ang ddem kare duwaje koo me te lede dare ngeng ddem. N-paje na: «Maji kare ne-wunguje dang dang ingaje bba ja kandeje me bbe-kon te le Lubba.»

* **14:12 14.12** Juse de ke Ermese toje to ri lubbaje le dewje ke Gereke.

²³ Me Egilisije te tɔyn ke ñ-teeje te a, ñ-dda mare nje-koo-me teje to ansiyenje, ñ-mbeteje ne-kusa bba ñ-dujuje Lubba dode te ngaa dinyajede me ji Ebbe-dewje te ke dundaje koo me te lede doe te le.

²⁴ Pɔl de ke Barnabase le ñ-riyaje dɔ nange ke Pisidi dosoje dɔ nange te ke Pampili.

²⁵ Toke ñ-tɔjuje tar le Lubba me bbe te ke Perje a, dawje bbe te ke Atali.

²⁶ Keteenn, dunnje tɔku to mba tel bbe te ke Antiyose nange Siri te. Bbe te ke Antiyose le a nje-koo-meteje inyajede me ji Lubba te kete kare Lubba dda kede memaji kare ñ-ddaje kula ke ñ-ddaje neenn.

²⁷ Toke Pɔl de ke Barnabase ñ-teeje bbe te ke Antiyose nange Siri te a, ñ-mbɔnje nje-me-kunnje. Dɔruje gel neje tɔyn ke Lubba dda ddew te lede, ke ddew ke Lubba oru ne ddew are dewje ke toje to Jiipije ang ooje mede te tɔ.

²⁸ Pɔl de ke Barnabase le ñ-naynje rɔ nje-me-kunnje te ke bbe te ke Antiyose le gode ew ngaji.

15

Mayn naa tar bbe te ke Antiyose wɔju dɔ tar kuja mɔtu

¹ Mare dewje inje dɔ nange Jude te ddeeje bbe te ke Antiyose dɔ nange Siri te. N-tɔju ne nje-koo-meteje ke Antiyose le na: «Toke ujaje mɔtuse ddew kara baa toke

ndu le Moyije pa ang a, a kaseje ta kingaje kaji ang.»

² Pɔl de ke Barnabase ñ-mbeteje ne-tɔju lede ngaa ñ-maynje ke de tar. Yeenn a, nje-koo-meteje unnje ndu kare Pɔl de ke Barnabase, ke mare nje-koo-meteje dawje Jurusalam daw dingaje nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje wɔju dɔ tar neenn le.

³ Egilisi ke bbe te ke Antiyose umade ke ne mba nja lede le. Ñ-ndayje ke ddew ke Penesi, ke Samari ngaa ñ-pajje tar le dewje ke toje to Jiipije ang ke ooje mede te le dare nje-bbeje le. Tar le are koko nje-me-kunnje tɔyn.

⁴ Toke ñ-teeje Jurusalam a, Egilisi, ke nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje taajede ke rɔ-neel. Dɔruje gel neje tɔyn ke Lubba dda ddew te lede dare dewje ke Jurusalam.

Tɔku mbɔn naa to me Egilisi te ke Jurusalam

⁵ Mare parijienje ke ooje mede te pajje na: «Maji kare dewje ke toje to Jiipije ang are duja mɔtude ta ñ-njaje ke turu ndu le Moyije.»

⁶ Nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje mbɔnje naa ta kisa mɛ tar le.

⁷ Ñ-maynje naa tar dare ngeng nya ngaa Piyar in taar pa na: «Ngakɔmje, e-gereje to Lubba bbarem horose te lew baa kare m-pa Tar ke maji mare dewje ke toje to Jiipije ang kare dooje tar le ngaa dooje mede te.

⁸ Lubba ke gere me dewje tɔju to ñ-taa dewje ke toje to Jiipije ang ke rɔe te. Yeenn

a, narede Ndil-me-nda ddew kara baa toke nareje to.

⁹ Nɔru-kemde dang ke jeje ang. Lubba toko mede mba dooje mede te.

¹⁰ Baann mban a, mba ddi bba aw taje naa ke Lubba ngaa aw undaje ne-koto ke kajeje wase jeje njaa kara jaseje ta koto ang dɔ njenjaje go Ebbe-dewje te wa?

¹¹ A, ñ-gereje to bbay to ddew me-maji te le Ebbe-dewje Jeju a Lubba aji ne je ddew kara baa toke najide.»

¹² Dewje tɔyn ke mbɔnje naa le isije ddekeke ngaa tukaje mbide ooje ne tar ke Barnabase de ke Pɔl daw ñ-pajé wɔju dɔ ne-mɔrije, ke neje ke dumje dɔ koo ke Lubba dda ddew te lede horo dewje te ke toje to Jiipije ang le.

¹³ Dewje rɔde ta pa tar a, Jake pa na: «Ngakɔmje, ooje tar lem.

¹⁴ Bbasine bbay Simɔ ole meje dɔ ddew te ke Lubba mɔse kunn kutu ne te njaa ta mbere mare dewje horo gel-dewje te ke gere Lubba ang kare ñ-ddeeje to dewje laa.

¹⁵ Tar neenn le dda me-kara ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ke ñ-dda me maketuru te na:

¹⁶ <Goe te a, ma tel ddee dda key le Dabbiti ke oso.

Ma mose kese neje ke nayn, ngaa ma mose key le kunda taar.

¹⁷ Yeenn bba kese dewje a sangeje Ebbe-dewje,

ddew kara baa toke gel-dewje tɔyn ke ri Ebbe-dewje to dode te.

Tar ke Ebbe-dewje pa le ann.

¹⁸ N-dda nare dewje gereje ne ke neje ta dda le lew baa.»*

¹⁹ Mba yeenn a, keje te lem m-ndiki kare ñ-ddaje neje ke a jɔku dewje ke toje to Jiipije ang ke unnje go Lubba neenn ang.

²⁰ N-ddaje maketuru julaje ne jareda kare dusaje ne ke ñ-polo ne kɔr ang, mba to ne-yerew, ñ-ddaje lo-to majang ang, dɔnjé da ke kewn ute bba oy ang, dusaje mese ang.

²¹ Mba lew baa njaa dewje aw ɔruje gel ndu le Moyiji me bbeje te kara kara ngaa ndɔ-kuwa-ro a, daw ñ-tura maketuru-ndu le key mbɔn naa te le Jiipije.»

Dula ke maketuru dare nje-koo-meteje ke Antiyose

²² Nje-kayn-kulaje, an-siyanje, ke dewje ke Egilisi te ooje maji ta mbere mare dewje horode te kare dawje ke Pɔl de ke Barnabase Antiyose. Dewje ke ñ-mberede le to Judase ke daw ñ-bbare na Barsabase, ke Silase. N-toje to dewje ke dewje bbeeljede.

²³ Tar ke ñ-ddaje me maketuru te darede le toke be: «Jee nje-kayn-kulaje, ansiyanje, ke ngakɔnse ñ-dda lapiya ngakɔnjeje ke toje to Jiipije ang ke eeje Antiyose dɔ nange Siri, ke Silisi te.

* 15:18 15.18 Amose 9.11-12

²⁴ Joo na mare dewje leje ke jaredē ddew ang aw pajē tar ke jōkuse ngaa tuju keje lese.

²⁵ Mba yeenn a, jeje tōyn njaa junn nduje mba mbere mare dewje kulade turuje te kare ñ-dannje Barnabase de ke Pōl ke ñ-ndikijede nya.

²⁶ N-toje to dewje ke ilaje rōde kōrō mba kula le Ebbe-dewje Jeju Kiriste.

²⁷ Yeenn a, jula Jude de ke Silase jarese kare ñ-pajē tar ke me maketuru te le ke tade darese.

²⁸ Ndil-me-nda ddem, jeje ddem, ñ-ndiki ta kunda mare ne-koto dang dō ne te ke to maji kare e-ddaje ang ngaa. Ne ke ta dda a neenn:

²⁹ usaje ne ke ñ-polo ne kōr ang, usaje mese ang, ñōnje da ke kewn ute bba oy ang, e-ddaje lo-to majang ang. Bbo e-ngemje rōse ddew neje teenn tōyn a, to ne ke maji. N-ddase lapiya nya.»

³⁰ Pōl, Barnabase, Jude, ke Silase le otuje awje Antiyose ngaa ñ-mbōnje nje-koo-meteje darede maketuru le.

³¹ N-turaje maketuru le a, deeje ke koko nya mba tar ke me maketuru te le arede singa.

³² Jude de ke Silase ke toje to nje-kilaje mber-tar le Lubba le pajē tar nya arede kare dingaje ne singa.

³³ N-ddaje ndō ngaji a, nje-me-kunnje le inyajede ngaa dujuje kare ñ-telje ke me wul lōm rō dewje te ke ulajede le.

³⁴ [A, Silase oo maji ta nayn Antiyose.]

³⁵ Pōl de ke Barnabase ñ-naynje Antiyose to ngaa mare dewje osoje dōde te, ñ-tōjuje ne ngaa ñ-pajē Tar ke maji le Ebbe-dewje dare dewje.

Pōl de ke Barnabase ñ-kanyje naa

³⁶ Goe te ngaji a, Pōl pa are Barnabase na: «N-telje me bbeje te kara kara ke ñ-pajē tar le Ebbe-dewje te le, jaa nje-koo-meteje joo se disije toke baann wa?»

³⁷ Barnabase ñdiki kare Jan ke daw ñ-bbare na Marke aw ke de to.

³⁸ A Pōl mbete, mba Jan le tusude inyade ta kula te Pampili.

³⁹ Tar lede aw naa te ang ngaa na na kara unn ddew laa. Barnabase ila Jan Marke goe te ngaa dunnje to dawje Sipere.

⁴⁰ A Pōl unn Silase ilae goe te. Goe te a, nje-koo-meteje ilaje Pōl ji Ebbe-dewje te kare dda saa me-maji ngaa notu.

⁴¹ Pōl nday nange te ke Siri, ke Silisi, ñ-ndeje dewje ke Egilisije te kare duwaje dare ngeng.

16

Timote ddee to nje-buwa-nja le Pōl de ke Silase

¹ Pōl tee bbe te ke Derbe, ke Listere. Mare nje-nja go Jeju te ke ria na Timote ee me bbe teenn le. Koenje to Jiipi ngaa oo mee te, a bōeje to Gereke.

² Nje-koo-meteje ke Listera, ke Ikoniyom pajé tar le Timote le maji nya.

³ Pöl ndiki ta kaw saa. Yeenn a, nuja ganja wójú dö Jiipije ke isije loje teenn le, mba ñ-gereje tóyn to bø Timoteje to Gereke.

⁴ Me bbeje te ke Pöl de ke Silase ñ-teeje te a, ñ-ndajije nduje ke nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje ke Jurusalam unne le dare dewje. N-walde nya kare ñ-ddaje ne ke turu nduje le.

⁵ Egilisije aw sangeje ddew me-kunn te ngaa ke ndö kara kara kör nje-koo-meteje aw ke kete kete.

Lubba bbar Pöl kare aw Masedowann

⁶ Pöl de ke Silase ñ-ndayje nangeje te ke Piriji, ke Galati, mba Ndil-me-nda okude ddew kare ñ-tójuje tar le Lubba nange te ke Aji.

⁷ Toke ñ-teeje ngange nange te ke Miji a, ñ-sangeje ddew ta tee nange te ke Bitini, a Ndil le Jeju okude ddew.

⁸ Ñ-ndayje nange te ke Miji ngaa ñ-teeje bbe te ke Torowase.

⁹ Pöl oo mare ne toke le ni-jeenn mare til te. Noo mare dew ke Masedowann ke ar taar aw duje na: «E-ddee nange te ke Masedowann umaje!»

¹⁰ Go ne te ke Pöl oo toke mare le ni le a, kare teenn njaa ñ-sange ddew ta kaw Masedowann le mba ñ-gere to Lubba bbarje kare jaw ñ-pa Tar ke maji Masedowann le.

Lidi oo mee te bbe te ke Pilipi

¹¹ Toke junn to Torowase a, jaw njarara do dere te ke Samotarase. Ndö kara goe te a, ñ-tee bbe te ke Neyapolise.

¹² Jin teenn ñ-tee bbe te ke Pilipi ke to toku bbe ke Masedowann ke dewje ke Røm a ñ-nee dœ. N-dda ndö ngaji Pilipi le.

¹³ Ke mare ndö-kuwa-rø le Jiipije, ñ-tee me bbe te le jaw kare maann te mba jeje to lo-duju Lubba le Jiipije a to keteenn. Jisi nangê ngaa ñ-pa tar jare deneje ke mbonje naa lo teenn le.

¹⁴ Mare dene le kara to dew ke bbe te ke Tiyatir, ria na Lidi. N-to nje-labbe kubbu ke kase ke nare ngeng ngaa naw ñ-bbeel Lubba. Noo tarje ke jaw ñ-pa ngaa Ebbe-dewje unda mee are ñ-tuka mbia noo ne tarje ke Pöl aw pa.

¹⁵ Toke Lidi le de ke nje ke key laa dingaje batem a, ñ-bbarje ngaa ñ-pa nareje na: «Bbo ooje to moo mem te tokorø ke Ebbe-dewje njaa a, e-ddeeje e-toje key lem.» Numa keje nya kare ñ-ndiki bbar ke ñ-bbarje le.

Dila Pöl de ke Silase key kula te

¹⁶ Mare ndö jaw ke loduju Lubba te a, mare ngonn mande ke to nje-kula le mare dew tee ingaje. Ndil ne-ndön isi do ngonn mande te le. Ne-ndön laa le dda are ebbejedede ingaje ne ne nya.

¹⁷ Nunn goje ngaa naw nuru ekii na: «Dewje neenn

toje to nje-kulaje le Lubba ke isi ddutu dara te. Daw ñ-tójujese ddew kinga kaji.»

¹⁸ N-tel dō tar teenn le ndo banya nya. Ase ang boy a, Pøl turu rœ ngaa pa are ndil le na: «Ke ri Jeju Kiriste, munn ndu mari kare e-tee me ngonn ke dene te neenn ke ddang!» Kare teenn njaa ndil le unda lo tee.

¹⁹ Toke ebbejedede ooje to ne-kinga nare lede le goto ngaa a, duwaje Pøl de ke Silase dawje ke de nata no nje-køñ-bbeje te.

²⁰ Dawje ke de no nje-gangeje sariya te ke toje to dewje ke Røm ngaa, ñ-paje na: «Dewje neenn ilaje tar me bbe te leje. N-toje to Jiipije.

²¹ Daw ñ-tójuje ne-ji bbe ke jeje ke ñ-to ngann nje-bbeje ke Røm jee ke ddew ta ndiki te ang ddem ta ñ-nja goe te ang ddem.»

²² Dewje ke banya banya injé uruje dō Pøl de ke Silase te ngaa nje-gangeje sariya le are ñ-toru kubbu le Pøl de ke Silase. Dunnje ndu dare ñ-tundade ke ndey.

²³ Goe te ke ñ-tundade nya a, dare dilade key-kula te ngaa dunnje ndu dare nje-ngemje ta key kula kare ngemjede ke majé.

²⁴ Toke nje-ngemje ta key kula le inga ndu ke darede le a, dilaje Pøl de ke Silase le suran key-kula te ngaa dilade poro.

²⁵ Lo møngu nyenene a, Pøl de ke Silase daw ñ-dujuje Lubba ngaa daw døsuje pa

ñ-walje ne Lubba ngaa kese dewje ke duwade le aw ooje ndude.

²⁶ A ta koo a, nange yeke ke singa are gøl-key-kula ke dungu nangê le yeke. Kare teenn njaa ta keyje tøyn teynje ngaa kula njamjije ke ñ-tø ne dewje tøyn ke duwade le tøruje.

²⁷ Nje-ngem ta key kula le ndol a, oo ta keyje ke toje take baa le. Noo to dewje ke duwade le aynje ngaa nunn tøku kiya laa ta tøl ne rœ.

²⁸ A Pøl uru ekii ke singa na: «E-tøl røi ang, jee neenn tøyn.»

²⁹ Nje-ngem ta key kula le duju puru ta koo ne lo ngaa ande me key-kula te le ke tøke. Noso kø gøl Pøl de ke Silase te naw nisa.

³⁰ Goe te a, nje-ngem ta key-kula le are Pøl de ke Silase ñ-teeje ddaka ngaa dujude na: «Ebbemjedede ddi a ma dda bba ma kinga kaji wa?»

³¹ Ñ-paje dare na: «Oo mei te ke Ebbe-dewje Jeju a, a kinga kaji, ei ddem nje ke key lei ddem.»

³² Pøl de ke Silase le ñ-paje tar le Ebbe-dewje dare nje-ngem ta key kula le ddem dare dewje tøyn ke eeje me key te laa ddem.

³³ Me til teenn njaa, nje-ngem ta key kula le aw ke de aw toko doje lede. Ngaji goe te a, ñ-ddaeje batem ke nje ke key laa.

³⁴ Goe te a, naw ke Pøl de ke Silase key laa. Naredé ne-kusa ngaa ñ-dda rø-neel ke

nje-nujuje laa mba noo mee te ke Lubba.

³⁵ Lo are a, tɔku nje-gangeje sariya ulaje pajaje lede rɔ nje-ngem ta key kula te le na: «Inya dewje neenn are ɔtujie!»

³⁶ Nje-ngem ta key-kula le ndaji tar le are Pɔl na: «Nje-gangeje sariya ulajeje kare minyase. Yeenn a, e-teeje ta awje ke lapiya.»

³⁷ A Pɔl pa arede na: «N-gange sariya dɔje te ang a, ñ-tundaje kem dewje ngaa dilaje key kula te jeje ke ñ-to ngann nje-bbeje ke Rɔm to. A bbasine, ñ-ndikije ta kɔruje lo kiyae te wa? Baann ang, maji kare dede njaa ñ-ddeeje dɔrujeje.»

³⁸ Pajaje le aw ndajije tar le are nje-gangeje sariya le. Bbeel ddade mba dooje na Pɔl de ke Silase ñ-toje to ngann nje-bbeje ke Rɔm.

³⁹ Yeenn a, nje-gangeje sariya le ddeeje uwaje gol Pɔl de ke Silase. Goe te a, dɔrude key kula te ngaa ñ-paje darede ta kare dɔtujie me bbe te le.

⁴⁰ Toke Pɔl de ke Silase ñ-teeje key kula te le a, daw dingaje Lidi, dooje nje-koo-meteje, ñ-ndejedeje ngaa dɔtujie.

17

*Pɔl de ke Silase dawje
Tesalonike*

¹ Pɔl de ke Silase ñ-ndayje ke ddew ke bbe te ke Ampipolise, ke Apoloni, ngaa ñ-teeje bbe te ke

Tesalonike, lo ke mare key-mboñ-naa le Jiipije to te.

² Pɔl aw rɔ Jiipije te toke naw ñ-dda ke ndɔ tɔyn. N-mayn tar ke de dɔ maketuru te le Lubba me ndɔ-kuwa-rɔ te muta.

³ Nɔru gele naredé ngaa ñ-tojude to maketuru le Lubba pa na Mesi a koo ndoo, ngaa na kin horo nje-yojeje te. N-pa na: «Jeju ke maw m-pa tar laa marelé neenn le to Mesi le.»

⁴ Mare Jiipije le ndikije tar te le ngaa unnde go Pɔl de ke Silase. Gerekeje nya ke aw poloje Lubba, ke mare deneje ke isije lo te ke bo ddaje toke baann to.

⁵ A Jiipije ke me ddade mbɔnje dewje ke toje to nje-dɔ-gotoje ke aw njaje go ddew te baa, dɔsuje kutu dewje ke banya ngaa ñ-yekeje lo dare ddekeke goto me bbe te.

⁶ Toke dingaje Pɔl de ke Silase le ang a, duwa Jason ke mare nje-koo-meteje daw ke de no nje-koñ-bbeje te ngaa ñ-paje ke taar na: «Dewje neenn tujuje lo tɔyn, a bbasine ñ-teeje neenn ngaa.

⁷ Jason a ngemde rɔe te. Ne ke ndu le tɔku-mbay Se-jar mbete a dewje neenn le tɔyn aw ddaje. N-paje na mare tɔku-mbay ke dang to, ria na Jeju.»

⁸ Tarje neenn le oso wur dewje ke banya banya ddem nje-kɔñ-bbeje ddem.

⁹ Duwaje Jason, ke nje-koo-meteje le dare ukaje tɔku

nare bba dinyade.

Pɔl de ke Silase Bere

¹⁰ Toke lo ndul a, nje-koo-meteje are Pɔl de ke Silase dawje bbe te ke Bere. N̄-teeje a, dawje key-mbɔñ-naa te le Jiipije.

¹¹ Keje le Jiipije ke Bere maji uta keje le nje ke Tesonike are n̄-taaje tar lede le ke nḡoru baa. Nd̄o kara kara daw disaje me maketuru le Lubba ta gere se tar ke Pɔl aw pa le to ke dɔgɔle njaa wa?

¹² Dewje nya horode te ooje mede te. Dene Gerekeje ke toje to dewje ke bo, ke mare dingawje nya ooje mede te to.

¹³ Toke Jiipije ke Tesonike ooje na Pɔl aw tɔju tar le Lubba Bere tɔ a, n̄-ddeeje ta yeke lo ngaa ta kɔsu kutu dewje ke banya banya le.

¹⁴ Njange njange baa a nje-koo-meteje are Pɔl unn ddewer ke ta tɔku ba te, a Silase de ke Timote n̄-naynjie teenn.

¹⁵ Dewje ke dannje Pɔl le awje ndereng teeje Atenn bba telje. Kare telde a, Pɔl ulade kare Silase de ke Timote dawje njange dingaeje Atenn le.

Pɔl pa tar are dewje ke bbe te ke Atenn

¹⁶ Wur Pɔl a ta ti kare te ke naw n̄-gebbe ne Silase de ke Timote mba kɔrje ddusu me bbe te Atenn le.

¹⁷ Naw n̄-pa tar ke Jiipije, ke dewje ke aw poloje Lubba

me key-mbɔñ-naa te le Jiipije. A kese ndɔje a, naw n̄-pa tar nata ke kese dewje ke naw ningade ke ndɔ tɔyn.

¹⁸ Mare nje-ne-gereje ke daw n̄-bbarde na Epikuriyenje, ke Isitiyisiyenje njaa kara ddeeje aw pajé saa tar tɔ. Mareje pajé na: «Tar ddi njaa nje-kunda bula neenn ndiki ta pa wa?» A mareje pajé na: «A du ang na to mare nje-kila-mber tar le mare lubbaje ke dang.» Mba Pɔl aw tɔju tar le Jeju te, ke le nje-yoje te ke a kinje.

¹⁹ Duwaje Pɔl dawje saa Ayeropajé* ngaa n̄-dujeje na: «Ja kase gere ne-tɔju ke siki ke aw tɔju neenn wa?»

²⁰ Mba tar ke joo kete ang a aw pa neenn are n̄-ndiki ta gere gele.»

²¹ Nje-bbeje, ke nje-mbaje ke Atenn ndikije nya ta pa tar ne ke siki wase ta koo ne ke siki ke tee bbe te.

²² Yeenn a, Pɔl ar taar dann dewje te ke Ayeropajé le ngaa pa na: «Dewje ke Atenn, moose a, e-toje to dewje ke eeje ke bbo nya ta polo lubbaje.»

²³ Mba m-nja me bbe te lese a, moo lubbaje ke aw polojede. A m-tee dɔ mare baann te ke n̄-dda maketruru te na: <Bann le mare lubba ke n̄-gere ang. Maji, ne ke aw poloje a e-gereje ang le a m-ddee maw mila mbere marese neenn.

²⁴ Lubba ke nje-dda dara, ke nange, ke neje tɔyn ke toje te, ne ke n̄-to nje-dara, ke nange le n̄-to key-pololo

lubbaje te ke dew dda ke jia ang.

²⁵ N-ndiki ta kare dew are ne mba kumae ne toke le dew ke aw ndiki mare ne ji dew te ang, ne a nare dewje tebbe, kewn, ke kese neje.

²⁶ Dew kara baa njaa ñ-dda ne dewje tɔyn nare disije dɔ nange te tɔyn. Nɔju ngange nange lede kara kara kare disije te ngaa nɔju dɔ kare neje naredē.

²⁷ N-ddaa baann bba kare dewje sangaeje. Toke ñ-mamje lo a, a du ang da kaseje ta kingaeje. A bbo ta koo a, jeje kara kara tɔyn Lubba ee ke je ngɔsi baa.

²⁸ Mba ddew te laa bba ñ-to ne, jisi ke tebbe, jaw yeke rɔje. To ddew kara baa ke tar ke nje-paje lese paje na: «N-to ngann le Lubba».

²⁹ «Tɔkɔrɔ njaa ñ-toje to ngann le Lubba. Yeenn a, ja kaseje ta keje to Lubba unda rɔ kɔr ke ñ-dda ke ande, wase nare, wase er, wase mare ne ke dew tol ke gusu laa wase eje to keje bba dda toke baann wa?

³⁰ A kare ke dewje gereje tar ke tɔkɔrɔ ang bbay, Lubba oo to ne ang. A bbasine naw ñ-bbar dewje tɔyn ke isije loje te tɔyn kare ñ-turu ddew lede.

³¹ Mba nɔju ndɔ ke na kare ñ-mbere gange sariya ke gate gate dɔ dewje te tɔyn. Nare dew le in horo nje-yoje te ta tɔju kare dewje tɔyn to ne njaa ñ-mbere..»

³² Toke dooje tar kin le nje-yoje ke Pɔl pa a, mareje kokoje ne. A mareje paje na:

«Mare ndɔ bba ja koo tar lei dɔ tar te neenn bbay.»

³³ Go tar teenn le a, Pɔl inyade.

³⁴ Dœ teenn njaa kara mareje naynje saa ngaa ooje mede te. Denisi ke to dew ke Ayeropaje, mare dene ke ria na Damarisi, ke mare dewje bbay eeje horode te.

18

Pɔl aw bbe te ke Korente

¹ Goe neje teenn a, Pɔl ɔtu bbe te ke Atenn aw Korente.

² Ninga mare Jiipi ke ria na Akilase keteenn. Duje nange te ke Pɔn. Akilase le de ke dene laa Pirisil dinje bbe te ke Itali bba ñ-ddeeje, mba Tɔku mbayje Kolode unn ndu kare Jiipije tɔyn ɔtuje me bbe te ke Rɔm. Pɔl aw rɔ Akilas de ke Pirisil te le.

³ A kula lede, ke kula le Pɔl ke aw dda to kara baa. Kula le to kula dda tande. Yeenn a, Pɔl le nayn rɔde te are daw ñ-ddaje kula le.

⁴ Ke ndɔ-kuwa-rɔ kara kara tɔyn Pɔl aw pa tar nya key-mbɔñ-naa te lede ke dewje ke toje to Jiipije ddem nje ke toje to Jiipije ang ddem kare ñ-ndikije tar te laa.

⁵ Toke Silase de ke Timote dinje bbe te ke Masedowann ñ-teeje a, Pɔl unn rɔe tɔyn mba tɔju tar le Lubba. N-tɔju Jiipije to Jeju le njaa to Mesi.

⁶ A Jiipije mbeteje tar laa ngaa daw ñ-tajeje. Yeenn a, Pɔl le yeke kubbu laa ngaa pa arede na: «Mesese tel ke dɔse te, tare a kuwa dɔm

ang. Bbasine neenn ma kaw ke rɔ dewje te ke toje to Jiipije ang ngaa.»

⁷ Notu ketenn naw rɔ mare dew te ke ria na Titusu-Jusutusu ke key laa to mbɔr key-mbɔñ-naa te le Jiipije. N-to nje-polo Lubba.

⁸ Kirisipusu ke to nje-kon dɔ key-mbɔñ-naa le Jiipije oo mee te ke Ebbe-dewje, ne de ke nje ke key laa tɔyn. Mare dewje ke Korente nya ooje tar ke Pɔl tɔju le. Dooje mede te ngaa dingaje batem.

⁹ Mare ndɔ til te, Ebbe-dewje pa tar are Pɔl ddew ne te toke lε ni na: «E-bbeel ang, ew rɔi pa tar ang, utu tai ang.

¹⁰ Mba mee sei, dew kara a kase kuwai ta ddai ang, mba dewje lem banya me bbe te neenn.»

¹¹ Pɔl nayn Korente tɔju tar le Lubba bbal kara ke neyn misan.

Daw ke Pɔl no tɔku-mbay Galiyɔn te

¹² Bbal te ke Galiyɔn to tɔku-mbay nange te ke Akay, Jiipije ooje ta naa mbete Pɔl. Dawje saa lo gange sariya te.

¹³ N-paje na: «Dew neenn aw dda kare dewje poloje Lubba ke ddew ke ndu mbete.»

¹⁴ Toke Pɔl a ta pa tar a, Galiyɔn ila tar Jiipije te na: «Bbo tar neenn to tar tol dew wase tar ne ke ngeng a, ma kungu tar gelse te.

¹⁵ A tar le to mayn naa tar wɔju dɔ ne-tɔju, tar rije, ke ndu lese njaa are yeenn oose. M-ndiki gange sariya

dɔ tarje te ke toke baann ang.»

¹⁶ Yeenn ngaa ñ-tubbade lo gange sariya te le.

¹⁷ Dede tɔyn duwaje Sostenn ke to nje-kon dɔ key-mbɔñ-naa le Jiipije le, ñ-tundaeje ta key gange sariya te le. A Galiyɔn aa lo te ang.

Pɔl tel bbe te ke Antiyose dɔ nange Siri te

¹⁸ Pɔl nayn ndɔ banya ngaji Korente bba inya nje-me-kunnje ngaa unn to tel nange te ke Siri. Ne de ke Pirisil, ke Akilase. Kete bba ta kaw a, nare ñ-ngisa dɔe bbe te Sankere mba to ndue ke nunn.

¹⁹ Daw ñ-teeje bbe te ke Epeje. Pɔl inya Pirisil de ke Akilase lo teenn ngaa ɔtu aw key-mbɔñ-naa te le Jiipije aw pa tar ke de.

²⁰ N-dujuje Pɔl nya kare nayn ke de ndɔ banya bbay. A Pɔl mbete.

²¹ Na ta kinyade a, ñ-ndejede na: «Toke Lubba ndiki a, ma tel rɔse te mare ndɔ.» Goe te a, nunn to Epeje,

²² ñ-tee Sejare. Goe te a, naw ñ-dda lapiya nje-me-kunnje ke Jurusalam ngaa ñ-nday naw Antiyose.

²³ N-dda ndɔ ngaji lo teenn ngaa nin nday nange Galasi, ke Piriji te nare ndeje nje-njaje go Ebbe-dewje te tɔyn kare dingaje singa.

Apolose aw bbe te ke Epeje

²⁴ Mare Jiipi ke ria na Apolose ke duje bbe te ke

Alekejandiri ddee Epeje. N-to dew ke gere pa tar ddem gere maketuru le Lubba nya ddem.

²⁵ N-tøje ddew le Ebbedewje toke kete are ninga singa ngaa ñ-tøju ne do Jeju te ke døgøle. A batem le Jan kara baa a ñ-gere.

²⁶ Naw ñ-pa tar ke bbeel ang me key-mbo-naa te le Jiipije. A toke Pirisil, ke Akilase ooje tar laa le tøyn a, bbareje ke røde te ngaa tøjeje tar ke tøkørø wøju do ddew le Lubba.

²⁷ Goe te a, Apolose le ndiki ta kaw nange te ke Akay are nje-me-kunnje ndikije te saa ngaa ddaje maketuru are nje-me-kunnje ke Akay le kare ñ-taaeje ke maje. Toke ñ-tee nu a, Lubba dda saa me-maji are numa nje-me-kunnje nya.

²⁸ Mba tar ke tae te ngeng are Jiipije ooje tar ta kila te ang. N-tøju ke maketuru le Lubba ke ddaka to Jeju njaa to Mesi.

19

Pøl tee bbe te ke Epeje

¹ Kare te ke Apolose nayn bbe te ke Korente a, Pøl nday ke ddew ke nange te ke Aji ke to ddingirije ngaa tee bbe te ke Epeje. Ninga mare nje-njaje go Ebbe-dewje te lo teen,

² ngaa ñ-dujude na: «Ndø ke ooje mese te le ingaje Ndil-me-nda wa?» Dilaeje te na: «Joo ri Ndil-me-nda ndø kara ang.»

³ Pøl tel dujude na: «Batem ddi a ingaje wa?» N-paje na: «Batem le Jan.»

⁴ Pøl ilade te na: «Jan are batem dewje ke ndikije ta turu ddew lede. Jan le duju dewje kare ta dooje mede te ke dew ke a ddee goe te. Dew le to Jeju.»

⁵ Dewje le ooje tar le ngaa ingaje batem ke ri Ebbedewje Jeju.

⁶ Pøl ila jia døde te ngaa Ndil-me-nda ddee døde te. N-paje tar ke ndøn tar ke dang ngaa dilaje mber-tar le Lubba.

⁷ Kør dewje le tøyn aw ngosi ke døku gire joo.

⁸ Me neyn te ke muta, Pøl aw key-mboñ-naa te le Jiipije ke ndø ke ndø mba pa tar ke bbeel ang wøju do tar bbe-køn le Lubba. N-dda tøyn kare ñ-ndikije te saa.

⁹ A me mareje ketere ngaa ñ-ndikije tar te le Pøl le ang. Dar ke kem dewje te ke banya le njaa daw ñ-paje tar wøju do ddew le Ebbe-dewje daw ñ-kokoje ne. Yeenn a, Pøl tusude inyade a mbøn kese nje-njaje go Ebbe-dewje te aw ke de key-ne-ndo te le Tiranoso aw tøjude tar le Lubba ndø ke ndø.

¹⁰ Neenn le to toke baann ndereng bbal joo are dewje ke nange Aji te, Jiipije, ke nje ke to Jiipije ang ooje tar le Ebbe-dewje.

Tar ne-singa ke inga ngann le Seba

¹¹ Lubba dda tøku nemørije ddew te le Pøl.

¹² Yeenn a bbo, dew ddee ke mbita kubbu, wase kubbu ke ɔru rɔ Pɔl oru ne nje-ro-to a, rɔ-to le goto ddem ndilje ke maji ang kara teeje ke ddang ddem.

¹³ Mare Jiipije ke aw tubbaje ndilje ke maji ang rɔ dewje te ke lo lo, aw unnjere Ebbe-dewje Jeju bba aw tubbaje ne ndilje le tɔ. N-paje na: «Ke ri Jeju ke Pɔl aw ila mber-tar laa, e-teeje ke ddang!»

¹⁴ Seba mare Jiipi ke to tɔku nje-polo Lubba ee ke ngannje ke dingaw siri. Nganne le naje ta dda toke baann tɔ.

¹⁵ A mare ndɔ ndil ke maji ang le ilade te na: «M-gere Jeju ngaa m-gere Pɔl tɔ. A sese e-toje to nje ke dda wa?»

¹⁶ Dew ke ndil ke maji ang isi mee te le aal uru dɔde te, singa utade are ñ-teeje ke ddaka ke ngɔru daynje rɔde baa ke do rɔde te.

¹⁷ Nje-bbeje tɔyn ke Epeje, ke Jiipije, ke Gerekeje, ooje tar neenn le. Bbeel ddade tɔyn are dɔsuje gaji ri Ebbe-dewje Jeju ke to ri ke bo.

¹⁸ Mare nje-me-kunnje nya ddeeje paje tar neje ke maji ang ke ñ-ddaje ke ddaka.

¹⁹ Mare nje-kumaje ke kɔrde banya unguje maketuru ne-kumanji lede dɔ naa te ngaa roje kem dewje te tɔyn. Dewje turaje gate maketurule le a, ase kem kande nare doro dɔmi.

²⁰ Baann bba tar le Lubba aw ke kete kete ngaa ee ke singa mɔngu ddew te le Ebbe-dewje.

Tɔku tar oso me bbe te ke Epeje

²¹ Go neje teenn a, Pɔl unn ndu ddew te le Ndil-me-nda ta kaw Jurusalam ke ddew ke Maseduwann, ke Akay. N-pa na: «Toke m-tee nunn a maji kare m-tee Rɔm tɔ.»

²² Yeenn a, nula Timote de ke Erasete ke toje to nje-buwa-kulaje laa ke joo Maseduwann, a ne ñ-nayn nange te ke Aji ndɔ ngaji bbay.

²³ Dɔ ndɔe teenn njaa tɔku tar oso bbe te ke Epeje mba tar ddew le Ebbe-dewje le.

²⁴ Mba mare nje-dda neje ke ande ke ria na Demeturusu unn ande aw dda ne ne ke unda rɔ key-polo-kɔr ke dene. Ri kɔr le na Artemis. Nje-kula mareje aw ingaje nare nya ddewe te.

²⁵ N-mbɔn nje-kula mareje, ke dewje ke aw ddaje mare neje dang dang ke ande ngaa ñ-pa nareden na: «Namdede, e-gereje ke maje to ddew kula te neenn a jisi ne ke maje.

²⁶ A sese njaa ooje ke kemse ddem ooje ke mbise ddem na Pɔl mbɔn dewje pa arede na kɔrje ke ñ-ddaje ke jije to lubbaje ang are dewje banya banya ndikije te saa. Tarje neenn taa dɔ nange ke Aji tɔyn bbo Epeje kara baa ang.

²⁷ Tar neenn a tuju ri kula leje kara baa ang. Key-polo-kɔr leje Artemis ke to tɔku kɔr ke dene ke ria aw bbar nya ngaa dewje aw poleje dɔ nange te ke Aji, ke kese loje te tɔyn le a tel to ne ang kem dewje te tɔ.»

²⁸ Toke dewje le ooje tar le a, wungu ḥonde nya ngaa ḥ-paje ke taar na: «Artemis ke Epeje bo nya!»

²⁹ Tar le taa me bbe le tɔyn are dewje nya ḥotuje ke ngɔru awje nata. Duwaje Gayusu de ke Aristarke ke toje to nje-buwa-njaje le Pɔl jide dawje ke de tɔ. ḥ-toje to dewje ke Maseduwann.

³⁰ Pɔl ndiki ta kaw no dewje te ke banya banya le, a nje-me-kunnje mbeteje.

³¹ Mare tɔku dewje ke Aji ke toje to nje-buwa-kuraje le Pɔl kara ulaje ndejeje Pɔl kare nila góle nata le ang.

³² Dɔ dewje ke banya banya le turu are mareje paje mare tar uruje ne ekii ke taar a, mareje paje mare tar ke dang uruje ne ekii ke taar. Dewje nya horode te gereje gel ne ke ḥ-mbɔnje ne naa le ang.

³³ Mare dewje horo dewje te ke banya banya le ḥruje gel ne le are mare dew ke Jiipije utaeje ke kete ke ria na Alekejandere. Alekejandere le dda jia are dewje na ḥ-ndiki ta pa tar kare dewje ke banya le.

³⁴ A toke dewje le gereje to ḥ-to Jiipi a, ḥ-paje tar ke kara baa naa te ke taar kure ew ase ke gól kare joo na: «Artemis ke Epeje bo nya!»

³⁵ Nje-kuja maketuru ke me bbe te le dda nya bba gange dewje tar te ngaa pa na: «Dewje ke Epeje, e-gereje to Epeje to bbe ke aw ngem key-polo Artemis ke to tɔku kɔr ke dene ddem aw

ngem etaar laa ke in darâ ddem.

³⁶ Dew kara ase mayn tar neenn ang are maji kare isije ddekeke bbo e-ddaje ne ke toke baa ang.

³⁷ Mba dewje ke e-ddeeje ke de neenn ddaje majang ang ddem tajije kɔr leje ke dene ang ddem.

³⁸ A bbo Demeturuse de ke nje-kula mareje a eeje ke tar ke mare dew a, lo dda tar, ke nje-gangeje sariya le Jiipije toje. Maji kare nje-tarje le awje lo gange sariya te.

³⁹ A bbo eeje ke mare tar dang bbay a, da dda tar le lo kuwa dɔ naa te ke nje-kɔñ-bbeje gereje.

⁴⁰ Mba mbɔn naa ke bbokone neenn a dda kare doojeje to nje-mbeteje ndu, mba ne ke a kunn ddew kare ḥ-dda mbɔn naa ke be goto.»

⁴¹ Go tar teenn le a, ḥ-tubba dewje le nare ḥotuje.

20

Pɔl aw nange te ke Maseduwann, ke Gerese

¹ Toke tar le gayn a, Pɔl bbar nje-me-kunnje ndejede kare dingaje singa, ḥ-ddade lapiya ngaa nunn ddew ke Maseduwann.

² Goe te ke ḥ-day nange ke Maseduwann ngaa ḥ-ndeje nje-me-kunnje nya kare dingaje singa a, naw Gerese.

³ ḥ-dda neyn muta ketteenn. Kare te ke na ta kunn tɔku to ta kaw Siri a, noo na Jiipije unguje tar me naa te ta ddae maji ang. Yeenn a,

noo maji ta tel ke ddew ke Maseduwann.

⁴ Dewje ke danneje toje to Sopatorose ke to ngonn le Pirusu ke bbe laa Bere, Aristarke de ke Sekundusu ke bbe lede Tesalonike, Gayusu ke bbe laa Derbe, Timote, ke Tisike de ke Toropim ke toje to dewje ke ngann bbeje te ke Aji.

⁵ Dewjeenn le awje noje te kete aw ngebbejeje Torowase.

⁶ A jeje, ndɔ kusu mapa ke ñ-dda ke um ang nday a, junn tɔku to Pilipi, ñ-dda ndɔ mi a, jingade Torowase. N-nayn keteenn ndɔ siri.

Pɔl ndeje dewje ke Torowase

⁷ Toke ñ-mbɔn naa ke ndɔ-kuwa-rɔ ta kɔn muru me-kara a, Pɔl pa tar are nje-koo me teje ndereng lo mɔngu, mba lo kare a, na ta kɔtu.

⁸ Lambeje toje nya me key te ke to dɔ mare te taar ke ñ-mbɔn naa te.

⁹ Mare ngonn ke dingaw ke ria na Etike isi penetere te ngaa bbi tɔle. A Pɔl nayn aw pa tar bbay. Bbi uta dɔe are nin me muta te le key ke to dɔ naa te taar le noso nangē. Toke da ta kuwae ke taar a, noy mban.

¹⁰ Pɔl ddisi ke ngoru aw rɔ ngonn ke dingaw te le, ñ-ddɔm ngaa nunne nuwae jia te ngaa pa na: «Ejeje tar ang ñ-to kem baa.»

¹¹ Goe te a, Pɔl tel aw taar. N-tete mapa ngaa nusa. N-pa tar ke dewje ndereng ta lo-kare a, nɔtu.

¹² A ñ-ddee ke ngonn ke dingaw le kem baa ngaa me dewje oso nangē.

Pɔl in Torowase aw Mile

¹³ Junn tɔku to jɔtu kete ta kaw bbe te ke Asos. Lo teen a ja kunn Pɔl mba nunn ndue ta kaw engae ke gɔle.

¹⁴ Toke ningaje Asos le a, junne ngaa jaw bbe te ke Mitilenn.

¹⁵ Lo-kare a, jin teenn ke to ñ-tee ngɔsi ke bbe ke Kiyo. Ndɔ kara goe te bbay a, ñnday ke ddew ke Samos ngaa ñ-dda ndɔ joo a, ñ-tee Mile.

¹⁶ Pɔl ndiki ta kar lo kara bbe te ke Epeje ang, mba ñ-ndiki ta kare gol kare laa nday baa nange te ke Aji ang. N-ndiki ta kaw ke ngoru bbo ddew to a, ta tee bbe te ke Jurusalam ndɔ kusu Pantekote te.

Pɔl ndeje ansiyenje ke Epeje bba ta kɔtu

¹⁷ Pɔl nayn Mile nu njaa a, ula bbar ansiyenje ke Egilisi te ke Epeje.

¹⁸ Toke ñ-ddeeje dingaeje a, ñ-pa naredé na: «E-gereje ddew ke maw m-nja ne horose te ke maje. Unn kute dɔngɔr ndɔ te ke m-tee ne horose te nange te ke Aji.

¹⁹ M-dda ke Ebbe-dewje ke me ngonn kase, ke maanñ-no, dann ne-wunguje te ke Jiipije unguje tar me naa te ngaa ddaje sem.

²⁰ Ne kara ke a ddase maji ke m-tɔjuse ang goto. M-pa

neje tɔyn maresse ddem mtɔjuse ne kem dewje te ddem me keyje te lese te ddem.

²¹ Mila mber mare Jiipije ddem dewje ke to Jiipije ang ddem kare telje rɔ Lubba te ngaa ta kare dooje mede te ke Ebbe-dewje Jeju.

²² A bbasine Ndil-me-nda uwam ke singa kare maw Jurusalam, m-gere ne ke a kingam nu ang.

²³ Uta tɔyn, me bbe te kara kara tɔyn ke m-tee te, Ndil pa arem na key-kula, kula njamji, ke ne kem-to-ndoo aw ngebbem.

²⁴ Moo tebbe lem to ne kem te ang. Ne ke m-ndiki njaa to enga dda kula ke Ebbe-dewje Jeju inya jim te ndereng kɔsu kɔen. Kula le to kula kila mber Tar ke maji ke to me-maji le Lubba.

²⁵ «M-nja horose te tɔyn mila mber-tar kɔñ-bbe le Lubba. A bbasine neenn mgere to a telje kooje kem ang ngaa.

²⁶ Yeenn bba m-pa maresse bbokone: Tar mesese a kuwa ðɔm ang. Ne ke ase ta dda bba m-dda ang goto.

²⁷ Mba miyase mare ne ang, m-tɔjuse ne tɔyn ke Lubba mose ta dda.

²⁸ Undaje kemse ðɔrɔse te, ke ðɔ ne-kuulje te ke Ndil-me-nda undase kare e-ngemje. E-ngemeje Egilisi ke Lubba ndoko ke mese njaa.

²⁹ M-gere ke maje to gom te a, dewje ke toje toke en-jakemnjarje ke maji ang ke a ddeeje kandeje horose te mba ddase maji ang.

³⁰ Mare nje-ngemje a kinje horose te njaa ta dda kare mare nje-me-kunnje unnje gode.

³¹ Yeenn a, undaje kemse ðɔrɔse te, oleje mese to bbal muta njaa, til te ddem kara ddem m-ndejese kara kara tɔyn ke maanñ-nɔ kem te.

³² «A bbasine minyase me ji Lubba te, ke me tar memaji te laa ke ase ta dda kare e-sangeje ddem kare ingaje neje ke maji ke ñ-mose mba dewje laa ddem.

³³ M-dda bbo nare, bbo ande, wase bbo kubbu le dew ang.

³⁴ Sese njaa kara e-gereje ke maje, ema njaa m-dda kula ke jim bba minga ne ne ke mem ndiki, ke ne ke a kuma nje-buwa njaje lem.

³⁵ Ke ndɔ tɔyn, maw mtɔjuse to, to maji ta dda kula toke baann mba kuma ne nje-ndooje, ta kole ne mese ðɔ tar te ke Ebbe-dewje Jeju njaa pa na: «Koko ee ke dew ke are ne uta dew ke dare ne.»

³⁶ Goe te ke Pɔl pa tar-jeenn le a, ne de ke ansiyenje dunguje mekeje-gɔlde nangē ngaa ñ-duju Lubba.

³⁷ Yeenn a, dewje tɔyn uruje ðɔ non te. Dilaje Pɔl duwaeje karde te ngaa ñ-toje mbiya.

³⁸ Ndoo ddade mba Pɔl pa arede na da telje koo kem ne ang ngaa. Goe te a, ñ-danneje ndereng ta tɔku to te.

Kaw le Pɔl ke Jurusalam

¹ Toke jinya ansiyenje Epeje a, jaw ke to njarara jaw ñ-tee Kose. Lo kare a, jaw ñ-tee Rode ngaa jin teenn jaw ñ-tee bbe te ke Patara.

² Jinga tɔku to ke aw ke nange te ke Penisi ngaa junn tɔku to le.

³ N-tee ngɔsi ke Sipere ngaa jaw joo doe a, jinya jaw ke beer er ke Siri. Jaw juru nangē bbe te ke Tir, mba njeto ku to le a ta kungu ne-kotoje lo teenn.

⁴ N-nayn ndɔ siri mba jinga nje-me-kunnje lo teenn. Ndil-me-nda ula nje-me-kunnje le are ñ-paje dare Pɔl kare naw Jurusalam ang.

⁵ Toke ndɔ leje ase ngaa junn ddew ta kɔtu a, dewje tɔyn dannjeje, dede, ke deneje lede, ke ngannde ndereng tee ke je me bbe te le ddaka. Jungu mekeje-gɔlje nangē ta ba te ngaa ñ-duju Lubba.

⁶ Goe te a, ñ-dda naa lapiya ngaa junn tɔku to, a nje-me-kunnje le telje key lede.

⁷ «Jin Tir ñ-tee bbe te ke Petolemayise a, junda ngange nja leje le lo teenn. N-dda lapiya nje-me-kunnje ngaa ñ-nayn ke de ndɔ kara.

⁸ Lo kare a, ñ-tel junn ddew jaw ñ-tee Sejare. Lo teenn jaw key le Pilipi njeto ju Tar ke maji le Lubba ke to kara le dewje ke siri ke ñ-mberede Jurusalam ngaa ñ-to key laa.

⁹ Nee ke nganne ke dene so ke gereje ngaw ang bbay

ngaa aw ilaje mber-tar le Lubba.

¹⁰ N-nayn lo teenn ndɔ banya nya le ngaa mare njekila mber-tar le Lubba ke nange te ke Jude ke ria na Agabusu in Jude te le ddee.

¹¹ N-ddee ningaje ngaa ñ-taa endaar kuwa-bber le Pɔl, ne njaa ñ-to ne góle ke jia ngaa ñ-pa na: «Ndil-me-nda na Jiipiже a toje nje-endaar kuwa bber neenn Jurusalam toke be ngaa da kulaeje ji dewje te ke gereje Lubba ang.»

¹² Toke joo tar le baann a, jeje ddem nje-me-kunnje ke bbe te le ddem ñ-wal Pɔl nya kare ta naw Jurusalam ang.

¹³ A nilaje te na: «Ddi bba aw noje ne ngaa aw ddaje are mem aw gange maann wa? Toke ñ-tɔm ke kula wase ñ-tɔlum Jurusalam wɔju do ri Ebbe-dewje Jeju kara m-ndiki te.»

¹⁴ Juma saa pin ñ-ndiki ang are jew rɔje ngaa ñ-pa na: «Maji kare Ebbe-dewje dda ne ke mee ndiki.»

¹⁵ Go ndɔje te ke ñ-dda teenn le a, ñ-gɔl rɔje tɔyn ngaa junn ddew jaw Jurusalam.

¹⁶ Mare nje-koo-meteje ke Sejare ke aw dannjeje Jurusalam awje ke je are ñ-to key le Nasɔn bbe te ke Sipere. Nasɔn le to nje-me-kunn lew baa.

Pɔl aw mba koo Jake

¹⁷ Toke ñ-tee Jurusalam a, nje-koo-meteje taajeje ke koko.

¹⁸ Lo kare a, Pol aw ke je ro Jake te. Ansinyeje tɔyn mbɔnje naa lo teenn le.

¹⁹ Pol ddade lapiya ngaa ḡru gel ne ke Lubba dda ddew te laa horo dewje te ke toje to Jiipije ang ddekere ddekere arede.

²⁰ Dewje ke ooje tar le Pol ḡsuje gaji Lubba ngaa paje are na: «Oo, ngokonje, Jiipije banya banya ooje mede te. Dede tɔyn tar ngemje ndu le Moyije uwa wurde nya.

²¹ Dooje tar ke aw nja ke rii ke maje. Na ne-tɔju lei a dda kare Jiipije tɔyn ke isije horo dewje te ke toje to Jiipije ang kara mbeteje ndu le Moyije. Na ei a e-pa arede tɔ ta kare duja mɔtu ngannde ang wase kare ñ-ddaje ne gel-bbe le Jiipije ang ngaa.

²² Ddi a ja ddaje wa? A du ang da koo na ee neenn.

²³ Maji kare e-dda ne ke ja ta pa kari neenn: Dewje sɔ eeje neenn ke unnje ndude.

²⁴ Aw ke de, ei, ke de e-tokoje yerew lese naa te, uka dɔde are ñ-ngisa dɔde. Baann bba, dewje tɔyn a gereje to tarje ke dooje doi te le to ngem ngaa da gere to ei kara aw e-ngem ndu le Moyije tɔ.

²⁵ A tar ke wɔju dɔ dewje ke toje to Jiipije ang ngaa ooje mede te le, junn ndu me maketuru te jula ne jareda mban kare dusaje da ke ñ-polo ne kɔrje ang, dusaje mese ang, dɔnje da ke kewn ute ang, ke ñ-ddaje lo to majang ang.»

²⁶ Ndɔ kara goe te a, Pol aw ke dewje ke sɔ le are ne ke de ñ-toko yerew lede naa te. Naw key-polo-Lubba te ta tɔju ndɔ ke na kare ne ne-polo wɔju dɔde kara kara toke ndɔ toko yerew lede le tunga.

Duwa Pol me key-polo-Lubba te

²⁷ Toke ndɔ siri ke go toko yerew te le nayn ngɔsi ta kase a, Jiipije ke Aji ooje Pol key-polo-Lubba te. ḡsuje kutu dewje ke banya banya dare wungu ɔnde ngaa duwaje Pol.

²⁸ N-paje ke taar na: «Ngann Ijarayelje, e-ddeeje bbo! Dew ke aw dda dɔɔ ke dewje leje, ke ndu le Moyije ke key-polo-Lubba leje ddew ne tɔju te ke naw ñ-tɔju dewje leje tɔyn loje te tɔyn le a ar neenn. Gerekeje kara ñ-ddee ke de key-polo-Lubba te neenn nare lo neenn ke maji tɔyn le tuju.»

²⁹ Kete, dooje Toropim ke to dew ke Epeje mbɔr Pol te le Jurusalam neenn are dejeeje to naw saa key-polo-Lubba te.

³⁰ Lo yeke me bbe te le tɔyn are dewje ddeeje banya, duwaje Pol dinje saa key-polo-Lubba te ñ-teeje saa ddaka ngaa dutu ta key le ngɔru.

³¹ Daw ñ-sangeje ddew ta tɔle a tare aw oso mbi tɔku mbajye te le mbambajye ke Rɔm na me bbe ke Jurusalam aw yeke.

³² Njange njange njaa ñ-bbar tøku-mbayje le mbambaje, ke mbambaje kare dawje rø dewje te ke banya banya le. Toke dulaje kemde dooje tøku-mbayje le mbambaje, ke mbambaje le a, dewje røde ta kunda Pøl.

³³ Yeenn a, tøku mbayje le mbambaje le ddee saa ngosi uwae ngaa unn ndu kare ñ-tœ ke kula njamdi joo. Goe te a, ñ-duju tar na ñ-to na wa? Ddi a ñ-dda wa?

³⁴ Dewje ke banya le pajetar dang dang. Bula to nya are ddew ke na kase ta gere ne gel tar le ke maje goto. Yeenn a, nunn ndu nare daw ke Pøl me ndoko te le mbambaje.

³⁵ Toke Pøl tee dø esekaliye te a, mbambaje le bangeje, mba dewje ke banya le aw ddaje singa.

³⁶ Dewje le tøyn ndoleje goe aw uruje ekii na: «E-tøleje!»

Pøl øru gel tar nø dewje te ke Jurusalam

³⁷ Kare te ke da ta kande ke Pøl me ndoko te le mbambaje a, Pøl pa are tøku mbayje le mbambaje na: «Ddew pa sei tar to wa?» Nilae te na: «E-gere tar gereke wa?

³⁸ Dewje ke Ejipite te ke bbasine bbay neenn øsu kutu dewje are ddaje dø ngeng ngaa oto dewje ke nje-tøl dewje doro sø aw ke de me kør te le, to ei a neenn ang wa?»

³⁹ Pøl ilate na: «Ema, m-to Jiipi ke dujum Tarese, nange

Silisi te, m-to ngonn ke bbe te ke ria bbar nya. M-wali nya kare arem ddew m-pa tar mare dewje neenn.»

⁴⁰ Tøku mbayje le are ddew Pøl kare pa tar. Pøl le ar dø esekaliye te dda jia are dewje le. Lo to nyenene ngaa ñ-pa tar naredé ke tar ebere na:

22

¹ «Ngakømjø, bøydede, ooje naji lem ke ma ta kør karese.»

² Toke dooje to Pøl aw patar arede ke tar ebere a, lo to nyenene uta ye ke døngør bbay.

³ «M-to Jiipi, dujum Tarese nange Silisi te. A ñ-ngemem Jurusalam neenn. M-ndo ne kø Gamaleyel te dø tar ngem ndu te le kajeje. Munn røm tøyn mare Lubba ddew kara baa toke aw ddaje bbokone.

⁴ M-dda singa ke dewje ke unneje ddew le Ebbe-dewje ndereng dingajé yo. Mare duwa dingawje, ke deneje ñ-tøde dungude key-kula te.

⁵ Tøku nje-polo Lubba, ke mboñ-naa le ansiyenje a gereje to tar ke tøkørø njaa maw m-pa neenn. Mba dede njaa darem maketuru ke ri ngakønje Jiipi te isije Damase kare maw muwa nje-me-kunnje m-tøde m-ddee ke de Jurusalam kare dula kemde ndoo.»

Pøl øru gel bbar ke Ebbe-dewje bbare

⁶ «Toke maw m-jaa ddewbø ngaa m-tee ngosi ke Damase a kare ee ngosi ta

kare danna. A a ta koo a, tōku lo-kare in darâ gukum.

⁷ M-tee moso nangê a, moo mare ndu pa sem tar na: <Sol! Sol! Mba ta ddi bba edda singa sem wa?>

⁸ Milae te na: <Ebbemje, ei na wa?> Ndu le pa na: <Ema Jeju ke Najarete a aw dda sem singa neenn.>

⁹ Nje-buwa lo-kawje lem ooje lo ke ndoko le ke maje a dooje ndu dew ke aw pa sem tar le ang.

¹⁰ M-duju tar m-pa na: <Ddi a ma dda wa Ebbemje? Ebbe-dewje le pa arem na: <In taar aw Damase. Nunn da tōji ne tōyn ke to tar lei ta dda.>

¹¹ A lo le ndoko are moo lo ang ngaa nje-buwa-njaje lem le a uwaje jim to kuwa bba aw sem Damase.»

¹² «Mare dingaw ke ria na Ananiyase ee nunn, ñ-to dew ke bbeel Lubba, naw ñ-ngem ndu le Moyije, Jiipije tōyn ke me bbe teenn aw paje tar laa maji.

¹³ Ñ-ddee ningam ngaa ñ-pa narem na: < Ngokom, Sol e-tel oo lo!> Kare teenn njaa kem uja ngaa mooe.

¹⁴ Ananiyase le pa arem na: <Lubba le kajeje bbari undai dang kare e-gere ne ke mee ndiki, kare ta oo Jeju ke to dew ke gate gate, kare ta oo ndue ke mbii.

¹⁵ Mba maji kare e-tel to nje-tar naji laa ta pa ne ke oo ke mbii ddem, ke kemi ddem no dewje te tōyn.

¹⁶ A mbata ddi a aw engebbe wa? Jaw jare inga

batem, e-bbar ria are tar majang lei ɔru doi te.»

Lubba bbar Pol kare tōju tar laa dewje ke toje to Jiipije ang

¹⁷ Goe te ke m-tel Jurusalam ngaa mare ndo maw duju Lubba me key-polo-Lubba te a, moo mare ne toke le ni jeenn.

¹⁸ Moo Ebbe-dewje ke pa sem tar na: <E-tee njange Jurusalam ke ddang, mba naji ke a koru dōm te le dewje a ndikije te ang.»

¹⁹ M-pa mare na: <Ebbeamje, ñ-gereje ke maje to ema le njaa, maw mande key-mboñ-naaje te mare duwa dewje ke ooje mede te sei, daw dilade key-kula te ddem, ñ-tundade ke ndey ddem.»

²⁰ Kare te ke daw ñ-kayn ne mese Etiyenne ke to njetar-naji lei le mee loe te tō, m-ndiki te ke de ngaa mngem kubbuje le nje ke tōleje le.

²¹ A Ebbe-dewje le pa arem na: <Aw, mba ma kulai ddew ew horo dewje te ke toje to Jiipije ang.»

Tar le Pol de ke tōku mbayje le mbambaje ke Rom

²² Toke Jiipije ooje tar laa ndereng teeje do tar teenn a, uruje ekii na: «E-tōlje dingaw neenn ke ddang! Maji kare ñ-nayn ke tebbe ang!»

²³ Daw duruje ekii, daw ñ-toruje kubbuje rōde te ngaa daw ñ-sanreje ebaburu ke taar.

²⁴ Yeenn a, tōku mbayje le mbambaje le unn ndu kare

dande ke Pøl me ndoko te le mbambaje kare ta dundae dare ñ-pa tar bba ta gere gel ne ke dewje aw uruje ne ekii doe te le.

²⁵ Toke daw ñ-toeje ta kundai a, ñ-pa nare tøku-mbay le mbambaje ke ee teenn na: «Eeje ke ddew ta kunda ngonn nje-bbe ke Røm ke ñ-gange sariya doe te ang wa?»

²⁶ Toke tøku-mbay le mbambaje le oo tar neenn le a, øtu aw pa are tøku mbayje le mbambaje na: «Ddi a a dda wa? Dingaw le to ngonn nje-bbe ke Røm.»

²⁷ Tøku mbayje le mbambaje le ddee duju Pøl na: «Tøkørø njaa e-to ngonn nje-bbe ke Røm wa? E-pa are moo!» Pøl pa na: «Tøkørø njaa.»

²⁸ Tøku mbayje le mbambaje le na: «Dare muka nare bo nya bba m-ddee to ngonn nje-bbe ke Røm.» Pøl ilae te na: «Ema Pøl, dujum to ngonn nje-bbe ke Røm njaa.»

²⁹ Dewje ke a ta tundaeje kare ñ-pa tar ke tøkørø le tuseje inyaeje ke ngøru. Toke tøku mbayje le mbambaje le gere to Pøl to ngonn nje-bbe ke Røm a nare duwae ñ-toe a, bbeel ddae.

Daw ke Pøl lo gange sariya te

³⁰ Lo are a, tøku mbayje le mbambaje le ndiki ta gere gel ne ke Jiipije undaje ne tar dø Pøl te le ke maje. Yeenn a, nare ñ-tutu kula njamji gole te ngaa nare tøku nje-poloje

Lubba uwaje dø naa ke nje-gangeje sariya ngaa nare ñ-ddee ke Pøl nøde te.

23

¹ Pøl aa kem nje-gangeje sariya ke uwaje dø naa le ngaa pa na: «Ngakømje, nja lem ke maw m-nja no Lubba te ndereng bbokone neenn, mare ne jøku keje lem ndø kara ang.»

² A Ananiyase tøku nje-polo Lubba unn ndu are nje ke arje mbør Pøl te le kare dundaje tae.

³ Yeenn ngaa, Pøl pa are na: «Ei ke e-to ddew kara baa toke kare key ke døru por te, Lubba a kundai. Isi neenn ta gange sariya døm te ddew ndu te, a inya ndu le are kunda a dundam wa?»

⁴ Dewje ke arje ngøsi ke Pøl paje areje na: «Aw e-taji tøku nje-polo Lubba wa?»

⁵ Pøl pa na: «Ngakømje, m-gere to ñ-to tøku nje-poloje Lubba ang, mba maketuru le Lubba pa na: <E-pa Tar ke maji ang dø nje-køñ-bbe te lei ang.> »*

⁶ Pøl gere to dewje ke aw uwaje dø naa mba gange sariya le, mareje toje to Saduseyenje, a mare toje to Parijienje. Yeenn a ñ-pa tar ke taar horo nje-gangeje sariya te le na: «Ngakømje, m-to Parijien, m-to ngonn le Parijien. Gel ne ke da ta gange ne sariya døm te to mem ke munda dø kin te le dewje ke oy.»

* 23:5 23.5 Ekejode 22.27

⁷ Ñ-pa tar nila nangê ang bbay a, kôl in horo Parijienje te, ke Sadusiyenje ngaa kayñ-naa to me mbon naa te le.

⁸ Mba Sadusiyenje pajé na: «Kin le nje-yoje goto, anjiye gotoje, ndilje gotoje. A Parijienje pajé na nejeenn toje tókçorø.

⁹ Tóku bula in horode te. Mare nje-kóruje gel nduje ke toje to Parijienje inje taar ngaa pajé tar ke singa na: «Joo mare ne kara ke ase kare jundaje ne tar dô dingaw te neenn ang. To mare ndil wase mare anji a pa saa tar a, ñ-gereje wa?»

¹⁰ Tar le aw ke kete kete are tóku mbayje le mbambaje le bbeel mba kare dewje le inje uruje dô Pôl te jakateje. Yeenn a, nunn ndu nare mbambaje aw oruje Pôl horode te teeje saa aw saa me ndoko te le mbambaje.

¹¹ Lo ndul a, Ebbe-dewje tee inga Pôl ngaa pa are na: «Uwa are ngeng, e-pa tar naji lem Jurusalam mban, a maji kare e-dda toke baann Rôm tô.»

Jiipije gôlje tar mba tôl Pôl

¹² Lo are a, mare Jiipije unguje tar me naa te ngaa undaje yo na: «Ja kusa ne ang ddem, ja kay maann ang ddem ndereng ñ-tôl Pôl bba.»

¹³ Kôr dewje ke unguje tar me naa te le uta dôsô.

¹⁴ Daw dingaje tóku nje-poloje Lubba, ke tókuje ñ-pajé darede na: «Junda yo kem dewje te tóyn ñ-pa na:

Ne a kôru taje ang ndereng ñ-tôl Pôl bba.»

¹⁵ Yeenn a, maji kare ooje naa ke nje-gangeje sariya ta e-dujuje tóku-mbay le mbambaje areje ñ-ddeeje ke Pôl darese. Ereje gusu to na ddee kare uruje gel tar laa ke maje ooje. A jeje ja kiya baan mba tôle kete bba kare ñ-tee neenn.»

¹⁶ A ngonn nann Pôl ke dingaw oo tar baan ke da ta kiya le ngaa aw ande me ndoko te le mbambaje pa are Pôl le.

¹⁷ Pôl bbar mare tóku-mbay le mbambaje pa are na: «Aw ke ngonn basan neenn nô tóku mbayje le mbambaje te mba nee ke mare tar ta pa kare.»

¹⁸ Mbay le mbambaje le unn ngonn basan le aw saa nô tóku mbayje te le mbambaje. Ñ-pa na: «Pôl ke duwae le bbarem ngaa du-jum kare m-ddee ke ngonn basan neenn röi te, mba nee ke mare tar ta pa kari.»

¹⁹ Tóku mbayje le mbambaje le uwa ngonn le aw saa ngange lo te ngaa duje na: «Tar ddi a ee ne ta pa karem wa?»

²⁰ Ngonn basan le pa are na: «Mare Jiipije ooje ta naa ta duji kare bara a, are daw ke Pôl lo gange sariya te lede. Da kereje gusu to da ta kuruje gel tar laa le ke maje koo.

²¹ A dang bba oo tar lede ang, mba daseje ne ke dôsô gire ngaa diyaje baan. Dundaje yo ta mbete ne-kusa, ta mbete ne-kay ndereng ta

tol Pol bba. N-moseje rode tɔyn mban, ndui njaa daw n̄ngebbeje.»

²² Tɔku mbayje le mbambaje le ndeje ngonn basan le na: «E-pa are mare dew kara to uku me tar neenn arem ang.» Goe te a, ninayae nare nɔtu.

Dula Pol no tɔku-mbay Pelikese te

²³ Goe te a, tɔku mbayje le mbambaje bbar mare tɔku-mbayje le mbambaje joo ngaa pa arede na: «E-gɔlje mbambaje kɔr joo, nje-sundaje dɔsiri, nje-ningaje kɔr joo are darje perere ta dawje Sejare ke kare jikara ke til te.

²⁴ E-moseje mare sundaje kare unnjie Pol aw saa ke rɔ ke maji no tɔku-mbay Pelikese te.»

²⁵ Goe te a, tɔku mbayje le mbambaje dda maketuru are Pelikese le na:

²⁶ «Ema Kolodiyusu Liyyase m-dda maketuru neenn mari, ei tɔku-mbay Pelikese ke e-to dew ke bo. M-ddai lapiya!»

²⁷ Jiipije uwaje dingaw ke mulae mari neenn ta tɔle. A moo na n̄-to ngonn nje-bbe ke Rɔm are maw ke mbambaje maw more ne me jide te.

²⁸ M-ndiki nya ta gere gel ne ke dundaje ne tar dɔe te are maw saa no nje-gangeje sariya te lede.

²⁹ Moo a, dunda tar dɔe te mba mayn naa tar dɔ nduje te lede. A minga tar ke ase

kare ta n̄-tɔle ne wase dilae ne key kula te ang.

³⁰ Moo na da ta kiya baan ta tol dingaw le. Yeenn a, mulae rɔi te ngaa, m-pa mare nje-kundaje tar dɔe te le kare daw ke tar la le noi te.»

³¹ Mbambaje le ooje ndu tɔku-mbay lede ngaa, unnjie Pol til te awje saa Antipatirisi.

³² Lo are a, mbambaje ke nje-gɔlje telje me ndoko te, a nje-sundaje le awje saa.

³³ Toke n̄-teeje Sejare be a, dareje maketuru le tɔku-mbay ngaa n̄-tɔjeje Pol le.

³⁴ Mbay le tura maketuru le a, duju ta gere se Pol to dew ke nange te ke dda wa? N-pa dare na Pol to dew ke nange te ke Silisi.

³⁵ Mbay le pa na: «Ndɔ ke dewje ke undaje tar dɔi te le ddeeje bba ma koo tar lei.» Nunn ndu kare n̄-ngem Pol me key-tɔku-mbay †.

24

Jiipije undaje tar dɔ Pol te

¹ Ndɔ mi goe te a, Ananiyase ke to tɔku nje-polo Lubba, tɔkuje, ke Tertulusu ke to mare nje pa tar dɔ dewje te awje Sejare. Daw n̄-sekeje Pol ta tɔku-mbay Pelikese te.

² N-bbar Pol dare ddee ngaa Tertulusu le unn kutu kunda tar dɔe te na: «Dew ke bo Pelikese, tambal dɔi a jisi ne ddekeke bbokone, ke

† 23:35 23.35 **Key-tɔku-mbay:** Key-tɔku-mbay ke Erode dda kare te ke non ne bbe te le Erode

ddew gusu te ke siki ke e-tee
ne a bbe neenn maji ne.

³ Ke ndɔ kara kara tɔyn,
loje te tɔyn jaw jari wooyo
mba neje ke maji ke jaw
jinga toke be ddew te lei.

⁴ Ma pa tar ten baa mba m-
ndiki ta tuju kare lei baa ang.
Yeenn a, m-wali nya kare e-
dda me-maji bbo e-tuka mbii
oo tar leje.

⁵ Joo a, dingaw neenn to
dew ke maji ang nya. N-dda
nare lo yeke horo Jiipije te
tɔyn ke dɔ nange te. Ngaa ñ-
to mare tɔku-mbay dɔ mbɔñ-
naa te le dewje ke Najarete
ke to mbɔñ-naa ke maji ang.

⁶ N-sange ddew ta ddee
ke ne-yerew me key-polo-
Lubba te leje are juwae. [N-
ndiki ta gange sariya dœ te
ddew ndu te leje

⁷ A Lijiyase ke to tɔku-
mbay le mbambaje a ddee
ore jije te ke singa

⁸ ngaa duju kare nje ke
undaje tar dœ te le ddeeje ke
tar le noi te.] Ei njaa bbo e-
duje tar a, a gere to neje tɔyn
ke junda ne tar dœ te le to
neje ke tɔkɔrɔ.»

⁹ Jiipije ndikije tar te le to
ngaa paje na tar le to tar ke
tɔkɔrɔ.

*Pɔl ɔru naji laa nɔ Pe-
likese te*

¹⁰ Goe te a, tɔku-mbay dda
jia are Pol kare pa tar ngaa
Pol pa na: «M-gere to e-
to nje-gange sariya le dewje
me bbe te neenn bbal banya
nya. Yeenn a, ma kɔru naji
lem noi te ke me ke oso pɔn.

¹¹ Bbo uru gele a, a gere.
Dda ndɔ dɔku gire joo baa
bbay a maw Jurusalam mba
polo Lubba.

¹² Me key-polo-Lubba te
wase key-mbɔñ-naaje te
wase me bbe te, mare dew
ingam maw mayn tar ke
mare dew wase maw mere
dewje kare yeke lo ndɔ kara
ang.

¹³ Dewje neenn a kaseje ta
tɔji ne ke dundaje ne tar dɔm
te le bbasin neenn ang.

¹⁴ Ne ke m-gere goe a
neenn: Maw m-polo Lubba
le kajeje ke ddew ke siki. A
dede ñ-paje na to ddew ke
maji ang. Ne tɔyn ke ñ-dda
maketuru ndu te le nje-kilaje
mber-tar le Lubba, m-ndiki
te.

¹⁵ Munda mem to dewje ke
gate gate ddem nje ke gate
ang ddem ke oyje a kinje.
Dede kara dunda mede toke
baann to.

¹⁶ Yeenn bba, ke ndɔ tɔyn
maw m-sange ddew ta ngem
keje ke maji nɔ Lubba te
ddem nɔ dewje te ddem.

¹⁷ M-tee Jurusalam ang
bbal banya nya. Yeenn bba
m-ddee ta kare ne kuma ne
dewje ke me bbe te lem
ddem ta kare ne-polo Lubba
ddem.

¹⁸ Kare teenn le a m-
toko yerew lem me key-
polo-Lubba te m-tunga a,
dingamje. Ndœ teenn le
dewje mbɔnje naa banya
ang ddem bula goto ddem.

¹⁹ A mare Jiipije ke Aji eeje
teenn. Dede a bbo deeje sem
ke tar a, to tar lede ta ddee
noi te mba kunda tar dɔm te.

²⁰ Wase dede neenn bbo dooje majang lem ndo te ke maw ne no sariya te le a, maji kare n̄-paje.

²¹ Kare teenn le mar horo nje-gangeje sariya te muru ekii m-pa na: «Da ta gange sariya dōm te wōju dō nje-yoje ke munda mem to da kinje.» Mba tar ke kara baa neenn le njaa n̄-ddee ne sem sariya te nōse te bbokone neenn.»

²² Pelikese gere tar dō ddew te ke siki ke Ebbedewje tōju le ke maje ngaa nōru ndo sariya le ke kete. N-pa na: «Ndo ke Lijiyase ke to tōku mbayje le mbambaje ddee bba ma gange sariya lese le.»

²³ Nunn ndu nare tōkumbay le mbambaje kare n̄-ngem Pōl key kula te, a ta ninya ddew nare n̄-dda mare neje ke mee ndiki ddem ninya ddew nare nje ke laa ddee umaeje ddem.

Pōl aw no Pelikese de ke Durusile te

²⁴ Dda ndo ngaji goe te a, Pelikese de ke dene laa Durusile ke to Jiipi n̄-ddeeje. Pelikese le ula bbar Pōl ngaa dooje tar ke naw n̄-tōju dō kunn me te kare te Kiriste Jeju.

²⁵ Kare te ke Pōl aw pa tar kula-dda te ke gate gate, tar tō bbo ke da-rō te, ke tar sariya ke aw ddee a, bbeel dda Pelikese ngaa pa na: «Ase baann, otu ngaa. Mare ndo ngaa bba ma bbari.»

²⁶ Nare Pōl ddee tōn saa tam taar taar, mba neje to Pōl a kare ne nare.

²⁷ Bbal joo nday a, Pōrusiyusu Pesutusu on tōku-mbay turu Pelikese te. A Pelikese le ndiki ddee maji kem Jiipije te are ninya Pōl key-kula te.

25

Pōl oru naji laa no tōkumbay Pesutusu te

¹ Pesutusu tee nange te ke nōn dōe ngaa ndo muta goe te a, nin Sejare le naw Jurusalam.

² Tōku nje-poloje Lubba, ke tōku dewje le Jiipije awje noe te aw sekeje Pōl. N-dujeje nya kare

³ n̄-dda ke de me-maji ta nare n̄-tel ke Pōl Jurusalam. Daw n̄-ddaje baann ta kiya baan ddew-bō tōlje Pōl.

⁴ A Pesutusu pa na: «Keykula ke Sejare a dila Pōl te. Ema njaa kara mbōr ang a ma tel Sejare tō.»

⁵ Maji kare mare dewje ke kemde oru ke eeje horose te ddeeje ingamje are jaw Sejare, a bbo dooje mare ne ke to ke dōgole ang dō Pōl te a, n̄-sekeje Pōl le.»

⁶ Pesutusu dda ndo jijoo wase ndo dōku baa rōde te ngaa goe te a, n̄-tel Sejare. Lo are a, naw nisi lo gange sariya te ngaa nunn ndu kare n̄-ddee ke Pōl.

⁷ Toke Pōl le tee a, Jiipije ke inje Jurusalam ddeeje gukuje dōe ngaa undaje tarje ke ngeng ngeng dōe te. A ne ke a kase ta tōju to tarje ke dunda dōe te le to tarje ke tōkōrō goto.

⁸ A Pøl øru naji laa na: «Mdda ne ke majang ke mbete ndu le Jiipije ang ddem, key-polo-Lubba ang ddem, ke tøku mbayje ke Røm ang ddem.»

⁹ Pesutusu ndiki ta ddee maji kem Jiipije te, yeenn a, ñ-duju Pøl na: «E-ndiki tel Jurusalam kare ñ-gange sariya lei nøm te wa?»

¹⁰ A Pøl pa na: «Lo ke neenn kara to lo gange sariya le tøku mbayje ke Røm a mar te neenn, are lo ke neenn njaa da gange sariya lem ke te. Moo mare ne ke maji ang ke m-dda ke Jiipije ang are ei njaa kara egere ke maje.»

¹¹ A bbo mare tar uwam wase m-dda mare ne ke maji ang ke ase gange sariya yo døm te a, m-mbete ta koy ang. A bbo tarje ke dunda døm te neenn to ngem baa a, dew kara ee ke ddew ta kiyam me jide te ang. Ma kaw ke tar le nø tøku mbayje te ke Røm.»

¹² Pesutusu pa tar ke njekareje ndeje ngaa goe te a, pa are Pøl na: «E-ndiki ta kaw ke tar lei nø tøku mbayje ke Røm te mban are a kaw nøe te.»

Pøl aw nø Agiripa te

¹³ Dda ndø ngaji goe te a, tøku-mbay Agiripa de ke kønanne Berenise ñ-ddeeje Sejare ngaa dawje ta dda lapiya Pesutusu.

¹⁴ Toke daw ñ-ddaje ndø keteenn ngaji le a, Pesutusu øru gel tar ke dø Pøl le are tøku-mbay Agiripa le na:

«Mare dingaw ke Pelikese inyae key-kula te ee neenn.

¹⁵ Kare te ke maw Jurusalam a, tøku nje-poloje Lubba, ke tøkuje le Jiipije sekeje tam te ngaa dujuje kare m-gange sariya doe te.

¹⁶ A milade te na: <Dewje ke Røm aw gangeje sariya dø dew te baa baann ang. Maji kare nøru naji laa kem dewje te ke undaje tar doe te le bba da gange sariya doe te.›

¹⁷ Kare te ke ema jee ke de ñ-ddee Sejare neenn a, mngelbbe ang. Lo-kare njaa maw misi lo gange sariya te ngaa munn ndu kare ñ-ddee ke dingaw le neenn.

¹⁸ Nje-tarje laa le ddeeje a, ne ke maji ang ke meje to ñ-dda bba dundaje ne tar doe te le moo ang.

¹⁹ Bbaye njaa to tar ke ñ-maynje naa wøju dø ddew ke ta polo ne Lubba lede njaa, ke dø mare dingaw te ke ria na Jeju ke oy mban, a Pøl aw pa na nisi kem baa.

²⁰ A m-gere ne ke mdda wøju dø tar neenn ang. Yeenn a, m-pa mare kare bbo ñ-ndiki a, naw Jurusalam bba ta ñ-gange sariya dø tar te laa le.

²¹ A Pøl le ndiki ta kaw ke tar laa le nø tøku mbayje te ke Røm. Yeenn bba munn ndu kare ñ-ngeme ndereng ta mulae nø tøku mbayje te ke Røm le.»

²² Agiripa pa are Pesutusu na: «Ema njaa kara m-ndiki nya ta koo tar ke ta dingaw te neenn.» Pesutusu le pa

na: «Bara njaa a, a koo tar ke tae te.»

²³ Lo-kare a, Agiripa de ke Berenise ñ-ddeeje ke dewje gode te toke banya, ke tóku-mbayje le mbambaje, ke tóku dewje ke me bbe te dawje lo gange sariya te. Pesutusu unn ndu are ñ-ddee ke Pól.

²⁴ Yeenn a, Pesutusu unn kutu pa tar na: «Mbay Agiripa, sese tóyn ke eeje ke je neenn ooje dingaw neenn. Dewje ke toje to Jiipije tóyn ddeeje oomje ke tar laa. Jiipije ke Jurusalam ddem nje ke neenn ddem aw uruje ekii na nase yo.

²⁵ Ema, moo mare ne ke ñ-dda ke a ase yo ang. A ne njaa ñ-duju ta koo tóku mbayje ke Róm. Yeenn a, munn ndu ta kulae nō tóku mbayje te ke Róm.

²⁶ A minga mare ne kara ke ma dda dœ te me maketuru te kula ne kare tóku mbayje ke Róm le ang. Mba yeenn a m-ddee saa nōse te tóyn, uta tóyn, nō ei tóku-mbay Agiripa te ta kisa me tar laa le. Goe te a, ma gere ne ke ma dda maketuru te kare tóku mbayje ke Róm.

²⁷ Mba ke keje te lem, kula dew Róm a pa gel ne ke dunda ne tar dœ te ang to kula mbe.»

26

Pól oru naji laa nō Agiripa te

¹ Agiripa pa are Pól na: «Jari ddew kare oru naji lei.» Pól ula jia ngaa oru naji laa na:

² «Tóku mbayje Agiripa, róm neelem bbokone nya ta kóru naji lem noi te wóju dœ tarje tóyn ke Jiipije undaje dóm te.

³ Mba e-gere ne-ji-bbeje le Jiipije tóyn maji ddem, e-gere neje tóyn ke daw ñ-maynje naa tar dœ te ddem. Yeenn a, m-duji kare ore wuri oo tar lem.

⁴ «Jiipije tóyn gereje pa-nja lem ke kasem baa. Ñ-gereje kisi lem horo dewje te ke bbe lem, ke kisi lem Jurusalam.

⁵ Ñ-geremje lew baa. Toke ñ-ndikije a, da kaseje ta pa kari to, m-to kara le dewje ke uwaje tar le Lubba ngeng nya ke toje to parijiyenje.

⁶ A bbasine, ñ-sekemje mba munda mem dœ ndu Lubba te ke unn are kajeje.

⁷ Gel-dewje leje ke dóku gire joo undaje mede to ne ke Lubba unn ndue ta dda a ddee ne ke tokoro. Yeenn bba daw ñ-poloje Lubba til, ke kare ke me ke enge ang. Tóku mbayje, ema kara munda mem dœ ne teenm le to. Ne ke Jiipije undaje ne tar dóm te le ann.

⁸ See Jiipije, ooje to Lubba ase ta ndol dewje ke oyje ang mba ddi wa?

⁹ «Ema kara meje lew mpa na to maji kare m-dda singa nya mba koo ri Jeju ke Najarete neenn mbim te ang.

¹⁰ M-dda neenn Jurusalam. Tóku nje-poloje Lubba aremje ddew are ema ke da-róm njaa mungu nje-mekunnje nya key-kula te ngaa bbo da ta tolde a, m-ndiki te to.

¹¹ Maw mande key-mbɔn naa te lede ke ndɔ ndɔ maw mula kemde ndoo. Maw muwade ke singa mare ñ-tajije ri Jeju. Bbo wungu ñm boy a, m-ndole gode ndereng dɔ bbe te ke ddang.»

Pɔl tel ɔru gel bbar ke Ebbe-dewje bbare are Agiripa

¹² «Mare ndo tɔku nje-poloje Lubba aremje ddew kare maw Damase ke ride maw muwa nje-me-kunnje.

¹³ Tɔku mbayje, mee ddew-bô maw maw ngaa kare ar danna a, moo mare lo-kare in darâ uru dɔm te ke nje-buwa lo-kawje lem. Lo-kare le uta ndoko le kare.

¹⁴ Toke jeje tɔyn ñ-tee joso nangê a, moo mare ndu dew pa tar arem ke tar arameyen na: <Sɔl! Sɔl! Mba ddi bba e-dda sem singa wa? A to ngeng sei nya ta dda singa toke da ke ebbeeje ɔse ke kake a, aw dda dingaw.»

¹⁵ Milae te na: <Ei na wa? Ebbe-dewje.» Ebbe-dewje pa na: <Ema Jeju a aw dda sem singa ann.

¹⁶ A in ar taar. Gel ne ke m-tee mingai ne toke be: M-tee mingai kare e-tel to nje-kula lem ddem, kare e-pa tar koo ke oom neenn are dewje ddem, ngaa ta kare ila mber neje ke ma tɔji bbay.

¹⁷ Ma kɔri me ji Jiipije te, ke me ji dewje te ke toje to Jiipije ang ke mulai ke rɔde te.

¹⁸ Mulai rɔde te kare e-teyn kemde ta ɔrude lo-ndul te e-tee ke de lo-kare te. Kare ɔrude ji Satan te ke ñm dɔde e-ddee ke de rɔ Lubba te.

Yeenn bba Lubba a kɔru tar majang lede dɔde te ngaa da kingaje lo horo dewje te ke ooje mede te sem ngaa majije tɔyn.» »

Pɔl ɔru gel ne ke ñ-dda

¹⁹ «Tɔku mbayje Agiripa, mba yeenn a, m-tusu ne ke in darâ ke moo toke le ni-jeenn le minya m-dda ne ke dang ang.

²⁰ A dewje ke Damase, ke Jurusalam a mila mber-tar neenn mareded dɔngɔr. Goe te a, mila mbere mare dewje ke Jude te, ke dewje ke toje to Jiipije ang. M-pa mareded kare ñ-turuje mede ta daaje lo ke rɔ Lubba te ngaa ta ñ-ddaje ne ke tɔju to ñ-turuje mede mban.

²¹ Mba tar neenn le a Jiipije uwamje ne kare te ke me ne key-polo-Lubba te ngaa ñ-sangeje ddew ta tɔlemje.

²² A Lubba njaa ngemem ndereng bbokone, are ño dewje te tɔyn, nje ke ten, wase nje ke bo kara m-nayn maw m-pa tar-naji laa bbay. Ne ke a ta ddee ke nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke Moyije pajé tare le njaa maw m-pa. Mila mare ne dɔe te ang.

²³ Ñ-pajé na Kiriste a koo ndoo. Na to dɔngɔr dewje a kin horo nje-yoje te ngaa na kila mber lo-kare kare Jiipije ke dewje ke toje to Jiipije ang.»

Pɔl duju Agiripa kare oo mee te

²⁴ Pɔl nayn aw ɔru naji laa baann a, Pesutusu uru ekii

na: «Pɔl, e-to nje-wooy! Nej ke e-ndo nya le ilai wooy te!»

²⁵ A Pɔl pa na: «Pesutusu, dew ke bo, mayn wooy ang. Tar ke tɔkɔrɔ, ke tar kem-kare a maw m-pa.

²⁶ Tɔku mbayje Agiripa oo tarje neenn kete mban are ma kase pa tar neenn noe te ke bbeel ang. M-gere to ñ-gere nejeenn tɔyn, mba nejeenn le teeje lo kiyae te ang.

²⁷ Tɔku mbayje Agiripa, tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje le e-ndiki te wa? M-gere to e-ndiki te njaa.»

²⁸ Agiripa pa are Pɔl na: «Oo to a dda kare m-to nje-koo-mete ke ngɔru baa be wa?»

²⁹ Pɔl pa are na: «Ke bbasine neenn wase ke lew kara, ma duju Lubba kare ei ddem, esee dewje tɔyn ke aw ooje tar lem bbokone neenn ddem e-ddeeje toke lem. A ta kula njamji a ñ-to ne se ke toke be ang.»

³⁰ Tɔku mbayje Agiripa ddem, tɔku-mbay Pesetusu ddem, Berenise ddem, ke dewje ke isije ke de inje taar.

³¹ Dɔruje rɔde ke guku ngaa ñ-paje tar horode te na: «Dingaw neenn dda mare ne ke ase yo wase mare ne ke ase kilae ne key-kula te kara ang.»

³² Agiripa pa are Pesetusu na: «Bbo dingaw neenn duju ta kaw no tɔku mbayje te ke Rɔm ang a, ja kinyae.»

¹ Toke dunn ndu kare junn tɔku to jaw Itali a, dinya Pɔl, ke mare dewje ke duwade me ji tɔku-mbay te le mbambaje ke Rɔm ke ria na Juliyusu. Dunda ri mbambaje le na «mbambaje le tɔku mbayje.»

² Junn tɔku to ke Adaramiti ke a ta kaw bbeje te ke Aji ke tɔku toje aw arje te ngaa jaw. Aristarke ke to dew ke Tesalonike nange te ke maseduwann aw ke je.

³ Ndɔ kara goe te a, ñ-tee Sidɔn. A Juliyusu ke aw dda Pɔl maji le, inyae are naw rɔ nje-buwa-kuraje te laa mba kare dareje mare neje ke due.

⁴ Jin keteenn a, junn ddew ke tee giri Sipere te, mba yel aw tila kemje.

⁵ N-gange ba-kate ke to mbɔr Silisi, ke Pampili te ngaa ñ-tee Mira nange te ke Lisi.

⁶ Keteenn, tɔku-mbay le mbambaje le oo mare tɔku to ke Alekejandiri ke aw ke Itali ngaa, areje jaal.

⁷ Jaw jann jann baa ndɔ banya ngaji are ñ-dda to kula ddaje bba ñ-tee Kinide. A yel ɔkuje ddew kare ñ-niday ke ddew ke junn le. Yeenn a, ñ-niday mbor Kerete te er ke Salemɔnné.

⁸ N-dda to dda bba ñ-niday mbɔr dɔ dere ba te le ngaa ñ-tee lo te ke daw ñ-bbar na «lo ke maji ke tɔku toje aw arje te». Lo le to ngɔsi ke Laje.

⁹ A ndɔ nday nya ngaa are nja dɔ maann te to ne-bbeel

nya, mba ndɔ mbete ne-kusa ke dɔ neyn te nday mban*. Yeenn a, Pɔl ndeje nje-yelje tɔku to le na:

¹⁰ «Ngakɔmje, moo a, lokaw leje neenn a maji ang. Tɔku to le ddem ne-kotoje ddem a tujuje nya. Jeje njaa kara jeeje ta yo te tɔ.»

¹¹ A, tɔku-mbay le mbambaje le ndiki ta koo tar le nje-yel tɔku to le, ke tar le nje-tɔku to le uta ndeje le Pol.

¹² Tɔ bbay, lo-kar le tɔku tojeenn le to lo ke maji kare dew isi te neyn kul te ang. Mba yeenn a, nya le dewje ke me tɔku to te le ndikije ta kɔtu lo teenn le. N̄ndiki kare ddew to a, n̄-teeje Penikese, ke to lo-kar le tɔku toje ke Kerete. Lo le aa lo ke dagoo ddem beer ddem er ke lo kande te le kare, ta kisi teenn kare neyñ-kul nday dɔde te.

Bamburabo ula dɔ ba-kate te

¹³ Mare yel ke ula ke singa ang in dagoo a dewje ke me tɔku to te le ejeje to da kaw teeje lo te ke dundaje mede ta tee te le. Yeenn bba dɔruje tɔku ande ke daw dila maânn kare to le nja ang ngaa n̄-sangeje ddew mba kuwa kare ba ke Kerete.

¹⁴ A njange njange baa, mare bamburanbo ke dunda ria na «Frakilon» in er dɔ dere ba te le ingade.

¹⁵ Bamburabo le unn tɔku to le ta kaw ne are ddew ke ja nar ne to le goto ngaa dinya jare to le aw ke je.

¹⁶ N̄nday giri ngonn dɔdere ba te ke ria na Koda. N̄dda to kula ddaje bba juwa ngonn to ke n̄-tɔ mbɔr tɔku to te le mba kaji ne nje ke maann a ta kuwade.

¹⁷ Nje-yelje tɔku to le unnje ngonn to ilaje me tɔku to te le ngaa tɔje tɔku to le ke kula. N̄bbeelje mba kare tɔku to le aw ar ke de dɔ enangara te ke Libi. Yeenn a, dunnje mare ne ke ooy ke n̄-tɔ tɔku to te le dilaje maânn ngaa dinyaje dare tɔku to le aw ke de.

¹⁸ Bamburabo le yekeje ke singa nya. Yeenn bba lo are a, dunnje kutu tila ne-kotoje maânn.

¹⁹ Ndɔ muta laa a, dede njaa dotoje ne-kulaje ke me tɔku to te le ke jide n̄-tilaje maânn.

²⁰ Ndɔ banya nya dew oo kem kare ang ddem, oo endenterendenje ang ddem. Bamburabo le aw yeke lo to bbeel nya. Jeje to ja kaji ang ngaa.

²¹ Dewje ke me tɔku to te le usaje ne ang ndɔ banya. Yeenn ngaa Pɔl ar taar nɔ dewje te le tɔyn ngaa pa na: «Namdede, bbo ooje tar lem ngaa areje naynje Kerete a, neje a tujuje be ang ddem, neje a naynje be ang ddem.

²² A ke bbasine neenn, mpa marese: E-bbeelje ang, mba dew kara horose te a koy ang. Tɔku to le kara baa njaa a tuju.

²³ Til te neenn, Lubba ke m-to dew laa ngaa maw dda

* 27:9 27.9 Ndɔ mbete ne-kusa ke dɔ neyn te

saa are mare anji laa tee ingam,

²⁴ ngaa pa arem na: «Ebbeel ang Pöl. Maji kare ar nɔ tɔku mbayje te ke Rɔm are gange sariya lei. Lubba a ngem dewje tɔyn ke eeje sei me tɔku to te neenn wɔju dɔi.»

²⁵ Yeenn a, uwaje are ngeng, nje-buwa-kuraje lem! Munda mem do Lubba te. Na dda ne ddew kara baa toke ñ-pa narem.

²⁶ Tɔku to le a kaw kar ke je ta mare dɔ-dere ba te.»

²⁷ To til dɔku gire so laa a bamburanbo le aw yekeje dɔ tɔku ba kate te ke Mediterane teenn. Lo aw to mɔngu yenene a, nje-yelje to le ooje toke ne ke jaw ñ-tee ngosi ke nange.

²⁸ Dilaje kula ke ñ-tɔ ande ke oɔy gele te maânn mba gere ne kuru laa ngaa dinge gaje kilometere dɔmuta gire siri. Daw ngaji ngaa ñ-telje dilaje bbay a, dingaje kilometere dɔjoo gire jijoo.

²⁹ N-bbeelje kare tɔku to le unda er ang. Yeenn a, dunguje ande-nareje ke oɔy so maânn kutu tɔku to te le kare nja ang ngaa ñ-ndingaje kare lo are ke tɔke.

³⁰ Kare teenn, nje-yelje tɔku to le sangeje ddew ta tee me to te le kaynje. Dun-je ngonn to dilaje maânn ngaa dereje gusu to na ta tilaje ne ande-nareje ke oɔy nɔ tɔku to te le.

³¹ Yeenn a, Pöl pa are tɔku-mbay le mbambaje, ke mbambaje le na: «Bbo dinge gawje neenn naynje me tɔku

to te neenn ang a, a kajije ang.»

³² Yeenn a, mbambaje le gangeje kulaje ke ñ-to ne ngonn to le ngaa dinyaje dare aw.

³³ Kete bba kare lo are a, Pöl ndeje dewje tɔyn kare usaje ne. N-pa na: «Ndɔ dɔku gire so bbokone ke aw ngebbeje kare do maann to ddekeke ngaa usaje ne ang.»

³⁴ Yeenn a, m-dujuse kare usaje ne mba kisi ne ke tebbe. M-pa marese bbay to ben do mare dew kara horose te a koso nangé ang.»

³⁵ Go tarje teenn a, nunn mapa, nare wooyo Lubba kem dewje te tɔyn, ñ-tete ngaa nunn kutu kusa.

³⁶ Yeenn ngaa dewje tɔyn ingaje singa ngaa usaje ne to.

³⁷ Kɔrje tɔyn ke jisi me tɔku to te le to kɔr joo ke dɔsiri gire misan.

³⁸ Goe te ke jusa ne jare meje ndann a, ñ-tila bbɔl beleje maânn jare tɔku to le ñle.

Dewje ke me tɔku to te tɔyn teeje ta yo te

³⁹ Toke lo are a, nje-yelje to le ooje do nange a gereje ang. Dooje ta maann ke to enangara. Yeenn ngaa, ñ-ndikije ta bbo ddew to a, kaw ke tɔku to le tae te.

⁴⁰ Mba yeenn a, ñ-tutuje kula ke ñ-tɔ ne ande-nareje ke oɔy le dare osoje me maann te. Kare teenn njaa to a ñ-tutuje kula neje ke aw tɔjuje ddew tɔku to le. Goe te a, ñ-tɔje kubbu nɔ tɔku to te le kare ta yel uta ne tɔku

to le ngaa dunnje ddew er ke
dɔ enangara te le.

⁴¹ Daw ñ-teeje dɔ enangara
te ke tee dann maann te
ke uru ngaa uwa tɔku to
le ar ne lo kara. Nɔ tɔku
to le ande me enangara te
are ddew ke na ngese ne
goto. Maann lenge ngaa
unda kutu to le ke singa are
tete.

⁴² Mbambaje ndikije ta
tɔlje dewje ke duwade le na
kare mare kara ale maann
tee ayn.

⁴³ A tɔku-mbay le mbam-
baje le ndiki ta kaji Pɔl are
nɔkude ddew kare ñ-ddajje
ne toke baann. Nare ddew
dewje ke gereje maann kare
gaynje maânn dɔngɔr ta
aleje teeje ddaka.

⁴⁴ Kese dewje a naaje kare
kakeje te, ke gaji tɔku to
ke guru le mba kɔru gode.
N-dda toke baann ngaa jeje
tɔyn ñ-tee ddaka ke rɔ ke
maji.

28

*Pɔl tee dɔ dere ba te ke
Malte*

¹ Go yo te ke ñ-tee tae te
bba ñ-pa dareje na ri dɔ dere
ba le to Malte.

² Nje-bbeje le taaje ke maje
nya. Ñ-yelje tɔku puru ngaa
ñ-bbarje dare ñ-ndibbi mba
ndi unn kutu ta kere are kul
ɔn nya.

³ Pɔl oto ngann ngew ungu
puro. A li tee me te mba
puru le obbe ngaa ñ-tɔn ji
Pɔl ñ-tinya te.

⁴ Toke nje-bbeje le ooje li
ke naa ji Pɔl te le a, ñ-paje
tar horo naa te na: «A du

ang dingaw neenn to nje-tɔl
dewje. Maann a ta kuwae
bba tee tae te. A ne ke gate
gate a kinyae kare ñ-nayn
kem ang.»

⁵ Pɔl tusu li le are oso puro.
A ne kara njaa dda Pɔl ang.

⁶ Nje-bbeje le aw ngebbeje
ta koo rœ ke a ti wase koso
ke na koso wate koy. A ñ-
ngebbeje pin dooje mare ne
kara ke dda Pɔl ang. Yeenn
a, ñ-telje ñ-turuje ndude na:
«Ñ-to mare lubba.»

⁷ Ngɔsi baa keteenn, lo le
mare tɔku dew ke dɔ dere
ba te le ke ria na Pubiliusu
ee teenn. Nuwaje ke rœ te
ke maje ngaa ñ-to rœ te ndɔ
muta.

⁸ Bo Pubiliusuje le to
tuwa rɔ-tɔ te. Rœ tunga nya
ddem ñ-ndenge mese ddem.
Pɔl aw ooe, duju Lubba dœ
te, ila jia dœ te ngaa naji.

⁹ Goe te a, mare nje-bbeje
ke Malte ke rɔde tode ddee
ooeje ngaa rɔde ddee maji to.

¹⁰ Nje-bbeje le waljeje nya
ngaa kare te ke ja ta kunn
tɔku to a, dareje neje ke a
kumaje ddew-bô.

Pɔl tee Rɔm

¹¹ Go neyn muta te ke ñ-
dda a, junn tɔku to ke in
Alekejandiri. Ri tɔku to te
le na « lubbaje ke toje to
ndungaje ». Tɔku to le ar
teenn kare neyn kul nday
bba ta kɔtu.

¹² N-tee Sirakusu a, ñ-dda
ndɔ muta.

¹³ Jin teenn a, juwa kare
mbal ñ-tee Rejiyo. Lo are a,
yel ke dagoo ula nya ngaa
ndɔ joo a, ñ-tee Pujɔl.

¹⁴ Jinga mare ngakonje me bbe teenngaa ñ-dujuje kare ñ-dda ndo siri rode te. N-dda toke baann bann a jaw ne Rom.

¹⁵ Ngakonje ke Rom ooje tar leje ngaa tilaje kemje ndereng ingajeje lo ne-labbe te ke Apiyusu, ke bbe ke to key-to-mbaje te ke muta. Toke Pol oode a, are wooyo Lubba ngaa tel inga singa.

¹⁶ Toke ñ-tee Rom a, dare ddew Pol kare uwa key laa dang. Dunn mare mbamba kara kare ngeme.

*Pol pa tar le Lubba bbe te
ke Rom*

¹⁷ Ndo muta goe te a, Pol bbar toku dewje le Jiipije ke isije me bbe te ke Rom ta key te laa. Toke ñ-mbonje naa a, ñ-pa nareda na: «Ngakonje, m-dda mare ne ke maji ang ke dewje leje ang ddem mbete ne-ji-bbe le kajeje ang ddem. A duwam Jurusalam ngaa dinyam me ji dewje te ke Rom.

¹⁸ Go tar te ke nje ke Rom dujumje ooje toyn a, ñ-ndikije ta kinyamje mba dooje mare tar dom te ke a kase kare ñ-tolumje ne ang.

¹⁹ A Jiipije mbeteje. Mba yeenn a, m-duju ta ddee ke tar lem no toku mbayje te ke Rom, bbo to tar a m-ndiki ta kunda do dewje te ke bbé lem te.

²⁰ Wøju do tar neenn njaa m-duju ta koose, ta ton ke se tam. Ma kerese ang, ñ-ton ke kula njamjije neenn wøju do tar ne ke dewje

ke Ijarayel undaje mede doe te.»²¹

²¹ Dilaeje te na: «Jinga mare maketuru ke in nange Jude te doi te ang ddem, mare ngakonje kara ddee pa tar doi te areje ang ddem wase pa tar lei maji ang areje ang ddem.

²² A jaw ñ-duji kare ei njaa oru gel ne ke aw eje areje, mba ñ-gere to loje te toyn dewje aw mbeteje kuwa-donaa ke ee me te neenn to mbete dor.»

²³ Dojuje ndo dareje ngaa ndoe le ase a, ñ-ddeeje toke banya dingaeje lo toe te. Ke endoo ndereng lo-kul Pol pa tar arede. Ñ-pa tar kõñ-bbe le Lubba nareda. Nunn tar ndu le Moyiji, ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ñ-pa ne tar le Jeju kare ñ-ndikije te.

²⁴ Mareje ndikije te saa, a mareje mbeteje.

²⁵ Horode te tar lede aw naa te ang ngaa kare te ke da ta kotoje a, Pol pa tar kara na: «Tar ke Ndil-me-nda pa are kajeje ddew te le Nje-kila mber-tar le Lubba Ijai neenn to tar ke tokoro. Ndil-me-nda pa na:

²⁶ *Aw inga dewje neenn
e-pa arede e-pa na:
a kooje tar ke maje,
a a gereje kande tar le ang,
a kooje loo ke maje,
a a kooje ne ang.*

²⁷ *Mba me dewje le ketere,
dutuje mbide,
ñ-bbirije kemde
baann bba ta kare kemde oo
lo ang ddem,*

ta kare mbide oo tar ang
ddem,
ta gere ne ang ddem
mba ñ-ndikije ta telje røm te
kare majide ang.» *

28 Pøl pa arede bbay na:
«Maji kare e-gereje. Lubba
ula ke tar kaji neenn are
dewje ke toje to Jiipije ang.
Dede da ndikije tar te le.»

29 [Go tar te ke Pøl pa le a,
Jiipije maynje naa tar øtuje
ne.]

30 Pøl dda bbal joo kakara
key te ke nuka ke nare laa
njaa. Naw taa dewje tøyn ke
ddeeje aw ooeje ke røe.

31 N-tøju tar køñ-bbe le
Lubba ngaa ñ-tøju ne dø
Ebbe-dewje Jeju Kiriste te ke
bbeel ang. Mare dew øke
ddew ang.

Dɔ̄ngɔ̄r maketuru ke Pɔ̄l dda are Timote 1 Timote

1Ti

Tar dɔ̄ maketuru te le Timote

Nje-dda maketuru neenn to Pɔ̄l. N-dda maketuru le horo bbal 64 ke 66 go ddee te le Jeju dɔ̄ nange te. Nula ke maketuru le nare Timote.

Timote le bœje to gereke, a kœnje to jiipi. Kœnje le unn mee are Jeju. Timote to nje-nja go Pɔ̄l te. Pɔ̄l ulae mare loje te nya. Nulae Tesalonike, ke Korente. Ansiyenje ke Egilisi te unneje to kara le dewje ke eeje dɔ̄ mbɔ̄ñ-naa te le nje-me-kunnje.

Pɔ̄l dda maketuru le mba nje-me-kunnje naynje aw moseje gol mbɔ̄ñ-naa lede bbay. A mare nje-me-kunnje aw tɔ̄juje neje ke tɔ̄kɔ̄rɔ̄ ang. Naw nare ndejeje nje-me-kunnje, ke nje ke isije dɔ̄ mbɔ̄ñ-naa te le nje-me-kunnje le.

Ndejeje laa le toke be: Tar ngem ne-tɔ̄ju ke tɔ̄kɔ̄rɔ̄. Tar nayn ddew tarje te ke me maketuru te le Lubba. Tar dda kula ke ndɔ̄ tɔ̄yn wɔ̄ju dɔ̄ Tar ke maji. Tar duju Lubba naa te. Tar mose gol Egilisi, ke tar mbere dewje ke maji kare isije dɔ̄ Egilisi te.

Tar lapiya le Pɔ̄l

¹ Ema Pɔ̄l ke Lubba ke Nje-dekajije, ke Jeju Kiriste ke jundaje meje dœ te a daremje ddew kare m-to nje-kayn-kula le Jeju Kiriste, m-dda maketuru neenn mari.

² M-dda maketuru neenn mari ei Timote ke e-to ngonnum ke tɔ̄kɔ̄rɔ̄, mba oo mei te ke Kiriste. Maji kare Lubba ke Bɔ̄, de ke Jeju Kiriste ke to Ebbejeje ñ-ddaje sei me-maji, dooje kem-tondoo lei ngaa darije me-wul-lom.

Tar ke wɔ̄ju dɔ̄ ne-tɔ̄ju ke to ke dɔ̄gɔ̄le ang

³ Maji kare e-nayn bbe te ke Epeje ddew kara baa ke ndu ke munn mari kare te ke maw ne ke Maseduwane. Me bbe te ke Epeje le, mare dewje aw tɔ̄juje ne ke dɔ̄gɔ̄le ang. Maji kare ta e-gangede ddewe te.

⁴ E-pa are nje-ne-tɔ̄juje ke ke dɔ̄gɔ̄le ang le are dɔ̄ru keje lede dɔ̄ gel neje te ke lew ke to ke ddewe ang, ke tar kɔ̄ru gel kadede ke ngal nya ngaa kœn goto. Nejeenn aw ddeeje ke mayn naa tar baa bbo dda me-kara ke ne ke Lubba mose wɔ̄ju dɔ̄je ang. Dew a gere ne ke Lubba mose le ddew me-kunn te.

⁵ Ne ke maw m-sange ddew ndu te ke munn neenn to kare e-ndikije naa ke me ke nda, kare eeje ke keje ke maji, kare ooje mese te tɔ̄kɔ̄rɔ̄ ke Lubba.

⁶ Mare dewje ke inyaje ddew nejeenn le ndeemje ddew ngaa aw undaje bula baa.

⁷ N-ddaje rōde to nje-tōjuje ndu le Lubba ke are Moyije, a ñ-gereje gel tar ke daw ñ-paje le ang. Tar ke darje dōe te le kara ñ-gereje gele ang ddem.

⁸ N-gere to ndu to ne ke maji toke dew dda kula ke turu ndu le.

⁹ N-gereje to dew ke gate gate a ndu to wōju dōe ang. A ndu to wōju dōne ke mbeteje ndu, nje-dōktereje, ke nje ke mbeteje Lubba, nje-ne-ddaje ke maji ang, ke nje ke bbelje Lubba ang ddem bbelje ne le Lubba ang ddem, nje-tōlje bōdede wase kondede, ke nje-tōlje ngamaredeje,

¹⁰ nje-ddaje lo-to majang, ke dingawje ke aw ddaje lo-to ke dingaw maredede, ke nje-labbeje dewje to bbereje, ke nje-ngemje, ke nje ke aw undaje-yo baa wase dewje ke ddaje ne tōyn ke to dang ke ne-tōju ke tōkōrō.

¹¹ Ne-tōju ke tōkōrō le to me Tar te ke Maji ke areje ddew ta kare ñ-gereje Lubba ke ase kare dewje osuje gaje. Lubba ke ndiki ta kare jisije maji le njaa inya Tar ke maji le me jim te.

Tar wooyo le Pol

¹² Mare wooyo nya Ebbeje Jeju Kiriste ke arem singa: Noom to mare dew ke na kase ta kunda mee dōe te ngaa ñ-bbarem kula te laa.

¹³ A ema ke lew m-to njetuju ria, nje-dda singa ke dewje laa, nje-dda saa dō. Lubba oo kem-to-ndoo lem,

mbata kete moo mem te saa ang are m-gere dōm ne te ke m-dda le ang.

¹⁴ Ebbejeje Lubba dda sem me-maji ke bo nya. Nare moo mem te ngaā nare mndiki ngamaremje ddewmekara te ke m-dda ke Jeju Kiriste.

¹⁵ Tar neenn to tar ke tōkōrō, maji kare dewje tōyn taaje tar neenn ngemje mede te: Jeju kiriste ddee dō nange te mba kaji nje-ddaje majang. Ma njaa m-to dew ke dda majang uta kese dewje tōyn.

¹⁶ A bbo Lubba oo kem-tondoor lem a, ñ-ndiki ta tōju to ñ-tō wure wōju dōm, ema ke m-to dew ke dda majang uta kese dewje tōyn le. Ñ-dda baann mba kare dewje ke a ta kooje mede te saa ta kinga ne tebbe ke ke ndō ke ndō oomje to ne-kōju mare.

¹⁷ Ase kare dewje tōyn ndoyje ri Lubba ngaa osuje gaji Lubba ke bbal ke bbal! Lubba ke nje-kisi ke ndō ke ndō, Lubba ke kem dew ooe ang, Lubba ke kara baa, Amem.

¹⁸ Ngonnum Timote, ndu ke maw minya me jii te neenn to ddew kara baa ke tar ke *nje-kilaje-mber-tar le Lubba paje wōju doi lew. Maji kare tarje neenn ari singa are e-dda ne dō ke maji,

¹⁹ ddew kunda mei dō Lubba te, ke ddew ngem keje ke maji te. Mare dewje ke ooje mede te mban ngaa eeje ke keje ke maji le telje inyaje

keje ke maji le ngaa dosoje ddew me-kunn te lede.

²⁰ Imene de ke Alekejandere deeje horo dewje teen le. Minyade me ji Esu te kare ta ñ-ndoje ta tel taji Lubba ang ngaa.*

2

Ndeje wɔju dɔ duju Lubba

¹ Yeenn a, ne ke m-ndejese ta kare e-ddaje ḋɔngɔr a to kare dewje dujuje ne ji Lubba te, paje tar ke Lubba, ddaje rɔde to ndoo nɔ Lubba te ngaa telje ke wooyo are Lubba wɔju dɔ dewje tɔyn.

² Maji kare e-dujuje Lubba wɔju dɔ tɔku-mbayje, ke nje-kɔñ-bbeje. Baann bba ja kisije ddekeke, ja kisije ke me-wul-lɔm ddew bbel Lubba te ddem ta wal Lubba ddem.

³ Yeenn a to ne ke kura ngaa maji nya kem Lubba te ke Nje-kajije,

⁴ Lubba ke ndiki kare dewje tɔyn ingaje kaji ddem, ndiki kare dewje tɔyn gereje ne ke tɔkɔrɔ ddem.

⁵ Mba Lubba kara baa,
*nje-gɔl tar horo Lubba te ke dewje kara baa tɔ.

Ñ-to dew, Jeju-Kiriste,

⁶ ke unn rœ uka ne dɔ dewje tɔyn.

Kare ase a, Kiriste pa tar naji le toke baann.

⁷ Mba yeenn a, Lubba undam to nje-kila mber, ke nje-kayn-kula kare m-tɔju tar me-kunn, ke tar ke tɔkɔrɔ dewje ke toje to Jiipije ang. Tar ke tɔkɔrɔ a maw pa

neenn bbo maw mere ngem ang.

⁸ Yeenn a, m-ndiki ta kare dingawje dujuje Lubba ke lo tɔyn, dulaje jide ke darâ ke me ke nda kayn, ke wungu ang ddem ke mayñ-tar ang ddem.

⁹ Ddew kara baa, m-ndiki kare deneje ulaje kubbu ke maje, dulaje kubbu dare kem dewje to ke dɔde te ang, ñ-ddaje mande ke boro ang: Ñ-ddaje dɔde ke dɔgɔle, dulaje ne-mandeje ke ñ-dda ke ande ang wase mere wase kubbu ke nare ngeng nya ang.

¹⁰ A maji kare kulaje ke maji a deneje ulaje to kubbu. Ne ke baann a ase kare deneje ke unnje ndude ta bbel Lubba ddaje.

¹¹ Kare ne-tɔju a, maji kare deneje isije ddekeke ngaa ta dooje tar.

¹² Mare ddew dene ta kare tɔju ne wase on dɔ dingaw ang. Maji kare dene utu tae.

¹³ Mba Adam a Lubba ddae ḋɔngɔr bba goe te a ñ-dda Ebe.

¹⁴ Adam a are Esu ere ang. A dene a inya are Esu ere ngaa oso me majang te.

¹⁵ A Lubba a kaji dene ddew kuju ngonn te, toke noo mee te ke Lubba, toke ñ-ndiki dewje, toke ñ-ngem rœ ngaa ñ-dda rœ ngaji.

3

Dewje ke aw ngemje Egilise

* **1:20** Kilade ddaka

¹ Tar neenn to tar ke tokoro. Toke bbo mare dew ndiki ta ddee to nje-kula le Lubba a, to kula ke maji nya njaa a ñ-ndiki ta dda.

² Baann a, maji kare ñ-to dew ke tar to doe te ang, ñ-to nje-dene ke kara, ñ-to dew ke ngem rœ, ñ-to dew ke gere do jia, ñ-to dew ke dda ne ke ddewe, dew ke gere ngem nje-mbaje, dew ke gere ta toju ne.

³ Maji kare ñ-to bbere le koto ang, ñ-to nje-kunda dew ang, ñ-to dew ke wul pee, ñ-to dew ke ndiki kol ang, ñ-to dew ke ndiki nare nya ang.

⁴ Maji kare ñ-to dew ke gere ta toju ddew ke maji nje ke me key te laa, ñ-to dew ke dda are nganne ooje tae ngaa bbeleje.

⁵ A bbo dew gere ta kon do nje ke me key te laa ang a, na ngem Egilise toke baann wa?

⁶ Maji kare nje-kula le lubba to dew ke oo mee te ke Jeju goe ew bba. Baann ang a, na koo rœ bo nya ngaa Lubba a gange sariya doe te ddew kara baa toke ñ-gange sariya do Esu te.

⁷ Maji kare dewje ke toje to nje-me-kunnje ang paje tar laa maji. Baann bba na koso me bande te le Esu kare ta ro-kul ddae ang.

Tar le diyakereje

⁸ Ddew kara baa, maji kare diyakereje toje to dewje ke ulaje gel rode naa te ang, dewje ke ndude joo ang, ñ-toje to nje-kayje koto nya ang, maji kare ñ-toje dewje

ke aw sangeje ta kinga nare-bukuru ang.

⁹ Maji kare ñ-ngemje tar me-kunn ke Lubba tee ne ke ddaka le ke keje ke maji.

¹⁰ Maji kare ñ-nade doo kete bba ngaa goe te bbo mare tar to dode te ang a, da kaseje ta ddaje kula le.

¹¹ Maji kare dene njeje kara ulaje gel rode naa te ang, ñ-toje to nje-naneje ang, ñ-ngemje rode. Ñ-to deneje ke toje gate gate ddew neje te toyn.

¹² Maji kare diyakereje le toje to nje-deneje ke kara. Maji kare ñ-gereje ta toju ddew ke maji ngannde, ke dewje toyn ke me key te lede.

¹³ Mba diyakereje ke aw ddaje kula lede ke maje a kingaje piti ta dewje te toyn ngaa da paje tar me-kunn lede ke to ke do Jeju te ke bbel ang.

Ne-gere ke iya rœ

¹⁴ Kare te ke maw m-dda ne maketuru mari neenn, munda mem ta kaw kingai mbor ang baa.

¹⁵ A bbo m-ddee ke toke ang a, ndejeje ke mari neenn a kari ddew kare e-gere ddew ke a nja ne horo dewje te le Lubba. Dewje le Lubba le to Egilise le Lubba ke Nje-kisi kem baa. Nje-me-kunnje le toje to nje-kuwaje tar ke tokoro kare ngeng.

¹⁶ Tokoro njaa, tar me-kunn ke iya rœ ngaa ñ-tee ne ke ddaka le to ne ke ngeng nya. Tare le toke be: Kiriste unn da ro dew,

Ndil me-nda pa tar naji laa
na ñ-to gate gate,
anjije ooeje,
dewje pa tar laa horo dewje
te ke toje to Jiipije ang,
dewje ke dɔ nange te unnje
mede are,
Lubba unne aw saa lo piti te
laa darâ.

4

Ne tɔyn ke Lubba dda maji to maji dɔrɔ

¹ Ndil-me-nda pa tɔkɔrɔ na, ddutu ndɔɔje a, mare dewje a kinyaje ddew me-kunn mba naynjie go ndilje te ke nje-ngemje ngaa da kunnje go ne-tɔju le umaje.

² Dewjeenn le ndemje ddew woju dɔ tar le nje-ngemje. Nje-ngemje le ndil ne-gere lede oy toke mare le kake ke tebbe ke puru wae.

³ Nje-ngemje le tɔju ne na: taa-naa wase kusa mare ne-kusaje to kula ke maji ang. A Lubba dda ne-kusajenn mba nje-me-kunnje ke gereje ne-tɔju ke tɔkɔrɔ. Maji kare dareje wooyo Lubba mban a dusaje.

⁴ Mba neje tɔyn ke Lubba dda maji to maji dɔrɔ. Ne ke ta mbete me te goto toke dew usa ke wooyo.

⁵ Mba tar le Lubba, ke duju Lubba leje ddaje are ne-kusa le tel ne-kusa ke maji kem Lubba te.

Nje-kula le Lubba ke tɔkɔrɔ

⁶ Toke e-tɔju neje ke m-pa mari neenn nje-me-kunnje

a, a to nje-kula le Kiriste ke tɔkɔrɔ. Baann bba, a tɔju to e-to dew ke tar le Lubba ande ddew ne-tɔju te ke tɔkɔrɔ ke e-ndo ke rɔ-nel.

⁷ Maji kare e-mbete esu ngemje ke dewje aw ɔruje ke to dang ke ne-tɔju le nje-me-kunnje. E-sange ddew ta to gate gate kem Lubba te.

⁸ Ndam toke kayñ-ngɔru to ne ke dda maji ke da-rɔ dew. A kunn rɔ kare Lubba to ne ke dda maji ke dew ddew neje te nya. Ddew kunn rɔ kare Lubba te, dew a kase kinga tebbe ke to ke ndo ke ndɔ.

⁹ Tar neenn to tar ke tɔkɔrɔ, maji kare dewje tɔyn taaje ngemje mede te ke maje.

¹⁰ Bbo jaw jooje ndoo wase jaw ñ-ddaje ddɔ a, mba kake jundaje meje dɔ Lubba te ke Nje-kisi kem baa. Lubba ke to Nje-kaji dewje tɔyn, ke uta tɔyn ñ-to Nje-kaji nje-koo-meteje.

¹¹ Neenn a, maji kare unn ndu dɔe te ngaa e-tɔjude.

¹² Maji kare dew dabbi mba kake e-to ngonn baa ang. A maji kare nje-koo-meteje ooije to ne-kɔju mare ddew tar te ke tai te, ddew kula ddai te, ddew ndiki te ke e-ndiki dewje, ddew mei te ke unn are Jeju, ke ddew rɔi te ke aw e-ngem ke maje.

¹³ E-tura maketuru nya are dewje lo mboñ-naa te e-ngina ne ndɔ ddee lem. Arede ndeje ngaa e-tɔjude ne.

¹⁴ Lubba ari ne-kare baa. E-dda ngar ke ne-kare baa

le ang. Lubba ari ne-kare baa le go tarje te ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje ngaa ansiyenje mbonje naa ilaje jide doe te.

¹⁵ Neenn a, maji kare unda mei doe te. Maji kare unn roi ila kula te lei. Yeenn bba dewje toyn a kooje to kula lei aw ke kete kete.

¹⁶ E-ngem roi ke maje, unda kemi do ne-toju te lei. E-nayn ddewe te ke ndo toyn, mba bbo e-dda toke baann a, ei njaa a kaji roi ddem a kaji dewje ke aw ooje tar lei ddem.

5

Are ndeje nje-me-kunnje toyn

¹ Maji kare e-ndeje dingaw ke bbuka toke le boije njaa bbo e-ndange ang. E-ndeje basanje toke le ngakoinje.

² Maji kare e-ndeje kodeneje toke le koijedede. E-ndeje deneje ke naynje ke singade bbay ke me-nda kayn ddew kara baa toke ngakonani.

Tar wɔju do dene-ndubbaje

³ E-wal dene-ndubbaje ke isije ke karedede.

⁴ A bbo mare dene-ndubbaje ee ke nganne wase ngannkae a, dongor ne ke ta dda a to kare n̄-tojuje kula me-kunn lede horo nujuje te ngaa n̄-telje ke ne ke nje-kujudeje ngem ne de darede guku. Lubba ndiki ne ke baann nya.

⁵ Dene-ndubbaje ke isi ke kare baa ngaa nje kaa lo ke

doe te goto, unda mee ke do Lubba te. New ta dda roe to ndoo ro Lubba te ang, n̄-duju ne ji Lubba te til, ke kare.

⁶ A dene-ndubbaje ke unn roe mba ro-nel ke nange neenn isi kem baa ddew daro te, a ddew ndil te noy mban.

⁷ Mare ne ke ta kare e-ndejede wɔju doe mba kare tar to doode te ang a neenn.

⁸ Toke mare nje-me-kunn aa lo ke do nje-nujuje te laa ang, uta toyn bbo naa lo ke do dewje te ke me key te laa ang a, ninja me-kunn laa, ngaa n̄-maji ang nuta dew ke oo mee te ang.

⁹ Dene-ndubbaje ke to nje-ngaw ke kara ke bbale uta bbal do-misan bba ta e-dda ria horo mareje te.

¹⁰ Maji kare ria bbar wɔju do kula-ddaje ke maji: Maji kare n̄-to dew ke ngem nganne, dew ke ngem nje-mbaje, nje-toko gol nje-me-daje. Maji kare n̄-to dew ke aa dewje ke ne wungu oso doode te oo. Maji kare n̄-to dew ke dda mare kulaje ke maji dang dang.

¹¹ Maji kare e-dda ri dene-ndubbaje ke nayn ke singae bbay horo mareje te ang. Mba ndo ke bbo ke da-ro te ddade a, da kinya go Jeju kiriste ta taa ngaw.

¹² Kula-dda ke baann toju to dinyaje ndu ke dunnje dongor le.

¹³ To bbay, mba dingaje kula ta dda ang le a, n̄-ndoje ta kase lo ke ta key ta key. Doe te, n̄-telje to nje-kundaje bula. Tar ke osode te ang

kara dilaje tade te baa baa.
Tar ke ase ta pa ang kara
daw ñ-paje.

¹⁴ Yeenn a, m-ndiki kare
dene-ndubbaje ke naynje ke
singade bbay taaje ngaw,
maji kare dujuje ngannje. Ñ-
tojuje ddew ke maji nje ke
me key te lede. Baann bba
nje-baanji a kingaje ddew ta
nane ke je ang.

¹⁵ Mba mare dene-
ndubbaje unnje go Esu ngaa
ñ-ndemje ddew mban.

¹⁶ Toke mare dene ke oo
mee te ee ke dene-ndubbaje
horo nujuje te laa a, maji
kare numade. Baann bba
dene-ndubbaje le a toje to
ne-koto ke aw oy Egilise
ang. Baann bba Egilise le a
kinga ddew ta kuma dene-
ndubbaje ke isije ke kareded.

Tar ke wɔju dɔ ansiyenje ke me kula te le Lubba

¹⁷ Ase kare ansiyenje ke
tojuje ddew ke maji ingaje
kuka ke bo. Ke uta tɔyn dede
ke kula pa tar le Lubba, ke
kula ne-tɔju oyde nya.

¹⁸ Maketuru le Lubba pa
na:

Mange ke aw mboyn jinga
waa ke to dɔ jin te
kare kande gayn. Maji
kare e-ɔ tae ang.
Maketuru le pa bbay
na:

Ase kare nje-kula inga kuka
laa.

¹⁹ Toke mare dew unda tar
dɔ mare ansiyenje te a, aa
lo te ang. E-ngina ta mare
dewje joo wase muta telje
undaje tar dɔe te bbay bba
ta e-ndiki te.

²⁰ A bbo dew dda majang
a, e-ndange kem dewje te
tɔyn. Baann bba kese dewje
a bbelje ta dda majang.

²¹ M-duji nya kem Lubba
te, ke kem Jeju Kiriste te, ke
kem anjije te ke maji tɔyn
kare e-dda ne ke turu nduje
ke munn mari. ɔru kem dew
ang, e-dda ke dewje tɔyn
ddew kara baa.

²² Ila jii dɔ dew te kare dda
kula le Lubba ke ngɔru baa
ang. Ula rɔi me majang te le
dew ang. Are mei nda kayn
no Lubba te lei.

²³ Maann dɔrɔ a ay ang.
Maji kare ay koto ke ria na
ven ngaji mba wuri ke aw
toi, ke rɔ-to ke aw jɔki nya.

²⁴ Majangje le mare dewje
teeje ke ddaka kem dewje
te kete bba ñ-ŋange sariya
dɔe te. A manjangje le
mareje teeje ke ddaka kem
dewje te dɔ guku baa.

²⁵ Ddew kara baa, kulaje
ke maji ke mare dew aw dda,
kem dewje aw ooje. Kulaje
ke maji ke ñ-dda ngaa kem
dewje ooje ang kara a nayn
lo kiyae te ang.

6

Tar ke wɔju dɔ bbereje

¹ Maji kare bbereje tɔyn
ooje ebbedede to dewje ke
aseje kare ñ-bbeljede. Yeenn
a dda kare dewje a kaseje ta
taji ne-tɔje leje ang ddem ri
Lubba ang ddem.

² Bbereje ke ebbedede toje
to nje-kometeje, maji kare ñ-
dabbejede ang mba ebbede
le to toje to ngakonde ke
me Kiriste te ngaa ebbedede

le toje to dewje ke ndikide nya a daw ñ-ddaje kula ke de. Ne ke maji kare e-toju dewje ngaa unn ndu wɔju doe a neenn.

Ndeje wɔju dɔ nje-ne-tojuje ke ke dɔgɔle ang, ke bbo ne-kinga

Tar ndiki nare

Ne ke maji kare e-toju dewje ddem unn ndu doe te ddem a neenn.

³ Bbo toke dew toju neje ke ke dɔgɔle ang, ngaa nja ke turu ndu tarje ke maji le Ebbeje Jeju Krist ang ddem, ke turu ndu ne-toju wɔju dɔ bbel Lubba ang a,

⁴ ñ-to dew ke oo rœ bo ngaa gere ne kara ang, ñ-to dew ke rɔ-to mayn tar ee rœ te ngaa ñ-to dew ke aw kɔl wɔju dɔ mare tarje. Neje ke baann aw ddee ke kunda-me ke naa, mayn tar, ne-taji, koo naa ke kem ke maji ang,

⁵ mayñ-tar ke kɔen goto ngaa, tar ke tɔkɔrɔ goto tade te. Dewje le ooje bbel Lubba to gusu ne-kinga lede.

⁶ Tɔkɔrɔ, kunn me kare Lubba to ne-kinga ke bo toke dew unda mee ke dɔ ne te ke nee ne njaa.

⁷ Mba, ñ-ddeeje ke ne kara dɔ nange te ang, ddew kara baa ja telje ke ne kara ang.

⁸ Yeenn a, toke jingaje ne-kusa ke taje te, ke kubbu ke rɔje te a, yeenn njaa ase.

⁹ A dewje ke ndikije ta ddee to nje-ne-kingaje osoje me ne-kere te, bbo neje ke maji ang dang dang ddade are dosoje me bande te ngaa dosoje me bbo neje te ke

maji ang dang dang ke aw tuju dewje ngaa aw unda dewje ta yo te.

¹⁰ Mba bbo nare a to gel neje te ke maji ang tɔyn. Mare dewje ke isije ke bbo nare inyaje ddew ko-me-te lede ddew ew. Yeenn a, dede njaa ñ-darje dɔde ne-wunguje te dang dang.

E-dda ddɔ ke maji wɔju dɔ mei ke unn

¹¹ A ei dew le Lubba, e-mbete nejeenn ddew ew, ngaa e-sange ddew ta to gate gate, ta bbel Lubba, ta kuwa koo-mete kare ngeng, ta ndiki ngamarije, ta to wuri ngaa e-ddee to dew ke wul pe ke dewje.

¹² E-ngem me-kunn lei toke dew ke aw dda ddɔ. Uwa tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ ke Lubba bbari ari dɔ ndɔ te ke e-pa ke tai no dewje te ke banya banya to unn mei are Jeju kiriste.

¹³ Munn ndu neenn mari nɔ-gɔl Lubba te ke are tebbe neje tɔyn ddem nɔ-gol Jeju-Kiriste te ke pa tar-naji ke tɔkɔrɔ nɔ-gɔl Pɔnse Pilate te.

¹⁴ E-ngem ndu le are ne-yerew ori ang. Are tar to doi te ang ndereng ndɔ tel le Ebbeje Jeju-Kiriste.

¹⁵ Na tel ke ndɔ ke Lubba ɔju. Lubba ke to nje-kare dewje isije ke koko, ne ke nɔn dɔ neje tɔyn, ne ke ñ-to Mbay-dɔ-tɔku-mbayje, ke Ebbe-dewje ke uta ebbe-dewje tɔyn.

¹⁶ Lubba ke nje-kisi ke ndɔ ke ndɔ, nisi lo te ke ndoko ke dew tee te ang. Dew kara

ooe ang ddem, dew kara ase ta kooe ang ddem. Maji kare dewje waleje, ngaa maji kare ñ-to nje-singa-mɔ̄ngu ke to ke ndɔ̄ ke ndɔ̄. Amem.

Ndeje wɔju dɔ nje-ne-kingaje

¹⁷ Unn ndu are nje-ne-kingaje ke bbokone neenn are dɔ̄suje gaji rɔ̄de baa ang. Maji kare dundaje mede dɔ ne-kingaje te ang, mba to neje ke a ndayje. A maji kare dundaje mede dɔ Lubba te ke aw areje ne tɔ̄yn toke bo kare jumaje ne rɔ̄je.

¹⁸ E-pa are ñ-ddaje maji, ñ-ddaje kula ke maji nya, are dɔ̄suje ngar ke me kara ngaa ñ-kaynje debbe ne-kingaje lede dewje.

¹⁹ Baann bba da moseje ne dam lede ke kura ddem ngeng ddem mba ndɔ̄ ke bara, yeenn tɔ bba da kingaje ne tebbe ke tɔ̄kɔ̄.

²⁰ Timote, aa lo ke kula te ke Lubba ari ta kare e-dda. E-imbete bulaje ke baa baa ke aw tila kem tar le Lubba. Nejeenn le injé ddew ne-gere te ke dewje ooje to ne-gere ke tɔ̄kɔ̄.

²¹ Mare dewje ke njaje go ne-gereje te ke baann le, osoje ddew me-kunn lede. Maji kare me-maji le Lubba nayn kese!

Joo le maketuru ke Pol dda are Timote 2 Timote 2Ti

Tar do maketuru te le Timote

Joo le maketuru ke Pol ula ne are Timote pa tar do dōboyn nduje te ke Pol unn. Pol ee key kula te (2.9), dewje nya tuseje inyaeje, ñ-gere to mbor ang a na koy (4.6). N-pa dōbōn tar laa nare Timote, nje-buwa kula laa ke ñ-ndike to ngonne.

Maketuru neenn pa tar do kisi te le Pol do nange te: tar kula laa ke to nje-kayn kula, tar ne-tōju laa, tar ndoo ke noo ddew kula te wōju do Tar ke maji. Nje-dda maketuru neenn are ndejeje Timote. Nula dingaw me Timote te kare ne njaa kara noo ndoo mba Kiriste bba (2.1-3). Goe te a, nunn ndu nare Timote ta kare ñ-pa tar le Lubba ke dōgole.

Tar lapiya le Pol

¹ Ema Pol ke m-to nje-kayn-kula le Jeju Kiriste mba Lubba njaa ndiki te, ngaa bbarem kare mila mber-tar tebbe ke nunn ndue ta kare dewje ddew te le Jeju Kiriste,

² M-dda maketuru neenn mari ei ngonnum Timote ke m-ndikii nya. Maji kare Lubba ke Bo, de ke Jeju Kiriste ke to Ebbejeje ñ-ddajje

sei me-maji, dooje kem-to-ndoo lei ngaa darije me-wul-lom.

Tar wooyo le Pol

³ Mare wooyo nya Lubba ke maw m-dda saa ke keje ke maji tōyn turu kamjedede te til, ke kare. Kare tōyn ke maw m-duju Lubba a, maw m-pa saa tar wōju doi.

⁴ Meje do non te ke e-non a, mee ke bbo nya ta tel kooi, baann bba ma kisi ke koko.

⁵ Maw mole mem do mei te ke unn toke tōkoro. Mekunn le Loyise ke to kaije ke dene, ke koinje Enise ke dun-nje kete. Meje toke ei njaa kara unn mei toke baann to.

Pol ndeje Timote kare dda rō-kul ang

⁶ Yeenn le bba maw mole mei ta kare are ne-kare baa ke Lubba ari go jim te ke mila doi te nayn ke singa ke ndo tōyn.

⁷ Mba Ndil ke dda are ñ-bbel a Lubba areje ang. A Ndil le to Ndil ke areje singa, dda are ñ-ndikije ngamarajeje ngaa dda are ñ-gere dōjije.

⁸ E-dda rō-kul ta pa tar-naji le Ebbe-dewje kare dewje ang ddem e-dda rō-kul lem, ema ke dilam key-kula te wōju dōe ang. A oo sem ndoo wōju do Tar ke maji ddew singa te ke Lubba areje.

⁹ Lubba ke ajije njaa bbarje kare ñ-ddeeje to dewje laa. Wōju do kula ke maji ke ñ-ddaje bba ñ-bbar ne je ang. A ñ-bbarje wōju

dō ne ke ñ-mose ta dda ddem
wɔju dō me-maji laa ddem.

¹⁰ N-tɔju me-maji laa le
bbasine ddew te le Nje-kajije
Jeju Kiriste ke ddee. Jeju
njaa guru singa yo ngaa ñ-
tɔju tebbe ke to ke ndɔ ke
ndɔ ke ddaka ddew te le Tar
ke maji.

¹¹ Mba yeenn bba Lubba
unnum to nje-ne-tɔju ddem,
to nje-kayn-kula ddem kare
mila mber Tar ke maji le.

¹² Gele ke neenn le bba
maw moo ne ndoo. A rɔ-kule
ddam ang, mba m-gere dew
ke munn mem mare le ke
maje, ngaa m-gere ke maje
to nee ke singa ta ngem ne
ke ninya me jim te ndereng
ddutu ndɔ a kase.

¹³ E-nja turu ndu te ke
tokɔrɔ ke m-pa mari ddew
me-kunn te, ddew ndiki te ke
e-ndikije naa ddew te le Jeju
Kiriste.

¹⁴ E-ngem ne-tɔju ke maji
ke ñ-tɔji ddew singa te le
Ndil-me-nda ke isi meje te.

¹⁵ E-gere maji to dewje
tɔyn ke nange te ke Aji
tusumje inyamje. Pijel de ke
Emojenn deeje horode te.

¹⁶ Maji kare Ebbe-dewje oo
kem-to-ndoo le nje ke key
le Onejipɔr, mba ñ-dda nare
minga singa ke ndɔ tɔyn
ngaa ñ-dda rɔ-kul wɔju dō
kila ke dilam key-kula te ang.

¹⁷ Kake ñ-tee bbe te ke
Rɔm be a, ñ-sangem ke
ngɔru ningam.

¹⁸ Maji kare Ebbe-dewje oo
kem-to-ndoo laa ndɔ te ke
Ebbe-dewje a gange sariya.
E-gere neje ke maji tɔyn ke

ñ-dda sem bbe te ke Epeje ke
maje.

2

*Nje-ddɔ le Jeju Kiriste ke
tokɔrɔ*

¹ Ei ngonnum, maji kare
inga singa ddew me-maji te
ke Lubba dda ke je ddew te
le Jeju Kiriste.

² Tar ke tee tam te kem nje-
tar-najije te ke banya banya
le, e-pa are nje-me-kunnje ke
unda mei dɔde te kare dede
njaa kara daseje ta pa kare
mare dewje ke kete tɔ.

³ Oo sem ndoo toke le nje-
ddɔ le Jeju Kiriste ke tokɔrɔ.

⁴ Dew ke unn rɔe to nje-
ddɔ ngaa ndiki ta dda kare
rɔ dew ke on dɔe neele a, aa
lo ke neje te le siwilje ang
ngaa.

⁵ Ddew kara baa, dewje ke
aw taje naa ddew mare neje
te toke le kayñ-ŋɔru, dew
ke ayn ngɔru le ke ddewe
bba a kinga kuka laa.

⁶ Nje-ndɔɔ ke oo ndoo
ddew kula ndɔɔ te laa njaa a
kinga ko-ndɔɔ laa le dɔngɔr
bba kese dewje a kingaje.

⁷ Maji kare e-gere me tar
ke maw m-pa neenn, mba
Ebbe-dewje a dda kare e-
gere kande tarje le tɔyn.

⁸ Ole mei dō Jeju Kiriste
te ke Lubba are nin horo
nje-yoje te. N-to dew ke gel
Dabbiți te ddew kara baa
toke Tar ke maji ke maw
mila mbere le pa.

⁹ Wɔju dō Tar ke maji le a
moo ne ndoo ndereng ñ-tɔm

dilam key-kula te toke le nje-ne-dda ke maji ang. A tar le Lubba a ñ-to ang.

¹⁰ Mba yeenn bba maw m-to wurum neje te tøyn wøju dø dewje ke Lubba mberede, mba kare dede njaa kara dingaje kaji ke Jeju Kiriste aw are dewje. Baann bba da kingaje piti ke a to ke ndø ke ndø.

¹¹ Tar neenn to tar ke tokørø:

Toke joyje saa kara baa a, ja kisi ke tebbe saa kara baa tø.

¹² Toke juwaje jare ngeng a, ja kónje tøku-mbay saa.

Toke ñ-mbeteje a, ne njaa kara na mbeteje to.

¹³ Toke ñ-toje gate gate saa ke ndø tøyn ang a, ne ñ-to gate gate ke je ke ndø tøyn,

mba na kase ta tel mbete tar ke tee tae te ang.

Ndeje wøju dø nje ke aw turuje tar le Lubba

¹⁴ Ole me dewje dø neje teenn tøyn. E-dujude kem Lubba te kare ñ-mbeteje ta køl naa wøju dø mare tarje. Køl le dda mare ne kara are dew ang, køl le aw tuju dewje ke aw tukaje mbide aw ooje.

¹⁵ Maji kare Lubba ooi to dew ke uwa are ngeng me ne-kereje te, maji kare e-to dew ke dda kula laa ke rø-kul ang, a e-to dew ke aw tøju tar ke tokørø ke ddewe.

¹⁶ E-mbete ta kunda bula ke baa, mba dewje ke aw undaje bula baa le aw inyaje Lubba jann jann.

¹⁷ Tar pa lede to ddew kara baa toke ngo-bayn ke usa dew ngaa aw ke kete kete. Imene de ke Pilete ñ-toje toke baann.

¹⁸ Dinyaje tar ke tokørø. N-paje na dewje ke oyje injé mban ngaa ñ-turuje me-kunn le mare dewje ddew tar te neenn le.

¹⁹ A gó key ke Lubba unda nangê to ke lo toe. Tar ke ñ-dda gó key te le na: «Ebbe-dewje gere nje ke toje to dewje laa», ngaa «Maji kare dew ke bbar ri Ebbe-dewje mban a, mbete majang.»

²⁰ Jo ke ñ-dda ke ande, ke nare dørø a to me tøke key te ang. Jo ke ñ-dda ke kake, ke anji to me key te le to. Mare joje to mba ndø kusu, a keseje to mba dda ne kula ke baa.

²¹ Dew ke inya ne-ddaje ke maji ang ke m-pa tare neenn a, na to jo ke daw ngem mba ndø kusu, da kundae dang mba kula le Lubba. Ebbe-dewje a kunne mba dda ne kula, na to ngøsi mba dda kulaje tøyn ke maji.

²² Ayn neje ke maji ang ke aw nel basanje. E-sange ddew ta to gate gate, uwa me-kunn lei are ngeng, e-nidiki dewje, are me-wul-løm to hori te ke dewje ke aw dujuje Ebbe-dewje ke me-nda.

²³ A e-mbete mayñ-tar ke baa, ke mayñ-tar mbe. Egere to mayñ-tar ke baann aw uju køl.

²⁴ Maji kare nje-kula le Ebbe-dewje køl ke dew ang.

A maji kare dewje tɔyn ndikeje, maji kare nase ta tɔju ne ngaa daw ñ-pa saa a, ñ-tɔ wure.

²⁵ Maji kare ñ-tɔju ddew dewje ke aw maynje saa tar ke gɔsu ke wul pe. A du ang Lubba a dda kare ñ-turuje ddew lede mba gere tar ke tɔkɔrɔ.

²⁶ Da telje kingaje keje ke maji guku ngaa, da teeje me bande te le Esu ke uwade are daw ñ-ddaje ne ke mee ndiki.

3

Ddutu ndɔ

¹ Maji kare e-gere ne neenn ke maje: ddutu ndɔ a, lo a ngeng.

² Yeenn a, dewje a toje to nje-ne-ndikije, da ndikije nare nya, da boroje ngaa da kooje rɔde bo, da tajije ri Lubba, da ddaje dɔ-ngeng ke nje-kujujede, da gereje go maji ke ñ-dda ke de ang, da bbelje ne le Lubba ang,

³ mede a ketere, da kooje kem-to-ndoo le dew ang, da tujuje ri dewje, da ddaje ne ke dɔgɔle ang, da keeje ke bbo dda dew maji ang, da toje to nje-baanji le nje-ne-ddaje ke maji,

⁴ da toje to nje-teeje ke gel dewje, da ddaje singa ke dewje, koo-rɔ-bo a dda kare dooje lo ang, rɔ-nel ke nangē neenn a da ndikije bbo da ndikije Lubba ang,

⁵ da ddaje rɔde to nje-bbelje Lubba, a da mbeteje singa-mɔngu ke dew inga ddew bbel Lubba te. Maji

kare e-turu girii are dewjeenn le tɔ.

⁶ Mareje horode te aw andeje me keyje te ngaa aw ereje deneje ke keje lede ngaji baa ungude me bande te lede. Deneje le toje to nje-ne-ddaje ke maji ang ngaa bbo neje ke maji ang dang dang to mede te.

⁷ Deneje le aw ndoje ne ke ndɔ tɔyn, a ddew ke da kaseje ta gere ne tar ke tɔkɔrɔ goto.

⁸ Lew Janese de ke Jambere se ñ-taje naa ke Moyije, ddew kara baa dewje neenn aw mbeteje tar ke tɔkɔrɔ toke baann tɔ. Ñ-toje to dewje ke keje lede tuju ngaa me-kunn lede to ne kara ang.

⁹ A da kawje ddew ew ang, mba dewje tɔyn a gereje woy lede toke lew dewje gereje woy le Janese de ke Jambere.

¹⁰ A ei oo ne-tɔju ke mtɔju, oo pa-nja ke m-nja, e-gere neje ke mee ke bbo ta dda, oo me-kunn lem ke munn, kore wur ke more wurum, oo ndiki ke m-ndiki dewje, ngaa oo kuwa ke muwa mare ngeng.

¹¹ Oo dda ke ñ-ddam, oo ndoo ke moo bbe te ke Antiyose, bbe te ke Ikoniyɔm, ke bbe te ke Listere. Dda ke doso ñ-ddam. A Ebbe-dewje orum me neje teenn tɔyn.

¹² Dewje ke ndikije ta nja gate gate ddew te le Jeju Kiriste a, da ddade.

¹³ A dewje ke mede maji ang, ke dewje ke toje to nje-kuwaje lo le dewje taaje, da

ddaje majang ke kete kete, da kereje dewje ngaa dede njaa kara da kerede to.

¹⁴ Ei, maji kare ne ke ñ-toji ngaa oo a, to tøkøro bba e-ndiki te le uwa are ngeng, mba e-gere dewje ke tojije ne le ke maje.

¹⁵ Kare ke e-nayn ngonn bbay njaa e-gere Maketuru ke Maji toyn. Maketuru le ee ke singa mba toji kem-kare. Kem-kare le a kaw sei kare inga kaji ke Jeju Kiriste aw are dewje ke unnje mede areje.

¹⁶ Tar toyn ke ñ-dda Maketuru te le in rø Lubba te, ngaa Maketuru le to mba toju tar ke tøkøro dewje, mba kare dew gere majang laa, mba mose pa-nja le dew kare to ke danna, mba toju ddew ke gate gate dew.

¹⁷ Baann bba kare dew le Lubba ubba singa ke maje, kare ñ-mose røe ke maje mba dda ne kulaje toyn ke maji.

4

Ila mber-tar le Lubba are dewje

¹ Maw m-duji kem Lubba te, ke kem Jeju Kiriste te ke a gange sariya dø dewje te ke isije kem baa, ke dø dewje te ke oyje. Maw m-duji ke ri Kiriste ke a tel ddee, ke ri tøku-mbay laa ke na køn,

² ta kare ila mber tar le Lubba, e-tel døe te ke kare toyn, ke kare ke maji ddem ke kare ke maji ang ddem. Maji kare e-tojude majang lede, e-ndangede, e-to wuri

e-ndejede ngaa ee ke bbo netoju.

³ Mba mare kare aw ddee, kare teenn le ne-toju ke maji toyn a nel dewje ang ngaa. A da kaaje lo ke bbo ke da-rode te, bbo koo tar ke mede ndiki ta koo a ddade ke ndø toyn ngaa da bbarje nje-ne-tojuje ke dø naa te dø naa te.

⁴ Da kutu mbide kare tar ke tøkøro ngaa da tukaje mbide ta koo ne esuje ke lew ke to tar ke tøkøro ang.

⁵ A ei, maji kare e-gere døjii ddew neje te toyn, e-to wuri me ne-wunguje te, ila mber Tar ke maji. E-dda kula le Lubba ke maje.

Pøl ndeje Timote kete bba ta koy

⁶ Ema, dunnum to ne ke dunn ta polo ne ne ngaa kare koy lem ase mban.

⁷ M-dda dø ke maji, mayn ngoru m-tee mban, m-ngem me-kunn lem.

⁸ Bbasine Lubba ngem ejøkudo wøju døm, ejøkudo ke to wøju dø dewje ke gate gate. Ebbe-dewje ke to nje-gange sariya ke gate gate a karem ejøkudo le ndø gange sariya te. Na karem ke karem baa ang, na kare dewje toyn ke aw ngebbeje ndø ddee laa to.

Dø bøyn tar le Pøl

⁹ E-dda gan e-ddee ingam ke ngoru.

¹⁰ Mba Demase tusum in-yam wøju dø bbo neje ke nangê ke bbokone neenn. Naw bbe te ke Tesalonike. Keresanse aw nange te ke

Galasi ngaa Tite aw nange te ke Dalmasi.

¹¹ Luku ke kare baa a nayn sem. E-ddee ke Marke jii te, mba ñ-to dew ke ta kulae kare dda kula le Lubba.

¹² Mula Tisike bbe te ke Epeje.

¹³ Bbo a ta ddee a, e-ddee ke kubbu kul ke minya ro Karpusu te bbe te ke Torowase. E-ddee ke make-turuje to, uta toyn maketuru ke ñ-dda endaar te.

¹⁴ Alekejandre ke to njekoru ddam maji ang nya. Ebbe-dewje a tel ke kuka laa kare ase kula-ddaje laa.

¹⁵ Ei kara aa røi røe te, mba ñ-mbete tarje leje ke ñ-pa ke me-kara.

¹⁶ Døngør tar-naji ke mørudøm te ndø sariya te, dew kara umam ang. Dede toyn ñ-tusumje dinyamje. Maji kare Lubba aa lo ke ne te ke ñ-ddajeenn ang.

¹⁷ A Ebbe-dewje njaa umam ngaa arem singa, mba kare mila mber-tar laa nya mare dewje ngaa ta kare dewje ke toje to Jiipije ang kara tar laa oso mbide te to. Ngaa nørum ta tebeyn te.

¹⁸ Ebbe-dewje a kørum ta neje te ke maji ang toyn ngaa na kajim kare mande me bbe-køn te laa darâ. Maji kare piti to laa bbal ke bbal. Amem.

Tar lapiya le Pol

¹⁹ E-dda lapiya Pirisika de ke Akilase arem, e-dda lapiya nje ke key le Onejipor arem to.

²⁰ Erasete nayn bbe te ke Korente. Minya Toropim ke ro-to bbe te ke Mile.

²¹ E-dda gan e-ddee kete bba kare neyn kul tee. Ebul, ke Pudenn, ke Linn, ke Kolodiya, ke ngakonjeje toyn ddaije lapiya.

²² Maji kare Ebbe-dewje ngemi! Maji kare Ebbe-dewje dda ke se me-maji! Amem.

Maketuru ke Pøl dda are Tite Tite mt3 Tt Tar dø maketuru te le Tite

Tite to nje-me kunn ke to Jiipi ang. Ñ-to kara le nje-buwa-njaje le Pøl ngaa ñ-dda kula nya mba tel kungu dewje bbe te Korente ke nje-kayn-kulaje naa te. Tite ee dø dere ba te Kerete kare te ke Pøl dda maketuru neenn are. Naw numa nje-me-kunnje ke lo teenn kare ñ-moseje gol kulaje lede ke maje.

Pøl ole me Tite dø pa-nja te le dewje ke dø Egilisi te. Naw nare ndeje Tite wøju dø kisi te laa ke nje-me-kunnje kara kara : dewje ke tøku, deneje ke nayn mande bbay, basanje, ke bbereje (2.1-15). Jeju Kiriste are tebbe laa mba kaji dewje me majang te tøyn (2.14). Pa-nja ke siki ke ase kare nje-me-kunnje njaje le ar dø tar te neenn le.

Kare te ke Pøl dda maketuru are Timote, ke Tite le, nje-me-kunnje ejeje to Jeju a tel ddee njange neenn ang bbay. Maji kare e-sangeje ddew ta kare pa-nja lede to ke maje ke lew.

Tar lapiya le Pøl

¹ Ema Pøl, m-to nje-kula le Lubba ddem nje-kayn-kula le Jeju Kiriste ddem. Lubba unnum to nje-dda kare dewje ke Lubba mberede

unnje mede ngaa kare ñ-gereje tar ke tøkørø bba ta ñ-ngemje røde mba Lubba.

² Yeenn bba da kundaje mede to dingaje tebbe ke ke ndø ke ndø. Lubba ke ere ngem ndø kara ang unnndue lew baa ta kareje tebbe ke ke ndø ke ndø le.

³ Kare ase a, Lubba tee ke tar laa le ke ddaka ddew tar te ke ñ-pa narem. Lubba ke nje-kajije le inya tar le me jim te ngaa nunn ndu narem ta kare mila mber-tar le.

⁴ Mula ke maketuru neenn mari, ei Tite ke e-to ngonnum ke tøkørø ddew me-kunn te ke mbonje. Maji kare Lubba ke Bø, ke Nje-kajije Jeju Kiriste ddaje sei me-maji ngaa dareje mei wul lom.

Tar le dewje ke dø Egilisi te

⁵ Minyai dø dere maann te, bbe te ke Kerete kare emose gol neje ke nayn bbay e-tunga ngaa ta kare unda ansiyenje me bbeje te kara kara toke m-pa mari.

⁶ Maji kare ansiyenje to dew ke tar to døe te kara ang, ñ-to nje-dene ke kara, maji kare nganne unnje mede ngaa dewje undaje tar døde te wøju dø pa-nja lede wase dø-ngeng lede ang.

⁷ Dew ke dø Egilisi te to nje-ngem ne le Lubba are maji kare tar to døe te kara ang. Maji kare noo røe bo ang, ñ-to nje-wungu ang, ñ-to bbere le koto ang, ñ-to nje-kunda dew ang, maji kare bbo kinga nare hoy hoy baa ddae ang.

⁸ A maji kare ñ-gere ta ngem nje-mbaje ngaa keje dda ne ke maji dɔrɔ a to mee te. Maji kare ñ-to dew ke gere dɔ jia, ñ-to gate gate, ñ-to dew ke ndiki ne-yerew ang ngaa ñ-gere ta to bbo ke da-rɔ te.

⁹ Maji kare nuwa tar ke tɔkɔrɔ ke to ddew kara baa ke ne ke ñ-tɔje le nare ngeng. Yeenn bba na kase kɔsu kutu dewje ke kete ddew ne-tɔju te ke maji tɔyn ngaa na kase tɔju dewje ke aw maynje saa tar ne ke ulade naa te.

Tar ne-tɔju ke ke dɔgɔle ang

¹⁰ Tɔkɔrɔ nje-dɔ-ŋengje, nje-kundaje bula baa, ke nje-kereje dewje banyaje nya, uta tɔyn, ñ-banyaje nya horo Jiipiye te ke ooje mede te.

¹¹ Maji kare uwa tade, mba daw ñ-tujuje keje le dewje tɔyn ke eeje me nujuje te kara kara. Daw ñ-tɔjuje ne ke ase kare dew tɔju ang mba kinga ne nare hɔy hɔy baa.

¹² Mare kara horode te ke to nje-kila mber-tar lede pa na: « Nje ke dɔ dere maann te ke Kerete to nje-ŋemje lew baa, ñ-toje to daje ke ddaje dingaw nya, ñ-toje to nje-dabbeje, keje ne-kusa dɔrɔ a to dɔde te.»

¹³ Tar laa le to tar ke tɔkɔrɔ njaa. Yeenn a, maji kare e-ndagede ke singa, mba kare me-kunn lede to gate gate.

¹⁴ E-ndangede are daaje lo ke tar ngemje te ke lew ke Jiipiye aw turaje ang ddem, daaje lo ke nduje te le dewje

ke turuje giride are tar ke tɔkɔrɔ ang ddem.

¹⁵ Ne tɔyn to maji wɔju dɔ dewje ke mede nda kayn. A dewje ke ne-yerew to mede te ngaa mbeteje ta kunn mede, ne kara to maji wɔju dɔde ang, mba ne-yerew tuju ne-gere lede ddem keje lede ddem.

¹⁶ Ñ-paje na ñ-gereje Lubba, a kula ddade tɔju to ñ-gereje Lubba ang. Ñ-majije ang, ñ-toje to nje-dɔ-ŋengje, daseje ta dda kula ke maji kara ang.

2

Ndeje wɔju dɔ bbukaje

¹ A ei Tite, maji kare e-tɔju ne ke to ddew kara baa ke ne-tɔju ke maji tɔyn.

² E-pa are bbukaje ngemje rɔde, ñ-ddaje dare dewje bbeelde ngaa dare keje lede to ke maje. Are darje dɔ me-kunn te lede ke tɔkɔrɔ, are ñ-ndikije naa ngaa duwaje dare ngeng.

³ Ddew kara baa, e-pa are deneje ke tɔku ngemje panaŋja lede to dewje ke unnje rɔde dang mba dda kula le Lubba. Maji kare ñ-toje to nje-naneje ang ddem ñ-toje to bbereje le koto ang ddem. Maji kare ne ke maji a ñ-tɔjuje.

⁴ Maji kare ñ-tɔjuje deneje ke naynje mande bbay dare ñ-ndikije ngawdede, ke ngannde,

⁵ dare keje lede to ke maje, ñ-ŋemje rɔde, ñ-ddaje kula ngaw lede, dare mede maji

ngaa dooje ta ngawdede. Baann bba dewje a paje Tar ke maji ang do tar te le Lubba ang.

Ndeje wɔju dɔ basanje

⁶ Ddew kara baa e-ndeje basanje are keje lede to ke maje

⁷ me neje te tɔyn. Ei njaa kara maji kare e-to ne-kɔju mare ddew kula ddai te ke maji. E-tɔju ne ke dɔgɔle ddem, e-ndam ne ang ddem.

⁸ Maji kare tar-pa lei to ke ddewe bba kare dew ase mayn sei tar le ang. Baann bba kare rɔ-kul dda nje-baanji lei mba dingaje mare ne ke maji ang ten ta pa dɔje te ang.

⁹ Maji kare e-pa are bbereje ooje ta ebbedede me neje te tɔyn. Maji kare ñ-sangeje ddew mba maji kem ebbedede te, ñ-maynje ke de tar ang,

¹⁰ ngaa ñ-bbokoje mare ne lede ang. Maji kare ñ-toje gate gate kem ebbedede te ke ndɔ tɔyn. Baann bba da dda kare dewje bbeleje ne-tɔju le Lubba ke to Nje-kajije.

¹¹ Mba Lubba tɔju me-maji laa ke to ddew ke dewje tɔyn aseje ta kingaje ne kaji.

¹² Me-maji laa le tɔjuje kare jinyaje pa-nja leje ke maji ang, ke bbo neje ke nangē neenn, mba kare pa-nja leje to ke dɔgɔle ddem to ke danna ngaa to gate gate ddem no Lubba te.

¹³ N-ddaje toke baann ta ngina ne ndɔ kisi ke koko leje ke jundaje meje dɔe te. To ndɔ ke tɔku Lubba leje

ke to Nje-kajije Jeju Kiriste a ddee ke ndoko laa.

¹⁴ Nunn rɔe njaa nare yo wɔju dɔje mba kɔruje me majang te ngaa ta toko yerew leje kare ñ-toje to dewje laa njaa ddem, kare ñ-toje to dewje ke eeje ke bbo nya mba dda kulaje ke maji ddem.

¹⁵ Maji kare e-pa tar toke baann, are ndeje ngaa e-ndange ne ke singa. E-dda are dew kara dabbi ang.

3

Pa-nja le nje-me-kunnje

¹ Ole me nje-me-kunnje tɔyn are ñ-bbeel tɔkumbayje, ke nje-kɔn bbeje. Maji kare dooje tade ta ñ-toje ngɔsi mba dda ne tɔyn ke maji.

² Maji kare ñ-tajije dew ang, ñ-toje to nje-ddɔje ke dew ang, maji kare ñ-toje to nje-me-majije. Maji kare ñ-toje to dewje ke wul pee ke dewje tɔyn ke ndɔ tɔyn.

³ Mba jeje njaa kara lew ñ-toje to mbeje, ñ-toje to nje-kalje ta, ñ-ndeemje ddew, bbo neje ke maji ang, ke rɔ-neel dang dang uta dɔje. Pa-nja leje maji ang ngaa me ddaje, dewje mbetejeje ngaa ñ-mbeteje naa to.

⁴ A kare ke Lubba ke to Nje-kajije tɔju me-maji laa, ke ndiki ke ñ-ndiki dewje a,

⁵ najije. Najije wɔju dɔ ne ke gate gate ke ñ-ddaje ang. A najije mba noo kem-to-ndoo leje nare ñ-ddee to

dewje ke siki ddew toko ke ñ-tokoje ddem ddew te le Ndil-me-nda ddem.

⁶ Lubba are Ndil le ddee doje te ke me-kara ddew te le Jeju-Kiriste ke to Nje-kajije.

⁷ Yeenn a, ddew me-maji te laa le ñ-dda nare ñ-ddeeje gate gate keme te ngaa kare jingaje tebbe ke ke ndo ke ndo ke jundaje meje doe te le.

⁸ Tar neenn to tar ke ase kare dew unda mee doe te. M-ndiki ta kare ar doe te nya, mba kare dewje toyn ke undaje mede do Lubba te unnje rode mba dda kulaje ke maji uta. Yeenn to ne ke kura ngaa aw dda maji ke dewje.

⁹ A e-mbete kuru gel neje ke baa baa, gel kajeje, ke mayn naa tarje ke baa, ke koo ta naa ang woju do ndu: to neje ke dda maji ke dew ang ddem to neje ke baa ddem.

¹⁰ E-ndoru mbi dew ke aw tin nje-me-kunnje gol kara, gol joo, a bbo goe te a, ilae ddaka.

¹¹ E-gere to dew ke baann ndeem ddew. Ne njaa naw ñ-gange sariya do roe te ddew majang te ke ñ-nayn ddewe te naw ñ-dda.

Doboyn tar le Pɔl

¹² Bbo mula Aretemase wase Tisike roi te a, e-dda gan e-ddee ingam bbe te ke Nikopolisi, mba lo ke mndiki ta kaw kisi te do neyn kul te ann.

¹³ Unda mei ta kuma Jenase ke to nje-gere ndu nya,

de ke Apolose lo-kaw te lede are mare ne dude ang.

¹⁴ Maji kare kese nje-me-kunnje kara unnje rode toyn ddaje kulaje ke maji. Yeenn bba da kingaje neje ke mede ndiki ta kinga njange baa ngaa da toje to dewje ke kari baa ang.

¹⁵ Dewje toyn ke eeje sem neenn ddaije lapiya. E-dda lapiya nje ke ndikijeje ke toje to nje-me-kunnje to areje.

Maji kare Lubba dda memaji kese toyn!

Maketuru neje ke ddutu ndø te Ddutu ndø Ddn

Kunn-kutu tar

¹ Maketuru neenn pa tar dø neje te ke Lubba are Jeju-Kiriste tøju Jan, kare ñ-tøju nje-kulaje laa, kare ñ-gereje ne ke nayn ngɔsi baa ta ddee. Kiriste ula anji laa are nje-kula laa Jan kare tøje ne-jeenn le kare ñ-gere.

² Jan pa tar-naji neje tøyn ke noo le. N-pa na, ne ke noo le to tar le Lubba njaa a Jeju-Kiriste tee ne ke ddaka.

³ Ro-neel to le dew ke tura maketuru neenn. Ro-neel to le dewje ke ooje tarje ke Lubba tee ne ke ddaka neenn, ngaa ngemje tarje ke ñ-dda maketuru te le. Mba kare ke nejeenn le a teeje ne le nayn ngɔsi.

*Jan ula ke lapiya are
Egilisije ke Aji siri*

⁴ Ema Jan, mula ke make-turu neenn mare dewje ke Egilisije te siri ke nange te ke Aji.

Maji kare Lubba ke to bbokone neenn, ke ñ-to lew baa, ngaa naw ddee, ñ-dda ke se me-maji, ngaa narese me-wul-løm. Maji kare ndilje ke siri ke arje no ngende-mbay te laa ddaje ke se toke baann.

⁵ Maji kare Jeju-Kiriste ke to nje tar-naji ke gate gate, ne ke ñ-to døngør dew ke

ndol horo dewje te ke oy ddem, ñ-to mbay dø mbayje te ke nangê neenn ddem, ñ-dda ke se me-maji, ngaa narese me wul-løm to.

N-ndikije ngaa noruje me majangje te leje ddew mese te.

⁶ N-ddaje to dewje ke ne a ñ-to tøku-mbay lede ddem, toje to nje-poloje Bøeje Lubba ddem. Maji kare piti, ke singa-møngu to laa, bbal ke bbal. Amem.

⁷ Ooje, naw ñ-ddee me mum te!

Dewje tøyn a kooeje.

Nje ke øseje ke ninga njaa kara a kooeje to.

Gel-dewje tøyn a nønje wøju døe.

A to toke baann njaa!
Amem.

⁸ Ebbe-dewje Lubba pa na:
«M-to Alpa ke Omega.

M-to ne ke ñ-to bbokone, ne ke ñ-to lew, ke ne ke naw ñ-ddee.

M-to nje-singa-møngu.»

Jan oo Kiriste me piti te laa

⁹ Ema ngokønse Jan, moo ndoo ke se kara baa. Je ke se tøyn n-ddee to dewje ke me Bbe-køn te le Jeju ngaa jaw juwa jare ngeng ddew te laa. Duwam dulam dø dere-ba te ke ria na Patemoso wøju dø tar le Lubba ke mila mbere ddem, wøju dø tar-naji le Jeju ke maw m-pa ddem.

¹⁰ Ke ndø le Ebbe-dewje, Ndil-me-nda uwam a, moo mare ndu bbar ke singa gom te guku. Ndu le bbar toke le tebbe ke dew aw to.

¹¹ Ndu le pa na: «Ne ke aw oo neeenn, e-dda maketuru te ta ula ne are Egilisije ke siri neenn: Ula ne are Egilisi ke Epeje, Isimirni, Pergam, Tiyatir, Sarde, Piladelpi, ke Lawodise.»

¹² M-turu røm ta koo dew ke aw pa sem tar le a, moo ne-kunda lambeje siri ke ñ-dda ke ande.

¹³ Horo ne-kunda lambeje te le, moo mare ne ke unda rø dew. Nula kubbu ke ngal ngaa ñ-to kare ke ne-kuwabbere ke ñ-dda ke ande.

¹⁴ Biin-døe nda bal bal toke le bin, ang a, toke le eel ke ria na ekew. Kande keme to toke le puru ke aw on.

¹⁵ Gøle toke le nare ke dula poro dare ndøren, ngaa ndue bbar toke le tøku ba ke aw ula.

¹⁶ Nuwa endeterendeje siri jia te ke køl. Tøku kiya ke tae joo kem ate tee tae te, ngaa keme ndoko toke le kare ke osu nya.

¹⁷ Kake mooe a, m-tee moso kø gole te toke dew ke oy. A, nila jia ke køl døm te ngaa ñ-pa na: «E-bbeel ang, m-to døngør ne ddem, døbøyn ne ddem.

¹⁸ M-to nje-kisi kem baa. Moy lew, a bbasinne misi kem baa ke ndø ke ndø. Mee ke singa dø yo te ddem, dø lo te le dewje ke oy ddem.

¹⁹ Mba yeenn a, e-dda ne ke oo neenn maketuru te, ne ke aw to neenn, ke ne ke a ddee goe te.

²⁰ Ne ke iya røe ke wøju dø endeterendeje siri ke oo jim te ke køl, ke ne-kunda lambeje siri ke ñ-dda ke ande

le gele toke be: Endeterendeje ke siri le tøju anjije ke Egilisije te ke siri le, a ne-kunda lambeje ke siri le to to Egilisije ke siri le to.

2

Maketuru wøju dø Egilisi ke Epeje

¹ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Epeje e-pa na:

< Tar ke dew ke uwa endeterendeje siri jia te ke køl ngaa aw nja horo ne-kunda lambeje te siri ke ñ-dda ke ande pa a neenn:

² M-gere kula-ddai, ndoo ke aw oo, ke wuri ke aw to. M-gere to a kase ta to wuri dø nje-me-majangje te ang. E-na dewje ke aw ddaje røde to nje-kayn-kulaje, a ñ-toje to nje-kayn-kulaje ang, ngaa e-tee ke gel ngem lede ke ddaka.

³ E-to wuri nya, ngaa oo ndoo wøju dø rim, a røi nyai ddewe te ang.

⁴ A ne ke m-mbete sei a neenn: <E-ndikim toke ye ke døngør ang.

⁵ Ole mei dø pa-nja te lei ke døngør. E-turu ddew lei bbo e-tel kula-ddai te ke døngør le. Bbo baann ang a, ma ddee røi te, ta ma kørø ne-kunda lambe lei lo te ke to te ke ddang.

⁶ A ne ke maji ke e-dda a neenn:

< E-mbete kula-ddaje le dewje ke unnje go Nikola, ddew kara baa toke ema to.

7 Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisije.

Dew ke tete ddo a, ma kare kande kake ke aw are dew tebbe kare nusa. Kake le to me Paradisi te le Lubba.

Maketuru wɔju dɔ Egilisi ke Ismirni

8 E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Smirni:

<Tar ke dew ke to dɔngɔr dew ddem, dɔbɔyn dew ddem, ne ke noy, ngaa ñ-tel nisi kem baa ñ-pa a neenn:

9 M-gere ne-singaje ke aw ingai, ke ndoo ke aw ndoo. A ke tɔkɔrɔ te, e-to nje-ne-kinga. M-gere tarje ke maji ang maji ang ke dewje ke toje to Jiipije ang, a aw ddajje rode to Jiipije aw paje doi te. N-toje to dewje le Satan.

10 A koo ndoo, a, are bbeeble ddai ang. Esu a kila mare dewje lese key-kula te mba na ne se. Da dda singa ke se ndɔ dɔku. Uwa are ngeng ndereng oy ne. A ma kari tebbe ke ke ndɔ ndɔ to ejɔkudɔ.

11 Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisije. Dew ke tete ddo a koy yo ke gol joo laa ang ngaa.

Maketuru wɔju dɔ Egilisi ke Pergam

12 «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Pergam e-pa na:

<Tar ke dew ke uwa tɔku kiya ke tae joo ngaa ate pa a neenn:

13 M-gere lo ke e-dda bbe te ke maje: Ngende-mbay le Satan to teenn. A e-nayn gom te nyɔm bbo e-tusu mei ke unn arem le inya ang. Dɔ ndɔ te ke ñ-tɔl ne Antipase ke to nje-tar-naji lem ke ke dɔgɔle bbe lese, ke to lo-kisi le Satan le njaa kara, inya ddew me-kunn lei le ang.

14 A mare neje ke m-bete sei a neenn: Mare dewje ke unnje go ne-tɔju le Balam eeje rɔi teenn. Lew, Balam le tula Balak kare ta ere ngann Ijarayelje are usaje da ke ñ-polo ne kɔrje, ngaa kare ñ-ddaje ne kayaje.

15 Ddew kara baa, dewje ke unnje go ne-tɔju le Nikola eeje rɔi teenn tɔ.

16 E-turu ddew lei. Baann ang a, ma ddee rɔi te njange baa, ta ddo ke dewjeenn le ke tɔku kiya ke tee tam te neenn.

17 Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisije. Dew ke tete ddo a, ma kare maann* ke to lo-kiyae te, ngaa ma kare er-nda ke ñ-dda mare ri ke siki dɔe te. To ri ke dew kara gere ang. Dew ke dunda ri le dɔe te a, a gere ri le.

Maketuru wɔju dɔ Egilisi ke Tiyatir

18 E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Tiyatir: <Tar ke Ngonn le Lubba, ne ke keme aw ndoko toke le puru, ngaa gole ndɔnren to ndɔren toke le ande pa a neenn:

* 2:17 OO Ekejode 16.31

¹⁹ M-gere kula-ddai, ndiki lei, me-kunn lei, maji ke aw dda ke dewje, ke wuri ke aw to. Kulaje ke aw dda guku neenn uta yeje ke kete.

²⁰ A ne ke m-mbete sei a to kake inya Jejabel ke oo rœ to nje-kila mber-tar le Lubba are tœju ddew ke maji ang nje-kulaje lem. Nerede nare ñ-ddaje kaya, ngaa dusaje da ke ñ-polo ne körje.

²¹ Minya mare kare mare kare ñ-turu ddew laa. A ñ-ndiki ta kinya ddew kaya laa le ang.

²² Mba yeenn a, ma kunne kila tuwa-rœ-to te kare noo ndoo nya, ne de ke nje ke aw ddaje kaya saa. Toke dinyajé ne-ddaje laa ang a, neenn le a kingade.

²³ Ma tol nganne. Yeenn bba Egilisiye tœyn a gereje to m-to dew ke aw gere kejeje le dewje ddem, bbo neje ke to me dewje te ddem. Ma dda ke se kara kara tœyn ase kem kula-ddase.

²⁴ A see kese dewje ke Tiyatir, sese ke e-mbeteje ta kunn go ne-tœju ke maji ang le, ngaa e-mbeteje ta ndoo ne ke dewje le aw bbarje na <neje le Satan ke iyaje rœde> le, ma kunda mare ne-koto dœse te ang.

²⁵ A maji kare uwaje are ngeng ndereng ndø ke ma ddee ne.

²⁶ Dew ke tete ddo, ngaa dda kulaje lem ndereng œsu koen a, ma kare nœ dœ gel-dewje.

²⁷ Na kœn dœde ngeng nya, ngaa na gurude toke le dew

aw guru jo ke dubba ke anji.

²⁸ Ma kare singa le ddew kara baa toke bœmje arem le, ngaa ma kare endeterenden ke ta-lo-kare te.

²⁹ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye.

3

Maketuru wœju dœ Egilisi ke Sarde

¹ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Sarde e-pa na:

<Tar ke dew ke ee ke ndilje le Lubba ke siri, ke endeterendeje siri pa a neenn: M-gere kulaje ke aw dda, dewje ooje to isi kem baa, a oy mban.

² Are kemi ngeng, e-dda are kese bbo kulaje ke nayn rœi te le nayn ke singa, mba a ta koy to koy. Moo a, ne-ddaje lei maji tœyn kem Lubba te lem ang.

³ Ole mei dœ tar te ke ñ-pa darese, ke gusu ke ooje ne tar le. E-ngem tar le, ngaa e-turu ddew lei. Bbo e-ndol ang a, ma ddee kuwai dœ jii te toke le nje-bboko. A gere gœl kare ke ma ddee kœsi ne busu ang.

⁴ A mare dewje ke eeje horose te Sarde le ngemje rœde are ne-yerew œru kubbu lede ang. Da kulaje kubbu ke nda bba da njaje ne sem, mba daseje njaa.

⁵ Yeenn a, dewje ke teteje dœ a, da kula kubbuje ke nda, ma tuju ride maketur-tebbe te ndœ kara ang. Ma

pa no bɔmje te, ke no anjije te laa to ñ-toje to dewje lem.

⁶ «Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisije.

*Maketuru woju do Egilisi
ke Piladelpi*

⁷ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Piladelpi e-pa na: <Tar ke Dew ke maji tɔyn, ne ke ñ-pa tar ngem ang, ne ke nee ke ngaw kele le Dabbiti, ne ke ñ-teyn ta ne a, dew kara ase ta kutu ang, ne ke nutu ta ne a, dew kara ase ta teyn ang ñ-pa na:

⁸ M-gere kula-ddai. Mgere to ee ke singa nya ang njaa. A e-ngem tar lem bbo e-mbetem ang. Mba yeenn a oo, mɔru ta key noi te, a dew kara a kase kutu ta key le ang.

⁹ Dewje ke eeje me key-
mbɔn-naa te le Satan aw
ddaje rɔde to Jiipije, a ñ-toje
to Jiipije ang. Ñ-toje to nje-
ngemje. Ma kungude me
jii te, ngaa ma dda kare ñ-
ddee dɔsuje mekeji gɔlde noi
te. Bann bba da gere to m-
ndikii.

¹⁰ E-ngem ndeje lem ke
mari kare uwa are ngeng
le. Yeenn a, ema njaa kara
ma ngemi kare te ke ne-naje
a ddeeje mba na me dewje
tɔyn ke do nange te.

¹¹ Maw m-ddee bbasine
baa. Uwa ne ke ee ne le are
ngeng na kare mare dew taa
ejoku-dɔ lei jii te.

¹² Dew ke tete ddɔ a, ma
ddae to kake gaji me key-
key-polo Lubba te lem, ngaa

na tee ddaka ndɔ kara ang
ngaa. Ma dda ri Lubba lem,
ke ri bbe le Lubba lem doe
te. Ri bbe le Lubba lem le na
«Jerusalam ke siki» ke in rɔ
Lubba te lem darâ ddisi ke
nangê. Ma kunda rim ke siki
doe te to.

¹³ Dew ke ee ke mbi a, oo
tar ke Ndil-me-nda pa are
Egilisije.

*Maketuru woju do Egilisi
ke Lawodise*

¹⁴ «E-dda maketuru ula ne
are anji ke ee Egilisi te ke
Lawodise e-pa na: <Tar ke
Dew ke ria na Amem, ne ke
ñ-to nje-tar-naji ke gate gate
ddem, ke tokɔrɔ ddem, ne
ke nee kunn-kutu neje te ke
Lubba dda ñ-pa a neenn:

¹⁵ M-gere kula-ddai, mgere
to e-wul ang ddem, e-tunga
ang ddem. Bbo e-wul wase,
e-tunga jeenn a, a maji.

¹⁶ A e-wul ang ddem, e-
tunga ang ddem. E-tunga ro
baa be, are ma tɔmi ke tam
kilai nangê.

¹⁷ E-pa na: <M-to nje-ne-
kinga, minga ne nya, mare
ne kara dum ang> a e-gere
ang. E-to ndoo ddem, ee ke
mare ne kara ang ddem. E-
to nje-ndoo ddem, nje-kem-
to ddem, ngaa kubbu goto
roi te.

¹⁸ Mba yeenn a, m-pa mari
kare e-ndoko ande ke ñ-leke
poro dare yerew goto te jim
te, kare e-ddee to nje-ne-
kinga ke tokɔrɔ. E-ndoko
kubbuje ke nda ula, mba bbo
roi to baa a, roi a wul. E-
ndoko kuma ungu kemi te
are ta e-tel oo lo.

¹⁹ Dewje tɔyn ke mndikide, maw m-tel ke de ddew te ke maji ddem, maw mundade ddem. Yeenn a, edda kula le ke me-kara bbo e-turu ddew lei.

²⁰ Oo, mar ta key te, maw munda. Bbo dew oo ndum ngaa ɔru ta key le a, ma kande key laa, ngaa ja kusa ne ke naa.

²¹ Dew ke tete ddɔ a, ma kare ddew kare nisi sem dɔ ngende-mbay te lem, ddew kara baa toke m-tete ddɔ, ngaa maw misi ke Bɔmje dɔ ngende-mbay te laa.

²² Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisije.

4

Dɔsu gaji Lubba darâ

¹ Goe te a, moo ta key ke toke kɔru me dara te. Ndu ke pa sem tar kete, ngaa bbar toke le tebbejeenn le, pa na: «Aal ke neenn, ma tɔji ne ke a ddee goe te.»

² Njange baa njaa a, Ndil-me-nda uwam, a moo mare ngende-mbay me dara te. Mare dew isi dœ te.

³ Dew le ndɔren toke erje ke gate ngeng nya, ke ria na jasepe, ke sarduwann. Ngaburandi ke ndɔren toke le er ke ria na emerode guku dɔ ngende-mbay le.

⁴ Mare ngende-mbayje dɔjoo gire so gukuje dɔ ngende-mbay le, ngaa tɔkuje dɔjoo gire so isije dœ te kara kara tɔyn. Dulaje kubbu ke nda, ngaa dundaje ejɔkudɔ ke ñ-dda ke ande dɔde te.

⁵ Teelje le ndi, kɔru neje, ke ndangeje le ndi inje ngende-mbay te ke to dana le aw teeje. Puru ngelje siri ke aw ɔnje ke singa toje nɔ ngende-mbay te le. Puru ngeljeenn le toje to ndilje le Lubba ke siri le ann.

⁶ Mare ne toke le bajeenn, keme are yerere toke er ke dew unda keme te a oo ne lo to nɔ ngende-mbay te le.

Mare neje ke toje kem baa so, kemde to rɔde te tɔyn kete ddem guku ddem gukuje ngende-mbay ke to dana le.

⁷ Dɔngɔr ne ke to kem baa le unda rɔ tebeyn, joo laa unda rɔ ngonn mange, muta la unda kem dew, a so laa unda rɔ tende ke aw in.

⁸ Bake neje ke so ke toje kem baa le ee misan misan. Kemdeje to dɔ bakedeje te le ddem, kɔy bakedeje te le ddem. Daw dɔsuje pa til ke kare, ñ-paje na:

«Ebbe-dewje Lubba ke Nje-singa-mɔngu maji tɔyn, maji tɔyn, maji tɔyn

Ne ke ñ-to lew, ñ-to bba-sine neenn ngaa naw ñ-ddee.»

⁹ Ke kare tɔyn, toke neje ke so le aw ɔsuje pa ta wal ne, ta piti ne, ta kare ne wooyo ne ke nisi dɔ ngende-mbay te le ngaa nisi kem baa ke ndɔ ke ndɔ le a,

¹⁰ tɔkuje ke dɔjoo gire so le unguje mekeji golde noe te, ne ke nisi ngende-mbay te le, ñ-waleje ne, ne ke nisi ke ndɔ ke ndɔ le. Dunguje

ejokedoje lede no ngende-mbay te le ngaa ñ-paje na:

11 Ebbe-dewje Lubba leje, ase ta kare dewje pitije, kare dewje walije, ase ta kinga singa-mongu,

mba ei njaa e-dda neje toyn, ei njaa e-ndiki bba neje le toje.

5

Ngonn bate a ase ta koru ta maketuru

1 Goe te a, dew ke isi ngende-mbay te le, moo maketuru ke ñ-ke to jia te ke kol. Duja maketuru me te ddem, gire te ddem. Ñ-lete tae, loe siri*.

2 Moo mare anji ke nje singa-mongu aw ila mber ke singa na: «Na ase ta koru ne ke ñ-lete ne ta maketuru neenn ngaa ta teyn wa?»

3 A me dara te, wase do nange te, wase gel nange te, dew kara ke ase teyn maketuru le ta kaa mee koo goto.

4 M-no nya, mba dew ke ase ta teyn maketuru le ta kaa koo goto.

5 A kara le tokuje le pa arem na: «E-no ang. Oo, tebeyn ke gel Juda te, ne ke ñ-to dew ke gel Dabbiti te ñ-tete ddo, nase ta koru ta maketuru ke toke lete loe siri le ddem, ta teyn maketuru le ddem.

6 Maa lo, ngaa moo mare Ngonn bate ar danna mbor ngende-mbay te le, horo neje te so ke toje kem baa le, ke

horo tokuje te le. Ngonn bate le ar toke bate ke ñ-tole to ne-polo. Gaje ee siri, ngaa keme ee siri to. Keme ke siri le toje to ndilje le Lubba ke siri ke Lubba ulade do nange te toyn le.

7 Ngonn bate le nja ke kete aw taa maketuru le ji dew te ke isi ngende-mbay te le, jia te ke kol.

8 Kake ñ-taa maketuru le a, neje so ke toje kem baa le, ke tokuje ke dojoo gire so le osuje mekeji golde nangê noe te. Konde, ke engo-nareje ke yambo ddusu toje jide te kara kara toyn. Yambo le to duju le dewje le Lubba.

9 Daw dosuje pa ke siki na: Ase ta taa maketuru le, ta koru ne ke ñ-lete ne tae. Mba ñ-toli to ne-polo.

Are e-ndoko do dewje toyn ke mesi are Lubba, dewje ke gelde to dang dang toyn, nje ke ndon-tarje lede to dang dang toyn,

ke nje ke isije nangeje te lede kara kara toyn.

10 E-ddade to dewje ke me Bbe-kon te le Lubba, ke nje-poleje, kare ñ-ddaje kula laa.

Da kon mbay do nange te.

11 Maa lo bbay a, moo ndu anjiye banya banya. Korde ase doro doro ase tura ang. Ñ-gukuje do ngende-mbay le, ke do neje so ke toje kem baa le, ke do tokuje le.

12 Dosuje pa ke singa na: Ngonn bate ke ñ-tole le,

* **5:1 5.1** Daw ñ-lete ta ne ke tibbi ngaa dunda endaji doe te ta toju to ñ-to ta ne le mban

ase ta kinga singa-mɔ̄ngu,
ne-kinga, ke kem-kare,
nase ta kinga singa, piti,
kɔ̄su gaji,

nase kare dewje waleje.

13 Moo ndu neje tɔyn ke Lubba ddade ngaa toje me dara te, dɔ nange te, gel nange te, dɔ ba-kate te, ke me ba-kate te. Dɔsuje pa na: «Maji kare piti, wal, kɔ̄su-gaji, ke singa-mɔ̄ngu, toje to le ne ke nisi ngende-mbay te le ddem, le Ngonn bate le ddem, ke ndɔ ke ndɔ.»

14 Neje ke sɔ ke toje kem baa le paje na: «Amem!» A tɔkuje le ɔsuje mekeji gɔlde nangē ngaa poloje ne ke nisi ngende-mbay te le ddem, Ngonn bate le ddem.

6

Ngonn bate ɔru neje misan ke ñ-lete ne ta maketuru le

1 Goe te a, moo Ngonn bate le ɔru dɔngɔr ne ke ñ-lete ne ta maketuru loe siri le. A neje ke toje kem baa le, moo ekii le mare kara bbar toke ndange le ndi na: «E-ddee!»

2 Ma koo a, moo sunda ke nda. Dew ke aal sunda le uwa giri-kɔndɔrɔ jia te. Dare ejɔkudɔ, ngaa naw to njete-ddɔ njaa ta tete ddɔ.

3 Kake Ngonn bate le ɔru joo le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le a, neje ke toje kem baa le, moo ekii le joo lede na: «E-ddee!»

4 A mare sunda ke kase toke le purujeenn tee. Dew ke aal sunda le, dare singa

kare nɔru kisi ddekeke ke ddang dɔ nange te, are ta dewje tɔlje naa. Dare tɔku kiya ke ngal tɔ.

5 Kake Ngonn bate le ɔru muta le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le a, neje ke toje kem baa le, moo ekii le mota lede na: «E-ddee!» A moo mare sunda ke ndul. Dew ke aal sunda le uwa kilo jia te.

6 Moo kɔru ne toke ndu dew horo neje te ke sɔ ke toje kem baa le na: «Nare kula le dew ke ndɔ kara ase ndoko Kilo bele kara baa, a ase ndoko kilo ɔrje muta. A inyan wubbu, ke ben ke lo toe.»

7 Kake Ngonn bate le ɔru sɔ le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le a, neje ke toje kem baa le, moo ekii le sɔ lede na: «E-ddee!»

8 A moo mare sunda ke rɔe toke le kamjeenn. Ri dew ke aal sunda le na Yo. Ngaa lo le dewje ke oy aw unn goe. Toke ñ-kayn dɔ nange loe sɔ a, darede singa kare ñ-tɔlje dewje ke debbe te kara. Da tɔl dewje le ke tɔku kiya, ke bbo, ke rɔ-to ke maji ang, ngaa da kare daje ke mû ke dɔ nange te tɔlde tɔ.

9 Kake Ngonn bate le ɔru mi le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le a, moo kɔy bann te, ndil dewje ke ñ-tɔlde wɔju dɔ tar le Lubba, ke tar-naji ke ñ-paje wɔju dɔ tar le.

10 Daw duruje ekii ke taar na: «Ebbe-dewje, ei ke e-maji tɔyn, ngaa e-to dew ke tɔkɔrɔ, a ngina ndereng ndɔ ke dda bba a gange sariya dɔ dewje te ke dɔ nange te

neenn, ta kila bare leje woju dō tōl ke ñ-tōlje le wa?

¹¹ Yeenn ngaa, darede, dede kara kara tōyn tōku kubbu ke nda, ke ngal. Ngaa, ñ-pa darede kare ñ-nginaje ngaji, kare kōr nje-kula maredede, ke kōr ngakondeje utu naa bba. Mba dede kara da tōlde toke lede tō.

¹² Maa lo, ngaa moo Ngonn bate le ddee ḥru misan le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le. A nange yeke ke singa. Kare tuka ndul toke kubbu kuwa ndoo, a neyn ddee toke le mese.

¹³ Endeterendeje inje darā gaynje nangē toke kande Pige ke nayn sangeje ang bbay, ngaa tōku yel aw yeke kake are aw gaynje.

¹⁴ Dara nday toke rake ke daw ñ-ke. Ddingirije, ke dōdere-maannje gotoje loje te lede.

¹⁵ Tōku mbayje ke dō nange te, nje-kōn-bbeje, nje-kōn dō mbambaje, nje-ne-kingaje, nje-singa-mōnguje, bbereje, ke dewje ke toje to bbereje ang, diyaje rōde bolo ddingirije te, ke horo erje te.

¹⁶ Ñ-paje dare ddingirije, ke erje na: «Osoje dōje te, ñnnje dōje areje ne ke nisi dō ngende-mbay te nooje ang, are n-tee ne ta wungu te le Ngonn bate le.»

¹⁷ Mba tōku ndō wungu lede ase ngaa. Na a nayn wa?

7

Lubba uja endaji engo-nōn dewje te 144 000

¹ Goe te a, moo anjije so. Darje kekel nange te ke so. Duwaje lelje ke so ke aw ulaje dō nange te, dare kara kara ula dō nange te ang ddem, dō ba-kate te ang ddem, dō kakeje te ang ddem.

² Moo mare anji dang in er lo tee te le kare, ngaa uwa ne-kuja endaji le Lubba ke nje-kisi kem baa jia te. Nila ko nare anjije so ke darede ddew kare ñ-tujuje nange ddem, ba-kate ddem. Ñ-pa na:

³ «E-tujuje nange ang ddem, ba-kate ang ddem, kakeje ang ddem. E-nginxaje are juja endaji engo-nō nje-kulaje te le Lubba leje bba.»

⁴ Moo kōr dewje ke duja endaji engo-nōde te le. Deeje doro kōr kara, ke dōso gire so (144 000). To dewje ke inje horo gel-dewje te tōyn ke Ijarayel.

⁵ Nje ke gel Juda te eeje doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Rubenn te doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Gade te doro dōku gire joo (12 000),

⁶ nje ke gel Aser te doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Nepetali te doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Manase te doro dōku gire joo (12 000),

⁷ Nje ke gel Simeyōn te doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Lebi te doro dōku gire joo (12 000), nje ke gel Isakar te 12 000,

⁸ nje ke gel Jabulōn te doro dōku gire joo (12 000), nje

ke gel Jejebbe te doro dɔku gire joo (12 000), nje ke gel Benjamen te doro dɔku gire joo (12 000).

*Dewje banya banya arje
nɔ ngende-mbay te*

⁹ Goe te maa lo bbaya a, moo dewje banya banya. Dew ase turade ang. Dinje horo dewje te ke gelde dang dang tɔyn, horo nje ke bbeje te dang dang, horo nje ke nangeje te dang dang, ke horo nje te ke ndɔn-tarje lede to dang dang. Darje nɔ ngende-mbay te, nɔ Ngonn bate te le. Dulaje tɔku kubbu ke nda, ngaa duwaje kam mburu jide te.

¹⁰ Daw duruje ekii na: «Lubba leje ke isi ngende-mbay te, de ke Ngonn bate a dajije.»

¹¹ Yeenn ngaa, anjije tɔyn ke gukuje dɔ ngende-mbay le ddem, dɔ tɔkuje le ddem, dɔ neje ke toje kem baa ke so le ddem, dosoje nangê nɔ ngende-mbay te le, ñ-debbeje kemde nangê, ngaa ñ-poloje Lubba.

¹² Ñ-paje na: «Amem! Piti, kɔsu gaji, kem-kare, wooyo, wal, singa-mɔngu, ke singa

toje to le Lubba leje ke ndɔ ke ndɔ. Amem!»

¹³ Yeenn ngaa, mare kara le tɔkuje le dujum na: «Dewje ke ulaje kubbu ke nda neenn toje to na wa? Dinje dda wa?»

¹⁴ Milae te m-pa na: «Ebbe-mje, ei a e-gere.» Yeenn ngaa ñ-pa narem na: «To

dewje ke injé me tɔku nesingaje te baa teeje ann. N-tokoje kubbuje lede ke mese ngonn bate dare nda.

¹⁵ Mba yeenn a, darje nɔ ngende-mbay te le Lubba daw ñ-poleje, til ke kare me key te ke daw ñ-pole te. Ne ke nisi ngende-mbay te le, na ngemde.

¹⁶ Bbo a ddade ang ngaa ddem, kunda a konde ang ngaa ddem. Kare a kɔsude ang ngaa ddem, lo a nungade ang ngaa ddem.

¹⁷ Mba ngonn bate ke ar dann ngende-mbay te le a ngemde toke le ne-kuulje, ngaa na kaw ke de loje te ke maanje ke aw are tebbe injé ke te bba aw teeje. Ngaa Lubba a bɔru maann-nɔ kemde te tɔyn.

8

*Ngonn bate oru siri le neje
ke ñ-lete ne ta maketuru*

¹ Kare ke Ngonn bate le oru siri le ne ke ñ-lete ne ta maketuru le a, lo to nyenene me dara te ngɔsi ke gɔju gol kare kara.

² Moo anjije ke siri ke arje nɔ Lubba te le. Darede tebbeje siri.

³ Mare anji dang bbay ddee ar mbɔr bann te le. Nuwa mare ngonn jo ro yambo ke ñ-dda ke ande jia te. Dare yamboje toke banya

kare ñ-ro dɔ bann te ke ñ-dda ke ande ke to nɔ ngende-mbay te le ddem, kare ñ-ddee ke duju le dewje le Lubba tɔyn nɔ Lubba te le ddem.

⁴ Sa yamboje le, ke dujuje le dewje le Lubba le injé ji anji te le ubba nɔ Lubba te.

⁵ Anji le unn ngonn jo ro yambo le ungu puru ke dɔ bann te le me te ddusu, ngaa bi ila dɔ nange te. Njange baa a, ndi ndange, koru ndu neje bbar, ndi teel, ngaa nange yeke.

Dɔngɔr tebbeje sɔ bbarje

⁶ Anjije siri ke uwaje tebbeje siri jide te le aw mɔseje røde ta to.

⁷ Anji ke dɔngɔr to tebbe laa. A kɔju, ke puru, poleje naa ke mese ngaa gaynje dɔ nange te. Toke ñ-kayn nange, ke kakeje ke dɔ nange te loe mota a, puru on debbe nange le kara, on debbe kakeje le kara, ngaa on kamje ke muje ke tebbe tɔyn.

⁸ Anji ke to joo laa to tebbe laa. A mare ne toke toku ddingiri ke aw on puru tee oso me ba-kate te. Debbe ba-kate le tel to mese.

⁹ Toke ñ-kayn horo neje ke Lubba dda ke toje me maanje te loe mota a, debbe ke kara oy, ngaa debbe toku toje ke kara tuju.

¹⁰ Anji ke to mota laa to tebbe laa. A mare toku endeterenden ke aw on puru toke puru ngel in darâ oso. Toke ñ-kayn horo baje ke dɔ

nange te loe mota a, endeterenden le oso dɔ debbe ba te le kara, ke dɔ loje te ke maannie aw injé ke te aw teeje.

¹¹ Ri endeterenden le na «Ne ke ate.» Debbe maannie ke noso dɔe te le ate, ngaa dewje nya ke ayje maannie ke ate le oyje.

¹² Anji ke to sɔ laa le to tebbe laa. Toke ñ-kayn me kare, me neyn, ke me endeterendenje loe mota mota a, dunda debbe kare le kara, debbe neyn kara, ke debbe endeterendenje kara kare ñ-ndokoje ang. Yeenn a, kara wase til te kara, lo a ndoko tɔyn ang.

¹³ Maa lo bbay a, moo koru mare tende ke aw in me dara te taar nu. Eel le uru ekii ke singa na: «Ne-wungu, ne-wungu, ne-wungu a to le dewje ke dɔ nange te, toke kese anjije ke mota toje tebbeje lede.»

9

Mi le tebbe bbar

¹ Anji ke to mi laa to tebbe, a moo mare endeterenden in darâ oso nangê. Dare ngaw kele ta toku buwa ke suren goto.

² Endeterenden le oru ta toku buwa ke suren goto le. Sa ubba te toke sa toku puru. Sa ke ubba buwa te le dda are kare, ke kem dara tuka ndul biti biti.

³ Ebeteje injé me sa te le teeje, ngaa gaynje nangê. Darede singa kuta dewje toke engan nyije ke dɔ nange te.

⁴ Darede ndu kare ñ-tujuje muje, ke kamje, ke kakeje ang. A dewje ke endaji le Lubba goto engo-nðøte a ta ñ-ddajede maji ang.

⁵ Dare ddew ebeteje le kare ñ-tølje dewje le ang, a ta kare dulaje kemde ndoo neyn mi. Da tøsu dewje le kare tode toke le to le nyi.

⁶ Kare teenn, dewje a sangeje yo, a da kingaeje ang nyøm. Da ndikije ta koy, a yo a kaynde kaw ddew ew.

⁷ Ebeteje le undaje rø sundaje ke ñ-møsede ta dda ne ddø. Mare ne to døde te toke le ejøkudu ke ñ-dda ke ande, ngaa kemde unda kem dew.

⁸ Biin-døde toke le biin-dødene, ngaa ngangede toke le ngange tebeyn.

⁹ Nø-gu ebeteje le toke le dø-kubbu ddø ke ñ-dda ke ande-nare a dula ke te. Køru bakede bbar toke øoru sarete ddø ke sundaje banya banya aw ndøruje awje ne ke ta ddø te.

¹⁰ Bbøngude toke bbøngu nyi, ngawe to te. Singa kula kem dewje ndoo mba neyn mi le to bbøngude te le.

¹¹ Tøku mbay lede to anji ke tøku buwa te ke suren goto. Ria ke ndøn-tar le Ebereje na Abadøn, a ke ndøn-tar le Gerekeje na Apoliyøn. Kande ri le na «Nje-ne-tuju».

¹² Døngør ne-wungu le nday mban. A mare ne-wunguje joo aw ddeeje goe te bbay.

Misan le tebbe bbar

¹³ Misan le anji le to tebbe laa. A, baann ke ñ-dda ke ande, ngaa to nø Lubba te le, moo mare ndu bbar, er kekeleje te sø kem.

¹⁴ Ndu le pa are misan le anji ke uwa tebbe jia te le na: «E-tutu anjije ke sø ke ñ-tøde mbør tøku ba te ke ria na Eparate le.»

¹⁵ Ñ-tutu anjije ke sø le. Toke ñ-kayn horo dewje ke dø nange te loe mota a, ñ-toje ngøsi ta tøl debbe dewje ke debbe te kara, kare teenn, ndøe teenn, me neyn teenn, ke bbale teenn.

¹⁶ Kør nje-ddøje ke toje to nje-sundaje ke ñ-bbar dare moo to million kør joo.

¹⁷ Me ni te lem le, moo sundaje, ke nje ke aw aalje sundaje le a, ñ-toje toke be: Dulaje dø-kubbu-ddøje ke kase toke le purujeenn ddø, ndul toke le kem dara ddø, ngaa to bu mate toke le ne ke daw ñ-bbar na supere ddø nemø-gude te. Dø sundaje le toke le dø tebeyn. Puru, ke sa, ke supere in tade aw tee.

¹⁸ Ne-kem-to-ndooje ke muta neenn le: Puru, sa, ke supere ke aw teeje ta sundaje te le tølje debbe dewje kara horo debbe dewje te ke mota.

¹⁹ Mba singa sundaje le to me kilde te ddø, bbøngude te ddø. Bbøngude undaje rø li. Bbøngude le døe to are ye a daw ñ-ddaje ne dewje maji ang.

²⁰ A kese dewje ke ne-kem-to-ndooje neenn le tølje

ang le inyaje ddew polo körje ke ñ-ddaje ke jide le ang. N-naynje daw ñ-poloje ndilje ke maji ang, daw ñ-poloje körje ke ñ-ddaje ke ande, ke nare, ke tungu, ke er, ke kake. Körje ke aw ooje lo ang ddem, aw ooje tar ang ddem, aw njaje ang ddem le.

²¹ Dinyaje ddew töl dew ang ddem, ddew kumaje lede ang ddem, ddew loto-majang ang ddem, ddew bbokoje lede ang ddem.

10

Tar ngonn maketuru

¹ Goe te a, m-tel moo mare anji nje-singa-mongu in darâ aw ddisi. Mum taa rœ toyn toke le kubbu, ngaa ngaburandi guku dangara doe. Keme ndoko toke le kare, ngaa gole kase toke le ndon puru.

² Nuwa mare ngonn maketuru ke toke teyn jia te. Nila gole ke kôl do ba-kate te, a nila gole ke gel do nange te.

³ Nuru ekii ke taar toke le tebeyn ke aw no. Goe te a, ndi ndange tae siri.

⁴ Kare te ke ndi le ndange tae siri le a, m-ndiki ta kuja tar ke ndije le pajé le maketuru te a, moo mare ndu ke in darâ na: «E-ngem mei te bbo uja maketuru te ang.»

⁵ Anji ke mooe ar do ba-kate te ddem, do nange te ddem le ula jia ke kôl ke darâ,

⁶ ngaa unda yo ke ri Lubba ke isi ke ndo ke ndo, ne ke ñ-dda dara ke neje toyn ke toje me, nange ke neje toyn

ke toje te, ba-kate ke neje toyn ke toje te. Anji le pa na: «Kare ase ngaa.

⁷ Kare te ke anji ke to siri laa to tebbe a, a to ndo ke ne le Lubba ke iya rœ a ddee to ne ke tökörö, ddew kara baa toke Lubba pa tare are bbere-kulaje laa ke toje to nje-kilaje mber-tar laa.»

⁸ Ndu ke bbar darâ ke moo le tel pa tar arem bbay na: «Aw taa ngonn maketuru ke toke teyn ke to ji anji te ke ar do ba-kate ddem, do nange te ddem le.»

⁹ Maw ngosi ke rœ anji te le, ngaa m-duje kare narem ngonn maketuru le. Nilam te na: «E-taa usa. A kate kang kang mei te. A, a neel tai te toke le keme teje.»

¹⁰ M-taa ngonn maketuru le ji anji te le, ngaa musa, a neel tam te toke keme teje. A kake muru a, ate mem te nu kang kang.

¹¹ Ngaa ñ-pa darem na: «Maji kare e-tel ila mber-tar ke Lubba pa do dewje te ke banya bbay: Dewje ke bbeje te, dewje ke gelde dang dang, nje ke ndon-tarje lede to dang dang, ke toku mbayje.

11

Tar le nje-tar-najije ke joo

¹ Darem mare kabbara ke to toke kake koju ne, ngaa ñ-pa darem na: «In taar bbo oju key-polo-Lubba, ke bann ke to me te. E-tura kör dewje ke aw poloje Lubba me te.»

² A inya ndake lo ke ddaka, bbo oju ang. Mba

dare ndake lo le gel-dewje ke gereje Lubba ang. Da mboynje bbe ke maji tøyn le ke gølde neyn døso gire joo.

³ Ma kare nje-tar-najije lem ke joo ilaje mber tar lem, ke kubbu ndoo røde te ndø doro kara, kør joo, ke dø misan (1 260).

⁴ Nje-tar-najije lem ke joo le toje to kake olibeje ke joo, ke ne kunda lambeje ke joo ke toje nom te, ema Ebbedewje ke dø nange te.

⁵ Bbo dew ndiki ta ddade maji ang a, puru tee tade te ro nje-baanje lede le. Tøkøro njaa, bbo dew ndiki ta ddade maji ang a, maji kare dew le oy toke baann.

⁶ Deeje ke singa ta kutu kem dara kare ndi ere ang me ndøje te ke daw dilaje ne mber-tar le Lubba. Deeje ke singa ta dda kare maannje telje to mese, ngaa ta dda kare ne-kem-to-ndooje dang dang osoje dø nange te toke mede ndiki.

⁷ Toke ñ-paje tar naji le ñ-tungaje a, da ke a kin me tøku buwa te ke suren goto le a dda dø ke de, singae a kutade, ngaa na tølde.

⁸ Ninnnde a nayn dø nange te nata, me tøku bbe te ke ñ-tøl Ebbedede te, dø kakedese te le. Ddew Ndil te, dewje undaje ri tøku bbe le na Søðøm, Gømør ddem.

⁹ Dewje ke me bbeje te dang dang, gel-kujude dang dang, nje ndøn-tarje lede to dang dang, dewje ke gelde dang dang a ddeeje ta koo ninnnde mba ndø muta ke

gaen. Da kinyaje ddew kare ñ-dubbu ninnde le ang.

¹⁰ Dewje ke dø nange te a ddaje rø-neel wøju dø koy lede le. Da ddaje kusu, da kulaje ke neje baa kare naa, mba nje-kilaje mber-tar ke joo neenn le ddaje are dewje ooje ndoo nya.

¹¹ A go ndø te ke muta ke gaen le a, mare yel ke aw are tebbe in rø Lubba te ddee ande ninnde le, ngaa dinje darje taar. Yeenn a bbeel dda dewje ke aw oojede le nya.

¹² Nje-kilaje mber-tar le Lubba le ooje mare ndu ke in dara, ngaa pa arede ke singa na: «Inje ke taar neenn.» Dinje ke darâ me mum te kem nje-baanje te lede le.

¹³ Kare teenn njaa, nange yeke ke singa. Are bbo e-kayn me tøku bbe le døku a, debbe kara njaa guru are dewje doro siri (7 000) oyje mba nange ke yeke le. Bbeel dda kese dewje ke naynje kem baa, ngaa døsuje gaji Lubba ke darâ.

¹⁴ Joo le ne-wungu le nday mban. A mota le ne-wungu aw ddee mbør ang baa.

Siri le tebbe bbar

¹⁵ Goe te a, anji ke to siri laa to tebbe. Nduje bbarje ke singa darâ na:

«Bbasine, køn-mbay dø nange te neenn tel me ji Ebbejeje te, ke me ji Mesi te laa.
Na køn-mbay ke ndø ke ndø.»

¹⁶ Tøkuje døjoo gire so ke isije ngende-mbay te lede

no Lubba te le teeje os-oje nangê, debbeje kemde nangê no Lubba te, ngaa walje Lubba,
17 ñ-paje na:

«Ebbejeje Lubba ke njé singa-mõngu, ei ke e-to bbasine neenn ddem, e-to lew baa, jari wooyo, mba ddew tõku singa-mõngu te lei, e-dda are kõmbay to lei ngaa.

18 Gel-dewje ke toje to lei ang ddaje wungu, a bbasene, kare wungu lei ase ngaa.

Kare gange sariya dō dewje te ke oy ase ngaa.

To kare ke a kuka ne njekulaje lei ke toje to nje-kilaje mber-tar lei, nje ke toje to dewje lei, ke njé ke aw bbelje rii,

dede ke ñ-toje to dewje ke ngaji, ke dede ke ñ-toje to dewje ke bo.

To kare ke a tuju ne dewje ke aw tujuje nange.»

19 Ta key-polo-Lubba ke to me dara te oru, ngaa sanduku dõno ubba me key-polo te laa le. Ndi teel, nduje bbarje, ndi ndange, nange yeke ngaa koju gayn ke singa.

12

Tar le dene, ke tar le da ke unda rɔ mar

1 Mare tõku ne ubba me dara te. Mare dene ula kare rœ te toke kubbu, neyn to kõ gole te, ngaa endeterendeje dõku gire joo toje dœ te to ejokudo.

2 Nuwa sem, naw nduru ndo, are naw nuru ekii mba aw toe nya.

3 Mare ne dang tel ubba me dara te. Mare tõku da ke toke le mar, rœ kase toke le puru, dœ siri, a gaje dõku. Ejokudoje siri toje dœje te ke siri le.

4 Toke ñ-kayn endeterendeje ke darâ me mota a, bbõnge tõku da le saa debbe endeterendeje kara tilade nangê. Tõku da le ddee ar no dene te ke aw nduru ndo le aw ngina, ta bbo nuju taar a, kunn ngonn le kuse ke loe baa.

5 Dene le uju ngonn ke dingaw. Ngonn le a, a konn gel-dewje tõyn ke singa ke ngeng nya. Dunn ngonn le daw saa mbor Lubba te, mbor ngende-mbay te laa.

6 A dene le ayn aw me körte, lo te ke Lubba mose are, kare ñ-ngeme ke ne-kusa ke te mba ndo doro kara, kör joo gire dõmisan (1 260).

7 Dõ in me dara te. Misel* de ke anjije laa ñ-ddõje ke tõku da ke unda rɔ mar le. A da le, ke anjije laa ñ-ddõje ke de tõ.

8 A singa da le uta le Misel le ang. Yeenn a, da le ke anjije laa, deeje ke ddew ta nayn me dara te ang ngaa.

9 Yeenn ngaa dunn tõku da le, ne li ke lew baa ke daw ñ-bbare to Esu, to Satan, ne nje-kere dewje ke dō nange te tõyn le dilae dō nange te, de ke anjije laa.

10 Moo mare ndu bbar ke singa me dara te na: «Bbasine Lubba ajije ngaa, ñ-tõju

singa-mõngu, ke kõn-bbe laa ngaa. Mesi laa tõju singa laa ngaa. Mba duta ne njekunda tar dõ ngakõnje te le, ne ke naw nunda tar dõde te no Lubba te, til, ke kare le dilae nangê mban.

¹¹ A ngakõnje le teteje dõdõ döe te, wõju dõ mese Ngonn Bate ddem, wõju dõ tar le Lubba ke ñ-paje tar-naje ddem. Dooje tebbe lede njaa to ne ke baa ddem, ñ-bbeelje yo ang ddem.

¹² Mba yeenn a, see daraje, ke see dewje ke isije darâ ddem, e-ddaje rõ-neel. A see nange, ke ba-kate, kemto ndoo a ddase. Mba Esu ddisi ke döse te ke wungu ke bo nya, mba ñ-gere to ndõ laa nayn nya ang ngaa.

¹³ Toke tõku da le oo to duta ne dilane dõ nange te mban a, unn kutu tubba dene ke uju ngonn ke dingaw le.

¹⁴ A dare dene le ubba bake joo toke le bake tõku tende kare nin ne naw ne me kõr te, lo te ke ñ-mõse wõju döe, kare dare ne-kusa ke te ñ-geme ne ddew ew ke li le. Na nayn baann lo teenn mba bbal muta ke gaen.

¹⁵ Yeenn ngaa li le tõmo maann toke le ba go dene te le kare maann le uwae õtu saa.

¹⁶ A nange ddee uma dene le. Nange teyn tae uru ne ba ke tõku da le tõmo le.

¹⁷ Wungu on da le dõ dene te le, ngaa tel ke dõ kese dewje te ke gel dene te le,

aw dda dõ ke de. To dede ke daw ñ-ngemje nduje le Lubba, ke tar-najije le Jeju.

¹⁸ Goe te a, tõku da le aw ar dõ enangara ba-kate te.

13

Tar dõ daje te ke joo

¹ Goe te a, moo mare da in me ba-kate te tee. Gaje ee doku, a döe ee siri. Ejokudõ doku toje dõ gajeje te le kara kara, ngaa ñ-dda rije ke toje to ri taji Lubba döeje te le kara kara tõyn.

² Da ke mooe le unda rõ kake. Göle toke le gol enjakemnjär, a tae toke ta tebeyn. Tõku da ke unda rõ mare le are singa-mõngu laa, ke ngende-mbay laa, ke singa ke ngeng nya.

³ Mare döe le kara toke ne ke dare do ke ase kare noy ne. A do ke ase kare noy ne le ere. Dewje ke dõ nange te tõyn ooje neenn le a gange singade, ngaa unnnje go da le.

⁴ Dewje tõyn osuje mekeji golde nangê no da te ke unda rõ mar te le, mba singa ke nare da ke in me ba-kate te tee le. Dede tõyn dosuje mekeji golde nangê no da te ke in me ba-kate te tee le, ngaa ñ-paje na: «Na ase naa ke da le wa? Na ase ta dõsaa wa?»

⁵ Dare ddew da le kare pa tar-boroje ddem, kare taji Lubba ddem. Dare singa kare ñ-dda nejeenn mba neyn dõsõ gire joo.

⁶ Nunn kutu taji Lubba, taji ria, taji lo-kisi laa, taji dewje tõyn ke isije darâ.

7 Dare ddew kare ñ-dda ddo ke dewje le Lubba, ngaa ta kutade ke singa. Dare singa dɔ dewje te ke gel-kujude dang dang tɔyn, dɔ dewje ke bbeje te tɔyn, ke dɔ dewje te ke ndɔn-tarje lede toje dang dang tɔyn, ke dɔ dewje te ke gelde dang dang tɔyn.

8 Dewje tɔyn ke dɔ nange te a poloje da ke in me bilate te tee le. To nje ke lew baa ke Lubba dda neje, ride goto maketuru tebbe te le Ngonn Bate ke ñ-tole to nopolole.

9 Dew ke mbia to a, maji kare oo tar neenn!

10 Dew ke Lubba wɔju kare duwae to bbere a, da kuwae to bbere.

Dew ke Lubba wɔju kare ñ-tole ke tɔku kiya a, da tole ke tɔku kiya.

Kare neenn to kare ke ta kare dewje le Lubba toje wurde, ngaa uwaje koo me te lede are ngeng.

Tar dɔ da te ke in me nange te tee

11 Goe te a, moo mare da dang unda lo me nange te tee. Gaje ee joo toke gaji ngonn bate. A naw ñ-pa tar toke tɔku da ke unda rɔ marjeenn.

12 Naw ñ-dda kula ke singa ke da ke in me maann te tee ee ne le dɔ-keme te njaa. Ñ-dda nare nange, ke dewje ke isije dɔ nange te aw ɔsuje mekeji golde nɔ da te ke in me maann te tee, ke do laa ase kare noy ne bba do le ere le.

13 Ñ-dda tɔku ne-mɔrije ndereng, nare puru in darâ oso dɔ nange te kem dewje te.

14 Nere dewje ke dɔ nange te, ddew ne-mɔrije te ke dare singa kare ñ-dda dɔ-kem da te ke in me maann te tee le, nare ñ-ddaje mare kɔr ke unda rɔ da ke inga do tɔku kiya, a oy ang le.

15 Dare singa kare nula kewn me kɔr te ke unda rɔ da ke in me maann te tee le. Kɔr le a pa tar, ngaa a dda kar ñ-tol dewje tɔyn ke a mbeteje ta kɔsu mekeji gɔlde nange nɔ kɔr te le.

16 Da le uwa dewje tɔyn njaa ke singa are ñ-dda mare endaji me jide te ke kɔl, wase engo-node te: Nje ke bo, ke nje ke ngaji, nje-ne-kingaje, ke nje-ndooje, bbereje, ke nje ke toje to bbereje ang.

17 Dew ke endaji le to rɔe te ang a, a kase ndoko ne ang ddem, a kase labbe ne ang ddem. Endaji le to ri da le wase nimɔrɔ ria.

18 Kare te neenn, maji kare kem dew are. Dew ke to nje-ne-gere a, a gere kande nimɔrɔ le da le, mba to nimɔrɔ le mare dew. Nimɔrɔ le to kɔr misan, ke dɔmisan gire misan.

14

Pa ke nje ke Ngonn bate uka dɔde ɔsuje

1 Maa lo bbay a, moo Ngonn bate le ar dɔ ddingiri te ke Siyon*. Dewje doro kɔr kara, ke dɔsɔ gire sɔ (144 000) eeje mbɔre te. Ñ-dda

ri Ngonn bate le, ke ri boeje engo-nöde te.

² Moo mare ndu bbar me dara te toke körū tōku ba ke aw ula ddem, toke ndi ke aw ndange ke singa ddem. Ndu ke moo le bbar toke körū konde ke dewje aw em.

³ Dewje le aw osuje pa ke siki nō ngende-mbay te le, nō neje te ke toje kem baa ke so le, ke nō tōkuje te le. Dew kara ke a kase ndo pa le goto. Bbaye njaa to dede ke doro kör kara ke dōsō gire sō (144 000) ke Ngonn bate uka dōde dō nange te le.

⁴ Dede le dulaje rōde neyerew te ddew te le deneje ang, mba ñ-gereje dene ang. Daw dunnje go Ngonn bate le loje te tōyn ke naw naw te. Lubba uka dōde horo dewje te, kare ñ-ddeeje to dōngor dewje laa ddem, le Ngonn bate le ddem.

⁵ Dereje ngem ndō kara ang. Tar kara to dōde te ang.

Anjije muta ilaje mber sariya le Lubba

⁶ Goe ta a, moo mare anji dang ke aw ila me dara te taar nu. Nee ke Tar ke maji ke to ke ndō ke ndō ta pa kare dewje ke dō nange te: Dewje ke gelde dang dang tōyn, dewje ke gel-kujude dang dang, dewje ke ndō-tarje lede dang dang, ke dewje ke bbeje te dang dang tōyn.

⁷ Anji le pa tar ke singa na: «E-bbeelje Lubba, ngaa osuje gaje. Mba kare ke na gange ne sariya dō dewje te ase ngaa. E-poloje nje-dda

dara ke nange, ke tōku-ba, ke loje ke maannje aw inje ke te aw teeje.»

⁸ Mare anji ke to joo laa ddee go ye te ke dōngor le ngaa pa na: «Babilōnn bbe-bo le oso mban, noso mban. Ne a nare dewje ke gelde dang dang tōyn ayje ben kaya laa ke wōn to puru le.»

⁹ Mare anji ke dang ke to muta laa ddee go nje ke joo te le, ngaa pa ke singa na: «Bbo dew osu mekeji góle nange nō da te le, ke nō kör te ke unda rō da le, ngaa dōsu endaji da le engo-nöe te, wase me jia te a,

¹⁰ ne kara na kay ben tōku wungu le Lubba, ke ñ-pole ang a dungu me engo wungu te laa. Ngaa na koo ndoo kem puru te, ke kem supere te, kem anjije te ke maji tōyn ddem, kem Ngonn bate te ddem.

¹¹ Puru ke aw ula kemde ndoo le sae a kubba bbal ke bbal. Ngaa dewje ke aw poloje da le, ke kör ke unda rō da le, ke dede ke dōsu endaji ri da le rōde te, til ke kare, da kuwaje rōde ang.

¹² Kare neenn to kare ke dewje le Lubba ke aw ngemje nduje laa, ngaa naynje ddew koo me te te ke Jeju a kuwaje kare ngeng ann.

¹³ Moo mare ndu ke in darâ, ngaa pa arem na: «Uja tar neenn maketurut: <Rō-neel to le dewje ke naynje ddew te le Ebbedewje ndereng oyje ne,

bbasene neenn. Ndil-menda pa na: Tōkōrō njaa, maji kare duwaje rōde go kula te ke ngeng ke ñ-ddaje, mba kulaje ke ñ-ddaje a kunnje gode.» »

Tar kuja ko ndoo ke do nange te

¹⁴ Maa lo bbay a, moo mare mum ke nda to nda. Mare ne ke unda rō dew isi dō mum te le. Nunda ejōkedo ke ñ-dda ke ande doe te, ngaa nuwa kiya ke ate jia te.

¹⁵ Mare anji dang in key-polo-Lubba te tee, ngaa uru ekii ke singa are dew ke isi dō mum te le na: «Ula kiya lei bbo uja ko le, mba kare kuja ko le ase ngaa. Kande ko ke dō nange te sange ngaa.»

¹⁶ Yeenn ngaa, dew ke isi dō mum te le ula kiya laa le dō nange te, ngaa uja ko ke dō nange te tōyn.

¹⁷ Goe te a, mare anji dang in key-polo-Lubba te darā tee. Ne njaa kara nuwa kiya ke ate jia te to.

¹⁸ Mare anji dang bbay in er bann te tee. Nee ke singa kunn ndu kare puru dda ne ne. Nuru ekii ke singa nare anji ke uwa kiya ke ate le na: «Ula kiya lei ke ate le bbo uja ne jinga binye ke dō nange te, mba kande binye le oy mban.

¹⁹ Anji le ula kiya laa le dō nange te, ngaa tuja jinga binye ke dō nange te le ungu me ne-kore maann binye te ke tōju tōku wungu le Lubba.

²⁰ Dore binye me ne-kore maann binye te le giri bbe te ddaka. Mese in me ne-kore maann binye te le tee, ngaa siri ke taar ndereng taa lo ase kilometere kōr mota (300). Bbo sunda uru me mese te le a, mese le a kuwae ka-tae te taar.

15

Tar le anjije ke siri, ke tar dōbōyn ne-kem-to ndooje

¹ Goe te a, moo mare ne ke bo ddem, ke kura laa dum dō dewje ddem me dara te: Anjije siri uwaje ne-kem-to ndooje siri jide te. To dōbōyn ne-kem-tondooje, mba ddew te lede a, wungu le Lubba ddee dō dewje te.

² Moo mare ne toke ba-jenn, keme are yerere toke er ke dew unda keme te a oo ne lo, pole naa ke puru. Dewje ke teteje dō dō da te le, ke dō kōr ke unda rō da te le, ke dō nimōrō ria te le arje dō ba-kate te le. Duwaje kondeje le Lubba jide te.

³ Daw dōsuje pa le Moyije ke to nje-kula le Lubba ddem, pa le Ngonn bate ddem na:

« Ebbe-dewje Lubba ke Nje-singa-mōngu,
neje ke e-dda boje nya ddem,
kuraje lede dum dō dewje ddem!

Tōku mbay le gel-dewje,
Aw dda neje ke dogole ddem,
aw dda ne ke tōkōrō ddem.

⁴ Ebbe-dewje, na a bbeel rii ang,
ngaa a kosu gaji rii ang wa?

Mba ei kara baa a, e-maji
tɔyn.

Gel-dewje tɔyn a ddee kɔsuje
gɔlde nangē noi te,
mba dede tɔyn dooje ne-
ddaje lei ke gate gate.

⁵ Goe te a, moo key-polo-
Lubba me dara te, tae toke
teyn. Key tande ke Lubba
de ke dewje laa daw dingaje
naa me te, to me te.

⁶ Anjije ke siri ke uwaje
ne-kem-to ndooje siri jide te
le inje key-polo-Lubba te le
teeje. Dulaje kubbu ke nda
ngaa ndoren. N-tɔje endaar-
kuwa-bber ke ñ-dda ke ande
karde te.

⁷ Kara le neje ke toje kem
baa ke so le are engoje ke ñ-
dda ke ande anjije ke siri le
kara kara. Wungu le Lubba
ke Nje-kisi ke ndø ke ndø
ddusu engoje le.

⁸ Sa ke tɔju piti le Lubba,
ke singa-mɔngu laa taa me
key-polo-Lubba le tɔyn. Dew
kara ase ta kande key-polo-
Lubba te le ang ndereng ta
ne-kem-to-ndooje ke siri ke ji
anjije te ke siri le tunga bba.

16

Tar dɔ engoje te ke siri

¹ Moo mare ndu bbar
toke bo key-polo-Lubba te le,
ngaa pa are anjije ke siri le
na: « Awje e-mbelje engo
wunguje le Lubba ke siri le
dɔ nange te!»

² Anji ke to dɔngore aw
mbel wungu ke me engo te
laa dɔ nange te. Do ke maji
ang ddem, aw to nya ddem
oso rɔ dewje te ke endaji le

da le to rɔde te, ngaa aw
poloje kɔr ke unda rɔ da le.

³ Joo le anji mbel wungu ke
me engo te laa le me ba-kate
te. Ba-kate le tel toke le mese
dew ke oy, are neje ke kem
tɔyn ke eeje me ba-kate te le
oyje.

⁴ Mota le anji le mbel
wungu ke me engo te laa me
baje te, ke loje te ke maannje
inje te bba aw aynje are
mannje le turuje to mese.

⁵ Moo ndu anji ke on dɔ
maannje pa na: « Ei ke e-
to bbokone ddem, e-to lew
ddem, e-maji tɔyn ddem, e-
to gate gate woju dɔ sariyaje
ke e-gange neenn.

⁶ N-kaynje mese dewje lei
ddem, mese nje-kilaje mber-
tar lei ddem. Mba yeenn a
arede mese kare dayje. Ne
ke ase ta dda ke de ann.

⁷ Goe te a, moo mare ndu
ke bbar bann te le na: «
Tɔkɔrɔ njaa, Ebbe-dewje
Lubba ke nje-singa-mɔngu,
sariyaje lei to sariyaje ke
tokɔrɔ ddem, gate gate
ddem.

⁸ So le anji le mbel wungu
ke engo te laa dɔ kare te.
Dare ddew kare le kare puru
laa on dewje.

⁹ Puru kare ke tunga nya le
on dewje le. N-tajije ri Lubba
ke ee ke singa dɔ ne-kem-to-
ndooje te neenn tɔyn le. A ñ-
turuje ddew lede mba kɔsu
gaje ang.

¹⁰ Mi le anji le mbel wungu
ke me engo te laa dɔ ngende-
mbay te le da le. Yeenn ngaa,
lo tuka ndul dɔ bbe-kɔn te
le da le. Kem-to-ndoo uta

dø dewje are dewje ngerje ngangede.

¹¹ N-tajije ri Lubba ke darâ mba ndoo ke daw dooje ddem, mba do ke maji ang ke oso røde te le ddem. A ñ-tusuje kula-ddadeje ke maji ang dinyaje ang.

¹² Misan le anji le mbel wungu ke me engo te laa me tøku ba te ke ria na Eparate. Maann le ii mba kinya ddew kare tøku mbayje ke inje er lo tee te le kare aw ddeeje.

¹³ Ngaa, moo ndilje ke maji ang mota, kare in me kil da te ke unda rø mar le tee, kara in me kil da te le, kara in me kil nje-kila mber-tar te ke to nje-ngem le aw teeje. Ndilje ke maji ang ke mota le undaje rø enginaynje.

¹⁴ To ndilje ke maji ang ke aw ddaje ne-mørije. Dawje ta kinga tøku mbayje ke dø nange te tøyn ta mbønde ngina ne ddo ke toku ndø te le Lubba ke nje-singa-møngu.

¹⁵ Ebbe-dewje pa na: «Oo, maw m-ddee toke nje-bboko. Rø-neel to le dew ke isi kem baa bbo tibbi ang, ngaa ngem kubbu røe te. Baann bba na nja røe baa kare dew ooe a to ne-rø-kul ang.»

¹⁶ Ndilje ke maji ang le mbønje mbayje le lo te ke daw ñ-bbar ke tar Ebere na Armagedøn.

¹⁷ Anji ke to siri laa mbel wungu ke me engo te laa me yel te. Mare ndu bbar ke singa ngende-mbay te ke key-polo-Lubba te le na: «Bbaye ngaa!»

¹⁸ Ndi teel nya nya, nduje bbar, ndi ndange nya nya, ngaa nange yeke ke singa. Lew baa ke dewje toje dø nange te, ndø kara nange nayn yeke toke baann ang bbay.

¹⁹ Babylønn, tøku bbe le kayn loe mota, ngaa tøku bbeje le gel-dewje osoje. Yeenn ngaa Lubba ole mee dø Babilønn bbe-bo te le, ngaa are ben ke to wungu laa ke aw wøn to puru me engo te dewje ke me bbe te le ayje.

²⁰ Dø-dere-maannje tøyn aynje ngaa ddingirije gotoje.

²¹ Køjuje ke boje nya, ngaa øyje ase ne ke kilo døss inje darâ gaynje dø dewje te, ngaa dewje le tajije ri Lubba mba ne ndoo ke køju le dda ke de le, mba to ndoo ke to bbeel nya.

17

Sariya ke dø Babilønn te

¹ Goe te a, mare anji kara horo anjije te ke siri ke uwaje engoje siri jide te le, ddee ngaa pa arem na: «E-ddee, ma tøji sariya ke da gange dø dene te ke to tøku nje-kaya ke isi mbør tøku bajte te le.

² Ne a tøku mbayje ke dø nange te ddaje ne-kaya døe te, ngaa dewje ke dø nange te ayje ben kaya laa are ddade.»

³ Goe te a, Ndil uwam, ngaa anji le unnum aw sem me kør te, a moo mare dene isi dø mare da te ke kase to kase. Røe tøyn to ri ne-tajije

ke ta taji ne Lubba dørø. Doe
ee siri ngaa gaje døku.

⁴ Dene le ula kubbu ke
kase, ke kura, ngaa ndøren
to ndøren. Nula ne-mandeje
ke ñ-dda ke ande, ke kør erje
ke gate ngeng, ke mereje.
Nuwa engo ande jia te. Ne-
yerewje, ke ne-kayaje laa ke
ase koo ke kem ang ddusuje
me engo le.

⁵ Ñ-dda mare ri engo-nœ
te, to ri ke dew gere kande
ang. Ri le na: « Babilonn
bbe-bo, kon dene nje-kayaje,
kon neje ke do nange te ke
ase ta koo ke kem ang.»

⁶ Moo dene le a, mese
dewje le Lubba, ke mese nje-
tar-najije le Jeju ke nay le aw
ddae toke le koto.

Koo ke mooe a, mem unda
do binya nya.

⁷ Yeenn ngaa anji le pa
arem na: « Mei aw unda do
binya mba ddi wa? Ma pa
ne ke iya rœ ke do dene te
neenn, ke ye ke do da te ke
dœ ee siri, ngaa gaje ee døku
ke nisi doe te neenn kari.

⁸ Da ke ooe le to lew, a ñ-
to ang ngaa. Na kin buwa te
ke suren goto le tee, ta kaw
nayn ke kørø nyøm. Bbo
dewje ke do nange te, ke
kunn kutu neje te nu duja
ride maketuru tebbe te ang,
ooje da le a, mede a kunda
do binya. Mba ñ-to lew, a ñ-
to ang ngaa, a na tel kunda
lo tee bbay.

⁹ Kare te neenn, maji kare
nje-ne-gere ee ke kem-kare
tø bba: Dø da ke siri le toje to
ddingirije siri ke dene le isi

dœ te, ñ-toje to tøku mbayje
siri tø.

¹⁰ Nje ke mi osoje mban.
Misan lede aw øn mbay, a
siri lede nayn ddee ang bbay.
A bbo ñ-ddee a, na kisi mba
gøju kare baa.

¹¹ Da ke to lew, a goto ngaa
le, ne njaa ñ-to jijoo le tøku
mbayje le. Ñ-to kara le nje
ke siri le tø. Naw ta nayn ke
kørø baa nyøm.

¹² Gaji da ke døku ke oo
le to tøku mbayje døku ke
nayn ønje mbay ang bbay. A
da kinga singa ke ta kon ne
mbay mba gol kare kara ke
da le.

¹³ Dede døku tøyn keje
lede kara baa: Ta kare da le
singa-møngu lede, ke singa
lede.

¹⁴ Da ddaje ddø ke Ngonn
bate le, a Ngonn bate le a
kutade ke singa, mba ñ-to
Ebbe ebbe-dewje ddem, ñ-to
Mbøy dø mbayje ddem. Nje
ke Lubba bbarde, ke nje ke
ñ-mberede, ke dewje laa ke
eeje saa, a kutade ke singa tø.

¹⁵ Goe te a, anji le pa arem
bbay na: Maannje ke dene
nje-kaya le isi mbøre te, ke
oo le to dewje dang dang,
to dewje ke banya, nje ke
gelde dang dang, ke dewje
ke ndøn-tarje lede to dang
dang.

¹⁶ Gaji da ke døku ke oo
le, ke da le, da mbeteje dene
nje-kaya le, da taa neje laa
tøyn, ngaa da kinyaeje rœ
baa. Da kusaje taal rœ ngaa
da roeje ke puru.

¹⁷ Mba Lubba ula keje laa
mede te kare ñ-ddaje ne ke

mee ndiki. Da ddaje ne ke kara baa. Da kinya singa kɔn mbay lede ji da te le ndereng ta kare tarje le Lubba ddeeje to ne ke tɔkɔrɔ.

¹⁸ Dɔbɔnye, dene ke ooe le to tɔku bbe ke ɔn dɔ tɔku mbayje ke dɔ nange te.

18

Koso le Babilɔnn

¹ Goe te a, moo mare anji dang in darâ aw ddisi. Nee ke singa ke ngeng, ngaa ndoko laa uru dɔ nange te.

² Nuru ekii ke singa na:
«Noso mban, noso mban,
Babilɔnn bbe-bo le! N-ddee to lo dda bbe,
ke lo kiya rɔ le ndilje
ke maji ang dang dang
tɔyn, le eelje ke maji
ang dang dang tɔyn ke
dewje ndikije ang.

³ Mba gel-dewje tɔyn ayje ben kaya laa ke wɔn to puru le. Tɔku mbayje ke dɔ nange te ddaje ne-kaya dɔe te. Ngaa nje-ne-labbeje ke dɔ nange te ingaje ne nya wɔju dɔ ne-kingaje ke gate ngeng ke ñ-dda bboe nya le.»

⁴ Goe te a, moo mare ndu me dara te na:

« See dewje lem, e-teeje me
tɔku bbe te neenn ke
ddang, mba kare e-
ddaje saa majang laa
ang, bba kare ne kem-
to-ndoo oso dɔse te
saa tɔ ang.

⁵ Mba majangje laa bayanje
ke dɔ naa te dɔ naa te
ndereng ɔru dara, are Lubba
ole mee dɔ ne-ddaje te laa ke
toje gate gate ang le.

⁶ E-ddaje saa ne ddew kara
baa toke ye ke ñ-dda ke nje-
mareje.

Ne ke ñ-dda ke dew gol kara
a, e-ddaje saa gol joo.
Engo ke nungu ben
me te a, unguje te gol
joo areje.

⁷ Ñ-ndiki kɔsu gaji rœ nya
ddem, ñ-ndiki ne-kinga nya
ddem.

Yeenn a, ulaje keme ndoo,
areje nuwa ndoo
ddew kara baa toke
baann tɔ. Mba ñ-
pa mee te na: «Misi
to dene-mbay, m-
to dene-ndubba ang,
ngaa ma kuwa ndoo
ndɔ kara ang.»

⁸ Mba yeenn a, ne-kem-to-
ndooje ke toje wɔju dɔe
a kosoje dɔe te ndɔ kara
baa njaa. Neje le toje
to: Yo, ndoo, ke tɔku bbo,
ngaa puru a kɔen. Mba
Ebbe-dewje Lubba ke gange
sariya dɔe te le to nje singa-
mɔngu.»

⁹ Yeenn ngaa, tɔku mbayje
tɔyn ke dɔ nange te, ke ddaje
ne-kaya dɔe te ddem, ddaje
saa bbo ne-kingaje ddem le a
nɔnje, ngaa da ndinga rɔde
kare te ke da kooje sa puru
ke aw ɔen le.

¹⁰ Ndoo ke naw noo le a
ddade bbeel, ngaa da karje
ddew ew bba da paje na:

« Ne kem-to-ndoo bbo!, Ne
kem-to-ndoo ke baann
bba be wa! Tɔku bbe,
Babilɔnn, tɔku bbe ke
ngeng! Me gol kare te
kara baa njaa sariya
ddee doi te toke be
wa!»

¹¹ Nje-ne-labbeje ke dø nange te nonje ngaa uwaje ndoo mbae, mba nje-ndoko neje lede goto ngaa.

¹² Neje toke ande, andenare, kør erje ke gate ngeng, mereje, kubbuje ke ñ-dda ke len, ke kase, ke ndøren, ke yeje ke ñ-dda ke sowa, kakeje tøyn ke eteje maji, neje ke ñ-dda ke ngange kere, neje tøyn ke ñ-dda ke kake ke gate ngeng, neje ke ñ-dda ke tungu, ke andenare wase, ke er ke kura ke ria na marebere.

¹³ Neje ke maji dang dang ke daw njiri ne ne, yamboje, ne ke ria na mir, non kakeje ke ete maji, ben, ubbu, nduju, bele, mangeje, bateje, sundaje ke sareteje, bbereje, ke dewje ke duwade ta ddø te to bbereje.»

¹⁴ Nje-ne-labbeje le pajen: « Neje ke aw dda bboe nya lew le aynje awje ddew ew sei ngaa. Ne-kingaje lei ke maji wase ndøren le go-toje tøyn jii te ngaa. Da tel kinga ture te ang ngaa.»

¹⁵ Nje-ne-labbje ke ingaje ne wøju døe le a kooje ndoo ke naw noo le a, bbeel a ddade, ngaa da karje ddew ew a da nonje ddem, da kuwaje ndoo ddem.

¹⁶ Da pajen:

«Ne kem-to-ndoo bbo! Ne kem-to-ndoo bbo! Døngør, tøku bbe neenn aw ula kubbuje ke kura, ke kase, ke ndøren. Naw nula nembjie, ke ne-jije ke ñ-dda ke ande, ke kør

erje ke gate ngeng, ke mereje le!

¹⁷ A me gøl kare te kara baa njaa ne-kingaje laa ke banya le tøyn tujuje ne wa?»

Ngaa nje-kuwa tøku toje tøyn, ke dewje ke aw ddaje kula dø ba-kate te, ke nje ke aw njaje dø ba-kate te ke tøku to, ke dewje ke aw ingaje ne-kusa tade ddew kula te ke dø ba-kate te, areje ddew ew,

¹⁸ ngaa ooje sa puru ke aw øen le a, uruje ekii na: «Tøku bbe ke dda bba ase naa ke bbe-bo wa?»

¹⁹ Daw ñ-jinje ebaburu nange dunguje døde te, ñ-nonje, ñ-ndingaje ndoo ñ-paje na:

«Ne kem-to-ndoo bbo! Ne kem-to-ndoo bbo! Bbe-bo, bbe ke ddew ne-kinga te laa ke banya, nje tøku toje tøyn ingaje ne ne le, me gol kare te kara baa njaa ñ-tel to do-ndubba wa!»

²⁰ Dewje ke darâ, e-ddaje rø-neel mba koso le Babilønn le. See dewje le Lubba, see nje-kaynkulaje, ke nje-kilaje mber-tar le Lubba, e-ddaje rø-neel tø, mba Lubba gange sariya døe te wøju dø ne ke ñ-dda ke se le.

²¹ Mare anji ke nje-singamøngu unn mare tøku biri er ke øoy, ila me ba-kate te, ngaa pa na:

«Da kila Babilønn bbe-bo ke singa toke be tø: Da tel kingae ang ngaa.

22 Dew a koo kɔru ne-kem le nje-kondeje bbe lei ang ngaa ddem, ndu nje-nɔ pajé ang ngaa ddem, kɔru ne-to le nje-kɔlje mbula, ke nje-toje tebbe ang ddem. Dew a kinga nje-gusu ke aw dda mare kula kara bbe lei ang ngaa ddem, dew a koo kɔru ne ke daw duru biri-er te bbe lei ang ngaa ddem.

23 Puru lambe a ndoko me bbe te lei ang ngaa ddem, dew a koo ndu basan de ke ngnonn mande

ke ñ-taaje naa toke siki bbe lei ang ngaa ddem,

mba nje-ne-labbeje ke bbe lei toje to dewje ke ngeng ke ño nange te, ngaa ne-kumaje lei ke aw dda ereje gel-dewje tɔyn.

24 Mba bbē lei a ñ-kayn mese dewje tɔyn ke ñ-tɔlde ño nange te, ke mese nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke le dewje le Lubba.»

19

Pa wal Lubba bbar me dara te

¹ Goe te a, moo mare ndu bbar bo toke ndu dewje ke banya me dara te na:

«Aleluya! Kaji, piti, ke singa-mɔngu toje to le Lubba leje.

² Mba sariyaje laa ke naw ñ-gange toje ke ñ-dogole ddem, toje gate gate ddem. Ñ-gange sariya ño tɔku dene nje-kaya te ke tuju ño nange ke kaya laa, ngaa nila bare mese nje-kilaje laa ke ñ-tɔlde le ño te.»

³ Ngaa ñ-tel ñ-paje bbay na:

«Aleluya! Sa puru ke ño tɔku bbe le aw tu ke ndo ke ndo.»

⁴ Tɔkuje ke ñ-djoo gire so le, ke neje ke toje kem baa ke so le ñsuje mekeji golde nangê ngaa poloje Lubba ke isi ngende-mbay te laa. Ñ-paje na: « Amem! Aleluya!»

⁵ Ngaa, mare ndu bbar ngende-mbay te le na:
« ñsuje gaji Lubba leje, see nje-kulaje laa tɔyn, sese ke ngaji, ke nje ke bo ke aw bbeejele!»

⁶ Moo mare ndu toke ndu dewje ke banya ddem, toke kɔru tɔku maann ddem, toke kɔru ndi ke ndange ke singa ddem. Ndu le na:

«Aleluya! Mba Ebbe-dewje Lubba, Nje-singamɔngu aw ño bbe ngaa.

⁷ N-ddaje rɔ-neel, jareje rɔje neelje, n-piteje, mba kare kusu taa-naa le Ngonn bate le ase ngaa, ngaa dene laa le mɔse rɔe mban.

⁸ Dare nula kubbu len ke ndɔren ngaa ne-yerew ɔru ang.»

Mba kubbu len le to kula-ddaje ke gate gate ke dewje le Lubba ddaje.

⁹ Anji le pa arem na: « Uja tar neenn maketuru te; <Rɔ-neel to le dewje ke ñ-bbarde kusu taa-naa te le Ngonn bate!> » Goe te a, ñ-pa narem na: « To tarje le Lubba njaa.»

¹⁰ M-tee moso ko gole te ta poloe, a ñ-pa narem na: « E-dda neenn ang! M-to nje-kula mari ddem,

nje-kula mare ngakɔinje ke aw ngemje tar-najije le Jeju ddem. Lubba a maji kare e-poloe!»

Tar-najije le Jeju toje to tarje ke ddeeje dɔ nje-kilaje mber-tarje te le Lubba bba aw pajé.

Dew ke aal sunda ke nda

¹¹ Goe te a, moo dara teyn, a moo sunda ke nda. Dew ke aal sunda le ria na Dew ke aw dda ne ke dɔgole, Dew ke tɔkɔrɔ. Naw ñ-gange sariya, ngaa naw ñ-dda ddɔ ddew ne te ke gate gate.

¹² Keme to toke puru ke aw ɔn. Ejokudo banya banya toje dɔe te. N-dda mare ri rɔe te, a ne ke kare baa njaa ñ-gere ri le.

¹³ Ngaa nula kubbu ke ngal ke to mese tɔyn. Ria na Tar le Lubba.

¹⁴ Nje-ddɔje ke darâ isije dɔ sundaje te ke nda, ngaa aw ɔruje goe. Dulaje kubbu len ke kura, ke nda, ngaa ne-yerew ɔru ang.

¹⁵ Mare tɔku kiya ke ate in ta dew te ke aal sunda le tee ta tuka ne gel-dewje. Na kɔn dɔde ngeng nya. Na tɔju wungu le Lubba ke nje singamɔngu, wungu laa ke aw wɔn to puru ddew mbɔyn te ke na mbɔyde ke gɔle toke le kande binye me ne kore maann binye te.

¹⁶ N-dda mare ri kubbu te laa ke ngal le ddem, benge te ddem na: «Mbay-dɔ-mbayje, ke Ebbe ebbe-dewjeje.»

¹⁷ Goe te a, moo mare anji ar taar me kare te. Nuru

ekii ke singa nare eelje tɔyn ke aw ilaje me dara te na: «E-ddee e-mbɔnje naa mba tɔku kusu le Lubba,

¹⁸ mba kɔn tal tɔku mbayje, tal mbayje le mbambaje, ke tal nje-singamɔnguje. Tal sundaje, ke tal nje-kaalje sundaje le, tal dewje tɔyn, dewje ke toje to bbereje, ke dewje ke toje to bbereje ang, tal dewje ke ngaji, ke dewje ke bo.

¹⁹ Goe te a, moo da le, ke tɔku mbayje ke dɔ nange te, ke mbambaje lede. N-mbɔnje naa ta ddɔ ke dew ke isi dɔ sunda te le, ne ke mbambaje laa.

²⁰ Duwa da le, ke nje-kila mber-tar ke to nje-ngem ke dda ne-mɔrije noe te bba ere ne nje ke endaji da laa to engo-nɔde te, ngaa aw poloje kɔr ke unda rɔ da le. Dungude joo kem ndake puru supere te ke aw ɔn.

²¹ N-tɔl keseje ke tɔku kiya ke in ta dew te ke isi dɔ sunda te tee le, ngaa eelje tɔyn ɔnje talde are mede ndann.

20

Tar kɔn-mbay bbal doro kara (1000)

¹ Goe te a, moo mare anji in darâ aw ddisi. Nuwa ngaw kele ta tɔku buwa ke suren goto le, ke kula njamji ke ɔɔy jia te.

² Nuwa da ke unda rɔ mar, ke to li ke lew, ke to esu, ke to Satan le, ngaa ñ-tɔe ke kula njamji mba bbal doro kara (1 000).

³ Nilae tōku buwa te ke suren goto le, ngaa nutu ta buwa le ñ-lete dōe te, mba kare nere gel-dewje ang ngaa, ndereng mba bbal doro kara le. Goe te a, da tute mba mare kare ngaji.

⁴ Goe te a, moo ngende-mbayje. Dare singa dewje ke isiye dōe te kare ñ-gangeje sariya. Moo ndil dewje ke ñ-tolde mba tar-naji le Jeju ke ñ-paje ddem, mba tar le Lubba ddem. Moo ndil dede ke ñ-mbeteje ta kōsuje mekeje golde nō da te le, ke nō kōr te ke unda rō da le, are dōsu endaji engo-nōde te ang ddem, me jide te ang ddem le tō. Ñ-ndolje ngaa dōnje mbay ke Kiriste ase bbal doro kara (1 000).

⁵ Kese dewje ke oyje ndolje ang, ndereng bbal doro kara le ase. Yeenn to dōngor ndol le dewje ke oy.

⁶ Rō-neel to le dewje ke eeje horo dewje te ke ndolje dōngor ndol te le dewje ke oy. Ñ-toje to dewje le Lubba njaa! Yo ke gol joo laa ee ke singa dōde te ang. Da toje to nje-poloje le Lubba ddem, le Kiriste ddem, ngaa da kōnje saa mbay bbal doro kara le.

Koso le Esu

⁷ Toke bbal doro kara le tunga a, da kōru Satan keykula te,

⁸ ngaa na kaw kere gel dewje kōyn nange te ke sōtōyn, yeenn pa na Goge, ke Magoge**. Na mbōn dewje le mba dda ne ddo. Kōrde banya toke enangara ta bilate.

⁹ Ñ-taaje dō nange tōyn, ngaa ñ-gukuje dō gōng le dewje le Lubba, ke dō tōku bbe ke Lubba ndiki nya. A puru in darâ ddisi, ngaa onde.

¹⁰ Ngaa dila esu ke nje-kerede le me ndake puru te ke supere to me te, lo te ke da le, ke nje-kila mber-tar ke to nje-ngem le eeje te. Da koo ndoo nya, kare, ke til, bbal ke bbal.

Dōbōyn Sariya

¹¹ Goe te a, moo tōku ngende-mbay ke nda, ke dew ke isi te. Nange, ke dara ṣtuje aynje nōe te ke ddang, are dew tel oode ang ngaa.

¹² Ngaa moo dewje ke oy, nje ke ngaji, ke nje ke bo, darje taar nō ngende-mbay te le. Ñ-teyn maketuruje, a ñ-tel ñ-teyn mare maketuru bbay, to maketuru tebbe. Ngaa ñ-gange sariya dō dewje te ke oy ase kem kula ddade, ddew kara baa toke ye ke ñ-dda maketuruje te le.

¹³ Ba-kate tee ke ninn dewje ke naynje mee te. Ngaa yo, ke lo le dewje ke oy teeje ke ninn dewje ke toje mee te, are ñ-gange sariya dōde te kara kare ase kem kula ddade.

¹⁴ Goe te a, dungu yo, ke lo le dewje ke oy me ndake puru te. Ndake puru le to yo ke gol joo laa.

¹⁵ Dew ke dinga ria maketuru tebbe te le ang a, dilae ndake puru te le.

21

Dara ke siki, ke nange ke siki

¹ Goe te a, moo dara ke siki, ke nange ke siki. Mba dara ke dɔngɔr, ke nange ke dɔngɔr ikije, ngaa ba-kate goto ngaa.

² Ngaa moo tɔku bbe ke maji tɔyn, ke to Jurusalam ke siki ke in rɔ Lubba te darâ aw ddisi. Tɔku bbe le to toke le dene ke dda mande ngaa ar dɔ gɔle te aw ngina ngaweje.

³ Moo ndu bbar ke singa ngende-mbay te le na: «Bbasine, key le Lubba to horo dewje te ngaa. Na dda bbe ke de, ngaa da toje to dewje laa. Ne Lubba njaa na kisi ke de, ngaa na to Lubba lede.

⁴ Na bɔru maann-nɔ tɔyn kemde te. Yo a goto ngaa. Ndoo, ekii, ke ne-wungu a gotoje, mba konn neje ndayje mban.»

⁵ Ngaa dew ke isi ngende-mbay te le pa na: «Oo! M-dda neje tɔyn toke siki ngaa.» Ñ-pa na: «Uja tarje neenn maketuru te. Mba tarje lem to tarje ke tɔkɔrɔ, ngaa aseje kare dew unda mee dɔe te.»

⁶ Ngaa ñ-pa narem na: «Bbaye ngaa! M-to Alpa, ke Omega, m-to kunn kutu ne ddem, dɔbɔyn ne ddem. Dew ke kunda oen a, ema, ma kare maann ke aw are tebbe nay baa. To maann ke aw in me nange te aw tee.

⁷ Dew ke tete ddɔ a, ma kare nejeenn le ddeeje to laa. Ma to Lubba laa, ngaa na to ngonnum.

⁸ A nje-bbeelje, nje ke tusuje me-kunn inyaje, nje-ne-ddaje ke maji ang, njetol dewje, nje-ddaje lo-to-majang, nje-kumaje, nje-poloje kor, ke nje-ngemje tɔyn, lo lede to me ndake puru ke supere to me te. Yeenn to yo ke gɔl joo laa.

Jurusalam ke siki

⁹ Goe te a, anji kara horo nje ke siri te ke uwaje engo ne-wunguje ke siri jide te le ddee pa arem na: «E-ddee are m-tɔji nje-ngaw le, dene le Ngonn bate le.»

¹⁰ Ndil uwam, ngaa anji le unnum aw sem dɔ ddingiri te ke bo, ngaa ndew. Ñ-tɔjum Jurusalam, tɔku bbe ke maji tɔyn ke in darâ rɔ Lubba te aw ddisi le.

¹¹ Ndoko le Lubba dda are Jurusalam le ndɔren. Ndɔnre laa le toke ndɔren le kor er ke gate ngeng, ke le kor er ke ria na jasepe ke are yerere.

¹² Ndoko ke dila ñ-guku ne dɔ tɔku bbe le ndeer ddem, ndew ddem. Ta ndoko le dɔku gire joo. Anjije dɔku gire joo arje ta ndokoje te le kara kara. Ñ-dda rije ta ndokoje te le. To ri gel ngann Ijarayelje ke dɔku gire joo.

¹³ Ta ndokoje le mota toje er lo tee te le kare, mota toje er kande te le kare, mota er dagoo, mota er beer.

¹⁴ Dɔsu ndoko le dɔ erje te dɔku gire joo ke dungu ne gɔle, ngaa ñ-dda ri nje-kaynkulaje le Ngonn bate ke dɔku gire joo kare erje te ke dɔku gire joo le kara kara.

¹⁵ Anji ke aw pa sem tar le uwa mare ne ke daw dɔju ne ne jia te. Ne le toke le kare waa. Ndda ke ande. Nuwa ne le ta kɔju ne tɔku bbe le, ta ndokoje le, ke ndoko le.

¹⁶ Mbo-kare bbe le ee so. Ngal laa, ke tate laa ase naa. Anji le ɔju bbe le ke ne-kɔju ne ke jia te le, a ngal laa, tate laa, ke ndew laa ase kilometere doro joo gire kɔr so (2 400).

¹⁷ Nɔju ndoko le ddew kara baa toke gusu ke dewje aw ɔju ne ne a, ngal ase meren ji dew dɔ-siri gire joo.

¹⁸ Dɔsu ndoko le ke er ke ria na jasepe, a ñ-dda tɔku bbe le ke ande ke yerew ɔru ang ngaa keme are yerere.

¹⁹ Ndda kare er ke dɔsu ne gol ndoko le ke erje dang dang ke gate ngeng dare kura. Ndda kar dɔngɔr er ke dɔsu ne gol ndoko le ke er ke ria na jasepe, joo laa ke sapir, mota laa ke kalse-duwann, so laa ke emerode,

²⁰ mi laa ke saredonikisi, misan laa ke sarduwann, siri laa ke kirijolite, jijoo laa ke beril, jikara laa ke topaje, dɔku laa ke kiri-joparaje, dɔku gire kara laa ke yasente, dɔku gire joo laa ke ametisite.

²¹ Ta ndokoje ke dɔku gire joo le toje to mereje dɔku gire joo. Ta ndoko kara a, ñ-dda ke mere kara baa. Ndda nate tɔku bbe le ke ande ke yerew ɔru ang, ngaa keme are yerere.

²² A moo key-polo-Lubba me tɔku bbe te le ang. Mba, Ebbe-dewje Lubba ke

Nje-singa-mɔngu njaa, de ke Ngonn bate a ñ-toje to key-polo-Lubba ke me tɔku bbe te le.

²³ Duju kare, kare ɔsu, wase kare neyn nda, bba kare me tɔku bbe le ndoko ang. Mba ndoko le Lubba a aw dda are mee aw ndoko, ngaa Ngonn bate le a to puru ngel me tɔku bbe te le.

²⁴ Gel-dewje a njaje lo-kare te le tɔku bbe le, ngaa tɔku mbayje ke dɔ nange te a ddeeje ke ne-pitije lede me te.

²⁵ Ta ndokoje le a kutuje ndɔ kara ang, mba lo teenn til a goto ngaa.

²⁶ Dewje a ddeeje ke ne-pitije, ke ne-kingaje le gel dewje me bbe te le.

²⁷ Ne-yerew kara a kande me bbe te le ang nyɔm. Dew ke nje-dda ne ke ase koo ke kem ang, wase nje-ngem a kande me bbe te le ang to. Nje ke ñ-dda ride maketutu tebbe te le Ngonn bate njaa ke karedé baa a, a kandeje me bbe te le.

22

¹ Goe te a, anji le tɔjum ba ke maanne aw are tebbe dew, keme are yerere. Maann le ubba ngende-mbay te le Lubba de ke Ngonn bate le aw tee,

² ngaa aw ula dann nate tɔku bbe te le. Mbɔr maann te le er joo kem, kake ke aw are tebbe dew to te. Me bbal te kara a, kake le ande gol dɔku gire joo. Neyn kara a, nande gol kara kara. Kame to kuma kaji gel-dewje.

³ Mare ne ke ndu-ndoo le Lubba a to dœ te a to ang ngaa.

Ngende-mbay le Lubba, ke le Ngonn bate a toje me bbe te le. Nje-kulaje le Lubba a poleje.

⁴ Da kooje keme ngaa ria a to engo-nœde te.

⁵ Til a goto ngaa. Dew a duju puru lambe, wase a ngina kœsu le kare bba ta koo ne lo ang. Mba ndoko le Ebbe-dewje Lubba njaa a kuru dœde te, ngaa da kœnje mbay bbal ke bbal.

Jeju pa tar ddee laa

⁶ Goe te a, anji le pa arem na: «Tarje neenn to tarje ke tœkœrœ, ngaa ase kare dew unda mee dœ te. Ebbe-dewje Lubba ke are Ndil laa ddee dœ nje-kilaje mber-tar te laa, ula anji laa kare tœju nje-kulaje laa ne ke nayn ngœsi baa ta ddee.

⁷ Jeju pa na: Oo, maw m-ddee ngœsi baa ngaa. Ro-neel to le dewje ke aw ngemje tarje ke dila mbere me maketuru te neenn!

⁸ Ema Jan njaa, moo neje neenn ke mbim ddem, ke kem ddem. Ngaa, goe te ke moo neje le ke mbim ddem, ke kem ddem le a, m-tee moso nœ gol anji te ke aw tojum neje le ta poloe.

⁹ A ñ-pa narem na: «Edda neenn ang! M-to nje-kula mari, ke nje-kula mare ngakœinje ke toje to nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke nje-kula mare dewje ke ngemje tarje ke maketuru te

neenn. Lubba a maji kare e-pole.»

¹⁰ Goe te a, ñ-pa narem na: « E-kusu tarje le Lubba ke dila mbere me maketuru te neenn ang. Mba kare nayn ngœsi baa ngaa.

¹¹ Maji kare dew ke to gate gate ang, to gate gate ang ke kete kete bbay. Ngaa, nje-ne-yerew ddee to nje-ne-yerew ke kete kete bbay. A maji kare dew ke to gate gate, dda ne ke gate gate ke kete kete bbay. Ngaa maji kare dew ke sange rœ mba Lubba a, sange rœ ke kete kete bbay.»

¹² Jeju pa na: « Oo, maw m-ddee ngœsi baa. Maw m-ddee ke kuka le dew kara kara ase kula-ddae.

¹³ M-to Alpa, ke Omega. M-to dew ke dœngœr ddem, dœbœyn dew ddem. M-to kunn kutu ne ddem, dœbœyn ne ddem.

¹⁴ Ro-neel to le dewje ke aw tokoje kubbuje lede, ta kee ke ddew kusa kande kake ke aw are tebbe dew ddem, ta kande ke ta-ndoko me bbe te le ddem.

¹⁵ See dewje ke e-toje toke le bisije, nje-kumaje, ke nje-ddajje lo-to majang, nje-tœlje dewje, nje-poloje kœr, nje ke ndikije ngem ddem, aw ereje ngem ddem, e-naynje ddaka nunn.

¹⁶ « Ema Jeju, mula anji lem kare pa tar najije neenn tœyn arese me Egilisije te. M-to dew ke gel nuju te le Dabbiti. M-to endeterende ke ta lo-kare te ke ndoko nya.»

¹⁷ Ndil de ke dene ke njengaw le, ñ-paje na: «E-ddee!»

Maji kare dew ke oo tar neenn pa tō na: «E-ddee!»

Maji kare dew ke kunda œen ddee. Dew ke ndiki a, taa maann ke aw are tebbe dew le baa njaa ay!

Dəbɔyn tar

¹⁸ Ema Jan, m-pa mare dew tɔyn ke oo tarje le Lubba ke dila mbere me maketuru te neennn: Bbo dew ila mare tar doe te a, Lubba a kare ne-kem-tondoanje ke ñ-pa tare make-turu te neenn oso doe te.

¹⁹ A bbo dew ḡru mare tarje ke dila mbere me maketuru te neenn ke ddang a, Lubba a kɔru kande kake ke aw are tebbe, ke tɔku bbe ke maji tɔyn ke ñ-mɔse wɔju doe, ngaa ñ-dda tare maketuru te neenn jia te ke ddang.

²⁰ Dew ke pa tar-naji neje neenn le, pa na: «Tɔkɔrɔ, maw m-ddee ngɔsi baa.»

Amem! E-ddee, Ebbe-dewje Jeju!

²¹ Maji kare Ebbe-dewje Jeju dda ke se me-maji tɔyn.